

THE EVOLUTION OF *KÂNÛNNÂME* WRITING IN THE 16TH AND
17TH CENTURY-OTTOMAN EMPIRE: A COMPARISON OF *KÂNÛN-İ*
‘OSMÂNÎ OF BAYEZİD II AND *KÂNÛNNÂME-İ CEDİD*

A Master's Thesis

by

FATMA GÜL KARAGÖZ

Department Of History
Bilkent University
Ankara

September 2010

THE EVOLUTION OF *KÂNÛNNÂME* WRITING IN THE 16TH AND
17TH CENTURY-OTTOMAN EMPIRE: A COMPARISON OF *KÂNÛN-İ*
‘OSMÂNÎ OF BAYEZİD II AND *KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD*

The Institute of Economics and Social Sciences
of
Bilkent University

by

FATMA GÜL KARAGÖZ

In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
MASTER OF ARTS

in

THE DEPARTMENT OF
HISTORY
BILKENT UNIVERSITY
ANKARA

September 2010

I certify that I have read this thesis and have found that it is fully adequate, in scope and in quality, as a thesis for the degree of Master of Arts in History.

Prof. Dr. Halil İnalçık
Supervisor

I certify that I have read this thesis and have found that it is fully adequate, in scope and in quality, as a thesis for the degree of Master of Arts in History.

Prof. Dr. Evgeni R. Radushev
Examining Committee Member

I certify that I have read this thesis and have found that it is fully adequate, in scope and in quality, as a thesis for the degree of Master of Arts in History.

Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız
Examining Committee Member

Approval of the Institute of Economics and Social Sciences

Prof. Dr. Erdal Erel
Director

ABSTRACT

THE EVOLUTION OF *KÂNÛNNÂME* WRITING IN THE 16TH AND 17TH
CENTURY-OTTOMAN EMPIRE: A COMPARISON OF *KÂNÛN-İ OSMÂNİ* OF
BAYEZİD II AND *KÂNÛNNÂME-İ CEDİD*

Karagöz, Fatma Gül

M.A., Department of History

Supervisor: Prof. Dr. Halil İnalçık

September 2010

This thesis aims to analyze the changes in the concept of *kânûnnâme* in the Ottoman Empire from the 16th till the late 17th century. The *kânûnnâme*, an ‘*urfî*’ code of laws issued by the authority of the *sultan*, is one of the key factors in order to understand the nature of the Ottoman Law. By the late 17th century, the word *kânûnnâme* gained a new definition with the inclusion of the *şer‘î* law.

The *kânûnnâme* of Bayezid II, is an example of the *urfî* law. However, after the times of Bayezid II, the field of *urfî* law, especially the land law, was going to be explained by the terms of *şer‘î* law. *Kânûnnâme-i Cedîd* is most likely an example of a land code which combines *urfî* law and *şer‘î* law.

This thesis aims the fulfillment of three objectives: This first objective is to analyze the technical and legal aspects of the *kânûnnâmes* written from the times of

Bayezid II till 1674 which is the date of *fermân* included in the end of many versions of *Kânûnnâme-i Cedîd*. The possible reasons behind this evolution will be examined in this part. Second object is to compare the *Kânûnnâme* of Bayezid II and *Kânûnnâme-i Cedîd* in order to understand the practical result of the evolution. The third object is to find the most faithful version of *Kânûnnâme-i Cedîd* by an attempt of *édition critique*.

Keywords: *Kânûn, Kânûnnâme, ‘Urf, Şer‘, Bayezid II, Ahmed I, Kânûnnâme-i Cedîd*

ÖZET

16. VE 17. YÜZYIL OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA *KÂNÛNNÂME*
YAZIMININ GELİŞİMİ: II. BAYEZİD'İN *KÂNÛN-İ OSMÂNÎSİ* İLE
KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD'İN MUKAYESESİ

Karagöz, Fatma Gül

Yüksek Lisans, Tarih Bölümü

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Halil İnalçık

Eylül 2010

Bu tez, Osmanlı İmparatorluğu'nda 16. yüzyıldan geç 17. yüzyıla *kânûnnâme* kavramındaki değişimleri incelemeyi amaçlamaktadır. Padişahın yetkisi ile çıkarılan örfî bir kanunu ifade eden *kânûnnâme*, Osmanlı Hukuku'nun yapısını anlayabilmek için gerekli anahtarlardan biridir. 17. yüzyıla doğru, *kânûnnâme* kelimesi, *şerî* hukuku da içeren yeni bir tanım kazanmıştır.

II. Bayezid'in *kânûnnâmesi* 'örfî hukukun bir örneğidir. Ancak, II. Bayezid Dönemi'nde sonra, 'örfî hukuk alanı, özellikle toprak hukuku, *şerî* hukuk terimleriyle açıklanmaya başlanmıştır. *Kânûnnâme-i Cedîd* 'örfî hukuk ve *şer'î* hukuku bir araya getiren bir toprak kanunu olarak tanımlanmaya yakındır.

Bu tez üç amacı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. İlk olarak II. Bayezid Dönemi'nden *Kânûnnâme-i Cedîd*'in pek çok nüshasında en sonda yer alan fermânın tarihi olan 1674 yılına kadar yapılmış olan *kânûnnâmelerin* teknik ve hukukî yönleri değerlendirilecektir. *Kânûnnâme* kavramındaki değişimin sebepleri bu şekilde incelenecektir. İkinci olarak, II. Bayezid'in *Kânûnnâmesi* ile *Kânûnnâme-i Cedîd* arasında bir karşılaştırma yapılarak bu değişimin sonuçları incelenecektir. Üçüncü amaç ise bir metin tenkidi denemesi ile *Kânûnnâme-i Cedîd*'in aslına en sadık nüshasını tespit etmeye çalışmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kânûn, Kânûnnâme, 'Örf, Şer', Bayezid II, Ahmed I, Kânûnnâme-i Cedîd

ACKNOWLEDGMENTS

First of all, I would like to express my gratitude to my supervisor Prof. Dr. Halil İnalçık. He proposed me this subject and he generously shared his vast knowledge, his experience and his archives with me and he helped me with his valuable recommendations. I especially owe him my thanks for showing me the importance of analyzing the facts with a wide perspective. I would also like to thank Prof. Dr. Evgeni Radushev of Bilkent University and Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız of Hacettepe University for their helpful comments about my thesis.

I would like to thank to the directors and the personnel of Süleymaniye Library in İstanbul, Turkish National Society Library in Ankara and Koyunoğlu Museum Library in Konya. They helped me for finding the necessary materials of my thesis and they made the process of writing of my thesis easier.

My studies at Bilkent University were very productive because of the valuable teachings I have received from Prof. Dr. Özer Ergenç, Dr. Eugenia Kermeli and Dr. Oktay Özel. Each of them have a different yet an important impression upon me during my education and I am grateful to them for that. I would like to thank Dr. Fatih Bayram of Fatih University for helping me on the transliteration part of my thesis. I also have to thank to the staff of Bilkent University Department of History, Eser Sunar, Birsen Çınar and to especially to Nebahat Simin who is no more working at Bilkent.

My life at Ankara became much more enjoyable (and sometimes tolerable) because of my classmates and friends. Between my classmates I have to give my special thanks to Elvin Otman who is always ready to help, and Gizem Kaşoturacak, whose observations upon people is almost every time correct for their moral and technical support. I would also like to thank to Ayşegül Avcı who, in the last four years is not tired from trying to show me that a different way of thinking upon certain matters is possible and understandable to. Also, I would like to Işık Demirakın, Harun Yeni and Veysel Şimşek, the three members of “Fantastic Four” whose support and friendships are valuable to me.

I owe very much to my family who has always been supportive about my “adventure of Ankara”. I would also thank to my “three sisters” from high school and “three sisters” from the college at İstanbul, who supported my nerves, my intolerance and my absence from events during this study. Finally, I would like to express my thanks to my teachers, my colleagues and my friends at Bahçeşehir University Faculty of Law for creating a pleasant atmosphere of work.

TABLE OF CONTENTS

ABSTRACT	iii
ÖZET	v
ACKNOWLEDGMENTS	vii
TABLE OF CONTENTS.....	ix
CHAPTER I: INTRODUCTION	1
CHAPTER II: 16TH CENTURY KÂNÛNNÂME WRITING PART I: THE ROOTS OF A MYTH	12
2.1 Kanun-i Osmani of Bayezid II	16
2.2 The codifications of Selim I.....	35
2.3 The Codifications of Süleyman I	46
CHAPTER III: 16TH CENTURY KÂNÛNNÂME WRITING PART 2: LAW IN THE TIMES OF CHANGE.....	59
3.1 The legacy of a father: Law in the times of Selim II.....	64
3.2 The end of an era.....	74
CHAPTER IV: 17TH CENTURY KÂNÛNNÂME WRITING: LAW IN THE TIMES OF CRISIS.....	90
4.1 Law at the times of Ahmed I.....	95
4.2 Law and Consolidation of the Power from the times of Ahmed I till late 17 th Century.....	104
4.3 Kânûnnâme-i Cedîd.....	113
CHAPTER V: A COMPARISON OF KAVÂNÎN-İ ‘ÖRFİYYE-İ OSMANÎ AND KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD.....	123
5.1 Transfer of mîrî land’s disposition by “inheritance”	127
5.2 Legal protection of mîrî land in Kânûnnâme-i Cedîd	138

5.3 Other Regulations.....	144
CHAPTER VI: CONCLUSION	150
BIBLIOGRAPHY	156
APPENDICES	
APPENDIX A: THE PEOPLE WHO CONTRIBUTED TO KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD	166
APPENDIX B: AN ATTEMPT OF HEADING FOR THE ARTICLES IN KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD	178
APPENDIX C: GLOSSARY	201
APPENDIX D: TRANSLITERATION OF KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD	216

CHAPTER I:

INTRODUCTION

The nature and the origins of Ottoman law has been the subject of several debates between the legal history writers. While the origins of Ottoman law were found in Islamic Law, the practice of law and the application of rules in the Ottoman Empire could form innovation in comparison with Islamic law. Thus, legal history writers discussed the degree of influence between Ottoman law and Islamic Law. To what extent Ottoman law was “obedient” to Islamic law? Which were the fields that Ottoman lawmakers could promulgate independently from Islamic law? The answers given to these questions could be grouped by two main opinions about this relation. The first opinion claims that the law promulgated and applied in the Ottoman Empire were not the typical Islamic law, and that the Ottoman law had a certain independency from Islamic law. The second opinion does not accept this independency. According to the historians whose ideas belong to the second group, Ottoman law was a part of Islamic law and the independence could be applied between the limits that were permitted by Islamic Law. Some of the academic works related to this subject could not be classified into these two groups. The works of Ali Bardakoğlu and Mehmet Akif Aydın could be the examples of this third point of view.

Fuad Köprülü, whose ideas support the independency of Ottoman law from Islamic law, summarizes the orientalist tendency upon this matter and then gave his own opinion by referring to the work of Bisoukides about Turkish Law.¹ According to Köprülü, Bisoukides was a typical example of the following opinion: “Turkic states were not capable to build an independent law system. Thus, their law is Islamic law in the branch of private law while the branch of public law was under the influence of Hanefite law and, after the conquest of İstanbul, Byzantine law. Moreover, Köprülü states that Bisoukides understood the applications of Süleyman I’s time as a deviation from Islamic law due to the practical necessities of the time rather than a great theoretical change. Köprülü criticizes Bisoukides because by explaining that his ideas were based on a classical bias: that Turkic states (thus Ottoman Empire) could not produce any original institution, they simply adapted the institutions of other civilizations.² Köprülü opposes to Bisoukides’ opinions for various reasons. First of all, he emphasizes that Turkic states created a body of public law before the acceptance of Islam.³ According to him, even after embracing the Islam many Turkic states kept following the Turkic customs of government.⁴ Secondly, he declares that even the Umayyad and Abbasid dynasties had to promulgate regulations of public law which were not completely obeying Muhammed’s law due to the social and political necessities of their time.⁵ In fact, what Muhammed brought was not a law system; it was a moral system which touches the law as well. Thus, it was necessary to adapt the ideal system to the facts.

¹ Mehmed Fuad Köprülü “İslam Amme Hukuku’ndan Ayrı Bir Türk Amme Hukuku Yok Mudur?” *Bellekten* v. II: 5-6 1938, pp. 39-72 p. 40.

² *Ibid.*

³ *Ibid* p. 49.

⁴ *Ibid* p. 59.

⁵ *Ibid.* p. 54.

Ömer Lütfü Barkan, shares the opinion of Köprülü in this matter. According to him, the sharia does not cover the regulations in every field of law because it was principally given in Qur'an, which is holy book rather than a codification.⁶ Thus the rulers could bring novelties into sharia without openly forming any contradictions. According to Barkan, this ability of the ruler brought the evolution of an '*urfî*' law separated from canonic law. He also accepts the impact of Turco-Mongolian tradition of "*yasa*" in the case of the Ottoman Empire and emphasizes the independent nature of some taxes by regard to sharia.⁷

Another historian who is in favor of the sui-generis nature of Ottoman law was Halil İnalçık. According to him, the Ottoman Empire developed a legal system that surpassed the sharia by using the principles of '*urf*', which was the ability of the ruler to establish regulations in the areas which do not enter into the subject of sharia.⁸ He also speaks about the codes issued and applied by the sole authority of the sultan.⁹ In this matter, İnalçık underlines the importance of the heritage of ancient Persian state tradition seen in pre-Ottoman states such as *Büveyhioğulları* and Seljukides.¹⁰

Neşet Çağatay is another historian who emphasized the contradictory practices of Ottomans in comparison with sharia.¹¹ According to him, "the Ottomans

⁶ Ömer Lütfü Barkan, "Kânûnnâme", *M.E.B. İslam Ansiklopedisi* vol. 6 (Eskişehir, M.E.B Devlet Kitapları, 2001), pp. 185-197, p. 185.

The holy nature of the rules of sharia is also emphasized by Rudolp Peters. According to him, sharia does not only mean "law understood in the west". He explains that "sharia is also envisioned as a set of norms constituting the code of behaviour of a good Muslim, a guide to attain eternal bliss in paradise." For more information see Rudolph Peters "From jurists' law to statute law or what happens when the sharia is codified." *Mediterranean Politics* 7(2002), 3, pp. 82-95 (publ. in 2003)

⁷ Barkan, "Kânûnnâme", p. 185.

⁸ Halil İnalçık, "Osmanlı Hukukuna Giriş: Örf-i Sultani Hukuk ve Fatih'in Kanunları" *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, (İstanbul, Eren Yayınevi, 1996), pp. 319-343, p. 319.

⁹ Halil İnalçık, "Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet" *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*, (İstanbul, Eren Yayınları, pp. 39-46 p. 40.

¹⁰ Ibid, p. 41.

¹¹ Çağatay, Neşet. "An Outline of Islamic Law and Different Applications of Some of Its Rules By The Ottomans" *Bellekten*, vol. 51, 1987, pp 637-649, p. 637.

had practiced a dual system of legislation ‘urf and sharia’.¹² He also emphasizes an important characteristic of the ‘urf: He identifies ‘urf with a “national system of law”.¹³ The meaning of the word ‘urf is crucial for understanding this claim of Çağatay. In fact, the word ‘urf could be understood by two different meanings. The first meaning is the ability of sultan to codify and to execute. The second meaning is understood as customary regulations belonging to a region which were not codified.¹⁴ İnalçık understands the second meaning as ‘örf-i ma‘rûf.¹⁵ According to him, by the cadastral surveys the local customs of a certain place could be determined. These local customs could lately be inserted in general codes.¹⁶ Thus, the “national” or the “local” nature of kânûnnâmes was emphasized by İnalçık as well. It should also have been noticed that Çağatay uses the term “legislation” for the codification attempts in the Ottoman Empire. Thus, he recognizes the capacity of the ruler to legislate.

Ahmet Akgündüz does not share the point of view of Köprülü, İnalçık and Çağatay. He does not classify the capacity of sultan as a legislator. According to him, the Islamic law was the basic of Ottoman law.¹⁷ He states that God is the only legislator in the Islamic law system. In this system the ruler has the capacity of regulating in accordance with God’s will. Thus, the authority of the Ottoman sultan was limited to the “execution of şer‘i law” for Akgündüz’s point of view. He also emphasizes that the ‘urfî law of the Ottoman Empire was codified within the boundaries of the authorization given to *ulu’l-emr* in the Islamic law.¹⁸ While trying

¹² Ibid, p. 642.

¹³ Ibid

¹⁴ Halil İnalçık “Örf” *M.E.B. İslam Ansiklopedisi*, vol 9. (Eskişehir, ETAM Matbaa 2001), p 480 1964.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ahmet Akgündüz, “Osmanlı Kanunnâmelerinin Şer‘î Sınırları” *Osmanlı*, (Ankara Yeni Türkiye Yayınları) vol. 6:401-411 p. 401

¹⁸ Ibid

to explain the relation between *'urfî* law and *şer'î* law, Akgündüz claims that *ulu'l-emr* has the authority of regulation rather than codification.¹⁹ He gives examples of insertion of *şer'î* regulations in the *fikh* books into codes. It should have been noticed that the examples he uses at this context belongs to the period starting with Ebussuud.²⁰

The ideas of Akgündüz about the submission of *'urfî* law to *şer'î* law were criticized by Ali Bardakoğlu. According to Bardakoğlu, this type of point of view has the tendency to accept that *şer'î* law covers almost every field either directly or indirectly.²¹ However, Bardakoğlu does not agree with Barkan's ideas on the relation between *'urfî* law and *şer'î* law.²² The reason of this opposition could be found in the Bardakoğlu's understanding to Islamic law. He states that to understand Islamic law as an untouchable law which is closed to the change, results in the understanding of Ottoman legal practice as an exception to classical tendency of *fikh*.²³ The ideas of Bardakoğlu demonstrate a different way of thinking on the relation between *'urf* and *şer'*. However, it should be kept in mind that the strict interpretation of Islamic law and Islamic morals was observed in the Ottoman Empire. According to İnalçık, the strict interpretation of Islam could be observed in Birgivîs works and later in *Kadıızâdeli* movement.²⁴

Mehmed Akif Aydın, a legal historian seems to have a mixed point of view on this matter. According to him, the relation between *'urfî* law and *şer'î* law could be defined as a protection of the equilibrium rather than a contradiction. For this

¹⁹ Ibid, p. 403.

²⁰ Ibid.

²¹ Ali Bardakoğlu, "Osmanlı Hukukunun Şer'îliği Üzerine" *Osmanlı*, v. 6, (Ankara Yeni Türkiye Yayınları, 1999), pp. 412-417, pp. 415-416.

²² Ibid., p. 413.

²³ Ibid., p. 414.

²⁴ İnalçık. "Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet", p. 39.

reasons, he states that Ottoman sultans tried to obey the principles of *şer'î* law.²⁵ However, Aydın also underlines the fact that there is not always a complete submission of Ottoman '*urfî*' law to *şer'î* law.²⁶ He gave the application of *ta'zîr* punishment as an example.²⁷ Moreover, Aydın claims that *kânûnnâme* writing was a product of Turco-Mongolian heritage by referring to İnalçık's previous works on this subject.²⁸

Ahmet Mumcu examines the evolution of the relation between '*urfî*' law to *şer'î* law. According to him the principles within Qur'an were the same for every time and every place but this character of Qur'an does not give a clue about Islamic law.²⁹ Moreover he explains that the holy book of Islam did not put the principles of public law which results, according to him by the application of local codifications since the conquests in the times of the first *halifes*.³⁰ Mumcu also finds some relation between the *mezâlim* courts and the evolution of '*urf*'.³¹ Before the establishment of the Ottoman Empire, the interpreters of law tried to formulate a harmony between application of '*urfî*' law and *şer'î* law in Mumcu's point of view.³² In the case of the Ottoman Empire he explains how the sultans manage to enlarge their authority by evaluating a law which is independent from *şer'î* law.³³ By making a reference to Halil İnalçık, Ahmet Mumcu accepts the period of Mehmed II as a turning point for the establishment of the sole authority of sultan in public law.³⁴

²⁵ Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, p. 78.

²⁶ Ibid, p. 80.

²⁷ Ibid, p. 81.

²⁸ Mehmed Akif Aydın, "Kanunnâmeler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri" *Osmanlı Araştırmaları*, 2004, 24, pp. 37-46 p. 43

²⁹ Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Siyâseten Katl*, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007), p. 23

³⁰ Ibid p. 24.

³¹ Ibid p. 25.

³² Ibid p. 26.

³³ Ibid pp. 28-31.

³⁴ Ibid pp. 33.

The examples of these historians prove that the relation between *'urfi* law and *şer'î* law could be interpreted in many ways, sometimes related with the political point of view of the writer as well. In the following chapters of this study, the claims of these historians could be seen by the *kânûnnâmes* created in the Ottoman Empire from the late 15th till late 17th century.

The term of *kânûnnâme*, and the different meanings it has, could be one of the main questions that are going to be treated in this study. Halil İnalçık explained the different meanings of the word *kânûnnâme* in his various articles. According to him:

In Ottoman usage the term generally referred to a decree of the sultan containing legal clauses on a particular topic. In the 9th-15th century the term *yasaknâme* had the same meaning, and during the Arab caliphate *kavânin* had the sense of a code of laws. In the Ottoman Empire, *kânûnnâme* was occasionally extended to refer to regulations which viziers and pashas had enacted, laws which a competent authority had formulated. ...*Kânûnnâmes* covered the fields of public law, state organization, administration, taxation, penal law and *hisba*.³⁵

Moreover, İnalçık classifies the Ottoman *kânûnnâmes* by their form under four groups being the decrees of the *sultan*, *sancak kânûnnâmes*, *kânûnnâmes* related to specific groups like *yaya* or *müsellem* and *kânûnnâmes* relating to state organization.³⁶ İnalçık also speaks about a general *kânûnnâme*. According to him, Mehmed II's *kânûnnâme* "formed the nucleus of the codes of the following sultans"³⁷ for "general *kânûnnâme*".

There is an opposition between Ömer Lütfü Barkan and Halil İnalçık in the application of "general *kânûnnâme*". According to Barkan, in the Ottoman Empire, there was not a systematic codification. The *kânûnnâmes* issued by the name of

³⁵ Halil İnalçık, "Kanunnâme" *EI2*, vol. 4, (Leiden, E.J.Brill, 1978), p. 562.

³⁶ *Ibid*, pp. 564-565.

³⁷ *Ibid*, p. 565.

sultans were the collections of *fermâns* and *kânûns* for Barkan's opinion.³⁸ He thinks that the *kânûnnâmes* of Mehmed II, Süleyman I, Selim II and Ahmed I are compilations of such legal documents. Moreover, Barkan states that the compilation of *fermâns* and *kânûns* made by the order of *sultan* under the name of *kânûnnâme* does not formulate a source used in practice.³⁹ Barkan thinks that in a state like Ottoman Empire, where the territories were covering a large area, the *kânûnnâmes* were local codes that could be found under the name "*sancak kânûnnâmes*".⁴⁰ As told before, İnalçık understands the *sancak kânûnnâmes* as one of the many meanings of the word "*kânûnnâme*" itself. Thus, he concludes that in the Ottoman Empire, general *kânûnnâme* were codified as well. According to him, the codes made during the times of Mehmed II and for Süleyman I constituted general, promulgated and applied codes.⁴¹ In various parts of this study, the arguments of Barkan and İnalçık about the nature of *Kânûnnâme* would be referred.

Another historian, Rıfaat Abou El-Haj defines function of *kânûn* as the organization of "political and social relations; that is they legitimized roles and actions available in social groups".⁴² He also understands the concept of *kânûn* in the Ottoman Empire as "an instrument of class domination". He states that:

In early modern times the Ottoman *kânûn* represented no more than a set of administrative and fiscal regulations. These sets, such as the *liva kânûnnâmeleri*, (provincial tax codes), were issued periodically and revised as long as İstanbul-based elite could rightly claim control through a sixteenth century consensus that had been achieved within that class. The forms of the *kânûn* we encounter in the sixteenth century, for example, are the just mentioned provincial tax codes or *liva kânûnnâmeleri* and the "*Kavânîni Âl-i Osman*" the latter, consisting mainly of codified

³⁸ Barkan, "Kanunnâme", p. 186.

³⁹ Ibid, p. 189.

⁴⁰ Ibid, pp. 189-190.

⁴¹ İnalçık, "Osmanlı Hukukuna Giriş", p. 327.

⁴² Rıfaat Abou El Haj, "Power and Social Order: The Uses of Kanun", CIEPO 7 (offprint) 1991 Aristide D. Caratzas Publisher p. 77

bureaucratic regulations intended to provide a sense of uniformity and coherence to a superstructure of central administrative practices....⁴³

In fact, Abou El-Haj tries to underline an important function of law in the Ottoman Empire: It was to establish the security and the continuity of the typical mode of production in the Ottoman Empire. The tools of this function and how they were regulated in different periods is important for this study as well. Abou El-Haj emphasizes the relation between the understanding of *kânûnnâme* and the economic and social transformation that Ottoman Empire experienced from the second half of the 16th Century.⁴⁴

By the end of 17th century, the word *kânûnnâme* gained a new meaning with the *Kânûnnâme-i Cedîd-i Sultânî*. İnalçık describes this *kânûnnâme* as “a detailed compilation widely used in Ottoman courts of the period.”⁴⁵ The term compilation summarizes the new meaning of *kânûnnâme* as well. In fact, *Kânûnnâme-i Cedîd* had brought together *fermâns*, *fetvas* and *kânûns* given in different periods. The main difference of the *Kânûnnâme-i Cedîd* from previous *kânûnnâme* was the inclusion of *fetvas* within the text of *kânûnnâme*. Halil İnalçık finds the roots of this inclusion in the times of Ebussuud, *şeyhülislam* of Süleyman I. According to İnalçık, Ebussuud began to explain to Ottoman land system, which was under the authority of *urfi* law, by the terms of sharia. For him, this act of Ebussuud is considered as “Islamization of Ottoman Law”.⁴⁶ After Ebussuud’s time,

⁴³ Ibid, p. 78.

⁴⁴ Ibid, p. 79 also pp. 81-82.

⁴⁵ İnalçık, “Kanunname”, p. 565.

⁴⁶ Halil İnalçık, “Islamization of Ottoman Laws on land and land tax”, *Essays in Ottoman History*, İstanbul, Eren Yayınları, 1998, 155-173.

“*şeyhülislams fetvas* became prevalent on such problems in the new and valid law codes of the *sultans*”.⁴⁷

This study focuses mainly on the “Islamization” process of Ottoman law by making a comparison of the *Kânûnnâme* of Bayezid II and *Kânûnnâme-i Cedîd*. The *Kânûnnâme* of Bayezid II is chosen because, as it will be treated in the next chapter, it was a *kânûnnâme* written before the time when Ottomans embraced an Orthodox Hanefite religion. With the beginning of Selim I’s rule, the ideology of the Ottoman Empire became more severe to the heterodox beliefs due to the various reasons. The formulation of law would be influenced from this transformation as well. In this study the comparison will include the writing technique and the place of *kânûnnâme* between *‘urfî* and *şer‘î* law. Apart from the comparison of the two *kânûnnâmes* the possible motives behind the inclination versus a new type of *kânûnnâme* will be studied as well.

The second chapter of this study concerns the codifications made in the first half of the 16th century, belonging to the eras of Bayezid II, Selim I and Süleyman I. The technical aspects of these *kânûnnâmes*, their composition, and the language they used in codification will be observed. Also, the possible influence of Ottoman-Safevid struggle and the rise of orthodox Islam upon the codification will be treated.

The third chapter of this study will do the same technical observation for the *kânûnnâmes* issued in the second half of 16th Century. Thus, the codification in the times of Selim II, Murad III and Mehmed III would be observed by comparison of the technical aspects of older codes. Also, it will be possible to see in this chapter; the role of social and economic problems experienced by Ottoman Empire on

⁴⁷ Ibid, p. 167.

codification technique. This chapter would also try to put out the beginning of a change for Ottoman system.

The fourth chapter concerns the continuing troubles of the empire and the attempts of consolidation exercised in the 17th century. The effects of these events on *kânûnnâme* writing would be studied in this chapter. As it is going to be seen, these attempts began in the times of Ahmed I, who is considered by İnalcık as the initiator of *Kânûnnâme-i Cedîd*.⁴⁸ The role of Ahmed I will be argued in this chapter as well. Moreover, the rise of a Puritan Islam that shows itself by *Kadıızâdeli* Movement and its effects upon law making will be treated. By the end of this chapter, the historical facts till the formulation of *Kânûnnâme-i Cedîd* will be examined.

The fifth chapter will be the practical comparison of the *Kânûnnâme* of Bayezid II and *Kânûnnâme-i Cedîd*. This chapter will not deal with the comparison of technical aspects of *kânûnnâme* writing since they would be dealt in the previous chapters. The main focus of this chapter will be the changes observed in the transfer of land codified after the troubles of late 16th early 17th century.

The final chapter will combine the results obtained in the previous chapters and came to a conclusion about the main questions of this study: what are the possible historical reasons that could lie behind the process titled “Islamization of Ottoman law”? How the process of Islamization resulted with a new definition of *kânûnnâme*? This study is going to be related with theory rather than practice. Thus, in what extent the codified law is applied would not be studied. However, the changes that codification technique endured could be observed.

⁴⁸ İnalcık, “Kânûnnâme”, p. 566

CHAPTER II

16TH CENTURY KÂNÛNNÂME WRITING PART I: THE ROOTS OF A MYTH

The Ottoman codification attempts of the 16th Century were probably marked by the efforts made during the age of Süleyman I. As it is possible to understand from his epithet “Lawgiver”, there is a kind of myth created around Süleyman I on the field of codification making. According to İnalçık, the roots of this myth could be found in a decree given in the times of Mehmed III, a “period of disorder and decline after 1580, when a nostalgic Ottoman Empire looked back to his age as one of order and prosperity.”⁴⁹ In fact he followed the example of his predecessors such as Mehmed II, Bayezid II and Selim I. In order to understand the nature of the codifications promulgated by the initiative of Süleyman I, the work of his predecessors should be taken into consideration.

Mehmed II is considered as a kind of “founding father” for the Ottoman Empire. Many historians recognized Mehmed II as the sultan who institutionalized the Ottoman Empire and who gave to the state its imperial nature. In order to establish a centralized state Mehmed II used different instruments. Between these

⁴⁹ Halil İnalçık, 1969. “Suleyman The Lawgiver and Ottoman Law” *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy*, vol.1: 105-138 pp. 105-106

instruments, the reconstitution of İstanbul as the capital city of the empire or the elimination of the ruling families such as Çandarlıs could be given as example. The reconstruction of İstanbul had a symbolic value for those who considered Ottoman Empire as the heir to the Eastern Roman Empire. The codifications had symbolic value as well, especially in the centralization process of the empire, law being a method of control upon people.

Mehmed II's codifications comprehend a large scale of subjects where it is possible to find regulations on the tax law, land law and the organization of the state. Moreover, he is the ruler whom the historians attested the role of a "secular lawmaker". What must be understood from the "secularism" of Mehmed II is debatable. The meaning of secularism today is more or less understood as the independence of law from religion. Here, the "secularism" of Mehmed II seems to be referring to a limited independence of the ruler vis-a-vis canonic law. In theory, this independence was limited as the legitimacy of the Ottoman Dynasty came from the celestial power not from the people.

Nevertheless, "secularism" is a term used by different historians in order to describe Mehmed II's *Kânûnnâme*: According to Halil İnalçık "Mehmed II ...strengthened the principles of *kânûn* and '*urf* and encouraged the independence of secular law. He promulgated the Ottoman *Kânûnnâme* and brought the '*ulemâ*' more closely into an integrated state-controlled hierarchy of offices."⁵⁰ In fact, the legislation power, a power which shows itself as *kânûnnâme* writing in Ottoman Empire, is considered as one of the proofs of the sovereignty of state in political theory. Mehmed II secured the passage from an "authentic" state, with unorganized, vagrant nomads and institutions to an empire by establishing a powerful, centralized

⁵⁰ Halil İnalçık, "Kânûn" *Eİ2*, vol. 4 (Leiden, E.J. Brill 1978 p. 560)

control⁵¹ and codification was one of his tools. Law covers all the fields of daily life; it regulates people's attitudes from the day they are born. In a centralized state, this power of indirect decision on people should be controlled by the ruler and not by a regional power. However, it should be noticed that in the Ottoman Empire, the control by law was exercised by the state especially on the matters of public law rather than private law. The fields of family law, inheritance and commercial law were mostly under the influence of *şer'î* law. Two exceptions could be given on this matter: The inheritance of land and the registration of marriage in court registers.

Another historian, Mustafa Akdağ, shares İnalcık's opinion on the "secularism" in the times of Mehmed II. According to Akdağ, the "secularism" was ensured at the times of Mehmed II by the medrese education. In fact it was the medrese education which formulates the "impartiality" of *kadı*, *kadiasker*, *şeyhülislam* and *müftü* in the face of the struggles between *medrese* and *tarikats*.⁵² Moreover, Akdağ added that this "secularism" was abandoned in the times of Süleyman I.⁵³ Akdağ relates this tendency versus *şer'î* law to the rise in the amount of petitions against pillage, fire, thief, rape during the times of Selim I and Süleyman I. In fact, the lost of balance between *şer'î* and '*urfî*' law is a complicated

⁵¹ It is possible to make this conclusion by consulting the analysis of different historians. Here the example of Halil İnalcık's essay titled "Otman Baba and Fatih Sultan Mehmed" could be given. In this essay, İnalcık mentions about the conflicts between the bureaucratic state administration of Mehmed II and the *yürüks*, local nomads who were more or less against the passage to the establishment of a powerful central state. For more information see: Halil İnalcık, "Otman Baba and Fatih Sultan Mehmed, *Doğu Batı Makaleler I*, pp. 139-163, (Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2005) The same point of view is also shared by Gy. Kaldy-Nagy According to him, Mehmed II confiscated villages and *mezra's* and reinstated them as *timars* in exchange of service obtained from the *timarlıs*. For more information see "XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Merkezi Yönetimin Başlıca Sorunları" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi* vol. 12 1969 pp. 49-55 p. 49.

⁵² For more information see p. 45 of *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi Vol. 2*, (Ankara, Barış Yayınevi 1999 re-print)

⁵³ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi vol. 2* p. 48

Mehmet Akif Aydın seems to be in the same opinion. According to him, after the 16th century, the struggle turned in favor of the representatives of *şer'*. For more information see "Osmanlı'da Hukuk" by Mehmet Akif Aydın in *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, Cilt I*, Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.) İstanbul, İrcica p. 389

matter and it can not be explained by one cause only. Thus, other possible causes in addition to those explained by Akdağ must be explored.

While the codifications of Mehmed II were accepted as an independent, constitutive attempt which has given the basics of law-making for the followers, the recognition of the same role for Bayezid II's codifications were often neglected. Probably, the prejudice against this ruler's character is overshadowing the whole reality about his codification activities: Bayezid II is today mostly famous because of his religious personality. His reign was different from the times of his father Mehmed II in many aspects. First of all, Bayezid II reinstated properties and *vakf* lands confiscated by Mehmed II to their former possessors.⁵⁴ Also his reign witnessed a reaction against Mehmed II's cultural activities: Bayezid destroyed the frescoes made by the Italian painters during the reign of his father.⁵⁵ In this study however, Bayezid II's role as a law-maker will be considered. Did he "being the operator of sharia in every area and the follower of it, restricted the application of 'örfi' state laws in *kânûns*, orders and administration, which was expanded during the times of Mehmed II?"⁵⁶ Answers will be come forth with regard to the regulation attempts of Bayezid II when the study of the legal language used in these documents is made. The first part of this chapter concentrate on this use. In the second part the same theme will be explored by looking into the regulations made in the times of his son. The third part of this study will be reserved to the codifications of Süleyman I. By the examination of *kânûnnâmes* made in the times of these rulers, the form of codification making in the late 15th⁵⁷ and the first part of the 16th century will be

⁵⁴ Halil İnalçık, *Seçme Eserleri II, Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II*, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları 2009) pp. 130-131.

⁵⁵ *Ibid*, pp. 130-131

⁵⁶ *Ibid*, pp. 130-131

⁵⁷ Here an explanation must be made because of a technical question: The title of this chapter defines it's subject as 16th century, however, here our statement is "late 15th" century. Since the reign of

completed and it would be possible to observe how the political environment affected the codification writing.

2.1 Kânûn-i Osmanî of Bayezid II

As explained before, in the times of Mehmed II, a large policy of confiscation was applied. İnalçık finds the motive behind this confiscation policy in economic problems that the empire experienced after the conquest of İstanbul.⁵⁸ The subject of this confiscation policy was the former state lands which gained the status of *mülk* land or *vakf* land. İnalçık makes a reference to Tursun Bey who stated that more than 20.000 villages and *mezra'as* were confiscated and then given to *sipâhis* as *mîrî* land.⁵⁹ Mehmed II seems to follow some criteris for confiscation; he confiscated the *vakfs* whose buildings were demolished according to an example given by İnalçık.⁶⁰ Nevertheless, İnalçık emphasized that this land reform caused a great disaccordance between people, especially the members of '*ulemâ*' class, the *şeyhs* and Turkish families.⁶¹ According to İnalçık, Bayezid II, who was then the governor of Amasya, opposed to the application of his father's policy of confiscation in his region. İnalçık emphasized the possible effect of this opposition on the ascension of Bayezid II to the throne. According to him, this opposition had created a tendency or a sympathy versus Bayezid II rather than his brother Cem, who would probably be faithful to his

Bayezid II begins at 1481, it should be more convenient to use the words as 15th century. However, as it will be seen in the following pages, many historians agree on the fact that the kânûnnâme of Bayezid II dated from 1502.

⁵⁸ Halil İnalçık, "Mehmed II" *DİA* vol. 28 pp 395-407 p. 404

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ İnalçık, Devlet-i 'Aliyye p. 121

⁶¹ İnalçık, "Mehmed II" p. 405

father's policy of confiscation.⁶² As it has been mentioned in the previous pages, Bayezid II reinstated the confiscated lands to their former possessors immediately after his rise to the throne.

Before the beginning of his reign Bayezid II had to struggle against his brother Cem. As formerly explained the confiscation of *vakfs* problem seems to create a tendency versus Bayezid II. Sydney Nettleton Fisher tries to explain the struggle between Bayezid II and Cem and their supporters within the boundaries of their growing up. While Bayezid II was surrounded by *ghazis* or the "Ruling Institution" as Fisher called them, Cem was advised by '*ulemâ*', or "Muslim Institution".⁶³ Hence, according to Fisher while Bayezid II had the support of janissaries, Cem was aided by '*ulemâ*', local powers and Turcoman tribes. When Bayezid II came to the throne he had accorded to the members of "Ruling Institution" the right (or rather the privilege) to be judged by their own officers and not by *kadis*.⁶⁴ However, Fisher also emphasizes that Bayezid II had no great sympathy for the "Ruling Institution" and that he preferred a pacifist policy especially towards the end of his reign:

During the last years of his life he (Bayezid II) showed some independence, for he turned from the Ruling Institution. In so doing, he favored the religious element in the empire and showered every advantage upon his son, Ahmed, hoping that Ahmed would succeed to the throne and carry on the policy of peace.⁶⁵

The codifications of Bayezid II could be interpreted in the light of this information obtained from Fisher as well. The result of Bayezid II's pacifist attitude in the field

⁶² Ibid pp 404-405

⁶³ Sydney Nettleton Fisher, "Civil Strife in the Ottoman Empire 1481-1503" *The Journal Of Modern History*, vol. 13/4 1941, pp 449-466 p. 454

⁶⁴ Ibid, p. 465

⁶⁵ Ibid, p. 466

of making codification and taking administrative decisions will be seen in the following pages.

Between the historians who recognized the role of Bayezid II, as the promulgator of the *kânûnnâme* which would be the basic for the later *kânûnnâmes*, the names of Joseph Schacht, Halil İnalçık and Ahmet Akgündüz should be mentioned. According to İnalçık, the typical aspects of Ottoman *Kânûnnâme* were formulated in the times of Mehmed II, however:

...under Bayezid II Ottoman law found its definite broad expression in his *kânûnnâme*, which seems to have become main source for the typical Ottoman laws that were to be applied in the newly conquered lands under Selim I and Süleyman I.⁶⁶

İnalçık goes further by declaring that “What we know as the Süleyman’s Code of Law is actually the code of 1501.”⁶⁷ Both Schacht and Akgündüz had similar opinions to İnalçık. According to Schacht, the greatest parts of Süleyman I’s *kânûnnâme* were probably “compiled” during the times of Bayezid II.⁶⁸ As for Akgündüz, he claims that the *kânûnnâme* of Bayezid II formed the basic for the *kânûnnâmes* of Selim I and Süleyman I respectively.⁶⁹ He also contradicts some commentaries related to the non-existence of Bayezid’s *kânûnnâme*. In order to justify the existence of Bayezid II’s *kânûnnâme*, Akgündüz used the *mukaddime* of the general *Kânûnnâme* of Süleyman I as evidence. In this *mukaddime*, Süleyman stated that both his father and grandfather made codifications before him. However,

⁶⁶ İnalçık, “Süleyman The Lawgiver and Ottoman Law” pp 126-127

⁶⁷ Halil İnalçık, “State and Ideology Under Sultan Suleyman I” *The Middle East and The Balkans under The Ottoman Empire* USA, Bloomington 1993, pp. 86-87

Nicoara Beldiceanu gives an opposing view about the apartenance of the code of 1501. According to him, the code belongs to the times of Mehmed II, and it has seen some changes during the times of Bayezid II. For more information see “A propos d’un livre sur les lois pénales Ottomanes” *Journal of Economic and Social History of the Orient*, vol. 17/2 1974 pp. 206-214

For İnalçık’s detailed explanation about the apartenance of code of 1501 to Bayezid II see “Süleyman the Lawgiver and Ottoman Law”.

⁶⁸ Joseph Schacht, *An Introduction to Islamic Law*, (London: Clarendon Paperbacks, 1982) p. 91

⁶⁹ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 2, (İstanbul: Fey Vakfi, 1992) p. 34

the validity of the evidence proposed by Akgündüz is questionable. The clause of *mukaddime* is as follows:

“...*Merhûmân ve mağfûrân atam ve dedem -Nevverallâhu te‘âlâ merkadehumâ- nazar kılmışlar ve görmüşle kim, zâlimler mazlûmlara zulm kılub hadden tecâvüz edüb re‘âyânın hâli mükedder olub ve ol sebebden Kânûn-i Osmanî vaz‘ etmişler imiş. Yine ben dahi buyurdum ki, beğlerbeğiler ve sancakbeğiler ve çeribaşılar ve subaşılar ve sipâhiler, bu Kânûn-i Osmanî üzre re‘âyâdan hukûk ve rûsûm taleb ideler...*”⁷⁰

This is a repeated clause seen in some other codifications with a little variation. Another example of this usage could be seen in Mehmed II’s *kânûnnâme* about state organization: “*Bu kânûnnâme atam ve dedem kânûnudur, benim dahi kânûnumdur, evlâd-ı kirâmım neslen bâde neslen bununla ‘âmil olalar.*”⁷¹ Here, in both statements, the rulers made a reference to their father and their grandfather by using the words “*atam ve dedem*”. It should be also noticed that Mehmed II demanded from his descendants obedience to his law while in practice the codifications of one sultan did not have a bounding effect on his successor. This statement provides the reader one of the key points in the discussion about the existence of a general Ottoman *Kânûnnâme* between Barkan and İnalçık.⁷² Here, the following questions should be asked: Was the clause of “*atam ve dedem kânûnudur*”/“*atam ve dedem Kânûn-i Osmanî vaz‘ etmişler imiş*” a reference to ‘*urfî*’ law as a whole concept of customs applied during the times of the ancestors? Or was it a direct reference to previously codified general *Kânûnnâmes*? If the answer of the second question is positive this clause of Süleyman’s *Kânûnnâme* could be accepted as a proof of the *Kânûnnâme* of Bayezid II’s existence. Akgündüz answers the first question in favor

⁷⁰Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 2 p. 34 He states that the original copy of this *Kânûnnâme* is in Ali Emiri, Kavanin section of Millet Kütüphanesi

⁷¹“*Kânûnnâme-i Âl-i Osman*” ed. Abdülkadir Özcan (İstanbul: Kitabevi, 2007) p. 3

⁷² See the introduction for details of this discussion.

of İnalçık's argument, by declaring that there was the idea of a general *kânûnnâme* type in Ottoman Empire.⁷³ Moreover, he tries to prove his argument by making a judgment about the different copies of Bayezid II's *Kânûnnâme* and by responding the claims in opposition with his idea. According to Akgündüz, the most reliable copy is the one in Konya Koyunoğlu Library of which the date of *istinsâh* is on *Rebiülevvel* 907/1501, thus being written in the times of Bayezid II. He also states that, since the other copies did not include the date of *istinsâh* he took the copy of Koyunoğlu as the basis of his transliteration.⁷⁴ This copy of 1501 is probably the one mentioned by Uriel Heyd as an argument against Barkan. Despite the fact that Heyd agrees with many of Barkan's arguments about *kânûnnâmes*, he opposes to Barkan's opinion about the non-existence of the official codes in the Ottoman Empire especially in the times of Bayezid II and Süleyman I.⁷⁵

The year 1501 seems to be an important year for Ottoman Empire due to another political reason: It was accepted as the year of the foundation of the Safevid State with the conquest of Tebriz by Şah İsmail. Among Şah İsmail's ancestors, an important name was one of the ancient rivals of the Ottoman State, Uzun Hasan. Thus, the rivalry between the two Islamic states must be searched as early as Mehmed II's times. The main problem caused by this rival state was in fact the struggle between the Ottoman State and the local powers which were more or less eliminated or left incapable by Mehmed II. During Bayezid II's (and later during Selim I's and Süleyman's) times, the promises of the Safevid State seems to be more appealing for the tribes living in the borderland between Ottoman State and

⁷³ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri vol. 2* p. 34

⁷⁴ *Ibid.*, p. 35

⁷⁵ Uriel Heyd "Studies in Old Ottoman Criminal Law", ed. V. L. Menage (Oxford: 1973), p. 173

Safevid State.⁷⁶ In the year of 1502, Bayezid II took some precautions against a possible danger by emanating from 5000 *Kızılbaş* living in İstanbul at the time. However, the “pious” character of Bayezid II seems to have affected his actions towards the Safevid state. Hence, rather than throwing himself into a campaign, he tried to establish negotiation probably because of his mystical tendencies.⁷⁷ The mission of taking extreme measures and using the law as a part of these measures belongs to his followers, Selim I and Süleyman I.

The *Kânûnnâme* of Bayezid II, as presented by Akgündüz, opens up with a preamble which starts with the praise of “*Melîki’l Hakk*” and the prophet. This type of praise could be seen in many other *mukaddimes* of the *Kânûnnâmes*, it constituted a general introduction to text. The praise points out the celestial power as the legitimacy of the sultan: God provided the *sultan* with being the cause/the reason of order and God made the will of the sultan to be followed by everyone. “...ve ce’ale’s-Selâtîne sebeben li-nizâm’il âlemi ve neffeze ahkâmehum alâ kâffeti ehl’il ve berri ve’l-meder.”⁷⁸ Should the insertion of this clause in the beginning be interpreted as a proof of Ottoman *Sultans*’ obeisance to *şer’î* law? Or was it the necessity of a tradition, or an attempt to seem obedient to God’s will? The answer to this question could be found with the study of the “articles”⁷⁹ of *kânûnnâme*. However, before examining these articles, it is possible to come into some conclusions from the insertion of this praise at the beginning. Whether the Ottoman *sultans* promulgated independently or not from the *şer’î* law, they probably did not want to be openly disrespectful versus *şer’î* law in a political system which the

⁷⁶ Caroline Finkel, *Osman’s Dream, The Story of the Ottoman Empire 1300-1923*. p. 96 (John Murray publishers London, 2006)

⁷⁷ Ibid., p. 97

⁷⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 2 p. 39

⁷⁹ It should have been kept in mind that the Ottoman *Kânûnnâmes* do not make a separation by articles. Ahmet Akgündüz gave a number to each article. This study will follow his example in order to make the references to *Kânûnnâmes* more directly.

legitimacy was based on celestial power. Thus, this praise could be read as a symbol of establishing the harmony between *şerî* and *urfî* law. Also it could be interpreted as the symbol of the *sultans*' legitimacy, coming directly from God.

In the second part of the *mukaddime*, the *Kânûnnâme* is presented as “*Kavânîn-i ‘Örfiyye-i Osmanî*”. This title could be found in other *kânûnnâmes* as well. The usage of the term “*‘örfiyye*” is important for this study. As explained before, the *‘örf* (or *urf*) could both refer to “*‘örf-i ma rûf*” which is custom and to “the authority of *sultan* to decide and to execute his decisions”.⁸⁰ İnalçık emphasized the second usage as the ability of decision based on the will of the *sultan*, which could be used for promulgating about the subjects that are outside the regulation area of *şerî*’at.⁸¹ He also underlines the strong connection between “*‘örf-i sultânî*” and “*‘örf ü âdât*”.⁸² According to İnalçık, *sultan* could directly legislate *urfî* laws or he could use the “*‘örf ü âdât*” as a part of his will. It is possible to conclude from İnalçık’s narrative that the term *urf* points out the independent will of the *sultan* in any case.⁸³ The usage of “*Kavânîn-i ‘Örfiyye-i Osmanî*” as title corresponds to the information given by İnalçık because, as it is going to be studied in the following pages, this “*Kavânîn*” includes the regulations of public law rather than the private law.⁸⁴

Following the title of “*Kavânîn-i ‘Örfiyye-i Osmanî*”, some aspects of the *kânûnnâme* are given in the *mukaddime*: It could be understood that this *kânûnnâme* has brought together some pre-existing *kânûns* made according to an *hükm* and *fermân* of the *sultan* from the statement: “...*mecmû ‘îsi merkûm ve muharrer olub bir*

⁸⁰ See introduction, see İnalçık “‘Örf”

⁸¹ Halil İnalçık “Türk-İslâm Devletlerinde Sivil Kânûn Geleneği” *Osmanlı’da Devlet Hukuk Adâlet* pp. 27-36 p 27 Eren Yayınevi, İstanbul 2005

⁸² Ibid

⁸³ Ibid

⁸⁴ See the introduction and the definition of Halil İnalçık about the fields that enter into the regulation area of *kânûnnâme*

mücellid defter olması hususunda hükm-i kader-tuvân ve fermân-ı kazâ-cereyân vârid olmağın imtisâlen lil-emri'l âlî cem' olunub ebvâb-ı selâseye müştemil ve her bâb dahi bir nice kısma münkasım kılındı." Thus, the argument between Barkan-İnalçık should be repeated and thought about by taking these lines as proof it is possible to conclude that there was not a general codification attempt of Bayezid II but a collection of particular *kânûnnâmes*. Nevertheless, this conclusion does not infer that Bayezid himself did not add new articles to this compilation.

In the last part of the *mukaddime*, which begins with the words "*ebvâb-ı selâse*" the "*bâb*"s (chapter) of the *Kânûnnâme* is described. The *kânûnnâme* is constituted from three *bâbs*. First chapter is based on "*cinâyât*" or criminal law, second chapter is about *rüsûm* collected by *sipâhi* and *beytü'l-mâl* and the third chapter contains clauses about *ahvâl-i re'âyâ*⁸⁵.

The first chapter has four "*fasıl*"s. The first "*fasıl*" is about *cürms* of "*zinâ*". Every article is a phrase of order finishing with the fulfillment of punishment of each crime such as "...*otuz akçe alına*". Apart from giving an order, phrases had a descriptive part as well: for example, in some articles the standards of different economic levels are determined as in the case of the second article states that: "*Ve eğer zinâ kılan ergen olub bay olsa ki, bin akçeye dahi ziyadeye mala güci yetse cürmi yüz alına...*"⁸⁶ Thus, the amount of possession in order to be accepted as rich is stated.

⁸⁵ The term used in this *kânûnnâme* is not *ahvâl-i re'âyâ*, the title of chapter is "*Re'âyâya muhtass ahvâl*". In fact, the same regulations could be seen under the title *ahvâl-i re'âyâ* in other *kânûnnâmes*. Thus, the same term is used here. *Ahvâl-i re'âyâ* or *re'âyâya muhtass ahvâl*, covers the following fields: inheritance of *mîrî* land between *re'âyâ*, the rights and obligations of *re'âyâ*, the status of non Muslim *re'âyâ*, the status of non married *re'âyâ*, the status of *yörüks* etc...

⁸⁶ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 2 p. 40

It should be noticed that in the first article an adulterer Muslim whose crime is “*şer‘ ile sâbit*”⁸⁷ had to pay a monetary punishment in accordance with his economic condition. The same monetary punishment is applied to adolescents and women as well. Here Akgündüz makes a statement about the punishment: these articles were the *ta‘zîr* punishments, and they were applied when it is not possible to apply “*hadd*” punishment to *zinâ*. However in the *kânûnnâme* the words “*şer‘ ile sâbit*” points out that the crime is proven. Normally, when the *zinâ* crime is proven in accordance with the rules of *şer‘*, which is the presence of four adult men at the moment of crime, the “*hadd*” punishment must be applied. Why it is preferred in the *Kânûnnâme* payment of fine for *zinâ* which normally must be punished by *recm* or *hadd*? Was the “*hadd*” or “*recm*” punishment is the sanction for *zinâ* as a crime against God and the “*ta‘zîr*” punishment the sanction for *zinâ* as a crime against society? If there is such a duality the ruler is clearly enlarging the composition of the regulation previewed by the *şer‘*. The study of *kânûnnâmes* does not give the response to the question about how the law is applied in different places where there could be changes of application due to the social and economic factors entouring that place. Further investigation from “*şer‘iyye sicil*”s must be made in order to find an answer to following questions: In which extent this article was applied, was there really a duality in the composition of crime, and was the application of the sanction dependant to the time or the place of the crime? Ali Bardakoğlu states that there are examples of a strict application of *şer‘î* law as much as the examples of the applications of contradictory nature.⁸⁸ He criticizes the point of view which Akgündüz supports about the application of less severe punishment when the legal

⁸⁷ Ibid “*Bir Müslüman zinâ kılrsa, şer‘ ile sâbit olsa...*”

⁸⁸ Bardakoğlu, “Osmanlı Hukukunun Şer‘îliği Üzerine” p. 416

necessities of *şer'î* punishment were not complete.⁸⁹ According to Bardakoğlu, this point of view is a result of traditionalist interpretation of Islamic law.⁹⁰

The second *fasıl* is about the “*cürm*” s of “*tedârübe*”, “*teşâtüme*” and “*katl-i nefis*”. The descriptive nature of some articles could also be seen in this *fasıl*, for example in the 17th article it is stated that when there is a fight between children, there is no crime: “*Sağır oğlancıklar savaş etse cürm yok.*”⁹¹ The term “*cürm yok*” must be treated carefully because apart from the non existence of a crime it could also refer to irresponsibility of children by the meaning of the children being exempt from the punishment despite the existence of a crime.

In the third *fasıl* the *cürms* of “*şirb-i hamr*”, “*serika*”, “*gasb*” and “*te'âddi*” are explained. It is in the third *fasıl* that for the first time it is possible to see a punishment such as cutting the hand is applied when a person had committed the crime of “*at uğurlamak*” which is to steal a horse.⁹² The fourth *fasıl* is about the more grave crimes which were punished by the application of “*mücerred siyâseti*”.⁹³

The *siyâset* or *siyâsâ* as a general term is described by Schacht as follows:

The discretionary power of the sovereign which enables him, in theory, to apply and to complete the sacred Law and in practice, to regulate by virtually⁹⁴ independent legislation matters of police, taxation, and criminal justice, all of which escaped the control of the *kadı* in early Abbasid times, was later called *siyâsâ*. This *siyâsâ* is the expression of the full judicial power which the sovereign had retained from the Umayyad period onwards and which he can exercise whenever he thinks fit... its existence is admitted even by the strict theory of Islamic law. ...The *kadis* too, are obliged to follow the instructions which the ruler may give them in

⁸⁹ Ibid p. 417

⁹⁰ See introduction for the thesis of Bardakoğlu about the relation between Islamic Law and Ottoman Law.

⁹¹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 2 p. 41

⁹² Akgündüz *Osmanlı Kanunnameleri* vol. 2, p. 42

⁹³ According to Uriel Heyd “The standard text of *siyâsetnâme* was, probably in Bayezid II’s time, added to the criminal code of Mehmed II as a fourth chapter under the heading “On *Siyâset* Punishment Only” (*mücerred siyâseti beyan ider.*)” For more information see *Studies in Old Criminal Law* p. 18

⁹⁴ Here the following question must be asked: Why Schacht had used the word virtually independent?

exercise of his power of *siyâsâ* within the limits assigned to it by the sharia. (The *siyâsâ* sharia) ... The most important examples of this kind of secular law are the *siyâsâ* of the Mamluk sultans of Egypt which applied to the military ruling class, and the *kânûnnâmes* of the Ottoman *sultans*.⁹⁵

According to Akgündüz, *mücerred siyâseti* as used in this *kânûnnâme*, is the common name given to the punishments of *ta'zîr*, with the exception of paying fine, regulated by the *ulü'l-emr*. The applications of *mücerred siyâseti*, could vary between capital punishment, cutting the hand, or shaving the beard, scorching the forehead and some others generally in accordance with the severity of the crime. As an example the capital punishment is applied in the cases of murder. In fact, the term *siyâsâ* has been treated within different meanings in the area of law. Here in Bayezid II's *kânûnnâme*, the meaning of *mücerred siyâset* seems to be closer to the "legislation issued on the ruler's authority"⁹⁶.

The second chapter has seven *fasıls*. The title of this chapter summarizes the subjects: "On *sipâhi*, on *beytü'l-mâl* and on the taxes collected from *re'âyâ* by *sipâhi*". It should have been kept in mind that the contents of this chapter corresponds to the field what Halil İnalcık defines as "independent state law"⁹⁷ or *'urf*. In the first *fasıl*, which explains *ahvâl-i sâhib-i tımar*, it is possible to find some descriptive information and some orders concerning the Ottoman military administration. Some of these articles were more concerned about the provisions of the *tımar* people, related to their military service. Some others were regulating the problems that *tımar* people could have in their local village while they were in the

⁹⁵ Schacht, *An Introduction to Islamic Law*, p. 54

⁹⁶ For more information on *siyâsa sharia* see Frank Vogel, "Siyâsâ", *EI2*, vol. 9, (Leiden: Brill 1997) pp 694-696 p.696

In fact, the theory of *siyâsa sharia* as explained by Ibn Taymiyye infers governance in accordance with sharia. Thus, the ruler might legislate but he should not exceed the area of legislation accorded to him by sharia. However in the Ottoman practice the *mücerred siyâset* could insert the punishments unpreviewed by sharia.

⁹⁷ İnalcık, "Kânûn", p. 559

campaign. In the second *fasıl*, the matters under the *tasarruf* of *sipahi* in his *tîmâr* and the way of this *tasarruf* were treated. There are some articles about the relation between *re'âyâ* and *sipâhi*. The third *fasıl* contains the tax rules of *bâc* and *beytü'l-mâl* with the style of an order writing. In this *fasıl*, three local *kânûns* are incorporated with their special title besides from some local regulations without a special title, for example article 84 regulates the tax collected from fishes captured at Tuna.⁹⁸ The local *kânûns* are respectively *Kânûn-i Kapan-ı Semendire*, *Kânûn-i Âb-ı Morava* and *Kânûn-ı Vilâyet-i Rudnik*. These articles and *kânûns* were particular because they regulated the taxes collected relatively to these places. In fact in some parts, Bayezid II's *kânûnnâme* writing was closer to casuistic code writing, it does not put general characters of tax collection but it focused on cases depending to the place of economic activity which is subject of the tax collection. Also from the article 97 it is possible to observe an order issued probably after a complaint concerning the issue of "*pul*". It is possible to understand from this article that the rule about issue of *pul* was not obeyed in Konya. The people with lower economic wealth could not afford the issue of *pul* three times a year. According to the *sultan*'s code it must be issued once a year. The existence of this type of codification, closer in its nature to a warning to the administration might show that the ruler could not be satisfied by a simple warning. Here, the warning is transformed into a law which means the number of addressee has grown up. A warning is between ruler and the responsible person while an article in a *kânûnnâmes* makes a larger audience. Also the following question must be asked: Was there any regulation made during Bayezid II's reign about the issue of *pul* once a year? Or the issue of *pul* once a year was a regulation from older rulers which was

⁹⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 2 art. 84 p. 51 other examples are art. 79 on page 50, art. 81, art. 82 and art. 83 on page 51

not accepted by Bayezid II? If the first case is valid, then there is a complaint which was generalized by law in order to prevent future similar applications. If the second case is valid, the complaint had a direct effect on the process of accepting and applying the previous rulers' *kânûnnâmes*.

The fourth fasıl is about “*resm*”s of *çift*, *bennâk*, *ağnâm* and *âsiyâb*. Halil İnalçık defines the *resm-i çift* as follows: “A farm tax paid in cash by Muslim *re‘âyâ* possessing one *çift* of land”.⁹⁹ According to İnalçık, *resm-i çift* was both a head tax and a land tax. He comes into this conclusion by two facts: First one is the collection of *çift resmi* from a town habitant who had the disposition of an agricultural land. If he quits the *çift* he no more has to pay *çift resmi*. Visa versa *re‘âyâ* who quits the *çift* has to pay the *çift resmi*.¹⁰⁰ Moreover, he states:

Çift tax as the expression of the combination of family labor with land is the key to understanding the social stratification in Ottoman rural society....The *çift*-tax constitutes a fiscal system which includes *çift*-tax, half (*nîm*) *çift* tax, *bennâk* or married peasant tax and *kara* and *mücerred* poor or unmarried peasant tax. *Tütûn resmi*, or hearth tax, *dönüm* tax and some other minor taxes also fell within the same system.¹⁰¹

In *kânûnnâme* of Bayezid II, it is declared in the beginning of the article 99, that *resm-i çift* is 36 akçe for a *çift* and 18 for *nîm çift*. However, after this first part, in the same article different amount of *resm-i çifts* were fixed for each *liva*. Thus, from the article 99 it is possible to understand that the application of *resm-i çift* could be different in each *liva*. A similar type of codification is also given in *resm-i ağnâm*. In the article 103, one *akçe* is collected for *resm-i ganem* of two sheep. However, in the sancak of Vidin one *akçe* is collected for three sheep. In the case of *resm-i*

⁹⁹ Halil İnalçık, “The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600” Phoenix, London 1973, p. 219

¹⁰⁰ Halil İnalçık 1996. “Osmanlılarda Ra‘ıyyet Rüsûmu” *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi* 2nd Edition 31-67 İstanbul, Eren Yayınevi p. 39

¹⁰¹ Halil İnalçık “The Çift-Hâne System and Peasant Taxation” *From Empire to Republic Essays on Ottoman and Turkish Social History*, Isis Press pp. 61-72 p. 66

âsiyâb it seems that the writer of *kânûnnâme* had collected the local applications or codes and inserted them into this general *kânûnnâme*. The existence of different amount of *çift resmi*, the insertion of the local codes in the general *kânûnnâme* shows that the mode of production is variable. Also it is the proof of the fact the value of the product could be different and that this difference is taken into consideration by the lawmakers. This regulation seen in Bayezid II's *kânûnnâme*, corresponds with İnalcık following statement: "Broadly speaking, in this tax system both the amount of land and the number of working hands determined the tax status and labor services."¹⁰²

The fifth fasıl is about the collection of 'öşr tax. This fasıl is composed from three subtitles "*â'sârı beyân eyler*", "*öşr-i bağ ve çayır*" and "*öşr-i kovan*". The rule of explanation of the amount of tax for every *liva* continues in this part as well as it is possible to see from the various articles explaining the case in *Vilâyet-i Semendire*, *Karaman* etc. Furthermore, the 'öşr is not an even running tax; as it is possible to understand from the article 113, the tax collected from vineyards vary between 7-10 *akçes* according to the province.¹⁰³ The same conclusion about the amount could also be made for 'öşr-i kovan. The variation in the 'öşr was probably a result of the different modes of production as aforementioned in the case of *çift resmi*. In the sixth fasıl the regulations of *bâd-i heva* are made. *Bâd-i hevâ* (or *bâd-i havâ*) is classified as a tax of *tekâlif-i örfiyye*.¹⁰⁴ In the article 124, different sorts of *bâd-i hevâ* are presented. It should be noticed that in this fasıl there are five subtitles besides *bâd-i hevâ*, four of them being resms. Another part of this article that should be noticed is that in the decription of *bâd-i hevâ* "to be enregistred in *defter*" is

¹⁰² Ibid p. 67

¹⁰³ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri vol. 2.* p. 57

¹⁰⁴ Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu, Gülnihal Bozkurt, *Türk Hukuk Tarihi*, (Ankara: Savaş Yayınevi, 1999) p. 221

presented as a condition. This condition could be interpreted as a measure against the misuse of *bâd-i hevâ* by the way of inventing new type of taxes. The second subtitle “*der beyân-ı sefer*” gives a definition of the people who are considered in the *askerî* class for several reasons. In the next subtitle “*resm-i ağ*”, another complaint about the application of tax collection law is shown in the *vilayet-i Karaman*. In the seventh *fasıl* the *ahvâl* of *müsellem* and *yaya* groups of the army are explained. Article 144 is another example of a *fermân* made after a complaint about the collection of ‘*öşr* and *resm*. It seems that the amount of tax collected by *müsellems* in Teke İli was not corresponding to the economic situation of *ra‘iyyet*.¹⁰⁵

The third chapter regulates the *ahvâl-i re‘âyâ* in seven *fasıls*. Between the subjects that were regulated in this *fasıl*, the status of *ra‘iyyet*, the problems that could happen when a peasant leaves the land, the inheritance of land should be mentioned. As a general information it could be said that the *kânûnnâme* writing is again in order format, with some articles as response to complaints. The second *fasıl* regulates the *ahvâl-i kefere* that was incorporated in the *re‘âyâ* status. In the article 209, it is regulated that the inheritance of a Non-Muslim coming from *Dârü’l-Harb* and deceasing in Ottoman territories should be enregistered by *kadı* if there was not a case about the division of the inheritance.¹⁰⁶ When the heir of this deceased Non-Muslim came into Ottoman territories, he had to take from *kadı* the records of the inheritance of his relative in order to apply his cause to “*Dergâh-ı Mu‘allâ*”. The porte then would sent some delegates for the making an enquete about the situation of Non-Muslim. If the relation between the heir and the deceased person was clear by documents, the inheritance should be given to Non-Muslim by an *hükm-i şerîf*. The same article abolished the application of the collection of *resm-i kısmet* from

¹⁰⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri* vol. 2, p.62 art. 144

¹⁰⁶ *Ibid*, p. 70

the inheritance of Non Muslim by stating that “...kuzât kısmet idüb mirâslarına karışub harbî kâfir terekesinden resm-i kısmet almak isterlermiş, almayalar.”¹⁰⁷ The application of this rule could be an interesting subject for understanding the status of “*harbî kâfir*”.

The third fasıl is entitled “*azeb için ta’yîn olunan kânûn*”. It should have been noticed that this third fasıl contains the regulations about army, *azeb* being the soldier coming from provinces. Nevertheless, their status is incorporated in *ahvâl-i re’âyâ* probably because them being a part of local land system.

The fifth *fasıl* carries the title “*Eflâk ahvâlin beyân ider*”. In this *fasıl*, the tax exemptions for some special groups were regulated. The principate of Eflâk was paying a tax to Ottoman Empire till the times of Bayezid I. Uzunçarşılı narrates the events that lead Mehmed II to a campaign against Eflâk.¹⁰⁸ The status of Eflâk was a kind of privileged province from the times of Mehmed II. The exemptions about Eflâks included in Braniçeva and Vidin the taxes of ‘*öşr, harâc, ispence*, all kind of ‘*avârız* and *resm-i gerdek*.¹⁰⁹ In Semendire the application of exemption concerned ‘*öşr, harâc, ispence, resm-i gerdek* (which is written here in its Arabic form “*resm-i ‘arûs*”) and ‘*âdet-i ağnâm*. However, all the Eflâk provinces mentioned here were responsible from paying local taxes and *cürm ü cinâyet resmi*. İnalçık explains the motive of the exemption in Eflâk from the payment of *ispence*. According to him, Eflâks were paying a collective tax in exchange of various services which made them exempt from paying *ispence*.¹¹⁰ İnalçık defines *ispence* as an equal of *resm-i çift* which was collected from non-Muslims. Moreover, he qualifies it both as a

¹⁰⁷ Ibid

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı *Osmanlı Tarihi*, vol. 2, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003) pp. 73-77

¹⁰⁹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 73 see article 227

¹¹⁰ İnalçık, “*Ra’iyyet Rüsûmu*” p. 61

head-tax and as a land tax, which is a type of *rüsûm-i 'örfiyye*.¹¹¹ The Non-Muslim city dwellers had to pay ispence while Muslim city dwellers were exempt from *resm-i çift*.¹¹² This could be a motive for accepting the *ispence* as a head-tax depending on being a Non-Muslim. However, Muslims who disposed a Christian's land had to pay *harâc* and *ispence* altogether.¹¹³ This argument could be used as the interpretation of *ispence* as land tax.¹¹⁴

According to Akgündüz the fifth *fasıl* of the *kânûnnâme* of Bayezid II was taken from Mehmed II's *kânûnnâme* of Semendire *Sancağı* and Eflâks.¹¹⁵ In fact the articles 1, 2, 4, 6 and 7 of Semendire *Sancağı Kânûnnâmesi* were incorporated in the article 228 of Bayezid II's *kânûnnâme*.¹¹⁶ In order to concretize this relation the example of article 4 could be given: "*Sancakbeği olanlara her elli filorin bir komornic yani hizmetkâr ve beş filorin bir voynuk verürler. Bir ay kulluk eder.*"¹¹⁷ The same regulation could be seen in Bayezid II's *kânûnnâme* as follows: "*Sancakbeğine elli (eve) bir komorniçe ki hizmetkârdır altı ay kulluk ederler.*"¹¹⁸ As it is possible to see, the time of "kulluk" rised from a month to six months.

The concept of "*bida'-ı merfu'a*" is précised in the sixth *fasıl*. This *fasıl* is another example of the casuistic *kânûnnâme* writing, with the mention of local provinces where illegal tax collection cases were detected and the measures were taken for their abolishment. As an example, in the article 233¹¹⁹: "*Ve Konya askeri bezzâzistân dükkanlarından aydan aya her birinden birer akçe alurlar imiş. İçinde*

¹¹¹ Ibid p. 57

¹¹² Ibid p. 58

¹¹³ Ibid p. 57

¹¹⁴ Both of these arguments were explained by Halil İnalçık in "Ra'iyet Rüsûmu" and in "Çift-hâne system".

¹¹⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 73

¹¹⁶ See Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 1 pp 527-528, Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 73

¹¹⁷ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 1 p. 527

¹¹⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 73

¹¹⁹ Ibid, p. 74

bezzâzistâncı var iken; asker beklediklerine ihtiyacları yoğiken ahâli-i bezzâzistân talebleriyle ref‘ olunmuş, mukarrer kıldı.” From this article, it is possible to understand that the *askeri* class collected one *akçe* per “*bezzâzistân*”, which was an application contrary to law. Thus, the shop owners made a complaint about this application and it is abolished as a result of this complaint. In the sixth *fasıl* the regulations about the storage of wood for *Dârü’s-Sa‘âde* and *Matbâh-ı Âmire* are made. At the end of this *fasıl* the *Kânûnnâme* ends with the name of the *müstensih* and the date of *istinsâh*.

After examining the articles of the *kânûnnâme* it is possible to make general conclusions about the codifications of Bayezid II. First of all, the *kânûnnâme* of Bayezid II is a codification of public law. The public law of the Ottoman Empire regulated the relations between the state and the person thus covering the criminal law, the tax law, the rights and obligations of *re‘âyâ* and *sipâhis*. In addition to these, the inheritance of land is also included into the public law due to the land regime of Ottoman Empire. Second, the majority of articles were written in an order manner such as “*yapıla*”, “*ola*”. Thirdly, some regulations are given in a descriptive manner in order to define the economic status of people. Fourthly, it is possible to see in a *Kânûnnâme*, general *hükms* and local *hükms* together, in some cases the *kânûn* is given in the form of a decree; in some others there are references to complaints; which formulates the following opinion: The *kânûnnâme* had a casuistic writing style. Fifth, the references to *şer‘î* law does not totally eliminate the possibility of a diversion from *şer‘î* law: the expressions like “*şer‘ ile sâbit*” or “*örf ve şer‘ ile yapıla*” were used, but the application of *ta‘zîr* instead of *hadd* in case of adultery even when it is “*şer‘ ile sâbit*” provides doubt about the submission to *şer‘î* law. The regulations are the regulations of a state under the influence of Islamic

Law since the codifier worries about showing the *kânûnnâme* in accord with God's will as it is seen from the preamble. Nevertheless, the regulations seen in the *Kânûnnâme* of Bayezid II had a typical formulation in the form of an order. Technically, it is the *kânûnnâme* of a state which followed religious legitimization principles among other principles such as the Persian tradition of good administration. However, the writing of the regulations must be treated carefully. In fact, the balance between '*urf*' and '*şer*' could not be the same in every field of law. In the case of administrative law, tax law and land law, Bayezid II had returned the properties and *vakfs* seized by his father to their original owners. In the case of international law, or "war law" or "*cihad* law" Bayezid II's policy was conciliation rather than open war, thus the legal and religious differences between *Sünnî* and *Shii* sects could be ignored by this ruler. Thus, Bayezid II's religious views were not always incorporated in his *kânûnnâme* writing attempts. Halil İnalçık relates Bayezid II's contradiction to his father's actions to the struggle he had against his brother Cem.¹²⁰ İnalçık supports that Bayezid II's struggle against his brother resulted in his "sharia minded policy" thus, it was this struggle which led him to the abolition of previous confiscation acts made during the times of his father Mehmed II.¹²¹ However, İnalçık also emphasizes that Bayezid II reign maintained the principle of independence of the '*urfî*' laws.¹²² Probably, what Bayezid II tried was to establish a political balance after the events with his brother and he used every tool he could in order to keep the power. The Ottoman methods are marked generally with practical solutions and *kânûnnâme* writing during the times of

¹²⁰ İnalçık The Classical Age, also see "Mehmed II" in *DİA* vol 28

This idea of İnalçık could also be seen in Itzkowitz's work. According to him "At the very outset, in order to rally janissary support against his brother Cem, he (Bayezid II) was forced to abandon two of his father's policies, the frequent issuance of new coinage and the seizure of vakf properties. He also agreed to restore previously confiscated properties." For more information see Norman Itzkowitz, 1972 *Ottoman Empire And Islamic Tradition* Chicago, The University Of Chicago Press pp. 29-30

¹²¹ İnalçık, "Suleyman The Lawgiver and Ottoman Law" pp 109-110

¹²² Ibid p. 110

Bayezid II was not an exception in that point. It should be kept in mind that the nature of codification could vary within the reign of one *sultan* as well. The beginning of a reign could see a policy of codification while the end was marked by another policy.

2.2 The codifications of Selim I

Between Bayezid II and Süleyman I a *sultan* whose political and legal activities must be mentioned is Selim I. Before the beginning of his reign he was opposing to the pacifist policy of his father against the Safevids. In fact, it was a revolt related to Safevid State that began the process for Selim I to the acquisition of power: It was the revolt of Şahkulu, who were sympathizers of Shii sect.¹²³ Ahmed, one of Selim I's brothers was leading the campaign against the Şahkulu. However, once Selim I began his attempt to the throne Ahmed received the support of Şah İsmail's sympathizers while Selim had the support of janissaries. It was their support which made him sultan at the end. Nevertheless the struggle between brothers continued in the first years of Selim I's reign.

Once the safety of the throne is established, the attention of Selim I moved to the campaign of the East against the Safevids. The motive of this campaign was not very different from the typical problem of the Ottoman State which had been seen in the times of Mehmed II: it was a struggle for control between the state and local powers. In the times of Selim I, these local powers were influenced from an outsider, the Safevid State. İnalçık speaks about this struggle and gives the case of Dulğadir

¹²³ Finkel, *Osman's Dream* pp. 98

Turcomans who attacked the officers of *tahrîr* in the times of Bayezid II.¹²⁴ According to İnalçık, *Yörüks* wanted to follow their own law and customs and they considered the *kadıs* and *kuls* as their enemies and the symbols of the sharia, *kânûns* of *sultan* and central administration. Nevertheless, the legitimization of this war was religiously endorsed. Selim I had obtained from İbn Kemal, *şeyhülislam*, a *fetva* that declared the *Kızılbaş* and Safevids as heretics, thus rendering the war against the Safevids as legal according to Islamic law. A similar legitimization is also applied in the war against Sünnî Mamluks, by accusing them of helping to the Safevids.¹²⁵ In the end of struggle against the East and the South East, the Muslim population of the Ottoman Empire had risen thus according to the empire a new façade: According to Finkel “...for the first time in its history, the population of the empire was predominantly Muslim.”¹²⁶ Nevertheless, in Selim I’s reign, (and in the first ten years of Süleyman I’s reign) the Ottoman Empire had seen many examples of struggle between the state and the local power. These struggles were defined by Mustafa Akdağ as local rebellions which were deriving from the demands of local entities such as the *Kızılbaşs*.¹²⁷ This definition explains the nature of *Kızılbaş* problem as it is understood by Akdağ: according to him, these rebellions were not including all the groups in the Ottoman society, which is more or less the case in “*Celâlî* Rebellions”.¹²⁸

The newly conquered lands required the establishment of new codes in order to secure the safety of the state. As usual, the Ottoman Empire preferred the consolidation policy with the pre-existing local codes. Thus, the local tax laws of

¹²⁴ İnalçık, *Devlet-i Aliyye* p. 135

¹²⁵ Finkel, *Osman’s Dream* p. 109

¹²⁶ *Ibid* p. 110

¹²⁷ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celâlî İsyanları*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009) pp. 14-15

¹²⁸ *Ibid* p. 15

Uzun Hasan were consolidated in the south east after the campaigns of Selim I. In the sancak of Divriği, the passage from Mamluk land system to the Ottoman land system was not very problematic according to the work of Zeki Arıkan.¹²⁹ In fact, once the *tahrîr* was made, the *vakfs* and *mülks* in Divriği and their privileges were recognized. The main policy of Ottoman Empire in the conquered lands was consolidation with the ancient system in order to secure its existence. However, according to İnalçık, between 1517 and 1540 the people demanded the application of *Kânûn-i Osmanî*, the Ottoman tax law of which the payment was easier and simpler.¹³⁰

According to Ahmed Akgündüz, the *kânûnnâme* of Selim I was discovered recently.¹³¹ He states that it was an updated version of Bayezid II's *kânûnnâme*. Two transliterations of Selim I's *kânûnnâme* are used in this study. The first one is made by Yaşar Yücel and Selami Pulaha while the second transliteration is accomplished by Akgündüz. The original copy of the text that Yücel and Pulaha used was taken from Albania State Archive.¹³² They came into the conclusion about the state of belonging of this *kânûn* to Selim I by comparing this copy with a transliteration of Tveritinoва.¹³³ The date of *istinsâh* of the copy used by Yücel and Pulaha is 971 (1563/1564). As it is possible to observe the date of *istinsâh* belongs to a period later than the reign of Selim I.¹³⁴

Akgündüz used the same judgment that he had used as proof to the existence of Bayezid II's *Kânûnnâme*, he had taken as a proof the following statement in the

¹²⁹ Zeki Arıkan, "Divriği Sancağı Kânûnnâmeleri" *Belleten*, vol. 51, 1987, pp. 761-769, p. 762

¹³⁰ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, p. 141

¹³¹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 1 p. 88

¹³² *I. Selim Kânûnnâmesi (1512-1520) ve XVI. Yüzyılın İkinci Yarısının Kimi Kânûnnâmeleri*, eds. Selami Pulaha & Yaşar Yücel (Ankara: Türk Tarih Kurumu 1988) p. 12

¹³³ Yücel & Pulaha p. 12

¹³⁴ They also made the transliteration of a *kânûnnâme* entitled "*Kânûnnâme-i Cedîd*". They declare that "*Kânûnnâme-i Cedîd*" belongs to the second half of 16th Century. The discussion about the origins of "*Kânûnnâme-i Cedîd*" will be made in the 4th chapter but it should be kept in mind that "*Kânûnnâme-i Cedîd*". or "New Code" was a common name like *Kavânîn-i 'Al-i Osman*.

preamble of Süleyman I's *Kânûnnâme*: “*Sebeb-i tahrîr oldur ki, merhûman ve mağfûran atam ve dedem...nizâm-ı âlem için kânûn hazırlamışlar idi.*”¹³⁵ Here, Süleyman I makes, in Akgündüz's point of view, a reference to his father's *kânûnnâme*. The usage of this method is evaluated and criticized in the previous pages and it will not be repeated here. It should be kept in mind that this interpretation should not be satisfactory proof for a general codification made in Selim I's times. Nevertheless, the transliterations of Akgündüz and Yücel-Pulaha is going to be examined by comparison with each other and with the *Kânûnnâme* of Bayezid II.

The copy used by Yücel and Pulaha is different from the copy used by Akgündüz. The later explains that he used a different copy because he thinks that the copy of Albania belongs to the reign of Süleyman I rather than Selim I. Thus, Akgündüz used two copies for his transliteration, the first one belongs to the Old Asia Museum in St. Peterburg and the second one is taken from the National Library in Ankara. *İstinsâh* of the second copy was completed in the year 1576 by the *müstensih* Muhammed bin Mustafa el-Bursevî. At the end of the *Kânûnnâme* there is the following passage:

*Bu kânûnnâmenin câ be câ hâşiyesinde yazılana sebep budur ki, asıl nüshası Celalzâde Nişancı Bey Hazretleri'ne mukâbeleye virildikde ba'zın fesh edüb ve ba'zın tebdil ve tagyîr edüb kenarına bu üslub üzere kayd olundu. Bu fakir dahi üslûb-ı nüsha üzerine kayd eyledüm. Tâ kim müstefid olanlar, bu fakiri hayır dualarında unutmayalar.*¹³⁶

Akgündüz came into three conclusions departing from this statement: First of all he declares that this statement implies the passage of Selim I's original *Kânûnnâme* into Celalzâde, *nişancı* of Süleyman I and Selim II. Secondly he assumes that

¹³⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 3 p. 85

¹³⁶ *Ibid* p. 86

Celalzâde added new regulations to the text of *Kânûnnâme*. And thirdly, he states that Mehmed (or Muhammed) bin Mustafa el-Bursevi had made the *istinsâh* of this copy of Celalzâde. It is not possible to share the opinion of Akgündüz in these conclusions. Although it is possible to understand from the text that a *kânûnnâme* is given to Celalzâde there is no evidence in the text that implies the fact that this *kânûnnâme* belonged to Selim I. On the contrary we learn that one of the texts used in the transliteration contains supplements to the original *kânûnnâme* made by Selim I.

The most obvious difference between the transliteration of Yücel and Pulaha (from now on “copy A”) and the transliteration of Akgündüz (from now on “copy B”) is the fact that the first has ten numbered *fasıls* (like *fasl-ı sâni* etc.) and ten *fasıls* without special number while the copy B did not include a separation to *fasıls*. From that technical point, both of the copies are different from Bayezid II’s *Kânûnnâme* which includes both “*bâb*”s and *fasıls*. It is possible to see that Selim I’s *Kânûnnâme* is, like his predecessor Bayezid II’s *Kânûnnâme*, much more related to the matters of public law rather than private law. The first *fasl* of copy A begins with “*cürmü cinâyet ve siyâset*”. The copy B does not include that name but it also starts with the regulations of criminal law. Here the first article of both *kânûnnâmes* requires attention. It is a regulation about the punishment of *zinâ*. In the copy A the article is as follows: “*Eğer bir kimesne zinâ itse dahi üzerinde sâbit olsa, zinâ iden evli olsa gani olsa 1000 akçeye kâdir olsa 400 akçe cürm alına...*”¹³⁷ In the copy B the same article is written as: “*Eğer bir kimesne zinâ eylese, şer‘ ile sâbit olsa, zinâ iden evli ve gani olsa ki, 1000 akçeye kâdir olsa veya dahi ziyâdeye kâdir olsa siyâset olunmadığı takdirce 400 akçe cürm alına...*” In the copy B, the insertion of

¹³⁷ Yücel & Pulaha, *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 17

“*siyâset olunmadığı takdirce*” means that *siyâset* is a punishment that should and could be applied in the case of a *zinâ*. However, in the copy A there is no mention of *siyâset* punishment for *zinâ*. The absence of *siyâset* for *zinâ* had seen in Bayezid II’s *kânûnnâme* as well. Thus, if the copy B is more solid than copy A it is possible to deduct that Selim I’s code required more severe application for that crime than Bayezid II. However, the copy A had a severity in its own: from the condition of “*şer’an sâbit*” it gives the condition of “*sâbit*”. Those that mean *sâbit* could be proven by any proof rather than its special proof technique? Or was it a mistake made by the involuntary omission of the word “*şer’an sâbit*”? If the first case is valid, the special proof of *zinâ*, which is four adult free men as witness at the time of crime is not required. Thus, *zinâ* crime could be proven more easily. The answer of this question could be probably found in the sources like court records which shows the application of law to a concret situation.

Apart from the regulations of *zinâ*, the common regulations of criminal law in the copies are “*tedârüb ve tesellüm*” and “*siyâset*”. By the examination of Selim I’s *kânûnnâme*, it is possible to understand the real meaning of “*cürm yok*”. In Bayezid II’s *kânûnnâme* this term is used without any other term which could be understood both as “there is no crime” and “there is no punishment”. Selim I’s *kânûnnâme* contains term in addition which cancels the possibility of the interpretation as “there is no crime”. As an example article 17 of Bayezid II’s *kânûnnâme* is as follows: “*Sagîr oğlancıklar savaş etse cürm yok*”.¹³⁸ The same regulation is written in Selim I’s *kânûnnâme* as: “*Eğer sagîr oğlancıklar savaş etseler nesne lâzım gelmez.*”¹³⁹ Thus, Selim I’s *kânûnnâme* is more clear about the meaning of *cürm*, which is used as a kind of tax here. Another change in the

¹³⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 41

¹³⁹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 3 p. 91 art. 20

language could be seen in this *fasıl*. In Bayezid II's *kânûnnâme* in the article 13 used the words "...*Ve eğer kemük çıkırsa otacılı olsa...*"¹⁴⁰. These words defined the seriousness of the wound made in head. The same definition is made in Selim I's *kânûnnâme* by following words: "...*Eğer baş kemüğün çıkub cerrâha ihtiyâc olursa...*"¹⁴¹ Both of the *kânûnnâmes* used the medical assistance as a proof for the seriousness of wound. However, the preference of usage between "*otacı*" and "*cerrâh*" could be an important linguistic study for defining the time of codifications as well. Another example of the use of different words for the same article could be observed in *şirb-i hamr*. The same monetary punishment is applied in both of the *kânûnnâmes*. However, in the *kânûnnâme* of Bayezid II "...*kadı ta'zîr ede...*"¹⁴² is used while in the *kânûnnâme* of Selim I the expression is "...*kadı hakkından gele...*"¹⁴³.

An interesting application of *ta'zîr* could be seen in the copy B of Selim I's *kânûnnâme*. The article 41 is as follows:

*Ve kasd ise namaz terk etse, bey-namaz olsa, mahalle be mahalle ve köy be köy teftiş edüb dahi muhkem ve müntehî haklarından gelüb ta'zîr edeler; iki ağaca bir akçe cürm alına. Ve Cuma namazı vâcib oldu. Terk edenin hakkından gelüb ta'zîr olunub iki ağaca bir akçe cürm alına.*¹⁴⁴

Here the insertion of a *şer'î* expression, "*Ve Cuma namazı vâcib oldu*" in the *kânûnnâme*, which is the product of *'urfî* law should be carefully treated. This expression could not be found in Bayezid II's *kânûnnâme* nor it could be found in Celalzâde's *kânûnnâme* for Süleyman I.¹⁴⁵ However, a similar regulation could be

¹⁴⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 41

¹⁴¹ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 3 p. 90 art. 11

¹⁴² Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 2 p. 42 art. 19

¹⁴³ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 3 p. 91 art. 25

¹⁴⁴ Ibid, p. 93, art. 41

¹⁴⁵ This *kânûnnâme* is largely based on Bayezid II's *kânûnnâme* as it will be seen in the next pages.

found in the *kânûnnâme* which is probably written by Nişancı Seydi Efendi in the times of Süleyman I.¹⁴⁶ It is possible to see that the article 41 of Selim I's *kânûnnâme* was copied in the article 54 of Nişancı Seydi Efendi's *kânûnnâme*.¹⁴⁷ Other similarities between Selim I's *kânûnnâme* and Nişancı Seydi Efendi's *kânûnnâme* will be studied in the following pages. For now, either this similarity could be another proof of the absence of a *kânûnnâme* codified in Selim I's times or the proof that Seydi Efendi's *kânûnnâme* is based on Selim I's *kânûnnâme*. Nevertheless, this article is regulated after the times of Bayezid II which leads us to ask the following question: Was the motive behind such a regulation deriving from Kızılbaş movement? Since Kızılbaş and Hanefites were not praying together, there will be doubts against the positive answer of this question. Also, it should be kept in mind that the *siyâset* was probably applied to the similar cases. The inclusion of this punishment into a general code probably means that there is a bureaucratic reason behind the codification process. Nevertheless, a case study on this subject could be important for understanding the balance between '*urf*' and '*şer*' if there are any records on the application of the *siyâset* on the sabotage of prayers.

After the regulations of criminal law, both of the versions of Selim I's *kânûnnâme* contain the regulations about the status of "*re'âyâ and the resm-i zemin*" as it is written as the title of 4th fasl of copy A. Although the subject is clearly changed from criminal law to tax and land law, copy B does not provide a new *fasıl* for this novelty. However, with the article 85 there is a passage to a new "*fasıl*" in the copy B as well. This second part of B contains the *hükms* about '*öşr, resm-i ganem, resm-i kışlak, resm-i otlak* and other '*urfî resms, 'öşr-i asel, resm-i 'arûsâne, resm-i değirmen*, some issues about free *tîmârs* and *resm-i kadı*. In addition to these

¹⁴⁶ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 4 p. 293

¹⁴⁷ *Ibid*, p. 303

regulations which were related to land law and tax law, the same fasıl of copy B contains regulations of criminal law as well. As an example article 118 which regulates “*isnâd-ı töhmet*” could be given.¹⁴⁸ The same case is valid for copy A as well.¹⁴⁹

The next two fasls in the copy B covers the taxes collected from “inner and outer customs”, market taxes and “*ahvâl-i piyadegân and müselle mân*”. The copy A also has two *fasıls* that are of the same subject but in the copy A “*ahvâl-i piyadegân and müselle mân*” precedes taxes. This change of place is between two copies shows that the will of müstensih could affect the process of copying. After these two chapters both of the copies finish with the regulations of *ihtisâb* and *sanâyi*‘ which is another novelty by comparison with Bayezid II’s *Kânûnnâme*. According to Akgündüz, this section is more or less is a summary of Bursa *İhtisâb Kânûnnâmesi* made during the reign of Bayezid II.¹⁵⁰

The *kânûnnâme* of Selim I has, like Bayezid II’s *kânûnnâme* a descriptive nature which could be seen in the following terms which could be found in both of the copies: “*Tîmârs of alaybeyi, subaşılık, çeribaşılık, emîr-i alemlik, dizdârlık, çavuşluk* are free, the rest are not free.”¹⁵¹ and “*Kânûn budur ki şehrin ve kasabanın örüsü bir buçuk mildir ve sâir köylerin bir mildir tavarları ve buzağları yürüye...*”¹⁵²

In the 4th fasl of copy A, it could be observed that the amount of *resm* could diverge between provinces, for example in the *Liva* of Hamide *resm-i çift* is 42

¹⁴⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 3 p. 105 art. 118

¹⁴⁹ Yücel & Pulaha “I. Selim Kanunnamesi” p. 31

¹⁵⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri* vol 3 p. 88

¹⁵¹ Yücel & Pulaha *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 30, Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 3 p. 104 article 111

¹⁵² Yücel & Pulaha *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 20. Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 3 p. 94 article 47

akçes while in *Liva* of Hüdavendigâr it is 32 akçes.¹⁵³ Thus, the *Kânûnnâme* of Selim contains like the *Kânûnnâme* of Bayezid II local applications as well as general codes. In the case of *resm-i ağnam*, the date of collection could vary between april and may in accordance with the place of collection: “*koyun bi-tamam dölüp döküb i’tidâl-i şiddetten sonra mâh-ı abrilde alınur ve bazı yerde mayısdâ alınur....*”¹⁵⁴ A similar case is also valid for the tenth fasl of the copy A, the “*resm-i küvvârât*” which corresponds article 105 in copy B. It should have been noticed however, that the change occurs in the amount of tax collected. For example in *Liva* of Karaman it is 2 akçe for *kovan* while in the *Liva-i Aydın* 1 akçe for 4 *kovans*. Here it should also be noticed that the insertion of local codes like the regulations for Eflâks that was seen in Bayezid’s *Kânûnnâme* is omitted in both of the copies of Selim I’s *kânûnnâme*. It should be kept in mind that a different copy of Selim I’s *kânûnnâme* might include the regulations for Eflâks. However, this result of this omission would be retreated in the following pages of this chapter.

In the *resm-i otlak*, the concept of ‘urf as old custom, which shows itself by the terms “*yapılı gelmiş olan*” and “*âdet-i kadîm*”, is referred. In the eighth and ninth *fasıls*, *resm-i kışlak* and *ahvâl-i yörükân* are regulated with references to the old custom: “*resm-i kışlak üçer akçe virmek âdetdir*”.¹⁵⁵ At the end of *ehl-i sanâyi* and *cerâyîm* the typical ending of a *fermân* is used: “*Şöyle bileler, ‘alâmet-i şerîfime i’timâd kılalar bir türlü dahi itmeyeler....*”¹⁵⁶ leaving the repetition of the old debate between Barkan and İnalçık about the existence of a general Ottoman *Kânûnnâme*.

According to İnalçık, Selim I’s reign had seen the beginning of the struggle between ‘*ulemâ*’ who were the representative of *şer’* and *ümerâ* and *küttâb* who

¹⁵³ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 3, p. 95 articles 51 and 54.

¹⁵⁴ Yücel & Pulaha *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 27, Akgündüz *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 3 p. 101 article 95.

¹⁵⁵ Yücel & Pulaha *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 28

¹⁵⁶ Yücel and Pulaha. *I. Selim Kânûnnâmesi* p. 40

were the representative of *'urf*.¹⁵⁷ In “Devlet-i ‘Aliyye”, İnalçık emphasized that before İbn Kemal, Ali Cemâli had prepared the status of *şeyhülislam* as an interpreter to the field of *şer‘*. Nevertheless, the status of *şeyhülislam* “did not emerge as the preeminent religious figure until the reign of Süleyman the Magnificent”.¹⁵⁸ Thus, it was mostly İbn Kemal and Ebussuud who solidated this status of *şeyhülislam* by making *kânûns* and *'urfî* institutions in accordance with *şer‘*. From Ertuğrul Ökten’s study on the *fetva* collections of İbn Kemal it is possible to observe two aspects of İbn Kemal’s contribution to the Ottoman legal culture: First of all, İbn Kemal defined the act of the war against the Rafizis¹⁵⁹ as a religious duty of the sultan.¹⁶⁰ However, Ökten emphasized that the main target in the works of İbn Kemal was the followers of Şah İsmail.¹⁶¹ Nevertheless, the political turmoil against the Safevids seen in the beginning of Selim I, seems to open the way to a more strict Hanefî legal culture. The influence of this tendency to codifications was probably, as it has been seen in the previous pages the insertion of *ta‘zîr* punishment for the disturbance in prayer. The second contribution of İbn Kemal, according to Ertuğrul Ökten was the bridge between Ebu Yusuf’s definition of land and Ebussuud’s *fetvas* on land.

¹⁵⁷ İnalçık, *Devlet-i Aliyye* p. 147

¹⁵⁸ Richard W. Bulliet “The Shaikh Al-Islām and the Evolution of Islamic Society” *Studia Islamica*, No. 35, (1972), pp. 53-67 p. 54

¹⁵⁹ A common name used for Shii supporters which includes Kızılbaş and Kalenderi sects as well.

¹⁶⁰ Ertuğrul Ökten, *Ottoman Society and State in the Light of the Fetvas of İbn Kemal*, M.A. thesis *Bilkent University* 1996 p. 24

¹⁶¹ See p 25 of Ökten’s work for more this information.

2.3 The Codifications of Süleyman I

The reign of Süleyman I was considered by many Ottoman historians of the Post Classical Age as The Golden Era of the empire. The conquests of Selim I, combined with Süleymans' own military successes, gave to the Ottoman Empire a political power of which the aid was sought in the European arena as well. However, these military successes were combined with inner troubles like the aforementioned Kızılbaş revolts and economic turmoil. Nevertheless, the success found in the campaign versus East and West kept the empire strong at least for a century.

It seems that the campaign of Süleyman against Muslims affected the composition of law as well. Halil İnalçık emphasized that Süleyman “obtained written opinion (*fetva*) of the religious authorities before his campaign against Iran.”¹⁶² İnalçık does not relate this campaign in ideological turmoil between *Sünnî* Ottoman Empire and Shii Safevid Empire: “In fact, the Ottomans aimed at the overthrow of the Safavids, and establishing their own control over the silk producing provinces of northern Iran... which were of vital importance for Ottoman economy and finances.”¹⁶³ İnalçık's work also points out to the impact of politics upon law:

...he (Süleyman) also believed it was an imperative duty for him to ensure that absolute rule of the Islamic Law in his hands became a reality. In this task his source of inspiration and support was Ebussuud...presided as *şeyhülislam* ...Ebussuud became responsible for some fundamental modifications in the Ottoman land and taxation laws, adjusting them according to the Shari principles formulated by the great *imams* of the ninth century, although Sultanic

¹⁶² Halil İnalçık, “State and Ideology” p. 80

¹⁶³ *ibid*

law-making and bureaucratization underwent considerable development during the same period. Surely, one can speak of this trend as the beginning of a more conservative, Sharia minded Ottoman State.¹⁶⁴

The practice of aforementioned adaptation from *'urfî* law to *şer'î* law was applied in the Budin *Kânûnnâmesi*. Immediately after the occupation of Hungary by Süleyman I the question of how to apply Islamic-Ottoman land law in a new Christian land emerged.¹⁶⁵ In the beginning of the Budin *Kânûnnâmesi* Ebussuud formulates his famous *fetva* about the definition of *arz-ı harâcî* and *arz-ı 'öşrî*. This *fetva* is repeated in many other codification collections of the following centuries, one of those being the *Kânûnnâme-i Cedîd*. İnalçık explains Ebussuud's objective as follows: "Ebussuud's main concern was to give an authoritative definition of the Ottoman *mîrî* regime and land taxation in accordance with Islamic law, in order to stop practices which threatened to undermine the Ottoman landholding system."¹⁶⁶ From this explanation of İnalçık, it is possible to conclude that the motive in the change of balance could vary between different fields of law. The land law could be affected by *şer'î* law because of different reasons than the penal law or the "*cihad* law" as seen in the case of Safevid campaign.

The codifications of Süleyman I were interpreted as the establishment of a balance between the *şer'î* law and *'urfî* law by some historians. Uriel Heyd emphasized that the *şeyhülislams* of the 16th century like İbn Kemal and Ebussuud made a contribution in formulating this balance.¹⁶⁷ What they did, as explained by Barkan and Heyd, was to define the principles of land law by the terms of sharia.

¹⁶⁴ İnalçık, "State and Ideology" p. 81

¹⁶⁵ İnalçık, "Islamization of Ottoman Laws..." , pp. 155-156

¹⁶⁶ Ibid, p. 162

¹⁶⁷ Heyd, . "Studies..." , p. 183

However, Heyd also emphasized that “...neither they nor any other *şeyhülislam* did anything similar with regard to the penal regulations of the *kânûn*.”¹⁶⁸

Moreover, Heyd agrees with Ömer Lütfü Barkan, according to whom Ebussuud explained the regime of *mîrî* lands with the sharia terms.¹⁶⁹ Barkan explains that some *fetvas* of Ebussuud were in origin the *kânûns* that were added to the beginning of “defter”s, like the *kânûns* of Budin or Üsküp. In fact, Barkan states that Ebussuud did not create a new land regime different from the pre-existing one, he simply formulated the old system in a different manner.¹⁷⁰ Apart from this Ebussuud also “formulated a compromise between the Ottoman fiscal institution of land law and that of the Islamic concept of *vakf*. That is, principles concerning state land are based upon custom (*urf*).”¹⁷¹

Before starting to explore the *Kânûnnâme* of Süleyman I, two other important names that were influential on codification making must be mentioned besides Ebussuud. First one is Celalzâde Mustafa Çelebi who was the *nişancı* of Süleyman I. Not only defender of the *urf* as an “independent, autonomous field, and not as a concept within *şerî‘at*”¹⁷² he was considered as the author of *Kânûnnâme* of Egypt, which “distinguishes itself from other *kânûnnâmes* by giving priority to the organization and size of military classes. *Kânûnnâme* begins with articles on military classes, which reflects the central administration’s primary concern; that is

¹⁶⁸ Heyd, “*Studies...*”, p. 190

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Barkan, “*Kânûnnâme*”, p. 190

¹⁷¹ Dora Glidewell Nadolski. “Ottoman Secular and Civil Law” *International Journal of Middle East Studies*, vol. 8 1977, pp. 520-521

¹⁷² Mehmet Şakir Yılmaz. *Koca Nişancı of Kanuni: Celalzade Mustafa Çelebi, Bureaucracy and Kanun in The Reign of Süleyman The Magnificent (1520-1566)*, Ph.D. Dissertation, Bilkent University, 2006 p. 133

In fact, in the preamble of *Kânûnnâme* of Egypt the praise of *urf*, and it’s equality to *şer‘* is obvious by the following words: “‘*Örfen ma‘rûf olan şey, şer‘an meşru‘ kılınmış gibidir.*” See Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri* vol. 6 pp. 83-84 for a summary of the the preamble.

the safety and obedience of Egypt.”¹⁷³ During the “Golden Age” of the empire, it was the *nişancı* who was the responsible of *kânûnnâme* writing. The *nişancı* had to formulate the decisions of the ruler in a language confirming with ‘*urf*. According to Cornell Fleischer:

He (Celalzâde) also played a leading role in the codification and standardization of *kânûn*...It was the medrese-trained Celalzâde, working in concert with the chief jurisconsult Ebussuud who not only helped to legitimize the *kânûn* principle and rationalize its specifics with the demand of the Holy Law, but also established the position of the chancellor as the preeminent *kânûn* authority...¹⁷⁴

In this statement Fleischer emphasized that *nişancı* and *şeyhülislam* worked in a balance in order to keep an accord between ‘*urf* and *şer‘*. Ahmet Akgündüz took a step further and declares that *Kânûnnâme* of Egypt does not contain any regulation against *şer‘i* law.¹⁷⁵ Here, it became obvious that Akgündüz and Yılmaz see and understand Celalzâde and his works in slightly different way. Yılmaz, used the information obtained from Celalzâde’s narrative work and came into the conclusion that Celalzâde supported the existence of “administrative necessity (*siyâseten katl*)” in the case of the execution of 800 *levend* in public places.¹⁷⁶ In fact, Celalzâde was a man of state. Thus his understanding of law might have been more flexible than Akgündüz suggested. Nevertheless, he certainly could not directly defy the *şer‘i* law. He had to find a way to cooperate between ‘*urf* and *şer‘*.

The second name is Dede Efendi who was the writer of *Risâlât as-Siyâsât*. Although he was criticized because of lacking of original thoughts and because of

¹⁷³ Ibid p. 56

¹⁷⁴ Cornell Fleischer, *Bureaucrate and Intellectual in The Ottoman Empire*, Princeton, Princeton University Press 1986 p. 218

¹⁷⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 3, p. VI

¹⁷⁶ Yılmaz, *Koca Nişancı of Kanuni*, p. 70

repeating “various authorities in the field of public and especially penal law”¹⁷⁷ his impact upon the ‘*ulemâ*’ is not to be discussed even by those who criticize him. The most striking example of Dede Efendi was İbn Taymiyye, who “demanded that the public law of the Muslim state should be based on the sharia”, while understanding in principle that this object was not realizable if the religious law was not evaluated into the harmony with the conditions of the time.¹⁷⁸

Ahmet Akgündüz mentions two *kânûnnâmes* written in the times of Süleyman I.¹⁷⁹ The first one is most probably written by the *Nişancı* Seydi Efendi and the second one is written by Celalzâde Mustafa Efendi. It is possible to learn from Mehmet Şakir Yılmaz’s study that *Nişancı* Seydi Efendi is mentioned by Celalzâde as one of his masters and protector in *Tabâkât*.¹⁸⁰ The first *kânûnnâme* is composed of twenty one *fasıls* while the second one has three *bâbs* and various *fasıls* under these *bâbs*. Mehmet Şakir Yılmaz states in his work that the *Kânûnnâme* of *Nişancı* Seydi Efendi is largely based on Selim I’s *Kânûnnâme* while the *Kânûnnâme* of Celalzâde is based on Bayezid II’s.¹⁸¹ The similarity of composition between the *kânûnnâmes*, the fact that the *kânûnnâmes* of Selim I and Seydi Efendi were composed from *fasıls* while the *kânûnnâmes* of Bayezid II and Celalzade included three great *bâbs* confirms this suggestion and an example of this similarity was seen in previous pages in the case of prayer. Moreover, both Bayezid II’s and Celalzâde’s *kânûnnâmes* contain a group of *kânûns* on “Eflâks” while the same *kânûn* is omitted in Selim I and Seydi Efendi’s *kânûnnâmes*. This omission is another proof in favor of Yılmaz’s suggestion. Respectively both Selim I’s and

¹⁷⁷ Heyd, *Studies*.... p. 199

¹⁷⁸ *Ibid*, p. 201

¹⁷⁹ Ahmet Akgündüz *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 4, (İstanbul: Fey Vakfı, 1992) p. 293.

¹⁸⁰ Yılmaz, *Koca Nişancı of Kanuni*, p. 30 and p. 45

¹⁸¹ For more information see Yılmaz, *Koca Nişancı of Kanuni* pp. 200-202

Seydi Efendi's *kânûnnâmes* include the *hükms* of *ihtisâb* while Bayezid II's and Celalzâde's *kânûnnâmes* do not have it.

The first *kânûnnâme* (from now on called the “*Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi*”, due to the writer) begins with the articles of criminal law, first *fasıl* being *zinâ* and *livata*, second *fasıl* being about *tedârüb* and *teşâtüb* and third *fasıl* about *siyâset*. The second *kânûnnâme*'s (From now on “*Celalzâde Kânûnnâmesi*”) first *bâb* regulates the criminal law as well, being composed of four *fasıls*. The only difference between the titles of *fasıls* of two *kânûnnâmes* is that in Celalzâde *Kânûnnâmesi*, drinking yeasted beverages has a *fasıl* of itself.

It should be noticed that the *recm* has been evaded in the first article of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi*:

*Eğer bir kimesne zinâ eder görülse, şer'an üzerinde sâbit olsa, lâkin 'alâ vechi'ş- şer' recm kılmalu olmasa, eğer evlü olub bay olub bin akçe ve daha ziyâdeye mâlik olsa, dört yüz akçe cerîme alına; mutavassitü'l hâl olsa veya fakir olsa, elli akçe alına.*¹⁸²

Thus, the following conclusion could be made: the fact that *zinâ* was “*şer'an sâbit*” did not form a satisfactory condition for the application of *recm*. The *kânûnnâme* writer used the term “*'alâ vech-i şer' recm kılmalu olmasa*”¹⁸³ after “*şer'an sâbit*”. The question must be asked: what are the conditions that were required for the application of *recm* in addition to “*şer'an sâbit*”? This could be another matter that should be answered by looking into the practice of law.

The application of *recm* was evaded in Celalzâde *Kânûnnâmesi* as well, but the this copy did not include the clause “*'alâ vech-i şer' recm kılmalu olmasa*”.¹⁸⁴ This simple evasion does not mean that Celalzâde wrote a more “secular code” than

¹⁸² Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 4, p. 296

¹⁸³ because of *şer'*-due to *şer'*

¹⁸⁴ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 4, p. 366

Seydi Efendi. In fact, the preamble of Celalzâde *Kânûnnâmesi*, the prayer that is seen in Bayezid II's *Kânûnnâme* is more or less repeated¹⁸⁵ while the preamble of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâme* begins with the *sultans'* own words formulated as a “*buyurdum ki*”: “...*Yine ben dahi buyurdum ki beylerbeyiler ve sancakbeyilerbu Kânûn-i Osmanî üzere re'âyâdan hukûk ve rûsûm taleb ideler...*”¹⁸⁶

The second *fasıl* of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* is marked by the punishments of *ta'zîr*, and the payment of *cürm*. Only in the 16th article the punishment of murder was regulated as *kısâs*.¹⁸⁷ Similarly, in the 14th article of Celalzâde *Kânûnnâmesi*, the murder is punished by the *cürm* only if the *kısâs* is not applied.¹⁸⁸ The punishment of *cürm* is largely seen in this *kânûnnâme* as well. The third *fasıl* of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* contains the articles about *siyâset*. The crime of drinking yeasted beverages which is incorporated in the *fasıl* of *siyâset* in *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* had a separated *fasıl* in Celalzâde *Kânûnnâmesi*. The article 29 of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* states that “*Eğer bir Müslüman şarab içse ve şarab sıkırsa ve şarab satsa, kadı ta'zîr edüb iki ağaca bir akçe cürm alına.*”¹⁸⁹ In the third *fasıl* of Celalzâde *Kânûnnâmesi*, the article 19 states “*Eğer bir kişi hamr içse, kadı ta'zîr ede, iki ağaca bir akçe cürm alına.*”¹⁹⁰ Besides from drinking, this *fasıl* has regulations of *serîka*, *gasb* and *te'âddi* as well. Thus the question must be asked: why Celalzâde's *Kânûnnâme* did not treat drinking yeasted beverages within the *fasıl* of *mücerred siyâset* and make a separation? It should have been noticed that in the first *kânûnnâme* apart from the drinker, the productor and the seller of *şarab* is punished while in the second

¹⁸⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 4 p. 365

¹⁸⁶ *Ibid*, p. 296

¹⁸⁷ *Ibid*, p. 299

¹⁸⁸ *Ibid*, p. 367, “*Ve eğer adam öldürse, yerine kısâs etmeseler...*”

¹⁸⁹ *Ibid*, p. 301

¹⁹⁰ *Ibid*, p. 368

kânûnnâme only the punishment for drinker is codified. According to Halil İnalçık, during the times of Süleyman I:

...drinking and coffee houses were shut down not simply because the Sultan wanted to comply with the religious prohibition, but also because these places were the center of gossip against the government. In fact, criticisms and discontent were voiced during Süleyman's era, not to mention the violent uprisings among the *Kızılbaş-Türkmens*.¹⁹¹

İnalçık gives this information by using a reference to Ahmet Refik Altınay's *16. Asırda İstanbul Hayatı*. The punishment of the producer and the seller in Seydi Efendi *Kânûnnâmesi* became more understandable with this information: It probably was a precaution against a place that caused trouble. The omission of the producer in Celalzâde *Kânûnnâmesi* could have been interpreted as follows: If it is a conscious act of the codifier, it means that the necessity of punishing the producer and the seller of wine disappeared or became less profitable by the times that Celalzâde's *Kânûnnâme* was written.

The fourth fasl of Celalzâde *Kânûnnâmesi* is separated to "*Mücerred Siyâseti*" and deals with more severe crimes which deserved more severe punishments. Here, the *kısâs* is applied to murder as it is possible to see in the 27th article "*Ve adam öldüren kimesneyi öldürdüğü kimesnenin yerine öldüreler.*"¹⁹² In the *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* punishments of *siyâset* contains the severe sanctions like cutting the hand. The fourth fasıl of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* is titled "*rüsûm-ı zemin lil-arz*" containing the articles from the article 67 till the article 120. Apart from the *resms*, this fasıl also contains the clauses about how *re'âyâ* could become a city dweller¹⁹³, how the transfer of land is made etc.¹⁹⁴.

¹⁹¹ İnalçık, "State and Ideology" p. 78

¹⁹² Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 4 p. 369

¹⁹³ *Ibid*, p. 307

After *rüsûm-ı zemin*; the 'öşr tax is fixed in the fifth *fasıl* of *Nişancı Seydi Efendi Kanunnamesi*. The mode of productions of which the 'öşr is collected are presented. The 126th article of this *fasıl* is descriptive: it explains the difference between "bağçe" and "yer".¹⁹⁵ According to the article if a place could be ploughed then it is accepted as "yer". This difference is later treated by Ebussuud in accordance with *şer'* in *Budin Kânûnnâmesi*. The results of the difference between *bağçe* and *yer* will be studied in the fifth chapter of this study. The following three *fasıls* of Seydi Efendi *Kânûnnâmesi* are respectively composed from the regulations of '*âdet-i ağnâm*, *resm-i otlak* and *resm-i kışlak*.

In the second chapter of Celalzâde *Kânûnnâmesi*, the first *fasıl* is reserved to the regulations that includes the status and the equipment of "*sâhib-i tımar*". The second *fasıl* continues with the subjects that were under *sipâhi*'s control, the relations between *sâhib-i tımâr* and *ra'ıyyet*. The ninth *fasıl* of *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi* continues with the taxes taken from *Yörüks*. In the tenth *fasıl*, where 'öşr and *resm* of *kovan* are regulated the local differences could be seen again.¹⁹⁶ The next three *fasıls* are respectively *resm-i 'arûsâne*, *resm-i duhan* and *resms* taken from mills. In the last one local specialization in Bursa, *Vilâyet-i Karaman* and *Bolu Sancağı* were shown.¹⁹⁷ In the Celalzade *Kânûnnâmesi*, before passing to the regulations of *rüsûm-ı çift*, *ağnâm* and *âsiyâb*, the *kânûnnâme* contains the articles on "bâc" and "beytü'l-mâl". Some of the special articles seen in the *Kânûnnâme* of Bayezid, like the taxes collected from fishes captured in Tuna are repeated here. Also there are special titles concerning *Kapan-ı Semendire*, *Âb-ı Morava* and *Vilâyet-i Maden-i Rudnik* like Bayezid's *Kânûnnâme*. The insertion of these articles

¹⁹⁴ See article 99 of Ali Emiri 74 on page 308 of *Osmanlı Kânûnnâmeleri vol. 4* .

¹⁹⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 4, p. 311

¹⁹⁶ Ibid, p. 314

¹⁹⁷ Ibid, p. 316

related with the city dwelling problems between the articles of provincial production shows that there is not a strictly followed method of *kânûnnâme* writing in the 16th century of Ottoman Empire even under the times of Süleyman the Lawgiver. The 16th and 17th *fasıls* continued with the regulations about different branches of the army, *müsellemân* and *piyâdegân*. The regulations of the 16th *fasıl* covers many different aspects; from the relation between *sipâhi* and *piyâde* and the *rüsûm* that must be paid till *siyâset* that should be applied to *yayas*. The 17th *fasıl* is in origin a *hükm* ending with a date of issue.¹⁹⁸ The insertion of this *hükm* is forming an argument in favor of Barkan. The 18th and 19th chapters are about “*resm-i kapan, bâc-ı bazar*”, and “*rüsûm-ı bazar, hakk-ı kapan*”. The 20th *fasıl* fixes the rules of *ihtisâb*, which formulates the protection of people against the possible abuses of artisans. Seydi Efendi *Kanunnamesi* ends with the *rüsûms* that were collected in order to *kadı*s with income.

Celalzâde *Kânûnnâmesi* contains many of Seydi Efendi *Kânûnnâmesi* regulations even if their arrangement is different. The fourth, fifth and sixth *fasıls* of second chapter contains the regulations of *rüsûm*, ‘*öşr* and *bâd-i hâva*. The local applications and the differences between them could be observed between these articles as well. In the sixth *fasıl*, about *müsellem* and *yaya*, the 144th article seems to be written as a response to an “*arz*” sent to Istanbul. The *siyâset* of *piyâdegân* is regulated in this *fasıl* with sanctions like cutting the ear or shaving the beard. The next *bâb* of Celalzâde *Kânûnnâmesi* is about the regulations upon *re‘âyâ*, the first *fasıl* being the status of *ra‘ıyyet* and the transfer of land. The second *fasıl* encovers the regulations of non-Muslim *ra‘ıyyet*. The third and the fourth *fasıls* are about “*azeb*” and “*yörüks, haymanes*” respectively.

¹⁹⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 4, p. 323

After examining two principal codes of Süleyman I it is possible to conclude that the composition of Celalzade *Kânûnnâmesi*, is closer to be considered as an evolution of Bayezid II's *Kânûnnâme*. According to Uriel Heyd:¹⁹⁹

This *kânûnnâme* (of Süleyman) seems to have originated in the reign of Süleyman's grandfather, Sultan Bayezid II. In the private library of Mr. A. R. İzzet Koyunoğlu in Konya, is a manuscript (Fa) of *Kitâb-ı Kavânîn-i 'Örfiyye-i Osmanî* very similar to the text published by Mehmed Arif (up to the latter's page 70) and opening with the same preamble. According to the colophon, it was written by a certain Mustafa b. Ramazan and finished on Wednesday, *evasit of Rebi I 907/29* September 1501.

The structure of the two *Kânûnnâmes*, the separation by “*bâbs*”, the similarity in the arrangement of the subjects could be cited between the proofs of this conclusion. However, the lack of a general plan is widely seen in every code from the times of Bayezid II till the reign of Süleyman I. Another thing that should normally be in a general code, which does not exist in Ottoman *Kânûnnâmes* is the uniformity of application. As shown in different examples there is a variety of local applications.

In this chapter, the *kânûnnâme* writing in the first part of 16th century had been studied. Three *sultans*, Bayezid II, Selim I and Süleyman I, or rather their *nişancı*s, who made a contribution to whole of the institutions of Classical Age had also developed the classical codification technique. Thus they had shown an example of codification “par excellence”. Halil İnalçık defines the general traits of this codification par excellence and states that in the later 16th century an ‘*adâletnâme* given under the reign of Mehmed III shows openly the complaints due to the neglect of Süleyman I's *kânûnnâme*.²⁰⁰ There is no doubt that versus the end of 16th century, the sublimation of Süleyman I's reign had began. During this chapter,

¹⁹⁹ Uriel Heyd, *Studies...* p. 19

²⁰⁰ See İnalçık's “Süleyman the Lawgiver and Ottoman Law” pp. 129-134 for these general aspects and p. 135 for the information on ‘*adâletnâme*’.

the legal aspect of this sublimation tried to be studied. In fact, the legal contributions of Süleyman I were the result of a cumulative which began in the times of Mehmed II. The most obvious aspect of the first half of 16th century *kânûnnâme* writing is the establishment of an harmony between ‘urf and şer‘, an harmony which was flexible in accordance with the codifiers’ inner and outer policy. Thus, there was not an even running orientation in all the fields of law versus şer‘ of versus ‘urf. As well as Ebussuud is described in this study as the main responsible of “islamization of land tax” it should be kept in mind that he was also the main supporter of cash vakf²⁰¹ which was seen as an abomination by people such as Birgivî or Çivizâde, cash vakf being a substitute for interest in their point of view. Nevertheless, Ebussuud explained the cash vakf by using the principle of *istihsân* which is the general profit of Muslim society.²⁰² According to Hallaq:

The lack of textual evidence and *icma* on the validity of cash vakf left Ebussuud and his partisans with *kıyâs* as the only methodological alternative. And this they used, though somewhat crudely. Ebussuud’s opponents used the same method, drawing support from the doctrines of Abu Hanifa and Shaybani as well as from hadith material.²⁰³

The inner and outer struggles of the empire caused changes in the balance between şer‘ and ‘urf. The political turmoil, the troubles with the Safevid state and Kızılbâş revolts could have been interpreted as the main menace to the aforementioned balance in favor of şer‘. In fact, the consolidation policy with the newly conquered lands could be abandoned when the struggle within *mezhebs* came forward. Thus, “in the province of Bagdad, however, the Ottoman conquerors while reaffirming the *kânûn* of Uzun Hasan, the Sünnî ruler of the Akkoyunlu dynasty, immediately

²⁰¹ İnalçık, “Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet” p. 40

²⁰² Ibid

²⁰³ Wael B. Hallaq, 1984. “Was The Gate Of Ictihâd Closed?” *International Journal Of Middle East Studies* V. 16 pp 3-41 p. 31

abolished the “tyrannical innovations” of the former Kızılbaş, Shii Safavid rulers.”²⁰⁴ The state policy was against the Shii sect, the law was shaped in accordance with the politics. According to Fisher, the times of Selim I and Süleyman I created a harmony between Ruling Institution and the ‘*Ulemâ*’:

But in this process the ideals of the ghazis were lost completely and those of the ulema remained. The Ottoman Empire then became a typical oriental monarchy, successor and heir of the Sassanian, the Abbasid, the Seljuk, and the Byzantine empires.²⁰⁵

Thus the Ottoman Empire became more centralistic from the beginning of Mehmed II’s time. The struggle versus heterodox movements should be interpreted with regards to their opposition to the centralization process. This struggle’s main result was the recourse to şeyhülislam more and more in the case of campaigns against Muslim states. Nevertheless, the ‘*urfî*’ nature of *kânûnnâme* stood still for this period.

²⁰⁴ Heyd, “Studies...” p. 39

²⁰⁵ Fisher, “Civil Strife...” p. 466

CHAPTER III

16TH CENTURY KÂNÛNNÂME WRITING PART 2: LAW IN THE TIMES OF CHANGE

Between the end of 15th century and the beginning of 16th century, The Ottoman Empire had more or less established its' sui-generis institutions thus forming a characteristic system which also was the basis for the term "The Classical Age". The *kânûnnâme* writing of the 16th century, which is examined in the previous chapter, was one of the pillars of the "Classical Age". The Classical codification method was marked by the attempt of creating a balance between '*urf*' and '*şer'*'. As it has been seen in the previous chapter, this balance could be challenged due to the inner and outer political turmoil. Nevertheless, historians accept the period from the times of Mehmed II till the end of Süleyman I reign as the most active period of *kânûnnâme* writing for the Ottoman Empire.²⁰⁶

From the second half of 16th Century, the institutions that made the period "Classical" began to experience some changes due to the internal and external factors. Nevertheless, the term "Classical Age" is used by Halil İnalcık for describing a period that covers the first three centuries of the empire thus including

²⁰⁶ Aydın, "Kânûnnâmeler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri" p. 41

the second half of 16th century as well. The reason that made the second half of the 16th century a part of the Classical Age lies probably in the fact that many institutions of the previous ages were more or less protected during this period as well. The second half of the 16th century had largely seen the heritage of the older times. In fact, a few years following the death of Süleyman I could be considered as the Classical Age “par excellence” if the words of Halil İnalcık were taken into account:

Until the 1580s the Ottoman state and the Ottoman society appeared to have achieved harmony and equilibrium within its own system and ideals. It was a society interested not in change but preservation of the existing order. The empire’s ruling classes –the military and the ‘*ulemâ*’ – had secure, lasting and sufficient sources of income. Their consumption of luxury goods increased....This society looked to the future with optimism. ...Yet twenty or thirty years later the whole magnificent edifice was shaken to its foundations.²⁰⁷

From this passage, it is possible to understand that the Classical Ottoman system was based on protecting the existing. Another information that could be acquired from this passage is the fact that the Ottoman institutions began to modify starting from the middle of the Murad III’s reign approximately. In a system based on stability and protection of the old order, change was not considered as a positive thing. The change was understood as a “*bid‘a/bid‘at*” or innovation, having negative effects and being something to be eliminated. Thus, between people living in the late 16th century some were highly deranged with the change and they try to observe and criticize it. The literature of “*nasihatnâme*”, saw a great expansion from the beginning of the late 16th century. In most of these *nasihatnâmes*, the rulers of the past and the practice of these rulers were praised. Also, history writers like Mustafa ‘Âlî and Selanikî emphasized the innovations occurring in the second half of 16th

²⁰⁷ Halil İnalcık, “The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600” Phoenix, London 1973, pp. 45-46

century. Thus, versus the end of 16th century, the reigns of Mehmed II, Selim I and especially Süleyman I have begun to be considered as a “Golden Age” of which the institutions and the applications should be reinserted. Both of these writers tried to show the importance of obedience to *kânûn* and *şer‘* and they related the troubles of their century to the misapplication of *kânûn* and *şer‘*.

It should be kept in mind that the oeuvres of *nasihatnâme* writers could be influenced by the troubles and injustices that they have experienced. Mehmet İpşirli, who has worked on both Selanikî and Mustafa ‘Âlî, affirms that Selanikî began to criticize the system’s failure on law and justice after his deposition from a post or after being the victim of an unjust affair.²⁰⁸ Moreover, Mehmet İpşirli gives some examples that caused deception for Selanikî. For example, Selanikî “was unexpectedly disposed from this secretaryship (of *Silahdars*)” in the year of 1589 and “he was saddened by his dismissal from this office...criticizing the authorities, he considers the situation a pernicious innovation”.²⁰⁹ Another historian, Mehmet Şeker, emphasized that the similar case is valid for Mustafa ‘Âlî as well. He also describes ‘Âlî as a prolific writer, who became inconsistent because of this habit.²¹⁰ Abou El Haj points out that Mustafa ‘Âlî understood change as a corruption.²¹¹ Nevertheless, both Selanikî and Mustafa ‘Âlî were aware of the changes happening in the Ottoman society in the late 16th century and their work could be used in order to understand what was happening. To find why it was happening could not be simply answered by corruption and it requires further investigation.

²⁰⁸ Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, ed. Mehmet İpşirli, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999) vol. 1 p. XXI

²⁰⁹ Mehmet İpşirli, “Mustafa Selanikî and His History” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Enstitüsü Dergisi*, vol. 9, 1978, pp. 417-472 p. 423 also pp 435-436

²¹⁰ Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ve Mevaidü’n-Nefais fi’l Kavaidi’l-Mecalis*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu 1997) p. 18

²¹¹ Rıfaat Abou El Haj, 2005. *Formation of The Modern State: The Ottoman Empire, 16th to 18th Centuries* (New York: Syracuse University Press) p. 27

As it is seen in the previous chapter, the first half of the 16th Century was far from being immune to inner and outer turmoil. The economic problems were existent in the supposedly Golden Age of Süleyman I if the studies of Stanford Shaw were taken into account.²¹² Mustafa Akdağ, takes a step further and states that even in the times of Mehmed II, a deficit could be seen in the gold and silver reserve of empire.²¹³ It should be kept in mind that this deficit seen in the times of Mehmed II was not interpreted as a proof of economic decline by Halil İnalçık who interprets some of the applications as a result of the enlargement in trade.²¹⁴ Before the Celâlî Rebellions, there were rebellions like Şahkulu or Kızılbaş in the first half of 16th Century. Hence, recent history writers proposed more solid reasons than “corruption” that could have caused the troubles of Ottoman Empire. Three of these reasons came forward: First one is the already mentioned Celâlî Rebellions and the second one is the direct result of it: The fall of agricultural production. The third one is the “price revolution”

As emphasized by Halil İnalçık, the harmony and the equilibrium established by the Ottoman Empire began to shake in the late 16th century. This change covered also the field of law since the formulation and the application of a law system could not be thought separately from the economic and social events. In the previous chapter, it has been seen that political turmoil could affect the legal politics of an empire: the troubles with Safevid State made the Ottoman Empire more hostile to the heterodox religions and law became both a tool and a product of this hostility. In these times of trouble, *şeyhülislams* like İbn Kemal and Ebussuud had become more

²¹²Stanford Shaw. *History of The Ottoman Empire and Modern Turkey, Vol. I*, Cambridge, Cambridge University Press. 1976 p.170

²¹³ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celali İsyamları*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009) p.33

²¹⁴ For more information about İnalçık’s explanation to the monetary problems seen in Mehmed II see Halil İnalçık “Türkiyenin İktisadi Vaziyeti” *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi* pp 139-186

active in politics. Versus the end of 16th century and in the 17th century, role of *şeyhülislams* became much more determinant in the politics. This chapter will also try to illustrate the rise of *şeyhülislam*. Nonetheless, *şeyhülislam* was not the only one becoming more effective in the political arena. Apart from *şeyhülislams*, the role of palace women and men like the kapı ağası had seen an evolution from the beginning of the second half of 16th Century.²¹⁵ In the *nasihatnâme* and the decline literature the passive character of the sultans were highly criticized. Perhaps, it would be fairer to say that the sultans of this period were not the only actors of the politics.

The object of this chapter is to understand how this “optimist”, Ottoman society was changed and how this change affected the codification technique in general. Thus, this chapter composed by a chronological system like the previous one. In the first part the times of Selim II would be examined and in the second part regulations made under Murad III and Mehmed III would be treated. The main reason behind this separation could be explained as follows: While the Ottoman Empire had seen many troubles from the beginning of late 16th century, the characteristic traits of the system was not completely lost by the end of that time. This continuity was especially obvious in the times of Selim II for the reasons that are going to be explained in the following pages. The times of Murad III and Mehmed III were the times that announced the coming of a change and crisis which happened later in the 17th century.

²¹⁵ This date could be as old as Süleyman I’s time if the role of Hürrem Sultan on the execution of Mustafa is taken into account.

3.1 The legacy of a father: Law in the times of Selim II

Selim II received the typical education of an Ottoman prince: He was sent to a sancak in order to learn the art of government. By the time of his father's death, Selim was the only heir to the throne: His two brothers, Bayezid and Mustafa were executed during the troubles they have within the reign of Süleyman I. Being the only heir did not seem to secure a solid ascension: The reign of Selim II began with an uprising of janissaries solved only by the efforts of *Sadrâzam* Sokollu Mehmed Paşa. According to Caroline Finkel this uprising emphasized the importance of having the janissary corpus' support for a *sultan* in obtaining the power of the throne.²¹⁶ This incident also enlightens one of the main reasons that protected the legacy of Süleyman I in the times of Selim II: The men of state who have contributed to the reign of Süleyman I were still active in Selim II's reign. Sokollu Mehmed Paşa was one of these men. Two other names that were especially important for this study were *Şeyhülislam* Ebussuud and *Nişancı* Celalzâde Mustafa.

Like the times of Süleyman I the opinion of Ebussuud was sought in the times of Selim II on international politics arena once more. This time the object was not the Safevid state, but the island of Cyprus under Venetian dominion. The peace had been established between Ottoman Empire and the Venice Republic by the Venice Treaty and this treaty was reclaimed effectual after the rise of Selim II to the throne.²¹⁷ Thus a campaign against Cyprus would be the abolition of a peace treaty. In order to legitimize such a campaign, a *fetva* was taken from Ebussuud before

²¹⁶ Finkel, *Osman's Dream* p. 153

²¹⁷ *ibid* p. 158

declaring war to Cyprus. In this fetva Ebussuud emphasized the fact that Cyprus was once under the control of “Dârü'l-Müslim”. He added to this fact that the campaign against Venice could reclaim Cyprus as the territory of *Dârü'l-Müslim* once more. This possibility of reclaiming Cyprus for *Dârü'l-Müslim* was a profit for Muslim community and it was that profit which made the abrogation of peace treaty “*vâcib ü lâzım*” for Ebussuud. Hence, he also put the main principle for establishing a peace treaty between a Muslim community and a non Muslim community: “...*Tevâif-i kefere ile sulheylemeği ol vakt meşru olur ki: kâffe-i müslimîne menfa‘at ola, menfa‘at olmayıcak olsa sulh meşrû‘ değildir.*” By the terms of Ebussuud, it was the profit of Muslim community that made legitime a peace treaty with non-Muslim community, if the profit disappeared the treaty could be broken.²¹⁸

In order to finance the campaign against Cyprus, in 1568 Selim II confiscated the land property of churches residing in the European province of the Ottoman Empire. This confiscation was a part of Ebussuud’s land property policy. The church could rebuy the lands but generally richer monasteries were profited from this process because they also bought the lands belonging to smaller monasteries lost.²¹⁹ In many ways, the conquest of Cyprus seems to be a “Pyrrhic victory” if Caroline Finkel’s words are taken as evidence.²²⁰ Although a politic of immigration was applied, the island did not appear agreeable to the people. At the end it was the Kızılbaş symphatisants that were sent there. Also, the conquest of Cyprus had drawn the attention of European States that at the end, the Ottoman fleet had received a great defeat from the Holy Alliance in Lepanto. Ironically, the

²¹⁸ Here, the original fetva from the translation of Zülal Dalkılıç is used. Dalkılıç had taken this fetva from Ertuğrul Düzdağ’s “*Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvâları Işığında 16. Yüzyıl Türk Hayatı*”. For more information see *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü*, by Caroline Finkel, trans. Zülal Kılıç, İstanbul, Timaş Yayınları

²¹⁹ Finkel, *Osman’s Dream* p 159

²²⁰ Ibid pp 160-161

victory of Lepanto had a similar effect on Spain that four years later this great empire was drawn into bankruptcy. According to İnalçık, the defeat at Lepanto taught the Ottomans the limits of the Empire's resources for international warfare.²²¹

It seems that Ebussuud was influential in forging the land regime of Cyprus as well: the percentage of the tithes on grain was one fifth, differently from Hungary, where the proportion was one tenth. İnalçık related this change in the percentages to Ebussuud's growing influence which could be seen in other codes such as code of Albania or Georgia.²²² In fact, the code of Cyprus was prepared with a typical process which was also seen in the previous conquests: most of the taxes collected in Cyprus before the Ottoman Conquest continued to be applied after the conquest as well.²²³

Before this military defeat, The Ottoman Economy was already the object of relatively small troubles. Ömer Lütfü Barkan determined the changes in the application of "*akçe kesmek*" in the 16th century.²²⁴ According to his studies in the period between 1491-1566 420 *akçe* at most were cut from 100 *dirhem* silver thus 1 *akçe* containing 0,731 gram silver. Due to this application between 1550-1566 it was possible to buy an Ottoman gold with 60 *akçe*. In the year of 1566, after the rise of Selim II to the throne the proportion had seen an augmentation: instead of 420 *akçes*, 450 *akçes* were cut out of 100 *dirhem* silver thus 1 *akçe* began to contain 0,682 gram silver. The estimated value of 60 *akçe* per an Ottoman gold was protected by the demand of the state. Nonetheless, people did not follow this regulation according to Barkan's study: the value of the *akçe* illegally accepted by

²²¹ Halil İnalçık, "The Ottoman Turkish Empire Political Development" *Turkey and Europe in History*, İstanbul, Eren Yayıncılık 2008 pp 43-63 p. 46

²²² İnalçık, "Süleyman the Lawgiver and Ottoman Law" p. 132

²²³ Barkan, "Kanunnâme", p. 195

²²⁴ Ömer Lütfü Barkan, "Türkiye'de Fiyat Hareketleri" *Belleten* vol 34 n. 133-136 1970 pp 558-607 pp. 571-572

people for 1 Ottoman gold in the markets varied between 80 to 100 akçes. From this example, it seems obvious that people could not obey to a regulation which denied the economical conditions. In fact, when law did not adapt itself to the social and the economic realities it was fracture. The real troubles derived from akçe cutting might have shown its effect more hardly in the reign of Murad III that in the year of 1584 a new regulation was made on this issue in order to adapt the law to the contemporary conditions. This subject is more largely going to be treated in the following pages. The regulation of state on 60 akçes could be interpreted as another sign for the stability politics of the Ottoman Empire. However, the estimated control did not seem to protect the stability.

The monetary problems of Selim II's reign were accompanied by another problem: the problem of food supplies. According to Mustafa Akdağ a famine began in the year of 1564 at the times of Süleyman I and it became more grave during the reign of Selim II.²²⁵ Various precautions were taken in order to protect people from the results of famine. Akdağ gave the example of a ferman dating from 1571. In this ferman, it was required from the sancakbeyis to prevent the illegal importation of the wheat into the European market.²²⁶ In fact, the monetary deficit and the import trade of goods were highly related: According to İnalçık, the main reason to the importation and the famine was the fact that European market could offer higher prices to the goods than Ottoman market.²²⁷

The cumulation of economic and the financial problems within the empire affected people in different ways. According to Sureyya Faroqhi, an indirect

²²⁵ Akdağ, *Dirlik ve Düzenlik*, pp. 75-77

²²⁶ *Ibid* p 78

²²⁷ Halil İnalçık, *Ekonomik ve Sosyal Tarih vol 1* (İstanbul: Eren Yayınevi 2004) p. 231 trans Halil Berktaay eds Halil İnalçık & Donald Quataert

consequence of the economic turmoil could be observed in *suhte* revolts.²²⁸ From the second half of 16th century the number of students following a theological career had seen a considerable augmentation as it is possible to understand from Faroqhi's narrative. Although this career offered an opportunity for a member of reaya to receive a social rise, there had never been enough place for all the candidates. In order to understand Faroqhi's suggestion of absence of place, the example of the *kadis* should be taken into consideration. The *kadis* were appointed and sent to provinces for a limited time. At the end of that time they had to wait their tour for being appointed to another post. There was already limited post for more experienced members of *ilmiye* group. Hence, there certainly would not be sufficient place for the new candidates. The student revolt was not a sudden affair, in fact the students had followed some passages before rebellion. Faroqhi summarized this passage by the process of begging and then later trying more aggressive solutions such as revolt. The student revolts were covering a large region between Balkans and Anadolu in a long period from the beginning of reign Süleyman I till the reign of Murad III. At the end the government managed to suppress this revolt but many provincial medreses had to be closed down in order to control the students.²²⁹

The most immediate effect of aforementioned economic and social troubles on *kânûn* writing was probably seen in the field of application rather than theory. The confiscation of monastery lands, the order to sancakbeyis in controlling illegal export, the closing of medreses were immediate actions in order to solve an actual problem. Only the role of Ebussuud on the campaign of Cyprus consisted an example of both theory and practice. Ebussuud's *fetva* on "international law" or

²²⁸ Suraiya Faroqhi "Krizler ve Değişim 1590-1699", pp. 543-759 of "Economic and Social History of The Ottoman Empire" vol 2 ed. Halil İnalcık & Donald Quataert İstanbul Eren Yayıncılık 2004 trans Ayşe Berktaş, Süphan Andıç, Serdar Alper p. 547

²²⁹ Faroqhi, "Kriz ve Değişim" p 548

“*cihad* law” was the result of an immediate action but it was also putting a theoretical contribution to the understanding of law during Selim II’s period.

According to Ahmet Akgündüz, during the times of Selim II, Süleyman I’s *kânûnnâmes* are applied with some minor changes.²³⁰ Apart from these Akgündüz claims that Celalzâde formulated a *kânûnnâme* for Selim II. He states that this *kânûnnâme* had three main versions. He came to this conclusion after examining different *kânûn* collections under the name of Celalzâde Kânûnnâmesi.²³¹ Akgündüz emphasized that the first copy is written by Celalzâde himself while the second and the third copies were later developed from the work of Celalzâde by the *nişancı*s or *reisülküttabs*. He also gives the transliteration of three versions. In this part of the study, the common points of these three *kânûnnâmes* are going to be examined. However, before this examination, it should have been kept in mind that the origins of these general *kânûnnâmes* are very debatable.

As it has been seen in the second chapter, the general *kânûnnâmes* belonging to the first half of 16th century began with a *mukaddime* praising the sultan and his ancestors *kânûnnâme*. This tradition was seen in almost every general *kânûnnâme* with the exception of Selim I. The *kânûnnâme* of his grand-son, Selim II, shares the status of being an exception on that point: it is not possible to see a *mukaddime* at the beginning. The absence of *mukaddime* could be interpreted as a technical change in concept of *kânûnnâme* writing from the times of Süleyman I till the times of Selim II as well as they had been supposedly written by the same *nişancı*. A second interpretation could be made as follows: Although most of the general *kânûnnâmes* written in the 16th century opens with a *mukaddime*, Selim II’s general *kânûnnâme*

²³⁰ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri* vol. 8, (İstanbul: Fey Vakfı, 1992) p. 107

²³¹ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 7, (İstanbul: Fey Vakfı, 1992) p. 221

does not include a preamble. Thus, this *kânûnnâme* might not be general *kânûnnâme*.

In fact, Akgündüz declares that all the *hükms* codified by the first *kânûnnâme* of Celalzâde are related to the *tîmâr* system.²³² Respectively, the two other copies have more or less similar *hükms* within the field of *tîmâr* system.²³³ At the end of the third copy it is possible to find some *hükms* about criminal law but they are the *hükms* related to *töhma*, thus concerning the group of people rather than individual crimes. Thus, another difference with the “Classical” *kânûnnâme* came forward: These *kânûnnâmes* did not include the *hükms* of criminal law, which were seen in the beginning of the general *kânûnnâmes* written in the first half of 16th century. Like the omission of *mukaddime*, the omission of criminal law creates doubts about the origins of Selim II’s *kânûnnâme*. As it was seen in the previous chapter, the *Kânûnnâme* of Süleyman which was prepared by Celalzâde included the criminal code. The absence of criminal code eliminated the possibility of Selim I’s *kânûnnâme* as the basis of Selim II’s *kânûnnâme* since the first one includes the *hükms* of criminal law. Thus, either the technical understanding of *kânûnnâme* writing changed, or during the times of Selim II, Celalzâde prepared a land code rather than a general code. Another interpretation could be that these *kânûnnâmes* were a compilation of Celalzâde’s regulations on land regime.

Another technical common point of the three copies which puts a difference with the previous *kânûnnâmes* is the absence of a separation by *bâb* or *fasıl* especially in the first two copies. Most of the *hükms* are separated by groups in the first copy by a typical title “*beyân ider*” filled with appropriate subject such as “*yörük ahvâlin beyân ider*”. There are other type of titles related to the subject,

²³² Akgündüz, *ibid* p. 222

²³³ Akgündüz *ibid* p. 280, p. 318

which could have been found in some of the *kânûnnâmes* examined previously in this study. In the second copy, the titles are formulated in following ways: “*ahvâl-i...*” “*kânûn-i...*” and “*kânûn der hakk-ı...*”. As an example: “*ahvâl-i küre*”, “*kânûn-i ‘öşr-i bağçe*” and “*kânûn der hakk-ı voyruk*” could be given. In the third copy, the term *fasıl* is used in the first three subject without having any other title. Apart from these, this copy used title formules similar to the first and the second one such as “*ahvâl -i...*” or “*der beyân-ı ...*”

As a continuation of classical *kânûnnâme* writing technique, all the three copies includes the *fermân-kânûns* related to a special case. In the first copy, the possibility of “*tîmâra çıkmak*” for *Dergâh-ı ‘Âlî* and for Budin janissaries, regulated by two *fermâns* given in the times of Süleyman I, the first given in 942 (1535-1536), and the second in 971 (1564) was incorporated as *hükms*.²³⁴ In the second copy, at the end of some *hükms* the following terms were used: “Celalzâde zamanında *hükme* virildi”²³⁵ or “Hamza Paşa zamanında *hükme* virildi.”²³⁶ Thus, it became obvious that this second copy has been written later than the times when Celalzâde or Hamza Paşa had prepared these regulations. It should be noticed that a *fermân* dating from 1595-1596 is included in this copy.²³⁷ This date points out that the second copy was written later than the period of Murad III. In the third copy, the inclusion of *fermâns* from 1602 and 1605²³⁸ points out to the same conclusion that the third copy could be a derivation from the first one. In fact, the original text of the third copy, taken from Süleymaniye Library, ends with the date 1090 (1679/1680).²³⁹ According to Akgündüz, the second and the third copies contained

²³⁴ Akgündüz, *ibid* pp. 247-248

²³⁵ *Ibid* p. 288

²³⁶ *Ibid* p. 295

²³⁷ *Ibid* p. 294

²³⁸ *Ibid* p. 337

²³⁹ *Ibid* p. 381

many *hükms* that were included in *Kânûnnâme-i Cedîd*.²⁴⁰ In fact, rather than belonging to the times of Selim II, these *kânûnnâmes* could be a primitive version, or a copy of the ‘*urfî*’ regulations of *Kânûnnâme-i Cedîd* as well. Akgündüz did not accept Hammer’s theory about the origins of *Kânûnnâme-i Cedîd* written in the times of Selim II. Moreover, it is not possible to understand such an information from Nâimâ’s History. By so far, the following conclusions could be made: The casuistical form of classical *kânûnnâme* writing was valid in the second half of the 16th century as well as it is possible to see from the *fermâns* included in the *kânûnnâme*.

The two typical writing formats of the *kânûnnâme*, the form of order and the descriptive form was kept in all the three copies. In fact, the *hükms* similar to those given as example here could be found in the *kânûnnâmes* of Bayezid II, Selim I and Süleyman I as well. As the form of order in the first copy the phrase “*Siz ki kadilersiz, bu hususlarda mâni’ olmayasız*”²⁴¹ could be given. The next example “*Yörük taifesi göçer halkdır*”²⁴² also seen in the first copy has a descriptive nature which could be seen in the previous *kânûnnâmes*. The next example combines the nature of an order and the description, and although it is taken from the second copy it has a very prolific usage: “*Bir çiftlik ana derler ki, has yerden 70 ve 80 dönüm, ve evsat yerden 100 dönüm, edna yerden 130-150 dönüm ola*”²⁴³. Another example that combines order with description is seen the third copy, and this is the *hüküm* which formulates the nature of classical Ottoman land property law: “*Mutlak saban girüb zirâ‘at olunan yerler mülk olmaz*”²⁴⁴. Thus, the writing of a *kânûn* was not changed in the reign of Selim II and to some part in the reign of his followers. At

²⁴⁰ Akgündüz ibid p. 280 and p. 318

²⁴¹ Ibid, p. 224

²⁴² Ibid, p. 229

²⁴³ Ibid, p. 295

²⁴⁴ Ibid, p 323

least, the old format was kept. However, it should also been noticed that at the end of the second copy a *hükm* written by Ebussuud, the *şeyhülislam* is incorporated within a supposedly general *kânûnnâme*:

Sene seb' ve hemsîn ve tis'a mie'de (957) bunun üzerine fermân vâki' olmuştur ki, 'akâra müte'allik olan de'âvî on sene mürûrundan sonra istimâ' olunmaya. Ve sâir da'vâda on beş sene mürûrundan sonra istimâ' olunmaya ki vakf ve mirâsa müte'allika olursa her ne zaman olursa istimâ' oluna deyu emr-i şerîf vârid olmuştur. Ketebehu Ebussuud el-hakîr.²⁴⁵

As it could be understood from the *text*, the *hükm* of Ebussuud was derived from a *fermân* dating from 957 (1550/1551). The *fermân* regulated the prescription time for the court cases concerning the 'akâr of a *vakf*. In fact, Akgündüz states that this copy contains *fetvas* in annotations. Thus, another typical variation from the classical age seems to be happened in this *kânûnnâme*: a *hükm* written by a *şeyhülislam* was placed in a *kânûnnâme* altogether with *fetvas*. However, it could be another factor that formulated a doubt about the origins of the “Selim II”s *kânûnnâme*.

The end of Selim II’s reign had seen another change in the role of the *şeyhülislam* that was not seen in the previous periods. In the year of 1574, at the funeral of Selim II, the prayer was given by *şeyhülislam*. This was, according to Caroline Finkel an example of the rise of *şeyhülislam* and it also constituted a tradition for the future generation of *sultans*.²⁴⁶ The period of Selim II could most likely be read as a “bridge”, it was a passage, a time caught between old order and new order. The activity of men like Ebussuud, Sokollu Mehmed Paşa and Celalzâde secured a certain similarity between the law in times of Süleyman I and Selim II. However, the appearance of economic problems, the beginning of *suhte* revolt were

²⁴⁵ Akgündüz *ibid* p. 304

²⁴⁶ Finkel, *Osman's Dream*, p. 164

announcing that a greater change concerning the system and the law would sooner or later happen.

3. 2. The end of an era

In the beginning of Murad III's reign, an important date with symbolic value was expected: it was the first millennium of Hicrî calendar corresponding to the year 1591-1592 in Gregorian calendar. The millennia was not very much anticipated by the Muslim community, an important amount of people had the tendency to believe that it would be the date of apocalypse. Although the religious apocalypse did not happen, the last decennia of 16th century was full of problem for the Ottoman Empire. Celâlî Rebellions entered its most active days from the beginning of the 1590s. The most important result of Celâlî rebellions was probably the defect they caused on the constancy of Ottoman agricultural production. From the beginning of 1593 till 1606 the Ottoman Empire was in continuous campaign against Austrian Habsburgs. For the financement of this war some of the extraordinary taxes like *'avârız-ı divaniyye* had to become ordinary.²⁴⁷ All of these turmoils were in fact announced in the times of Selim II. However, the results were much more grave in the reign of Murad III than the previous period.

In the year of 1574, Murad III inherited the throne from his father. The establishment of power might have been probably harder for Murad III than his father: He had to commit fratricide for "*Nizâm-ı 'Âlem*". From the narrative of Ahmet Refik Altınay, it is possible to catch an image of Murad III: he seems to

²⁴⁷ Halil İnalçık, "The Ottoman Decline and Its Effects Upon The Reaya" *Association Internationale Des Etudes Du Sud-Est Européen IIeme Congrès International Des Etudes du Sud-Est Européen* 1970, p. 14

share the indifference of his father to the matters of state, leaving the administration of the country into the hands of 'ulemâ' and viziers.²⁴⁸ In addition, Altınay emphasized the absence of union between these men, who were competing each other, probably in order to obtain the closer place to the *sultan*. Within this rivalry, the last remnants of Süleyman I's era began to move away from historical scene: *Şeyhülislam* Ebussuud quit the scene in the year of 1574 but if Altınay's narrative is taken into account he had already become less active without having any authority between the two main groups who struggled.²⁴⁹ In the first group there was *Sadrazam* Sokollu Mehmed Paşa and *Reisülküttab* Feridun Bey while in the second group there was Hoca Saadeddin, Murad III's former teacher, Şemsi Paşa and Üveys Paşa who was responsible of Murad III's economic administration. Sokollu Mehmed Paşa, another part of Süleyman I's inheritance, left the scene during this time due to a dispute. The reign of Murad III experienced a change of balance on the role of sadrazam especially after the death of Sokollu Mehmed Paşa. After his death, sadrazam became a less important figure in the field of decision making. According to Caroline Finkel, the sadrazam's ability of decision was rendered to a limited extent even in the less important matters.²⁵⁰ This was commented by Finkel that the careless appearance of the sultans might be doubtful.

The death of Sokollu Mehmed Paşa resulted in another important affair which traced the rise of religious fanaticism in the Ottoman Empire: In the year of 1580, Şeyhülislam Ahmed Şemseddin Efendi prepared a treatise on the relation between the misfortunes of the empire and the science of astrology, which was an attempt to involve in celestial power of God. According to some historians this treatise had been impressive on the the destruction of the observatory by a group of

²⁴⁸ Ahmet Refik Altınay, *Kadınlar Saltanatı* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005) pp 56-57

²⁴⁹ *ibid*

²⁵⁰ Finkel, *Osman's Dream*, p. 165

janissaries in 1584. İnalçık observes this affair as one of the triumphs of fanaticism in the empire.²⁵¹ Finkel shares this opinion of İnalçık. Moreover, she states that this affair also pointed out the loss of prestige for *sadrızam*. She came to this conclusion by departing from the fact that the observatory of Galata was a project of Sokollu Mehmed Paşa.²⁵² İpşirli did not deny the possible effect of the treatise, while emphasizing that Ahmed Şemseddin was already dead by the time of destruction.²⁵³

The construction of the tower began in the year of 1574, which was the year of rise of Murad III to the throne. The destruction of the tower was probably not the result of a change within the *sultans* religious tendencies: had Murad III been a conservative person, he might never accept the construction of an observatory tower. Hence, this affair might be a better example of the fanaticism in people, or in this case in the army rather than the fanaticism of a *sultan*. It should have kept in mind that while the teachings of Sünnî orthodoxy were accepted as official religion of the empire, the curiosity versus the occult practices were highly extensive in the palace.²⁵⁴

Apart from the men of state, the women of palace became more involved with the state affairs during the times of Murad III. In fact, the number of women in the palace had seen an important lift in the reign of Murad III.²⁵⁵ This involvement of women to politics would be effective for more than a century till the beginning of Köprülü Era. In addition to women, the eunuchs of palace could obtain important tasks in the palace. The historian Mustafa ‘Âlî criticized the donation of control of *vakfs* into the hands of eunuchs which is a result of their changing status according

²⁵¹ İnalçık, *The Classical Age* p. 179

²⁵² Finkel, *Osman's Dream* p. 190

²⁵³ Mehmet İpşirli, Kadızade Ahmed Şemseddin *DİA* vol 24 p. 9

²⁵⁴ Finkel, *Osman's Dream* p. 168

²⁵⁵ *Ibid*, p. 167

to Finkel.²⁵⁶ These new role of women and the eunuchs could have been understood as an innovation to a person who was devoted to the old custom and there was no doubt from Mustafa ‘Âlî’s devotion to the ancient order.

The economic problems of Selim II’s period became much more grave in the period of Murad III that the writers of *nasihatnâme* underlined that problem. Such a complaint about the regulation of 1584 could be observed in Selanikî’s History. He stated that in the times of Murad III the permission to cut 800 *akçe* from 100 *dirhem* silver was granted, which was an application contrary to the *Kânûn-i Kadîm-i Osmanî*, allowing to cut 400 *akçe* from 100 *dirhem* of silver.²⁵⁷ To cut the money in a new percentage affected mostly those who received the ‘ulûfe from the palace; Selanikî declared that they received half of the gold and “*guruş*” that they used to receive before. Another complaint on this issue could be found in *Künhü’l-Ahbâr* of Mustafa ‘Âlî. He stated that:

Pes sikke-i şeh-r-yârîde şeref-i tâm ve kuvvet-i kahire-i hüsrevâneyi i ‘lâm ve ifhâmı mukarrer olub her âyine kânûn-i Selâtîn, vâcibü’l-ihtirâm veşkinca zâhirü’n-nizâm ve bâhirü’l-intizâm kılınması lâzım-i mâ-lâ kelâm iken fi zamâninâ pâdişâhımızın cedd-i büzürgvârları nâmu ile mu’anven ve kendülerin sikke-i celîle-i kirâmîleri müberhen olan nukûd-ı Hümâyûnu ki bi-hasebi’l istilâh olmağla hâlâ bir derecede sıgar ve kırkılı kırkılı bir sûretle bedîdâr olmuştur ki bâg u râg-ı saltanatın nûr-ı pür-nûrı ve şâh-sâr-ı bahâr-ı hilâfetin evrâk-ı şükûfe-zâr-ı mevfûrı mesâbesinde iken fi-zamâninâ hey’et-i katarât jâleye dönmüştür.²⁵⁸

It is obvious that both Selanikî and Mustafa ‘Âlî saw the new regulation of 1584 as an innovation to the “*kânûn-ı kadîm*”. They did neither expose nor understand the real motivation behind this act of devaluation. According to Halil İnalçık the devaluation act was an indirect result of the price revolution that occurred after the

²⁵⁶ Ibid

²⁵⁷ Selanikî, *Tarih-i Selanikî* vol. 1 p. 427

²⁵⁸ Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ve Künhü’l-Ahbârı’nda II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2000), vol. 2 p. 255

conquest of America and the exportation of American gold and silver to Europe via Spain. İnalçık emphasized that in the year of 1584 this abundance of gold from Spain came into Ottoman market.²⁵⁹ In fact, in the winter of 1585-1586 a campaign was planned against Iran. Thus the demand of cash required a devaluation according to Finkel.²⁶⁰ In the light of this information it is possible to come to the following conclusion: What was understood as an innovation could be an immediate solution to a necessity. Thus, when *kânûn-ı kadîm* was left to a new application, there was an extraordinary situation which required a new rule.

Apart from the regulation of 1584, ‘Âlî mentioned another contradiction with “*Kânûn-ı Kadîm*” near the end of Murad III’s reign:

*Merhûm Sultan (Süleyman’ın) zamân-i saltanatında vezîr-i a’zâm olan Rüstem Paşa ve andan berî gelen vükelâ-ı a’zâm bu vechile tecdîd-i eyâlet oldukça yüz bin filori hizmet alurdu. Ve gönderilen Kapucı(başıya) dahi nükûd ü hüyyûl ve emti’adan ve me’kûlâtıdan üç yük akçe (ile) behre-mend olurdu. Ve kendüsi ile varan sancak çavuşuna bir yük ve kaç kapucu varsa üçer bin akçe ve birer bâr-gîr virilürdü. Sultan Murad asrında bu kânûn bozuldu. Yılda bir voyvodaları tecdid olunmağa başladı. Ve her birinden ikişer üçer kerre yüz bin altın hızâne-i ‘âmire için almak kânûn oldu. Ve sâir vezîrler dahi ayak uzatub vezîr-i A’zâmdan gayrı, anlardan küllî hisse taleb itmek mertebeleri tecvîz olundu.*²⁶¹

As it was seen from this passage, in the provinces of Eflâk, Erdel and Boğdan when the title of voyvoda was inherited from father to son, or to other male relatives, the *sadrâzam* received “100.000 filori hizmet”. This procedure was called *tecdîd-i eyâlet*. In the times of Süleyman Paşa the *tecdîd-i eyalet* occurred due to the natural reasons like the death of a *voyvoda*. In the times of Murad III the *tecdîd-i eyâlet* became an annual practice which required from the *voyvodas* the payment of

²⁵⁹ İnalçık, “Türkiye’nin İktisadi Vaziyeti” pp 162-163

²⁶⁰ Finkel, *Osman’s Dream* p. 176

²⁶¹ Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühü’l-Ahbârı* vol. 3 Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları p. 616

100.000 *filori* every year. This practice caused upon *re'âyâ* further oppression which seems to result in immigration. In fact, it is possible to understand from *Künhü'l-Ahbâr*, that the population diminished in Eflâk from 40.000 *hânes* in the times of Süleyman I till 13.000 *hânes* in the times of Murad III. A similar diminution occurred in Boğdan as well.²⁶² From Mustafa 'Âlî's perspective the change in the application of "*tecdîd-i eyâlet*" seemed to be a discretionary application destined to put more money into the hands of *sadrâzam*. Further investigation on the reasons behind this new application could be more illuminative in order to understand the nature of that "innovation". It could be the result of another immediate action as it has been seen in the "devaluation act" of 1584.

Mustafa 'Âlî was one of the intellectuals that attributed to *kânûn* a symbolic role especially in his *Nasihâtü's-Selâtîn*: "*Kânûn* embodied the dynasty's commitment to justice, on which its legitimacy rested....Justice was defined by the Holy Law as well as *kânûn*..."²⁶³ An important part of 'Âlî's complaints about the disrespect to *kânûn* derived from the appointment of unworthy people to important ranks of the empire. Here, probably the reason behind this critic was his own deposition. "'Âlî's sense of *kânûn* was tightly bound to his self identity and his professional expectations."²⁶⁴ In the *Nasihâtü's-Selâtîn* one of the innovations sougined by Mustafa 'Âlî was the appointment of "many Turks of condemnable character of the merchant class (*rençber tâifesinde nice etrāk-ı mezmûmu-ş-şiyem*)" to judgeship.²⁶⁵ It could be concluded that the economic problems sougined by Mustafa 'Âlî appear to be more objective than the application of appointment.

²⁶² Ibid p. 617

²⁶³ Cornell Fleischer, 1986. *Bureaucrate And Intellectual In The Ottoman Empire*, Princeton, Princeton University Press p. 8

²⁶⁴ Ibid p. 192

²⁶⁵ *Mustafa Ali's Counsel For Sultans of 1581* vol. 1, Andreas Tietzse, (Wien: Osterreichischen Akademie Der Wissenschaften, 1979), p 78

A typical critic made by the bureaucrats of the 16th century was against the infiltration of *re'âyâ* to the askerî class, an application contrary to the *kul* system of classical age.²⁶⁶ The main reason behind this separation was according to İnalcık, to fulfil the authority of *sultan* by providing him with a group of men who were solely devoted to him and to keep the agricultural production intact by preventing the farmer leaving the land. However, the *re'âyâ*'s infiltration to the army was a requirement of modern warfare: the "*levends*" were men equipped with firearms.²⁶⁷ This trend seems to expose a new career opportunity or livelihood for *re'âyâ* and less depense for state.²⁶⁸ Thus, especially between the members of *re'âyâ* who had become *çiftbozan*, the career of a *levend* was very attractive to the extent that there was not enough place in the army for the number of *levends*. Hence in the second half of the 16th century the people were receiving some oppression from these abundance of armed men.²⁶⁹ The existence of unemployed men with guns, combined with the 16th century population pressure and the fall in the agricultural production had a trigger effect on the activity of Celâlî Rebellions during the end of Murad III's reign. Ironically, the existence of *levends* gave birth to the armament of landed *re'âyâ* who were not *çiftbozan* and the people living in the towns as well: by an '*adâletnâme*, the permission to protection by guns against Celâlîs was accorded to *re'âyâ*.²⁷⁰

Like the times of his father, Murad III reign was requiring immediate action against the troubles. The words of Cornell Fleischer gives a fine summary and a conclusion for the reign of this sultan:

²⁶⁶ Halil İnalcık "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700" *Archivum Ottomanicum*, 4: 283-337 1980. p 283

²⁶⁷ *Ibid*, p. 286

²⁶⁸ *Ibid*, p. 286, pp 292-293

²⁶⁹ Akdağ, *Dirlik ve Düzenlik*, p 16

²⁷⁰ *Ibid* p. 309

It is doubtful that *kânûn*, particularly in its legislative function, could keep up with these changes. ... In Murat's reign the times were too exceptional, the crises too immediate, and the changes in administrative organization too rapid for decisions to be made on other than ad hoc basis.²⁷¹

Nevertheless, Ahmet Akgündüz supports the idea that a *kânûnnâme* was codified during the age of Murad III. He has found the *kânûnnâme* of Murad III under the title of “*Sûret-i Kânûnnâme-i der Zaman-i Sultan Murad Han Gazi*”. The existence of this title is considered by Akgündüz as a proof to the fact that a *kânûnnâme* was written in Murad III's reign.²⁷² He stated that “The *kânûnnâme* includes the *hükms* till the times of Murad III thus, it should not be considered as a *kânûnnâme* belonging to the times of Murad IV.”²⁷³ The proof proposed by Akgündüz seems to be debatable.

This copy of Murad III's *kânûnnâme* does not include a *mukaddime* section. However, two similarities with the *kânûnnâmes* belonging to the first half of 16th century should have been noticed: First of all, Murad III's *kânûnnâme* was divided into *fasıls* with titles. Secondly, this *kânûnnâme* contained the *hükms* of criminal code such as *zinâ*, *tedârüb*, *siyâset* etc... Thus the *kânûnnâme* of Murad III was closer to be accepted as a *kânûnnâme* of the “Classical Age”. Like the *kânûnnâmes* of Bayezid II, Selim I and Süleyman I, it covers a larger field of law. Thus, the arguments about the origins of Selim II's *kânûnnâme* could be repeated here.

Before the first *fasıl* of *kânûnnâme*, nine articles were written without a general title.²⁷⁴ The first article regulated the transfer of land between *ra'ıyyet* and his family. After this first article, the articles from 2 till 9 were related to the *hükms*

²⁷¹ Fleischer, *Bureaucrate and Intellectual* p. 225

²⁷² Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol 8, p. 107

²⁷³ Akgündüz, *ibid*

²⁷⁴ It should have been kept in mind that the number of articles were given by Akgündüz.

of *ih̄tisâb* and *sanâyi'*. This could be interpreted as follows: Murad III's *kânûnnâme* follows the example of Selim I and Seydi Efendi. Also, the application of *siyâset* for those who left the prayer or who did not participate into the prayer (*bî namaz*) is a proof in favor of this argument. It should also be noticed that Murad III's *kânûnnâme* does not include neither *Ahvâl-i Eflâk* nor *bid'at-ı merfu'a* which were included in Bayezid II's and Celalzâde's *kânûnnâme*. This could be another proof in favor of inspiration from Selim I's example. However, the *kânûnnâme* of Murad III does not include the detailed version of *ih̄tisâb kânûnnâmesi*. In the Seydi Efendi *Kânûnnâmesi*, the special regulations for almost every artisanate was defined. In Murad III's *Kânûnnâme*, the special regulations of *ih̄tisâb* could be seen for some groups. For example, for the producers of paint, Murad III's *Kânûnnâme* brought the regulation of "...*murdar suyla yumayalar...*" which could not be seen in the *Kânûnnâme* of Seydi Efendi.²⁷⁵ Another novelty of Murad III's *Kânûnnâme* was the taxation of raw goat leather.²⁷⁶ This regulation is added to the regulation about the taxation of "red goat leather" taken from *Kânûnnâme* of Seydi Efendi.²⁷⁷ A third novelty is seen in Murad III's *Kânûnnâme* is the description of the material that is used by butchers in flaying which could not be seen in *Kânûnnâme* of Seydi Efendi. *İhtisâb* regulations in Murad III's *Kânûnnâme* could most probably be an amendment for the previous ones. In the article 2 and 3 the price of the goods sold by *ehl-i hırfet* was fixed by a "*buyurdum ki*" which could be a proof for this argument.²⁷⁸

After the regulations of *ih̄tisâb*, the first *fasıl* includes the *hükms* about *tȫhmet*. The regulations of *cerâ'im*, *tedârüb-teşâtüm* and *siyâset* could be seen in the

²⁷⁵ Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri vol. 4 p. 329 art. 301

²⁷⁶ Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri vol. 8 p 110 art. 9

²⁷⁷ Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri vol. 4 p. 326 art. 296

²⁷⁸ Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri vol. 8 p 109

fifth, sixth and seventh *fasıls*. Thus, the criminal code were divided by the *fasıls* consisting from the *hükms* of *rüsûm* of *bâc* collected from different products. A similar division was also valid for the *kânûnnâmes* written in the first half of 16th century as it has been seen in the previous chapter. Thus, this division of subject is not an innovation, on the contrary it could be accepted as a proof in favor of Murad III's *kânûnnâme* being a classical code. The main difference concerning the criminal code is not the fact that it is divided but the fact that the *hükms* of *cerâ'im* were placed under the fourth *fasıl*. Does this placement demonstrate that the importance accorded to criminal law diminished while the problems of land transfer were rised? Or was it related to the absence of a method? Nevertheless, on the application basis, the criminal code was similar to the ancestors: the crime of *zinâ* is sanctioned with pecuniary punishment: “*Bir kimesne zinâ etse, dahi şer‘ ile üzerine sâbit olsa, eğer evli is eve bin akçe veya ziyâdeye gücü yetse, dört yüz akçe cerime alına, vasatü’l-hal olsa yüz akçe cerime alına.*”²⁷⁹ The *hükms* are written in the form of an order as it is seen from this article about *zinâ*. The same formula is largely used in other *fasıls* as well.

Finally, the casuistic nature of the Classical Age *kânûnnâmes* is protected in the *kânûnnâme* of Murad III as well. The local applications are incorporated in a general *kânûnnâme*. As an example in the 13th *fasıl* regulating *ahvâl-i yörükân* the following article is composed as follows: “*Ve dahi Ayasluğ ve İzmir tarafında buğurcu Arablar var idi, buğur hizmeti eder idi. Sonra ol hizmet ref‘ olunub her hâaneye sekiz akçe vaz olunmuşdur. Haliya bu üslub hassa-ı hümayûn için mukarrer zabt olunur.*”²⁸⁰ Here, the annulations of the service of *buğur* was reaccepted in accordance with the old regulation.

²⁷⁹ Akgündüz, Osmanlı Kânûnnâmeleri, vol 8, p. 113

²⁸⁰ Ibid p. 120

The immediate action policy of Murad III, especially in legal context could be his most influential legacy to his son beside the political and social problems. During the times of Mehmed III the rivalry between men of state continued. Ahmet Refik Altınay, especially mentions about the rivalry between Hoca Saadeddin, Bostanzade Mehmed Efendi in 'ulemâ' class and between Sinan Paşa and Ferhad Paşa in 'örfiye' class.²⁸¹ According to the narrative of Caroline Finkel the family of Hoca Saadeddin were victorious in this rivalry, becoming an effective family on political arena for the following years.²⁸² Another historian, Uzunçarşılı states that in the year of 1598, the daily salary of *şeyhülislam* was raised to 700 *akçes*.²⁸³ Such an increase of salary was read by Uzunçarşılı as a result of the *şeyhülislams* climbing in the political arena. However, it could be a change occurring in order to adapt the salary of *şeyhülislam* to the current economic values as well. Further investigation could be more illuminative on this matter. The year 1598 was the end of second term of *şeyhülislamlık* for Bostanzâde Mehmed Efendi, he occupied this title before between 1589 and 1592. However, he was dismissed from his office due to an argument with the poet Bâkî.²⁸⁴ According to Mehmet İpşirli, in the duty of Bostanzâde *şeyhülislams* began to receive regular "arpalık" for the first time. Ahmet Refik Altınay's narrative concerning the times of Mehmed III summarized the shape of rivalry between men of state as follows:

Things became much more easier for Yemişçi (Hasan Paşa, sadrazam of Mehmed III) once he had as *şeyhülislam* who he wanted. The essence of the state was in *fetva* for with the issue of *fetva* every demand could be fulfilled more easily. Thus, Yemişçi began to demand a *fetva* from *şeyhülislam* (Ebulmeyamin) for every opportunity.²⁸⁵

²⁸¹ Altınay, *Kadınlar Saltanatı* p. 67

²⁸² Finkel, *Osman's Dream* p. 191

²⁸³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı 1988. *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi. p 178

²⁸⁴ Mehmet İpşirli, "Bostanzâde Mehmed Efendi" *DİA*, vol 6, p. 311

²⁸⁵ Altınay, *Kadınlar Saltanatı* p. 73

While *şeyhülislams* became an ally to men of palace other than the *sultan*, the troubles in Anatolia were at the highest peak. In the year of 1595 another '*adâletnâme* was sent to Anatolia on the eve of Mehmed III the campaign against Habsburgs. The addressee of this *fermân* was both the members of *ehl-i 'örf* like commander in chief and and *ehl-i 'ilm* like judges. According to İnalçık, this '*adâletnâme* “describes with an unprecedented explicitness, with great threats to those responsible, the confusion which then from the first time prevailed within the empire and the widespread abuses accompanying that confusion”²⁸⁶. It appears that the same '*adâletnâme* also emphasized the disobedience to the *kânûn-i kadîm* of Süleyman I as an innovation that caused trouble on *re'âyâ*. The most obvious and grave result of these troubles were the fact that *re'âyâ* were leaving their native village. In fact, the most grave part of *re'âyâ*'s abandon would be seen in the next century by the affair known as “*Büyük Kaçgun*”, the immigration of reaya due to Celâlî oppression. Ahmed I had to give a new '*adâletnâme* in order to overcome the troubles of *Büyük Kaçgun*. This information shows that the '*adâletnâme* of Mehmed III did not properly to fulfil its' purpose: the *re'âyâ* obviously kept leaving their lands and the innovations made by the administrators probably continued. Nevertheless, this act of Mehmed III could be interpreted as follows: The *sultans* of the second half of the 16th century were not as careless as the classical decline literature always emphasized.

As it could be understood from the '*adâletnâme*'s content, Mehmed III had held responsible the members of provincial administration in the rise of rebellion. The composition of this '*adâletnâme* reflects a typical feature of Ottoman administration thought of which the roots could be seen in ancient Persian

²⁸⁶ İnalçık, “The Ottoman Decline and Its Effects...” pp 6-7

administrative tradition: The authority of the ruler was the highest resort in order to put and end to an oppression upon people.²⁸⁷ *‘Adâletnâme* was one of the tools that the ruler used in order to prevent the cruelty upon *‘adâletnâme*’s. Hence, the ruler, in this case Mehmed III planned to protect the “weak” *re ‘âyâ* from the “powerful” men of state. As it has been seen in the previous chapter, in the example of issue of *pul*, the Ottoman rulers tried to abolish the innovations that could cause problem of *re ‘âyâ* by the promulgation of *fermâns*. Thus, the issue of *‘adâletnâme* was not a new institution for Ottomans. The social and economic conditions of the late 16th century made their use abundant. However, the issue of these *‘adâletnâmes* did not appear to be sufficient in the last decennia of the 16th century for protecting the *re ‘âyâ*.

Apart from the issue of *‘adâletnâmes*, the codification attempts of Mehmed III were marked by *‘İlmiye Kânûnnâmesi* and some other provincial *kânûnnâmes*. According to Uzunçarşılı, *‘İlmiye Kânûnnâmesi* had the object of the amending the corruptions withing the *‘ilmiye* class.²⁸⁸ This *kânûnnâme* dated from the year 1598, and it was sent to the *kazaskers*. The *kânûnnâme* was based on a treatise prepared by a group of *mevalis* coming together by the order of Mehmed III. The *kânûnnâme* not only regulated the advance in seniority for the members of *‘ulemâ*’, the rules covering their payment but it was pointing out some of the practices contrary to the law:

Ve bazı eşirra vilâyette karar idemeyüb gelüb dânişmend olub ‘ilimden bî behre olmağla mevali hizmetlerinde dahi olamayub birer tarikle bahçe (bostancı ocağı bahçeleri) ve fırın (saray fırınları) ve öküz ambarı hocası olub nöbette bu tarikle 140 nefer mülâzım kaydolunmuş; 5-6 nefer kimesne olagelmiştir. Bu bâbda dahi ihtimâm olunub 63 (963) senesinde müteveffa Abdurrahman nöbetinde kaç nefer

²⁸⁷ Halil İnalçık, “Adaletnameler” *Osmanlı’da Devlet Hukuk Adalet*, (İstanbul: Eren Yayınevi, 2005) pp. 75-190 p 75

²⁸⁸ Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilatı* p. 243

*kimesne mülâzım olmuşlar ise yine ol mikdar alınub ziyade alınmaya; onlar dahi hoca oldukdan sonra kazaskerinden tezkire alub ismi ruznâmeye kayd ola.*²⁸⁹

According to this passage, there was an abundance in the number of *mülâzım* but not all these *mülâzıms* were following their usual career, which was more or less a kind of internship next to a *kadı*. Instead of that, they were working as *hoca* within the palace stove. Thus, the number of *mülâzım* should be returned to the ancient practice of 963 (1555/1556) Another interesting application that were codified in the *‘İlmiye Kânûnnâmesi* was the physical description of the *mülâzım* within the *tezkire*.²⁹⁰ It seems that people have the tendency to use the similarity between the name of the *tezkire*’s addressee and his name. The same falsehood could be applied in the fathers’ name as well, thus the physical description of the addressee was made in order to prevent the misuages.

By referring to the critics of Koçi Bey in his *layiha* to Murad IV, Uzunçarşılı concluded that the precautions of *‘İlmiye Kânûnnâmesi* did not have the planned impact.²⁹¹ In the previous pages of this chapter, the role of *medrese* students in the Celâlî Revolts was briefly studied. By the end of 1597 the student revolts ceased to have a determinant role on Celâlî oppression leaving the rebellion into the control of *sekbans* and *levends*. Nevertheless, the state managed to use the armed students as a tool against this new type of rebel, thus making a decision similar to the armament of *re‘âyâ*.²⁹² *‘İlmiye Kânûnnâmesi* was promulgated a year later than the suggested end of student rebellions. There is no doubt that the abundance of *medrese* students was a common point between the “corruption” within the *‘ulemâ*’ and the revolt of the unemployed students. Hence, further investigation between the issue of *‘İlmiye*

²⁸⁹ Ibid p. 244

²⁹⁰ Ibid

²⁹¹ Ibid p. 247

²⁹² Akdağ, *Dirlik ve Düzenlik* pp. 263-264

Kânûnnâmesi and the student revolts could be illuminative. However, the suggestion of *‘İlmiye Kânûnnâmesi* was “*kânûn-ı kadîmin ihyâsı*” and probably because of that reason it did not solve anything. *‘İlmiye Kânûnnâmesi* did not try to formulate a new system of *‘ilmiye* in accordance with the new problems, it suggested the application of old system and the misapplication of innovations as it has been seen from the two examples given. This little amendment try of Mehmed III is like an announce of 17th-Century reformation attempts: Rather than establishing a new system, the old rules were reinserted.

In the studies of Ahmet Akgündüz, concerning the reign of Mehmed III, it is not possible to see a general *kânûnnâme*, which covers criminal code, tax law and land law for the whole of the empire. Instead of a general *kânûnnâme*, different fields of the law were codified in the *sancak kânûnnâmesi* but as it could be understood the regulations were simply valid in a particular *sancak*. A classical but vague motive for this lack of general *kânûnnâme* could be the cumulative effect of inner and outer troubles. Different kind of troubles were also seen in the first half of the 16th century but that did not result in the absence of codification. The reign of Mehmed III was especially problematic due to the Austrian campaign and the real troubles of Celâlî oppression. The *sultan*’s regulations were the result of immediate action like *‘adâletnâme* rather than a *kânûnnâme* of which the writing could take an important time. In the second half of 16th century, the higher members of *‘ulemâ*’ began to occupy a more important place due to political affairs. Nevertheless, in many aspects, the codification attempts by the end of 16th century seemed to be a faint echo of classical codification technique. *Kânûnnâme* has still its own writing style. In the next century, the meaning of *kânûnnâme* would see a greater change

due to the cumulative events that had started from the times of Selim I. The last decennia of the 16th century marked very well this passage from the old to the new.

CHAPTER IV:

17TH CENTURY *KÂNÛNNÂME* WRITING: LAW IN THE TIMES OF CRISIS

In the European and the Ottoman historiography the 17th Century is more or less identified with the concept of “crisis”. In recent years, historians tried to understand different factors that caused this general change. The first problem begins with understanding the nature of the change: Was it a kind of corruption? Or was it an evolution which had both negative and positive sides? As it has been seen in the previous chapter, the writers of the Ottoman decline literature were active in the late 16th century as well. Modern historians, while not completely ignoring the role of corruption within crisis, try to look with a different point of view in order to understand the nature change.

Apart from Halil İnalçık, who had proposed a different system of period than decline and fall, two historians that had observed the results of crisis with a different approach could be mentioned: First one, Rifaat Abou El Haj, studied and discussed how Ottoman Empire lived through crisis from the 16th till 18th Century by managing to formulate a more centralized state with more complex administrative bodies. He also takes a step farther and comments about the concepts of crisis and change. According to this historian, to see the history from a “progressive

perspective” can lead to some “underlying assumptions”. Chief among these is the misapprehension that prior to seventeenth century the Ottoman state was a centralized, efficient and rational public entity, unique in the period during which it flourished. The presumption follows that by the 17th century the Ottoman state had lost whatever unique features it had once possessed and had begun to disintegrate.²⁹³ The second historian is Karen Barkey, who took the banditry in the Ottoman Empire as the focus of her study in “Bandits and Bureaucrats”. She tried to explain her theory on how The Ottoman State used the banditry as a method for establishing a centralized state. She considers the trials of the 17th century in The Ottoman Empire not as a “decline” but as the response of the state to the challenges”.²⁹⁴ According to her theory, while a certain loss could be seen on one area, again could be achieved on another one.

Whether it was a change or a crisis, the roots of 17th century crisis were announced in the 16th century as it has been seen in the previous chapter. In the first decennia of the 17th century, Celâlî Rebellions were still creating a problem to be eliminated. Men and women of palace, *şeyhülislams* were still active in the politics, by opposing to the authority of *sultan* or by influencing his decisions. The *fetva* of *şeyhülislam* could be a legitimizing factor for the *sultan* especially in times of trouble: Osman II demanded such a *fetva* from Şeyhülislam Esad Efendi for the fratricide of his brother on the eve of his campaign against Poland.²⁹⁵ Moreover, 17th century had seen the case of deposed *sultans* like Osman II and İbrahim I. However, the rise of men of state did not guarantee anything; a change in the balance of power could end with the deposition of a *şeyhülislam* or *sadrızam* as well. Hence, none of

²⁹³ For further information see Rifaat Abou El-Haj *Formation of the Modern State: The Ottoman Empire, 16th to 18th Centuries*, (New York: Syracuse University Press,), pp. 9-10.

²⁹⁴ Karen Barkey, *Bandits and Bureaucrats: The Ottoman Route to State Centralization*, (New York: Cornell University Press, 1997), p.IX-X .

²⁹⁵ Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, p 83.

the political actors were safe and secure. A type of revolt ended, leaving the duty of provoking the trouble to another kind. The balance of power was in continuous change a subject of dispute between *sadrâzam*, *şeyhülislam*, *ocak ağaları* and women.

The religious fanaticism had seen some augmentation as it could be seen by Kadızâdeli challenge in the middle of 17th century. The *kânûnnâme* concept had seen a change in the 17th century that at the within the term of *kânûnnâme* another concepts like *fetvas* became incorporated. The inner turmoil was accompanied by the outer turmoil. According to Stanford Shaw:

Much was indeed internal within the Ottoman body politic itself. But also at work were conditions and developments outside the empire, outside the ability of even the ablest sultans and ministers and most efficient of bureaucrats to control or remedy; the increasing power of the nation-states of Europe, whose political, economic, military and cultural advances in particular left them far stronger than what the great fifteenth and sixteenth-century sultans had faced, thus requiring the empire not only to regain what it had but to advance and develop if it was not to fall further behind.²⁹⁶

In fact, from the end of 16th century, Ottoman Empire had begun to struggle against more powerful states like Habsburgs and Spain. This new rivalry was considered as an important factor in the decline of military glory.

Like the previous century, the Ottoman bureaucrats were aware of the effects of crisis. In addition, the *sultans* shared this awareness in the 17th century much larger than in the 16th century. This could be one of the reasons why in the 17th century the Ottoman *Sultans* led the attempts of reconciliation of the power. The relation between the *nasihatnâmes* and the attempts of the 17th century is something to think about. Generally, the *nasihatnâmes* of the 17th century were

²⁹⁶ Shaw, *History of The Ottoman Empire*, p. 169.

praising the old custom, like those of the 16th century. In the anonymous *Kitâb-ı Müstetâb*, the author pointed out the obedience to *Kânûn-ı Münîf-i Osmanî* as one of the reasons that secured the victories of Ottoman Empire in the military field.²⁹⁷ Another problem was the levy of city people into the *kul* system. In fact the levy system had to secure the separation of the child from his family and guaranteed the sole fidelity of the *kul* to *sultan*. In fact the levy had to be made from the conquered land but the contradictory applications like the levy from cities like İstanbul were largely seen.²⁹⁸ Here, the problem was the mobility within society. Those who could not change their status began to find a way. The people's tendency to find a place in palace could be explained by economical struggles, which also pushed the peasants to follow a military career in contradiction with *kânûn-ı kadîm*. According to İnalçık:

...the author of *Kitâb-ı Müstetâb* as well as Koçi Bey and other contemporary observers, speak of great numbers of peasants abandoning their lands because of their desire to become soldiers: and these observers ascribe the economic downfall of the country to this exodus from the land. Specifically, the state's demand for more and more mercenaries caused, first of all, peasants living under the most disadvantageous conditions namely *mudjerredan* ...to leave home and land.²⁹⁹

Whether it was the result of *nasihatnâme* literature or the awareness of the *sultans*, the 17th century had seen the consolidation attempts beginning from the reign of Ahmed I and gaining a pressure by the era of Köprülüs. The law could be an important tool of these consolidation attempts. However, the legal tool of consolidations was not *kânûnnâmes*. The sultans tried to take administrative measures in order to control the empire. Hence, *fermâns* were more in use than

²⁹⁷ Yaşar Yücel , *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988), pp 1-2.

²⁹⁸ *Ibid*, p 26.

²⁹⁹ İnalçık, "Military and Fiscal Transformation..." p. 287.

kânûns: They could bring immediate control. Thus a part of this chapter will try to give examples to the relation between the rise of religious fanaticism and the issue of fermâns controlling the daily matters like the prohibitions of smoking.

Described as a devout person by Uzunçarşılı³⁰⁰, this sultan is seen by many academicians as the initiator of a “less secular law”, which was based on fetvas, a new characteristic of Ottoman kânûnnâme which would cumulatively get higher in usage during the 17th century. Abou El Haj however, thinks that the application of *şerî‘at* in the late 16th and the 17th century was flexible in practice, which was in accord with the general traits of this century being “social mobility, fluidity of practice and flux in fortunes” and it was also subdued to the necessities of the ruling class, by whom it has been “tailored to meet the needs...whenever its interests demanded such an adjustment.”³⁰¹

According to İnalçık *Kânûnnâme-i Cedîd* constituted a *kânûnnâme* which was widely used in Ottoman courts of the 17th century.³⁰² The formation of *Kânûnnâme-i Cedîd* was highly different from the previous *kânûnnâme*. The details of this formation are going to be seen in the following pages. İnalçık emphasized that beginning from the times of Ahmed I, the inclusion of *fetvas* into *kânûnnâme* became a usual application.³⁰³ Since the formation of *Kânûnnâme-i Cedîd* was more or less in the 1673, this chapter will focus on how in practice the role of *şeyhülislam* change from the times of Ahmed I till 1673 by illuminating the study with brief examples on the application.

³⁰⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, v. III, part I, p 116.

³⁰¹ Abou El Haj, *Formation of the Modern State*, pp 59-60

³⁰² İnalçık, Halil, 1978. “Kanunname” *The Encyclopedia Of Islam, New Edition*, vol. VI p 565 , Leiden, E.J.Brill

³⁰³ *Ibid*, p. 566.

4.1 Law at the times of Ahmed I

Differently from his grand-father and his father, Ahmed I did not ordered the fratricide of his brother Mustafa after his rise to the throne. This was the beginning of *kafes dönemi* where the brothers of sultan were kept in İstanbul rather than being sent in *sancak* and practicing the administration. A later effect of this affair was the change of heritance of throne: after the death of Ahmed I it was his brother Mustafa who came to the throne being the “*eshâb-ı hall ü akd*”.³⁰⁴ This change on dynastic succession was considered as “the most daring innovation” of Ahmed I by historian Rhoads Murphey.³⁰⁵ According to this historian, this change in succession system, combined with the introduction of new resources of personnel for the army brought by Nasuh Paşa, marqued a change in the Ottoman system.³⁰⁶ Murphey agrees on İnalcık’s point of view about the initiative of *Kânûnnâme-i Cedîd* belonging to the era of Ahmed I. He declares that the new system of succession, marqued a great departure from Mehmed II fratricide law, as well as *Kânûnnâme-i Cedîd*, which in its name estimates to bring something newer than *Kânûn-i Kadîm*.

With the appeasement of Celâlî Rebellions in the first decennia of 17th century, the necessity of re-organizing the country came forward. Near the end of the events of *Celâlî* Rebellions and *Büyük Kaçgun*, an ‘*adâletnâme*’ was promulgated by Ahmed I in order to overcome the problems caused by theses long term rebellions. It seems that the ruler had the intention of eliminating the oppression on *re’âyâ* coming from local respresentatives of the empire in the times of trouble. This

³⁰⁴ Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, p. 79

³⁰⁵ Rhoads Murphey, “The Historical Setting”, *Essays on Ottoman Historians and Historiography* (İstanbul: Eren Yayınları, 2009), p.24.

³⁰⁶ Ibid.

'*adâletnâme* summarized the problems caused by the rebellions of the late 16th-early 17th century by referring to a previous *hatt-i ümâyûnum*:

...Anın gibi re'âyâsı zulm ve te'addîden firâr eyleyen karyelerde 1008 tarihinden beru çiftlik tutanlar her kim olursa olsun binâ eyledikleri evleri ve ahurları kendüler kal' idüb hıdmetler ve çiftliklerin ve koyun ve sığırların kaldırub ol karyeden 'alâkaların bi'l-külliye kat' eyleyeler ki işbu sene semân ve aşara ve elf muharreminin gurrelerinden üç yıla değin yerlerine varan re'âyânın çiftlikleri ve sâir mülkleri her kimde ise kendülerine teslim olunmak bâbında hatt-i hümayûnumla fermân-ı 'âlîşânım sâdır olub her diyara bu bâbda mü'ekkid ahkâm-ı şerîfe irsâl olunmuştur. Her kim ben bu kariyede mâl harc eyledim ve evler ve ahurlar binâ idüp mesken tuttum ve ol çiftliği sâhib-i arzdan tapu ile aldım deyu ol kariyeden 'alâkasın kat' eylemez ise re'âyâ ve berâya yerlerinden ihtiyarlarıyla firâr eylemiş değildir, zalemenin zulm ve te'addilerinden firâr eylemişlerdir. Anların çiftlikleri ve sâir emlâki tapuya virilmez...³⁰⁷

As it is possible to understand from this text, the peasants had left their land even before the year of 1008 due to the oppression (...*zalemenin zulm ve te'addilerinden...*). *Sâhib-i arz* gave these undisposed lands to other people by the exchange of *resm-i tapu*. However, since the peasants' movement was not a voluntary movement, the law of giving the land to a tiers should not be applied in this case. The '*adâletnâme* contains two dates important for the application of *hatt-i hümayûn*. The expression "...1008 tarihinden beru çiftlik tutanlar..." points out to the people whom the law should be apply. The people who had paid a *resm-i tapu*, who actually began to occupy these ownerless lands from the beginning of 1008 had to leave the land to their former holders. If there were people who occupied a ownerless land before 1008, this rule should not be apply to them. The date of the *hatt-i hümayûn* is 1018. It seems that there is a period which includes the last decade for the annulation of *resm-i tapu* for tiers in ownerless land. Also, the former owner

³⁰⁷ İnalçık, '*Adâletnâme*, p.161.

should return to the land in question within 3 years from the year 1018. According to İnalçık this ‘*adâletnâme*’ was sent to sancaks in Anatolia and in Rumili by some changes in the text.³⁰⁸ A *fermân* dealing to the same subject could be found in *Kânûnnâme-i Cedîd* as well. It is probably another copy of the *fermân* in question here. The ‘*adâletnâme*’ of 1018 (1609) was an important key in order to understand the nature of the reorganization attempts of Ahmed I. The protection of the peasants from the local representatives of the ruler is the key in the reorganization. The law codified in Ahmed I’s times is a result of this idea, thus being an application of the “Classical Age”.

According to Finkel Ahmed I accepted Süleyman I as a role model. He imitated his ancestor by the construction of a mosque and by the preparation of a general code.³⁰⁹ Finkel emphasized the symbolic value of the construction of mosque: It was the same year that *Sadrâzam* Kuyucu Murad Paşa had defeated the Celâlî Rebellions, thus the Ottomans were celebrating this new kind of victory. Like the mosque, the *Kânûnnâme* could have a relation with rebellions: As told before After *Büyük Kaçgun*, Ottoman agriculture was in trouble. In the *Kavânîn-i Âl-i Osman der Hulâsa Mezâmin-i Defter-i Dîvân* prepared by Ayn Ali and presented to Kuyucu Murad Paşa in the year of 1607 with the demand of sultan. The object of this *Kavânîn* was to clarify the number of administrative authorities from different degrees such as the number of *beylerbeyilik*, *sancak*, *defter kethüdası*, *tîmâr defterdârı*, the number of *tîmârs* attested to these people, the laws that were currently applied on these *tîmârs* as well.³¹⁰

³⁰⁸ Ibid, p. 126.

³⁰⁹ Finkel, *Osman’s Dream*, p 194.

³¹⁰ Ayn Ali Efendi, *Kavânîn-i Âl-i Osman*, ed. by, Tayyip Gökbilgin, (İstanbul: Enderun Yayınevi, 1979), p. 7.

Furthermore, Ahmed I reinserted the old regulations that were aborted by Selim II about the consummation of intoxicating beverages. In fact:

He established a wine bureau to enforce these laws as well as to ensure that his subjects observed their other religious duties, particularly those involving attendance at the Friday mosque prayers and paying alms to the poor in the proper way.³¹¹

This precaution could have the object of putting an end to fights and disputes caused by drinking. In the second chapter, Selim I and Süleyman I had taken similar measures in order to prevent the problems in *kahvehânes*. Ahmed I's could have similar intentions. In fact, the motive behind the interdiction of smoking was the fact that people were smoking rather than working. Another more impressive motive could be the fact that tobacco production "competed for land with the traditional occupation of apiculture, and the price of honey rose accordingly".³¹² Thus the reason of the interdiction might be found in economic or social problems rather than religious ideologies. Another affair that could be commented by as a result of his pious character was the covering of mosaic figures in the Ayasofya.

It seems that Ahmed sought the consultancy of his *şeyhülislams* in the state affairs as well: from the History of Nâima, it is possible to learn that in the year of 1024 (1615) Ahmed had a discussion with Esad Efendi about the appointment of *veziriazam*.³¹³ Similar discussions of Ahmed I were with another of his *şeyhülislams*; Sunullah Efendi. Here the sultan asked about putting over the campaign due to the lack of supply. Also Ahmed asked the opinion of Sunullah Efendi about the monetary foundation of the army from the treasury of Egypt.³¹⁴

³¹¹ Shaw, *Ibid* p 190

³¹² Finkel, *Osman's Dream*, p. 213.

³¹³ *Tarih-i Naima*, vol. 2, p. 427.

³¹⁴ *Tarih-i Naima*, vol. 1, p. 314.

According to the studies of Akgündüz, *Kânûn-i Osmanî* of Ahmed I was prepared largely based on Süleyman I's *Kânûn-i Osmanî*.³¹⁵ Akgündüz had taken as a proof the mention of *İstanbul Muhtesibi* Muhammed, which was most probably occupying the place of a *muhtesib* in the times of Ahmed I.³¹⁶ Akgündüz came to this conclusion by a record on Başbakanlık Osmanlı Arşivi Ali Emîrî I. Ahmed No: 801. In this document the mention of Muhammed is made as well. By so far, this information seems to be more reliable than the arguments of Ahmet Akgündüz about the origins of previous *kânûnnâmes*.

Kânûnnâme of Ahmed I was composed from *fasıls*, similar to the *Nişancı Seydi Efendi Kânûnnâmesi*. *Kânûnnâme* begins with a *fermân*, which was a different concept than a *mukaddime*. In this *fermân*, Ahmed I did not emphasized the sultans dependence to the 'urfî and *şer'î* law. Here, it was a direct order to those responsible with the application of law. As it could be understood from the contents of the *fermân* before the issue of this *kânûnnâme* a *hükm* had been sent to *kadis* of several *vilayets* like Karaman, Tokat, Amasya, Kastamonu and Sivrihisar. In this *hükm*, it was required from these *kadis* to obey the *kânûn*, and if the *kânûn* was not obeyed they would be dismissed and they would be the object of several other troubles. This *hükm* could be the 'adâletnâme of 1018 (1609) aforementioned in the previous pages since it has a part that included the *kadis*. İnalçık states different complaints from *kadis* shown in this 'adâletnâme.³¹⁷ The collection of taxes in exchange of the *kadi*'s service was between the main problems.

According to the *fermân*, the *kadis* had stated that they did not have enough knowledge of *kânûn* and they demanded the issue of a *Kânûn-i Cedîd*. "...zıkr

³¹⁵ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 9, (İstanbul: Fey Vakfı, 1996), p. 491.

³¹⁶ Ibid, p 492.

³¹⁷ İnalçık, 'Adâletnâmeler, p. 109.

olunan vilayet kadıları, kânûn hususunda kemal derecede ilmimiz yokdur, hususan Kânûn-i Cedîd ola dedi.”³¹⁸ Thus, *sultan* had decided the issue of a *Kavânîn-i Cedîd* is made, it was combined with *ihtisâb kânûnu* under the hands of Muhammed.

The information given in this *fermân* could lead into some interesting deductions. The statement of *kadis* about them not knowing the *kânûn* is something to think about. Was it an example of *nişancı*'s writing technique? One of the duties of *nişancı* was to write the *kânûnnâme* as it was dictated from *sultan* himself. Here, the affair seems to be complicated because the *fermân* gave the names of the *sancaks* where *kadis* were sent. Most probably there was a previous *fermân* sent to these *kadis*. Second deduction would be as follows: the absence of knowledge of *kadis* had caused the preparation of a new *kânûnnâme* which means the *kadis* had an effect on *kânûnnâme* writing. However, this absence of knowledge did not seem to appear as a legitimate and influensive motive for the preparation of a new code. Thus, in order to understand the nature of this *kânûnnâme* the historical facts should be taken into account. As mentioned before, a kind of *kânûn* survey was made in the year of 1607 by Ayn Ali in order to understand the status of Ottoman Land after the troubles of *Celâlî*. Some historians have the tendency that the works of Ayn Ali was a preparation for Ahmed I's *kânûnnâme*. The content of the *fermân*, the status of *kadis* who does not know the law points that this *fermân* was prepared by the end of a period of turmoil. The absence of knowledge could derived from the troubles of *Büyük Kaçgun*, when *re'âyâ* had to leave the land for running away from *Celâlî* oppression. The copy used by Akgündüz did not include a date of *istinsâh*, and the original copy is damaged, the last page is not readable. In order to understand this

³¹⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, v. IX, p. 493.

theory, the other copies of *kânûnnâme* of Ahmed I could be checked.³¹⁹ It could be another proof in favor of Ahmed I's *kânûnnâme*.

Technically, Ahmed I's *kânûnnâme* follows the example of Nişancı Seydi Efendi. However it also included some regulations from *Celalzâde Kânûnnâmesi*. Thus here, some parallels between the three *kânûnnâmes* will be shown. As some of the previous *kânûnnâmes* the first three *fasıls* of Ahmed I's *kânûnnâme* were composed from the regulations of criminal code, the first *fasıl* being *zinâ*. The sanction previewed by Ahmed I in the *kânûnnâme* was again a monetary punishment despite the fact "...*üzerine sâbit olsa...*". Nonetheless, Akgündüz has the tendency that this rule should apply when the unsurs of *hadd-i zinâ* has not happened.³²⁰ In fact, here the words used did not include *şer'an sâbit* but it has also been seen in this study that monetary punishment could apply when the crime was *şer'an sâbit* in Bayezid II's and in Süleyman I's *kânûnnâmes*. Akgündüz declares that this punishment should apply when recm could not be applied in accordance with sharia even if there is crime according to *şer'*. The application of *siyâset* punishment for *zinâ* is included in this *fasıl* both in the *Kânûnnâme* of Seydi Efendi and Ahmed I, but the later put a title for this type of punishment while the first does not. It should also been noticed that the amount of *cürm* collected from the adulterer was not changed between two period.³²¹ However, in the case of *siyâset* punishment, the article 8 of *Seydi Efendi Kânûnnâmesi* is "...*ağaç başına bir akçe...*" while the same regulation is in Ahmed I's *Kânûnnâme* is "...*2 ağaç başına bir akçe...*". Thus, the amount collected is half reduced.

³¹⁹ According to the Külliyyat-ı Kavanin of Serkis Karakoç, the kanunname of Ahmet I was prepared between 1012-1026 (1603/4-1617) Serkis Karakoç 2006, *Külliyyat-ı Kavanin*, vol. 1, (Ankara Türk Tarih Kurumu, 2006), p. 14

³²⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 9, p. 494.

³²¹ Compare Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 9, p. 494 art. 2 and *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 4, p. 296 art. 2.

The typical writing technique of classical *kânûnnâmes* could be observed in Ahmed I's *kânûnnâme* as well. One of the examples of this habit is the fact that the regulations of *töhhmet* were treated separately. Apart from this, the casuistical nature of *kânûnnâme*, with the insertion of local *fermâns* such like the opening *fermân*, or the article regulating *resm-i ağ* at the end of *kânûnnâme*, concerning the 'öşr collected from the fish hunting in Karaman.³²² In fact, every year the 'öşr is collected in accordance with the previously written amount. It was an application regulation contrary to the *Kânûn-i Osmanî*, and the article regulates that the collection should be made in accordance with the amount of hunted fish. This article could also pass as an example of *kânûn* changing by the initiative of a petition from people but there is no mention of a petition in the article. The collection of *resm-i ağ* was seen also in *Celalzâde Kânûnnâmesi* in the regulations of *bâd-i hevâ*.³²³

The writing technique of articles in the *Kânûnnâme* of Ahmed I were in the form of an order. As an example, in the article 216: “*Ve dahi sefere ve kulluğa geç varan piyâdenin sakalın keseler.*”, “The beard of a piyade who is late to campaign and to *kulluk* shall be cut.”³²⁴ Another typical form of classical *Kânûn* writing, description could be seen here to. In the article 87 “*Ve çiftlik kânûnda, bir çiftlik yer gayet has yerden 60 dönümdür. Bir çiftlik i 'tibâr olunur.*”³²⁵ Like the *Kânûnnâme* of Seydi Efendi, the *Kânûnnâme* of Ahmed I had a *fasıl*: It is the *fasıl* of “*der beyân-ı rüisûm-ı mekâtib ve sicillât-ı kuzat*”.³²⁶ Like the case of *zinâ* it is possible to examine that the amounts collected are same in both of the *Kânûnnâme*. From the *Kânûnnâme* of Selim II it is possible to learn that this passage was based to the

³²² Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 9, p. 535.

³²³ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 4, p. 386.

³²⁴ *Ibid*, p. 521.

³²⁵ *Ibid*, p. 505.

³²⁶ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol. 4, p 330.

hüküm of Bayezid I.³²⁷ However, neither the *kânûnnâme* of Süleyman I nor the *kânûnnâme* of Ahmed I includes any information about Bayezid I. This *fasıl* was not included in Celalzâde's *Kânûnnâme* for Süleyman I. Another difference of Ahmed I's *Kânûnnâme* from Celalzâde's is the omission of *Ahvâl-i Eflâk* and *Bid'a-i Merfu'a* from the *Kânûnnâme* in the times of Ahmed I. Like Seydi Efendi *Kânûnnâmesi*, the *Kânûnnâme* of Ahmed I includes the *İhtisâb Kânûnu* and the regulations for *Ehl-i Sanâyi'*. Nevertheless, the regulations of *Ahvâl-i Kefere*, which was seen both in Bayezid II's and Celalzâde's *Kânûnnâme* could be seen in the *Kânûnnâme* of Ahmed I like the case of *resm-i ağ*. The regulation of inheritance for *harbî kâfir* observed in chapter II, is respected here as well.

To sum up, the *Kânûnnâme* of Ahmed I follows the codification technique of Seydi Efendi *Kânûnnâmesi*. It includes and combines the two main *kânûnnâme* paths (or examples): The example of Bayezid II and Selim I, and their later versions in the times of Süleyman. This attempt of combination of both examples could be one the reasons of accepting this code as *Kânûn-i Cedîd*. Karen Barkey summarized these times beginning with the reign of Ahmed I as “a time of strong administrative reform, with decisive modifications in such legal areas as the review of the old Ottoman legislative code and the development of a new and more comprehensive code that accommodated changing times.”³²⁸ As it has been seen in some examples more than regulations, the technique was in question for qualifying a code as new.

³²⁷ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri* vol 7 p 303

³²⁸ Barkey, *Bandits and Bureaucrates*, pp. 202-203

4.2 Law and Consolidation of the Power from the times of Ahmed I till late 17th Century

From the end of Ahmed I's reign, till 1673, supposed date of termination for the cumulation of *Kânûnnâme-i Cedîd* Ottoman Empire, the Ottoman political scene had seen the arrival and the departure of many actors. The political steadiness was something to be missed till the arrival of Köprülü Era. The revolts called *Celâlî* were more or less controlled however, the concept of rebellion did not cease and find another tool to show itself. Nevertheless, state knew how to use such rebels in order to consolidate their power according to the theory of Barkey. Some of the rebels could become appointed to the local posts in order to secure their satisfaction and the appeasement of rebellion. Thus, the state was embracing these rebels in some ways. One of the Anatolian rebels, Abaza Mehmed Paşa, was thus buried next to Kuyucu Murad Paşa, the man who took Celâlî rebellions under control. According to Finkel, it was a symbol used by Ottoman Empire that Mehmed Paşa was still a faithful member of 'örfiye.³²⁹

During these times, the political struggle between men of state and women of palace became much more obvious than previous era. The role of şeyhülislam was still striking in the politics while his security was in constant change. *Şeyhülislam* Mehmed Esad Efendi, a descent of Hoca Saadeddin, was influential in Mustafa I's first rise to the throne and later in his deposition. The follower of Mustafa I, Osman II, had the intentions of reforming the janissary corpus. He was not favoring *şeyhülislam's* place and that was probably why he revoked the authority of

³²⁹ Finkel, *Osman's Dream*, p 207.

appointing the ‘*ulemâ*’ from *şeyhülislam* and gave it to his *lala*/mentor Ömer Efendi. In Osman II’s time *şeyhülislam*’s activity was limited to the issue of *fetva*. From this knowledge it is possible to conclude that Osman II’s time the balance was not in favor of *şeyhülislam*. however, this revocation did not limit the participation of Mehmed Esad Efendi to Hotin campaign with Osman II, an act contrary to the old custom. Mehmed Esad Efendi seems to find himself a place in the political scene with a certain respect to authority. The *fetva* he had issued against the *hac* visitation of Osman II was interpreted by a warning against the departure from İstanbul in the times of trouble.³³⁰ Nevertheless, the possible effect of this supposed warning could never be understood: Osman II was dethroned and killed by the end of a palace revolt. This time, balance was in favor of men of palace and Mehmed Esad Efendi issued a *fetva* in favor of opposing group. Osman II was the first *sultan* to be deposed and killed by a palace revolt but he was not the last. His deposition announced the faith of some future *sultans* and *şeyhülislams* as well. Moreover, this deposition resumed the status of ruling class and people in the 17th Century: It was an age of mobility for everyone even for the *sultan* himself.

Like the previous century, the Ottoman elites did not approve the mobility. The typical example of *nasihatnâme* literature, the treatise of Koçi Bey was given in the times of Murad IV. Following the *nasihatnâme* writers of previous century like Mustafa ‘Âlî, the treatise of Koçi Bey condemned the innovations and required the sole application of the *kânûn-i kadîm*. Between the thoughts of Koçi Bey, a suggestion that interests this study was his opposition against the dismissal of *şeyhülislam*. He accorded to the post of *şeyhülislam* a certain dignity which should not be the subject of dismissal.³³¹ Furthermore, he gave the example of Sunullah

³³⁰ Finkel, *Osman’s Dream*, p 199.

³³¹ “Koçi Bey Risaleleri” ed. Seda Çakmakçoğlu, (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2008), p. 45.

Efendi, as an example to dismissal without reason.³³² The act of deposition was a typical example of mobility for *şeyhülislam*. The appointment and the dismissal of *şeyhülislam*, which was not an act seen in the times of Ebussuud, could point out something different than corruption. These acts made the *şeyhülislam* him more mundane, closer to be a bureaucrate than a sacred man. Also, it means that he was a political actor, playing an active role in the state affairs. What Koçi Bey suggested might be the opposition to the political role of *şeyhülislam* as well. It should have been kept in mind that Koçi Bey presumed the capacity and the reliability of *şeyhülislam* since he must be a man worthy of his post.³³³

Like many *nasihatnâme* writers before him, Koçi Bey understood the change of old *kânûn* as a result corruption and suggested the application of *Kânûn-ı Kadîm*. He also pointed out the problems of the *re'âyâ* in his treatise. According to him, *re'âyâ* was oppressed under the heavy tax amounts.³³⁴ Although he relies the new amount of taxes to the augmentation of *'ulûfelü kul*, he did not seem to understand the necessity of having a regular army. *'Ulûfelü kul* was more similar to modern army who were paid by the state. Like the process of cutting the money which was a necessity of economic novelties, the abundance of *'ulûfelü kul* was a necessity of contemporary warfare which did not fit very well to the current system of land. Murad IV had the attempts of consolidation for land system: one of them was the unifications of the smaller timars that could not correspond the requirements. He also tried to start a remigration for the members of *re'âyâ* who left their village and came into the cities. This remigration policy seems to be far from understanding the

³³² Ibid, p. 48.

³³³ *Koçi Bey Risaleleri*, pp. 45-46.

³³⁴ Ibid, p. 62.

drive behind the mobility of *re'âyâ*: some of them were escaping from the oppressing banditry in Anatolia.³³⁵

What Murad IV sought was order in general and all his actions were destined to the establishment of the order. The Puritan tendency, known as Kadızâdeli movement became one of his tools in establishing the order. What Kadızâdeli movement suggested was related to Islamic morals rather than law: it proposed the return to the belief system and practices that were applied in the times of Muhammed.³³⁶ The roots of Kadızâdeli movement could be found in the previous century. The understanding of a puritan Islam was also defended by Birgivi especially against the legitimization of cash *vakfs* by Ebussuud. According to İnalçık, “Both Mehmed Birgivi and Kadızâdelis embraced the fanaticism in religion and they fought against twenty one *bid'ats* that they identify in the Ottoman Empire, by their prayers in the mosque.”³³⁷ Zilfi shares İnalçık's opinion: the targets of Kadızâdelis were unorthodox religious practices rather than law. They targeted law as much as it was a part of heterodoxy.³³⁸

Murad IV was probably not completely devoted to this movement: one of his *şeyhülislams*, Zekeriyyazâde Yahya Efendi was a *mutasavvif* poet. In fact, heterodoxical movements were the main “innovation” which was not approved by Kadızâdeli movement.³³⁹ Nevertheless, Murad IV used the theory of Kadızâdeli in order to legitimize the prohibitions that he regulated.³⁴⁰ According to Finkel, when he reinserted the law of Ahmed I about clothing structure of Muslims and Non-Muslims in the empire he was based on the works of Kadızâdeli Mehmed Efendi in

³³⁵ Finkel, *Osman's Dream*, p 211.

³³⁶ Madeline C Zilfi, *The Politics of Piety The Ottoman Ulema in the Postclassical Age*, (Minnesota: Biblioteca Islamica, 1988), p. 134.

³³⁷ Halil İnalçık, “Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet” p. 39.

³³⁸ Zilfi, *Politics of Piety*, p. 168.

³³⁹ Finkel, *Osman's Dream*, p. 214.

³⁴⁰ Zilfi, *Politics of Piety*, p. 138.

the year of 1630.³⁴¹ Another use of Kadızâdeli movement could be seen in the prohibition of coffee houses and smoking. As elaborated by many historians, the main problem with these places was the fact they were the place of reunion for people.³⁴² Thus, Murad IV's intention was most probably to establish order rather than to return to the understanding of puritan moral and law. According to Zilfi:

He used every opportunity to rid his cities and military encampments of the place and the occasion for public gathering. During his reign, taverns and coffeehouses, condemned as hatcheries for crime and sedition, were shut down or totally dismantled. Coffee might still be drunk by good Muslims, but it would be done in private homes.³⁴³

On the case of smoking, Murad IV had obtained a *fetva* from *Şeyhülislam* Ahizâde Hüseyin Efendi.³⁴⁴ This *fetva* from *şeyhülislam* was clearing the role of Kadızâdelis: They put out the moral theory. *Şeyhülislam* render this moral theory into a subject of law. However, it was the law which prohibited the smoking and coffeehouses. Thus, it is possible to conclude that the rise of religious Puritanism did not change the role of law. The decision of prohibition belonged to the sultan.

Şeyhülislam Ahizâde Hüseyin Efendi lately became another example of mobility for *şeyhülislams*: He opposed to the execution of the *kadı* of İznik and he mentioned his opposition in a letter he had written to Kösem Sultan, mother of Murad IV. His later actions were interpreted as an intrigue to dethrone Murad IV and he was first dismissed than executed. The execution of *şeyhülislam* detached him from being a holy character. This act of execution in itself shows that Murad IV did not completely follow the program of Koçi Bey. In fact, the consolidation attempts of Murad IV were also interpreted as being not so “traditionalist” by

³⁴¹ Finkel, *Osman's Dream*, p. 213.

³⁴² Ibid, pp. 213-214.

³⁴³ Zilfi, *Politics of Piety*, p. 138

³⁴⁴ Mehmet İpşirli, “Ahizade Hüseyin Efendi”, *DİA*, vol. I, p 549.

Mehmet Öz.³⁴⁵ According to him, the land reforms of Murad IV in 1632 were not taking into consideration the ideal *kânûn*. Rather than that, the sultan was trying to fix the existing situation.³⁴⁶ After Murad IV, in the times of İbrahim I, the problems of land regime did not cease that a new *tahrîr* was made.³⁴⁷ *Re'âyâ* were no more related to the land that they cultivate as it was once established by the Ottoman *Kânûnnâmes*.

The end of İbrahim I's reign gave another example of the conception of *şeyhülislam*: In a dispute between İbrahim I and *Şeyhülislam* Abdürrahim Efendi the *sultan* tried to put his authority telling him that he appointed Abdürrahim to the post of *şeyhülislam*. The response of Abdürrahim was that he was appointed by God.³⁴⁸ This response seems to be closer to the thought of Koçi Bey on *şeyhülislam* being a sacred person who was exempt from appointment or dismissal. This response of Abdürrahim Efendi seems to show Abdürrahim's self conception rather than the new status of *şeyhülislam*: Later, the practice had seen the case of *şeyhülislam* Bâlîzâde Mustafa Efendi who was dismissed most probably because of his discordance with Köprülü Mehmed Paşa.³⁴⁹ Nevertheless, Abdürrahim Efendi issued two fetvas about the deposition of İbrahim I and about his *katl*.³⁵⁰

In the year of 1656 Köprülü Mehmed Paşa was appointed by dictatorial powers to the post of *sadrazam* by the demand of Valide Turhan Sultan. His arrival is considered as an end to the period named "womens sultanate". In fact, this period had seen the political activities of various groups like janissaries or *Dârü's-sa'ade ağaları* came to an end. The arrival of Köprülü Family put an end to the rule of

³⁴⁵ Mehmet Öz, "17. Yüzyıl Osmanlı Devleti: Buhran, Yeni Şartlar ve İslahat Çabaları Hakkında Genel Bir Değerlendirme" *Türkiye Günlüğü*, no: 58: Ankara, 1999, p. 52.

³⁴⁶ *Ibid.*

³⁴⁷ Finkel, *Osman's Dream*, p 224.

³⁴⁸ Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, p 208.

³⁴⁹ Mehmer İpşirli, Eyüp Said Kaya, "Mustafa Efendi, Balizade", *DİA*, vol. 3,1 p. 294.

³⁵⁰ Mehmer İpşirli, "Abdürrahim Efendi", *DİA*, vol. 1, p. 289.

these people as well.³⁵¹ In the second half of 17th century, it is possible to observe military, administrative and economic measures in order to consolidate Ottoman power. Before the era of Köprülü Tarhuncu Ahmed Paşa tried to abolish the economic deficit but his attempts were abolished because of his death ordered by Mehmed IV. The second half of 17th century experienced the beginnings of a change of policy versus Anatolian revolts at least in theoretical platform. In the year of 1653, a treatise given by Solakzâde emphasized a new solution to the turmoil in Anatolia: An administrative reform was proposed rather than a military intervention. However, his proposition “to eliminate those who had most direct responsibility for the orders”³⁵² seems to be similar to classical Ottoman political thought, which is to protect *re‘âyâ* from the oppression of local power.

The struggle for Crete which began in the times of İbrahim I came to an end in the era of Köprülü’s: The Island was taken in 1669, under the vizierate of Köprülü Fazıl Ahmed Paşa. Becoming a province of the Ottoman Empire, the newly conquered lands land required a new land code. The preparation of the *Kânûnnâme* of Crete is considered as a turning point from the classical Ottoman land regime which was by the notions of *şer‘i* law in the *fetvas* prepared by Ebussuud at the beginning of the Budin *Kânûnnâmesi*. According to Ömer Lütfü Barkan, the *Kânûnnâme* of Crete was a denunciation from the old regime of *mîrî* land emphasized in Budin *Kânûnnâmesi*. He came into this conclusion by the rejected collection of the ‘*urfî* taxes like *resm-i tapu*, *resm-i otlak*, *resm-i kışlak*, *ispence resmi* and *resm-i cürm ü cinâyet*. These taxes were considered as innovations, therefore there were not included in the *Kânûnnâme* of Crete in

³⁵¹ Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, p. 355.

³⁵² Rhoads Murphey, “Solakzade’s Treatise of 1652” in *Essays...* p. 47.

Barkan's opinion.³⁵³ Moreover, in this *kânûnnâme*, the land was accepted being a part of property of people rather than state.³⁵⁴

The reason behind this new application in Crete was argued by different historians. Barkan relates the difference of land regime established by the Ottomans between Budin and Crete mostly to the economic and social differences between Budin and Crete. He accepts the return to the application of pure Islamic law as an apparent reason.³⁵⁵ A similar regime to Crete was also applied after the conquests of Sakız and Midilli Islands. Barkan emphasized that the Ottomans accorded one of those regimes, in relation with the actual situation.³⁵⁶ It is possible to conclude that the religious fanaticism was more effective in the daily life than it was in the applications of land regime.

Another and probably a more direct effect of the rise of fanaticism was the rise of Vânî Efendi. Like the Kadızâdelis before him, Vânî Efendi was a defender of puritan Islam. The combination of his effect, combined with the Kadızâdeli movement caused the destruction of *tekkes* belonging to Bektaşî and Mevlevî orders. In the year of 1670, with a *fermân* of *padişah*, the state office of wine with some drinking houses were destroyed. The sell of wine to Jew and Christian community was a source of revenue for the empire. When state abolished this type of resource people kept gaining their life from selling the wine by contrabandism.³⁵⁷ What Vânî tried to establish was prohibitions and liberties by Muslim law not only for Muslim community but for Non-Muslim community as well.³⁵⁸

³⁵³ Barkan, *Kânûnnâme*, p 191

³⁵⁴ Ömer Lütfü Barkan, "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihi Esasları" *Türkiye'de Toprak Meselesi*, vol. 1 (İstanbul: Gözlem Yayınları, 1980), p. 147.

³⁵⁵ Barkan, *Kanunname*, p 191.

³⁵⁶ Barkan "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihi Esasları", p. 147.

³⁵⁷ Zilfi, *Politics of Piety*, p. 151.

³⁵⁸ *Ibid.*

An application of *şer'î* law was seen in the era of Kara Mustafa Paşa: According to Altınay, the punishment of *recm* was applied in this era for the first and the last time in the Ottoman Empire.³⁵⁹ From the reference given by Altınay to the narrative of Silahdâr Mehmed Ağa, it is possible to understand that the affair was between a Muslim woman, wife of shoemaker turned from an retired janissary and a Jew shop owner in Aksaray. Man was executed after becoming a Muslim in order to go to heaven while woman was the subject of *recm* punishment. She defended herself by stating that she was the victim of a calumny but the sanction was executed.³⁶⁰ In order to comment about this affair, further information about the application of *recm* punishment must be sought. As far as Altınay claims the exclusiveness of this affair in the application of *recm* punishment in Ottoman Empire, different primary sources could be more illuminative. Nevertheless, the severity of a punishment is in relation with social, cultural, economic and sometimes political conditions. It should be kept in mind that these elements could be as effective as the rise of religious fanaticism in the application of a *recm* punishment in the capital of Ottoman Empire.

The era after Ahmed I's reign till the last quarter of 17th century was the era of preparation for *Kânûnnâme-i Cedîd*. This period was marked by the change of balance between *sultans*, men of state and women of palace and nostalgia of previous centuries. In the "Politics of Piety" Madeline Zilfi underlines the dual nature of this nostalgia: The first one of them was more mundane, it was tending towards the age of Süleyman I. The second one, led by Vâni, was towards the pure religious conception of Muhammedan era, resulting in fanaticism.³⁶¹ The law could be subject of both nostalgias since the rulers were influenced by them time to time,

³⁵⁹ Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, p. 358.

³⁶⁰ *Ibid*, p 359.

³⁶¹ Zilfi, *Politics of Piety*, pp 152-153.

in accordance with the political balance. Nevertheless, the change was covering all the fields of Ottoman Empire. The concept of *Kânûnnâme* was the subject of change as well. By sofar, this chapter has studied the milieu and the people who contributed to the cumulation of *Kânûnnâme-i Cedîd*. The practical result of the events will be seen in the following pages and more widely in the next chapter.

4.3 *Kânûnnâme-i Cedîd*

The origins of *Kânûnnâme-i Cedîd* is debated between historians. Halil İnalçık emphasized the times of Ahmed I as a period of beginning for the preparation of *Kânûnnâme-i Cedîd*. Rhoads Murphey agrees with İnalçık on that matter.³⁶² Yaşar Yücel and Selami Pulaha, support that *Kânûnnâme-i Cedîd* is a text codified in the times of Selim I.³⁶³ They had given a transliteration of this *Kânûnnâme-i Cedîd*. However, this “*Kânûnnâme-i Cedîd*” had a completely different structure. It is not possible to see the inclusion of *fetvas* within this text. Thus, it could probably be a different code sharing the same title. Akgündüz speaks about the theory of historian Joseph von Hammer, which underlines that *Kânûnnâme-i Cedîd* was a code prepared by the times of Selim II. Akgündüz did not accept Hammer’s theory about the origins of *Kânûnnâme-i Cedîd* written in the times of Selim II.³⁶⁴ Moreover, it is not possible to understand such information from Nâima’s History. In fact, what Hammer explained was that the *fetvas* of Ebussuud and some *fermâns* were brought

³⁶² Rhoads Murphey, “The Historical Setting”, *Essays on Ottoman Historians and Historiography* (İstanbul, Eren Yayınları 2009), p.24.

³⁶³ For more information see *I. Selim Kanunnâmesi (1512-1520) ve XVI. Yüzyılın İkinci Yarısının Kimi Kanunnâmeleri*, eds. Pulaha Selami and Yaşar Yücel, (Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1988).

³⁶⁴ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 7, p. 280, p. 318

together by a collection titled “*Kânûnnâme*” in the times of Selim II.³⁶⁵ Nonetheless, this *kânûnnâme* did not bear the name “*cedîd*”.

There are several clues in favor of İnalçık theory about *Kânûnnâme-i Cedîd*'s origin. One of them is already studied in the previous pages of this chapter and it will not be repeated here. The other clues were found in the compilation of *Kânûnnâme-i Cedîd*. There is a ferman given under the name of *Kânûn-i Cedîd*:

*Kânûn-i Cedîd der beyân-ı ahvâl-i arazi bin on sekiz tarihinde fermân olunmuşdur. Merhum Yahya Efendi'nin mektubcusu Bosnevî Mehmed Efendi hattından menkûl hatdan nakl olunmuşdur. Bunun fevkinde (1040 tarihinde) muharrer kanunnâmenin tıbkıdır ancak tertîb-i gayridir ve mukarrer olan terk olunmuşdur: Bir tarlanın mutasarrıfı yabanda iken bir kimesne ol tarlanın üzerine izn-i sipâhi ile bina ihdâs eylese, geldikde ol binayı ref' itdirür. Tarlanın kurbunda değirmen ihdâs iden sâhib-i arz ve mutasarrıf olanın izni yoğiken ol tarla üzerinde hark hafr idemez.*³⁶⁶

The use of term *Kânûn-i Cedîd* with the date 1018 (1609-1610), points that in the times of Ahmed I, there was a *kânûn* titled *Kânûn Cedîd*. It is possible to understand from this passage that the *Kânûn-i Cedîd* had received a change (*tertîb-i gayridir ve mukarrer olan terk olunmuşdur*) by the time of it's copying process from the hatt of Bosnevî Mehmed Efendi. Thus, this passage points out the archeology of *Kânûnnâme-i Cedîd* as well: It was copied twice before it was taken into this compilation. Another similar example was “*Kanûn-ı cedîd der ahvâl-i aht*” which is a *fermân* prepared in 1012.³⁶⁷

According to the information given by İnalçık, many copies of *Kânûnnâme-i Cedîd* end with a *fermân* given in 1084 (1673-74).³⁶⁸ One of the main problems in the study of *Kânûnnâme-i Cedîd* was to find the the original copy. In fact, in the

³⁶⁵ For more information see Joseph Von Hammer, *Osmanlı Tarihi*, vol. 2, (İstanbul: Kumsaati Yayınları, 2008) p. 237 and 281.

³⁶⁶ See article 15 of appendix D

³⁶⁷ See article 88 of appendix D

³⁶⁸ İnalçık, “*Kânûnnâme*”, p. 566.

libraries and archives there were so many codes under the name of *Kânûnnâme-i Cedîd*. Thus, in order to find the most faithful copy to the original text, an “*édition critique*” was necessary. For the main aspects and the method of an “*édition critique*” the work of Ahmet Ateş was an important guide.³⁶⁹ However, it is not possible to apply every rule of Ateş’s method to the text of *Kânûnnâme-i Cedîd*. In fact, Ahmed Ateş emphasized this method for a text written by one writer. In the case of *Kânûnnâme-i Cedîd*, there is not one writer but writers from which the regulations are collected by the *müstensih* of the copy. The source of *müstensih* could be another copy as well. Nevertheless, some of his proposals were followed in this study.

The first step of a critical edition was to choose the copies that would be the subjects of comparison. Here the criterions taken into consideration was the *fermân* of 1084 (1674).³⁷⁰ Thus, the non existence of this criterion was a reason of elimination for some of the copies under the name of *Kânûnnâme-i Cedîd*. The main problem was, that every copy that follows this criterion was not registered under the title of *Kânûnnâme-i Cedîd*. This problem points out the fact that the names or titles in the archives could be misleading. There could be so many copies of *Kânûnnâme-i Cedîd* in various resources. In this study, a limit of 11 copies was drawn. By so far, the best resource seems to be Süleymaniye Library in İstanbul, Turkish Historical Library in Ankara and Koyunoğlu Museum’s Library in Konya. It should have been noticed that there is also a printed version of *Kânûnnâme-i Cedîd* in *Millî Tettebular Mecmuası*. The third criterion was that the chosen copies had to be readable and not damaged. For example a copy belonging to the collection of

³⁶⁹ For more information about the details of this method see “Metin Tenkidi Hakkında” *Türkiyat Mecmuası*, v. VII- VIII, İstanbul, pp 252-267.

³⁷⁰ İnalçık, “*Kanunnâme*” p. 566, for the transliteration of this fermân see article 471 of Appendix D

*Türkiye Yazmaları*³⁷¹ is eliminated because the ink used in it had flown due to the humidity.³⁷² In the following pages a description of the copies used in this study will be given.

(A-MTM): This copy is published in “*Milli Tettebbular Mecmuası*” in the Hicrî year of 1331 in the issues of March and April. According to a reference from this magazine, the copies used in the publication belong to the Library of Köprülüzâde Fuat Bey and Vienna Imperial Library.³⁷³ The *Kânûnnâme* is presented as belonging to the era of Süleyman I. However it also contains fetvas and fermans which have been written later. This copy was far from being similar to the original copy because of three reasons: Firstly it includes many regulations which could not be seen in other copies. Viceversa it does not include many regulations that the other copies have in common. A third reason for not accepting this copy as the perfect copy is the date of date of publication: It belongs to the 20th century. It is in fact a copy of a copy, thus its credibility is weak. This copy begins with Ebussuud’s Budin *Kânûnnâmesi* and ends with Ebussuud’s *Ma’rûzât*. It includes the fermân of 1084 but it is dated from 1129 (1716/1717). According to Barkan’s point of view, this copy is prepared by the way of a collection from different *kânûnnâme* books.³⁷⁴

(B-Y 325): This copy is obtained from Turkish Historical Society Library. It could be found under the name *Kânûnnâme-i Cedîd*. It consists from 78 varaks. This copy is generally similar to the other copies but in some of the regulations some of the words written differently from other copies. Some of these words were changed probably because a simple mistake. This copy begins with Budin *Kânûnnâmesi* and

³⁷¹ Reference number is 06 Mil Yz A 624 via <http://www.yazmalar.gov.tr>

³⁷² More information and the situation of the copy could be seen from the website of T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları, the link is as follows:

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=140267, visited on 8 December 2009.

³⁷³ *Milli Tettebbular Mecmuası*, p. 49 see footnote 1

³⁷⁴ Barkan, *Kanunname*, p. 188

ends with the *fermân* of 1084. However, the date of this *fermân* is not emphasized in this copy.

(C- Esad Efendi 854): This copy could be found in Süleymaniye Library under the name of *Kânûnnâme-i Cedîd*. It consists from 113 *varaks*. As the date of copy 1145 (1732) is given. This *Kânûnnâme* begins with Budin *Kânûnnâmesi*. It includes the same *fermân* but the date at the end of *fermân* is 1145. It is the presumed date of *istinsâh* by archival records.

(D-HİCOS): This is a copy taken from Halil İnalçık Center for Ottoman Studies. It consists from 86 *varaks*. This copy includes many different regulations in addition to the others. It begins with Budin *Kânûnnâmesi* and it includes two different *fermâns* from 1084 on the page 77 and 79. After the *fermân* of 1084, it includes some of the regulations that were included only in the copy A as well.

(E 06 Mil Yz A 8287): The date of *istinsâh* of this copy is given as 1084 (1673). It is found under the name of *Kânûnnâme-i Cedîd* via yazmalar.gov.tr from the *Yazmalar* Collection of National Library. According to the information obtained from this website, the place of *istinsâh* is Edirne. This copy consists from 90 *varaks*.

(F Koyunoğlu 12395): This copy is taken from Koyunoğlu Library in Konya. It is registered under the name of “*Kavânîn-i ‘Âl-i Osman*”. The date of *istinsâh* is shown as 1253, and the *kânûnnâme* consists from 80 *varaks*.

(G Koyunoğlu 12334-35): This copy belongs to Koyunoğlu Library in Konya. It is registered under the name of *Kânûnnâme-i Sultan Süleyman Han*. The date of *istinsâh* is 1196 (1781-82). It consists from 100 *varaks*. After the *fermân* of 1084, *Ma’rûzât* is included in the code as well.

(H-Koyunoğlu 12396): The copy is taken from Koyunoğlu Library in Konya. It is registered under the name of *Kavânîn-i ‘Âl-i Osman* and its date of *istinsâh* is 1232.

It consists from 73 *varaks*. Although it does not completely include the *fermân* of 1084 it summarizes it.

(I- Y 358): This copy is taken from the Turkish Historical Society Library. It consists from 60 *varaks*. It is registered under the title “*Kânûnnâme-i Sultan Süleyman Han*” in the records of the library.

(J-Esad Efendi 855-1): This copy is taken from Süleymaniye Library. It is registered under the name of *Kânûnnâme*. After the *fermân* of 1084, *Ma‘rûzât* of Ebussuud is included as well. It consists from 92 *varaks*.

(K-Çelebi Abdullah 159): This copy is taken from Süleymaniye Library and it is registered under the name of *Ma‘rûzât*. It consists from 72 *varaks*. The date of istinsah is registered in the text of *Ma‘rûzât* as 1170 (1756-57).

One of Ahmet Ateş’s suggestions was to define the connection between the copies by determining the common mistakes.³⁷⁵ Again, the nature of *Kânûnnâme-i Cedîd* puts a barrier on this system. The common mistakes could be the part of original *fetva* collections. Nevertheless, the similar mistakes or absences could be an important clue. Another suggestion of Ahmet Ateş, which was more closely followed was to find the original copy rather than completing the copy with each other.³⁷⁶ Here the criterion was to find at least the common points between two copies. If a copy included a regulation that the others did not have, it was given in the footnote of transliteration. By so far, it is possible to conclude that there is a connection between MTM version and HİCOS version for they have many common regulations within the text that were not included in the text of other copies. Another clue taken from Ateş’s work was to use the oldest copy in the determination of

³⁷⁵ Ateş, “Metin Tenkidi Hakkında”, p. 260.

³⁷⁶ Ibid.

titles.³⁷⁷ In this case the copy Esad Efendi 854 was more reliable since it had the oldest date of *istinsâh* (1732) between the copies which included date of *istinsâh* openly. In the MTM copy, the date of *istinsâh* was older than Esad Efendi 854 but as told before, MTM version was a copy of a copy. Hence it's reliability became questionable.

İnalçık emphasized the insertion of *fetvas* within the text as a difference of *Kânûnnâme-i Cedîd* from previous *kânûnnâmes*. The concept of *kânûnnâme* here had a different meaning: more than a framework which covers criminal, administrative and land law, it was a cumulation of certain regulations of the similar subject, in this case the land law.

It is possible to see some other names in the text of *Kânûnnâme-i Cedîd* apart from the names of Pîr Mehmed, Yahya and Bahai. Between these names, it is possible to cite Abdurrahman, Abdülaziz, Bostanzâde and Çivizâde. The *fetvas* issued by these people were compiled into the text of *kânûnnâme*. Other example of names that were largely seen in the *Kânûnnâme-i Cedîd* are Celalzâde, Hamza Paşa and Okçuzâde who occupied the post of *nişancı* in different periods:

*Min kanunnâme-i Okçuzâde ve Mektubcu Mehmed Efendi der zaman-i Yahya Efendi Şeyhülislam. Yeri vakf olan araziden yahud arz-ı mîrîden bir yer veya çayır tapuya müstehak olsa ve bir kimesne kühiden yer açmak murad eylese ve iki kişi yerlerin birbirine yerlerin tefviz eylese sâhib-i arz ma'rifetiyle olmak kânûndur. İzn-i sâhib-i arz olmadıkça muteber olmaz. Lâkin ol yerde müşterek olan gayriden aheriyedir. Ecnebiye aldirmayub sâhib-i arz ma'rifetiyle ol alur.*³⁷⁸

This passage, taken from *Kânûnnâme-i Cedîd* is a *kânûn* taken from the *Kânûnnâme* of Okçuzade. It regulates the validity of transfer of land by the permission of *sahib-i arz*. As proclaimed by İnalçık, the regulations within *Kânûnnâme-i Cedîd* are

³⁷⁷ Ibid, pp. 263-264.

³⁷⁸ See article 118 of appendix D

largely related to the field of land law. However, it is also possible to see in the end of some copies of *Kânûnnâme-i Cedîd* the insertion of *Ma'rûzât*, the *fetvas* collections of Ebussuud. It is possible to find in this collection the regulations related to other fields of law as well. As an example, in the beginning of *Ma'rûzât*, a regulation related to prayer and to the criminal law is given:

Mesele: Bazı Müslümanlar kariyelerinde asla mescid olmayub ahalisi cema'at ile namaz kılmasalar hakim-i şerî'at-ı şerîfe mezburlara cebren mescid bina itdirdüb namaz kılmakda ihmal idenleri ta'zîr lâzım olur mu?

El-cevab: Olur. Öyle olan kariyenin ehline cebr ile mescid bina itdirüb salâta müdavemet itdirmek için vülat ve kudat-ı memâlik-i mehmiyyesine erba'a ve erba'in ve tis'a-mia tarihinde müekkid ahkâm-ı şerîfe sâdır ve vârid olmuştur. Mûcebince 'amel olunmak lâzımdır. Ketebe Ebussuud.³⁷⁹

In this passage, Ebussuud made a reference to an *ahkâm-ı şerîf* according to which local officers and judges had the capacity to force the people to build a mosque and to pray in this mosque. If the people did not obey, the punishment of *ta'zîr* would be applied on them.

Another characteristic of *Kânûnnâme-i Cedîd* which separates it from the previous *kânûnnâmes* was the absence of *fasıls* within the text of *kânûnnâme*. There were general titles like “*Anadan oğula arazi nice intikâl ider?*”. Under these titles, the *kânûns* and the *fetvas* related to the *kânûns* were collected:

Anadan oğluna arazi nice intikâl ider kânûn nicedir: Anadan mahlûl olan yerleri 1012 şevvalinin on beşinci günü bî gazez Müslümanlar takdîr itdikleri tapu ile virilmek fermân olunmuştur.

Mesele: Hind fevt olub tasarrufunda olan tarlası oğlu 'Amr'e (bilâ tapu) intikâl ider mi?

El-cevab: İtmez. Tapu ile isterse 'Amr'e virilür. Ketebe El-fakir Hüseyin.³⁸⁰

³⁷⁹ See article 499 of appendix D

³⁸⁰ See article 39 and 40 of appendix D.

As it is possible to understand from the previous passage, the transfer of land from mother to son was regulated by a *fermân* given in 1012 (1603-4). The transition is possible if the son pays the *resm-i tapu*. The *fetva* of Hüseyin (who could be the *şeyhülislam* Ahizâde Hüseyin Efendi) was the explanation of the same rule by the form of a *fetva*.

To sum up, it is possible to say that 17th Century was a period of change which produced crisis for the social systems that were based on stability. In the Ottoman Empire, what change signified was the mobility. This concept of mobility was spread to all the classes of the empire: the sultan could be dethroned, the *şeyhülislam* could be dismissed and *re'âyâ* were forced to immigrate mostly because of the oppression of bandits. The change was considered as innovation by the members of ruling class, giving way to the expansion of *nasihatnâme* literature. The products of this literature observed the corruptions from the *Kânûn-i Kadîm* but they did not focus on the reasons behind the apparent corruption. It was a time when the classical institutions of the empire could not be applied as productive and effective as it had been before. The change of political balance made way for the rise of other political actors. However, nothing was constant, in decade a post that was neglected could become more effective than it was before. The personality of the actor or the actress was important in that case. In these times of change, the notion of *kânûnnâme* was not steady either. Versus the last quarter of the 17th century, the word *kânûnnâme* had a new meaning than previous ones: It became a collection of codifications, *fetvas* and *fermâns* especially focused on land law. *Kânûnnâme-i Cedîd* was probably the product of the new notion. The origins of *Kânûnnâme-i Cedîd* were debated by historians. It is possible to imitate the interpretation of Marc Bloch on feudalism upon *Kânûnnâme-i Cedîd*: “There is no “*Kânûnnâme-i Cedîd*”,”

there are *Kânûnnâme-i Cedîds*. Nevertheless, the times of Ahmed I were a turning point because of the attempts of reorganization of society. As it has been studied in the previous pages, Ahmed I's *Kânûn* bears the title *Cedîd* because it embraced both the examples of Bayezid II and Selim I. Thus, the understanding of *Cedîd* was changed as well. In Ahmed I's times it was the combination of these two examples. Later it became the insertion of *fetvas*, product of *şer'î* law to *kânûns* the product of *'urfî* law. The next chapter will examine the main differences between the regulations of Bayezid II's *Kânûnnâme* and *Kânûnnâme-i Cedîd*. Thus, after the technical differences, a comparison of legal changes of regulations could be seen.

CHAPTER V:

A COMPARISON OF KAVÂNÎN-İ ‘ÖRFİYYE-İ OSMANÎ AND KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD

In the previous chapters, a technical evaluation of the several *kânûnnâmes* codified in the 16th and 17th century is made altogether with the possible reasons behind the trends of *kânûnnâme* writing. This chapter will directly focus on the results of this change by comparing the *kânûnnâmes* of Bayezid II and *Kânûnnâme-i Cedîd*. Since the technical characteristics of the *kânûnnâmes* were treated in the previous chapters, they would not be repeated here. It should have been kept in mind that Bayezid II's *kânûnnâme* was covering the field of criminal law while *Kânûnnâme-i Cedîd*'s main focus was land law and tax law. In the classical law system of Ottoman Empire property rights upon land had a special regime which is named *mîrî* land. In his *fetva* for Budin *Kânûnnâmesi*, Ebussuud explained the things that were the subject of *mîrî* regime:

...*Vilâyet-i Budin*'i feth ve teshîr buyurub kâffe-i re'aya ve âmme-i berâyâ üzerine ahkâm-ı ma'adelet zâhireleri icrâ olunmağa tasaddî olundukda emr-i celilü'l-mikdâr ve fermân-ı cemîlü'l-âsârları bu vechle sâdır olmuştur ki umûmen vilâyet-i merkûmenin ehli yerlü yerinde mukarrer olub ellerinde olan emvâl-i menkûleleri ve kasabâtta ve kurâda olan evleri ve bağlarının ve bağçelerinin imâretleri kendülerinin mülkleri olub her nice dilerler ise tasarruf ideler, bey'e ve hibeye ve sâir vücûh-i temlikâta kâdir olalar,

bağlarının ve bağçelerinin hukukın edâ ideler, fevt olduklarında vereselerine temlik tarîkiyle intikâl eyleye asla kimesne dahl ve ta'arruz eylemeye ve zirâ'at ve hirâset idegeldikleri tarlaları dahi ellerinde mukarrer ola lâkin zikr olunan esnaf gibi malları mülk olduğu gibi tarlaları mülkleri olmayub belki sâir memâlik-i mahrûsede arz-ı mîrî dimekle ma'rûf olan arazi memleket/mülk kabilinden olub rakabe-i arz beyti'l-mal-i müslimîn için âriyet tarîkiyle re'ayanın tasarruflarında olub envâ'i hubûbdan ve sâir mezzrû'âtdan her ne dilerler ise eküb biçüb öşr adına olan harâc-ı mukâsemesin ve sâir hukukın edâ idüb nice diler ise istiglâl ideler, madâm ki araziyi mu'attıl itmeyüb kemâ yenbagi zirâ'at ve hirâset ve ta'mir idüb bî kusur hukukın edâ ideler kimesne dahl ve ta'arruz eylemeye, fevt oluncaya değin nice dilerler ise tasarruf ideler, fevt olduklarında oğulları kendiler makamlarına kâim olub tafsîl-i mezkûr üzere tasarruf eyleyeler, oğulları kalmaz ise sâir memâlik-i mahrûse gibi arazileri üslub-ı sâbık üzere hâricden ta'mire kâdir kimesnelere ücret-i mu'accele alınub tapuya virile anlar dahi tafsîl-i sâbık üzere tasarruf ideler, ve bağlarının ve bağçelerinin yerleri bu kâbilden olub bağ ve bağçeleri harab oldukda yerleri sâir tarlaları gibi olub tasarruflarında olan imaretleri gibi mülkleri olmak tevehhüm olunmaya.³⁸¹

According to this *fetva*, movable goods, houses, shops and other buildings located in villages or towns, vineyards and gardens could belong to private property. Since these things were the subject of private property their owner had the full right of disposal. This type of goods could be sold, donated or be subject to any kind of “*sâir temlikât*”. When the owner is deceased, the right of property was to be transferred to the heirs. However, the agricultural lands were not accepted as *mülk*. The agricultural lands (*zirâ'at ve hirâset idegeldikleri tarlaları*) were on *mîrî* status of which *rakabe* belonged to *beytü'l-mâl-i Müslimin*. *Re'âyâ* had the right of usus and fructus. They could use the land for planting any cereal and pay the *harâc-ı mukâseme* in the name of ‘*öşr (envâ'i hubûbdan ve sâir mezzrû'âtdan her ne dilerler ise eküb biçüb 'öşr adına olan harâc-ı mukâseme ve sâir hukukın edâ idüb...)*. Apart

³⁸¹ See article of the appendix D. Apart from this transliteration, Ahmet Akgündüz made a transliteration of this *fetva*. See Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri, Ahmet Akgündüz, 1992, İstanbul, Fey Vakfı, vol. 4, p. 79

from agricultural lands, the land of “vineyards and orchards as well as the building lots in the towns is considered under the *rakaba* of the *sultan*”³⁸² as well. As a result, *mîrî* lands could not be the subject of any transfer. In the case of inheritance, *re‘âyâ* inherits the *usus* and *fructus* rights of lands but not the property right.

As explained in the second chapter, Ebussuud’s works considered by Barkan as systematization of the existing application of *mîrî* land in the Ottoman Empire.³⁸³ İnalçık summarizes this procedure of explaining the land regime by sharia norms as “Islamization of Ottoman Laws”. He states:

Ebussuud’s insistence on the *harâcî* character of *mîrî* land is the key to his argument, reconciling the Ottoman and Islamic traditions.... The *harâc* tax interpreted as a rent, whether the land was acquired by force or by agreement, or belongs to category of ownerless lands.³⁸⁴

Thus, the following question must be asked: What were the general characteristics of the Ottoman land regime? Halil İnalçık emphasizes the role of peasant family as the “fundamental cell” of Ottoman traditional society.³⁸⁵ This family was composed by the married peasant male with children. The role of husband is crucial because he was the recognized tax payer by the state.³⁸⁶ The peasant family was not the owner of the *mîrî* land, which was a fact emphasized by Ebussuud as well. İnalçık explains the characteristics of the land type classified as *mîrî* as follows:

...The livelihood of large masses depends on subsistence economy, in particular, wheat-barley cultivation. When there is scarcity in grain cultivation, shortage and famine ensue. It is evidently for this reason that the state has felt the need to control field, agriculture and grain cultivation. In

³⁸² İnalçık, “Islamization...”, 155-156

³⁸³ Barkan, “Türkiye’de Toprak Meselesinin Tarihi Esasları”, 129-130

³⁸⁴ İnalçık, “Islamization...” p. 159

³⁸⁵ Halil İnalçık, “Village Peasant Empire”, *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire, Essays on Economy and Society*, (Indiana University: Bloomington, 1993), 137-155, 141-142

³⁸⁶ *Ibid* p. 142

fact, Ottoman law codes strictly forbid the conversion of fields into orchards and gardens.³⁸⁷

Thus, *mîrî* land regime brought a double protection: the first one was the inheritance of agricultural land between the heirs (which could result in the division of the unit) and second one, as emphasized by İnalçık was the conversion to another mode of production.

Kânûnnâme-i Cedîd includes some of Ebussuud's *fetvas* about *mîrî* land. Apart from him, work of other *şeyhülislams* on land regime was included as well.³⁸⁸ In the previous chapters, an analyze of the factors that could influence the *kânûnnâme* writing were given. Between these social and political affairs, it was the Anatolian rebellions that could affect most the land system. In the third and fourth chapter, the impact of several rebellions on *re'âyâ* were studied: many people had been forced to leave their native villages leaving the land uncultivated. In *Kânûnnâme-i Cedîd*, which includes the regulations made in 17th century these problems should have been treated as well. As emphasized by İnalçık, *Kânûnnâme-i Cedîd* was a key to respond land problems of the 17th century.³⁸⁹ In fact near one third of total regulations of *Kânûnnâme-i Cedîd* were reserved to *kânûns*, *fermâns* and *fetvas* dealing with the transfer of usufruct rights of land by inheritance and by other legal actions.

Since nearly one tiers of *Kânûnnâme-i Cedîd* is related to land law, the first two parts of this chapter is going to include the regulations concerning the land and the last part is going to deal with other regulations. By a compararative study of Bayezid II's *kânûnnâme* and *Kânûnnâme-i Cedîd*, the changes that happened to the

³⁸⁷ *ibid*

³⁸⁸ Which is 1674, if the closing *fermân* is taken into account.

³⁸⁹ İnalçık, "Kânûnnâme" p. 566

land transfer system could be more clearly observed. Also, the new meaning of “*kânûnnâme*”, would be more easily understood.

5. 1 Transfer of *mîrî* land’s disposition by “inheritance”

As explained before, the *mîrî* land was not owned by the peasants. Nevertheless, the disposition of this kind of land would be transferred to the members of the family in order to preserve the relation between the land and the *re‘âyâ*. Since the state recognized the men as the taxpayer, the son of a deceased person was favored in the transfer and he obtained the land’s disposition without paying an amount, by an act which is close to inheritance but which should not be qualified as inheritance. In the *Kânûnnâme* of Bayezid II, the inheritance of disposition of land from father to son and daughter is explained as follows: “*Ve bir ra‘iyyet fevt olub oğlu ve kızı kalsa, cem‘î çiftlik olub oğlu elinde ola, kızına hisse yok; kızı dahi benüm de hissem vardır deyü hisse taleb eylemeye.*”³⁹⁰ It this regulation it is possible to understand that the farm of *re‘âyâ* should not be divided between a son and a daughter in the times of Bayezid II. Thus, the daughters did not have the right to claim a share from their father’s land. In the *Kânûnnâme-i Cedîd*, the right of son and daughter is separately treated. In the case of sons the regulation is as follows:

*Der beyân-ı kânûn-i ahvâl-i ibn bilâ tapu babasından:
Ra‘iyyetden ve erbâb-ı tımardan ve gayriden bazı re‘âyâ ve
‘askerîden yer ve çayır tasarruf idenlerden biri fevt olub
oğlu kalsa tasarrufunda olan yerleri ve çayırları bilâ tapu
oğluna meccânen intikâl ider. Gerek kebîr ve gerek sagîr
olsun beraberdir.*³⁹¹

³⁹⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 2 p. 67

³⁹¹ See the article 27 in the Appendix D.

In this regulation the son of a *ra'yyet* could inherit the usufruct of “*yer ve çayır*” without paying a *resm-i tapu*. The status of son did not change within the time that passed between the preparation of Bayezid II's *Kânûnnâme* and *Kânûnnâme-i Cedîd*. In the case of daughter however, there was a new application in dated from the *Zilkade* of 975 (1568) regulating the possibility for daughter to inherit the land in some cases: “*İmdi bu makûle oğlu kalmayan müteveffanın yerleri tapu ile tâlibe olan kızlarına bî gazez Müslümanlar, takdîr itdikleri tapu ile virilmek 975 zilkadesi guresinde fermân olunmuş idi.*”³⁹² The first condition to be an inheritor for a daughter was the absence of a brother. If the *ra'yyet* had a son, she could not inherit the land. Secondly, she had to pay an amount of *resm-i tapu* in order to get the land while the son did not have such an obligation. This *fermân* does not make the status of a daughter equal to a son because she had to pay an amount of money for obtaining the disposition right while the son did not have to pay anything. In fact, the payment of *resm-i tapu* by son was considered as *bida'ı merfu'a* in the times of Bayezid II within several local *kânûnnâmes*.³⁹³ This rule was also repeated in the general *Kânûnnâme* as well: “*Öksüzden tapu alınmak yokdur, zira atasından kalmışdır.*”³⁹⁴ The purpose of this regulation could be the protection of agriculture: If the women could find a way to cultivate the land, they could dispose it. The confiscation of the *mîrî* land from the daughter of a deceased and giving this land to a third person without recognizing women a way to claim upon land could be more difficult and complicated. Halil İncalcık explains that this right of “preemption” for daughter (and close relatives) was recognized in certain areas of the empire.³⁹⁵ It seems that this recognition became a general regulation after 1568.

³⁹² Article 58 of Appendix D

³⁹³ Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, p. 350

³⁹⁴ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2, p. 65, article 165

³⁹⁵ İncalcık “The Çift-Hâne System...” p. 65

If the deceased *ra'yyet* had neither a son nor a daughter, the other relatives could inherit the usufruct right by paying *resm-i tapu* as well. *Kânûnnâme-i Cedîd* had three framework articles about the inheritance of relatives. In the articles 13, 14, 16, 17 and 18 these articles were cited. However, *Kânûnnâme-i Cedîd* also includes *fermâns* and *fetvas* special to possible cases of inheritance which was an important difference from Bayezid II's *Kânûnnâme* where only the inheritance from father was regulated.

The articles from 34 till 38 of *Kânûnnâme-i Cedîd* regulated the passage of land from grandfather to grandson when the father is deceased before grandfather. The article 34 put the general code of transition between grandfather and grandson and the following article are the *fetvas* given by Yahya and Mehmed Bahai:

*Der beyân-ı kânûn-i ahvâl-i ibn-i ibn yani kânûn-i cedîd
Babası (ve) dedesinden mukaddem fevt olub (dede) yerleri
oğlu oğluna nice intikâl ider? Evlad baba bir er karındaşı
(kalmayub) babası dedesinden mukaddem fevt olub on yıl
geçmiş değil ise dedesi yerlerin bî gazez Müslimîn takdîr
eyledikleri tapu ile sâhib-i arzdan alivirilüb tasarruf
itdiresin deyu emr-i şerîf virilür.*³⁹⁶

Here, it is possible to understand that grandson had to pay *resm-i tapu* to *sâhib-i arz* in order to dispose the usufruct right of the land. However, there is a limit of ten years in order to pay the *resm* and obtain the land. Thus, the right of grandson had two conditions in comparison with the right of the son: the payment of a *resm-i tapu* is the economical condition and the clause of ten years is like a prescription period. It should have been noticed that the daughter had a limit of time consisting from ten years.³⁹⁷ According to *Kânûnnâme-i Cedîd* this prescription period for the daughters was accepted due to a *fermân* amending the *fermân* of 975. This information could be commented as another sign of casuistical and cumulative codification system for

³⁹⁶ Article 34 of Appendix D

³⁹⁷ See article 49 of appendix

the Ottoman Empire. Another interesting regulation concerning the prescription time for daughters is the following *fetva* of Mehmed Bahai:

*Bilâ veled-i zeker fevt olan Zeyd'in mahlûl tarlalarını tapu ile almağa kızı Hind'in kudreti olmamağla aherden 'Amr tapu ile alub bâde Hind'in eline akçe girüb üç seneden sonra 'Amr'un virdiğın virüb ol tarlaları almağa kâdir olur mu? El-cevab: On yıl geçmiş değil ise olur. Meğer mukaddem iskât itmiş ola. Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai*³⁹⁸

In this *fetva* there is the possibility for women who could not afford *resm-i tapu* by the time of the death of their father. If the women could find the necessary money within ten years, she could obtain the usufruct right of the land even if the right was already given to another person. This *fetva* is a typical example of the explanation of a general rule by the terms of sharia. Here, Mehmed Bahai took a rule, in this case the rule of inheritance from father to daughter and apply it to a more special case. In fact, the regulation of *kânûn* did not emphasized a special case of being poor for reclaiming the disposition right on land. However, Bahai interprets it so by using the general prescription period.

In the articles regulating the inheritance from mother to son it is possible to understand that there was a time in which mother and father had the same status of testator: “*Kânûn: Arâzi babadan intikâl itdiği gibi anadan dahi intikâl itmek anlanurdu. Ama intikâl itmemek babında emr-i şerif vârid olmuştur. Bادهu tapu ile oğluna virilmek fermân olunmuştur.*”³⁹⁹ Thus, there was two *fermâns* upon the inheritance from mother. The first *fermân* rejected it completely but the second *fermân* accepted the passage to son by the payment of *resm-i tapu*. According to the

³⁹⁸ Article 63 of appendix

³⁹⁹ Article 41 of Appendix D

information given by *Kânûnnâme-i Cedîd* the second ferman belongs to the 15th Şevval 1012 (1604).⁴⁰⁰

If *ra'yyet* had a son who had not reached maturity in the time of inheritance, Bayezid II's *Kânûnnâme* regulated that *sipâhi* should appoint a kind of deputy for the agriculture of the land till the time that child had grown up. When the child reached to an age that he could work in the farm, he would enjoy the usufruct right without having to pay *resm-i tapu*: “*Sagîr çiftle yaradıktan sonra atası çiftliği her kimin elinde bulunursa tapuya dahi almışsa, hâsılını tasarruf etmiştir, kânûn üzere çiftlik yine sagîre hüküm oluna.*”⁴⁰¹ Bayezid II's *Kânûnnâme* did not emphasize a prescription period for this type of claim but in the *Kânûnnâme-i Cedîd*, the right of the son to take the land from the third person was limited to ten years after reaching maturity: “*Sıgarın yerleri ahara virilse bâdi'l-bülûğ on seneye dek alurlar.*”⁴⁰²

In the *Kânûnnâme* of Bayezid the last clause concerning the inheritance is the case of collective disposition of land by sons. The article 64 is as follows: “*Ve bir ra'yyet fevt olsa, çiftliği olub müte'addid oğulları kalsa, mezkûr çiftliği oğulları meşâ' tasarruf iderken biri fevt olsa, anun hissesine süvari karındaşlarından tapu talep etmek câiz değildir. Amma kısmet olunub hissesi için sâir karındaşlarından süvari tapu talep idebilir.*”⁴⁰³ Here there is a double decease: First the father dies, leaving the land to the collective disposition of sons. Secondly one of these sons dies. In this case, *sipâhi* had no right to demand *resm-i tapu* from the other brothers for the share of deceased brother. However, if there is a division, *sipâhi* could demand *resm-i tapu*. This kind of division must be understood as the *kısmet* of

⁴⁰⁰ Article 39 in Appendix D

⁴⁰¹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol 2 p. 65 article 168

⁴⁰² *Kânûnnâme-i Cedîd*, “*bâd'i-l bulûğ 10 seneye dek*”

⁴⁰³ Akgündüz, vol 2 p. 48 article 64

hisse-i şâyia which is to divide the estate which was not divided to definite shares.

In fact, the land would not be divided into smaller parts.

In the *Kânûnnâme-i Cedîd* between the *fetvas* that regulated the same question the following is interesting because it refers to a *kânûn* of 1017 *Cemadiyühahire* (1608), thus corresponding to Ahmed I's reign:

Karındaşlar olan Zeyd ve 'Amr ve Bıkr ve Beşr babaları yerlerine meşâ'en mutasarrıflar iken ikisi 'ale't-te'âküb fevt olduklarında sâhib-i arz hisselerin tapu ile karındaşlarına teklîf eyledikde temerrüd idüb almasalar ahârâ virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Kâdir olmasına 1017 cemadiyühahiresi tarihiyle müverrih (kâdir olmasına) emr-i 'âlî görüldi bu makûlede emr-i 'âlî ne vechle cârî ise anınla 'amel olunur. Ketebehu el-fakîr Pir Mehmed⁴⁰⁴

It seems that in the times of Ahmed I, a *fermân* regulated the possibility for *sipâhi* to give the share to a third person. In order to do that *sipâhi* had to propose to the brothers the share of their deceased brother. If the brothers did not obey the time clause "*temerrüd idüb almasalar*" *sipahi* could give the share to the third person. The expression of *temerrüd* here is used for the end of a prescription time. However, the limits of the prescription time for this case was not defined in the *Kânûnnâme-i Cedîd*. Nevertheless, there was another type of collective disposition for land regulated in *Kânûnnâme-i Cedîd*. This second type did not concern the members of a family. Here there were partners who had the disposition of land. If one of these partners died without an heir, the other partners had a kind of preemption right. They could obtain the share of this partner by paying the *resm-i tapu* within five years:

İmdi ol makûle evlâd ve baba bir ve er karındaşı veya hemşiresi ve babası ve anası kalmayan müteveffânın yerleri

⁴⁰⁴ See Appendix D article 84. The same *fetva* could be found in Pir Mehmed's *Zahirü'l-Kudat* as well. For a transliteration of *Zahirü'l-Kudat* see Ahmet Akgündüz *Osmanlı Kânûnnâmeleri* vol. 9 p. 401

*müşterek olanlar tapu ile almağa tâlib iken ahara virilmek câiz değildir. Şerîk olanlar müteveffânın yerlerin beş yıl tamamına varıncaya dek bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri tapu ile alurlar. Beş yıldan sonra virilmez. Sükût idüb ve yahud taleb itmezler ise sâkıt olur.*⁴⁰⁵

This regulation was in favor of partners. It protected them from the possibility of a partnership with a person they did not know. The regulations concerning the collective disposition are divided by the interference of regulations about the inheritance of disposition by sisters and parents in the *Kânûnnâme-i Cedîd*. The same problem was also seen in the *Kânûnnâmes* of 16th Century as it was aforementioned in the previous chapters.

The inheritance for sisters was included in the *Kânûnnâme-i Cedîd*. Like the other cases of inheritance there is a reference to a *fermân* regulating this kind of transfer:

*Kânûn-i Cedîd der beyan-ı ahvâl-i aht: Müteveffânın evlâdı ve baba bir er karındaşı kalmayıcak yurdunda sâkine olan kız karındaşına 1010 sene mâh-ı ramazan-ı şerîfinin gurreinde fermân olunmuşdur. Vech-i meşrûh üzere yurdunda sâkin kız karındaşına virmek fermân olunmuşdu. Lâkin ekserî yurda sâkine olmayub ahare virilmekle özr olmağın mutallaka kız karındaşına virilmek paye-i serîr-i â'lâya arz olundukda evlâdı ve baba bir er karındaşı kalmayan müteveffânın yerleri ol yurd ve ol diyarda sâkine hemşiresine bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapu ile virmek 1012 şevvali mükerrerinin 20. günü fermân olunmuşdur. Yurdunda sâkine kaydı kız karındaşından mâ'dâ olan vereseyedir. Kız karındaşı olmayıcak yurdunda sâkin olan vâris sâkin olmayandan takdîm olunur.*⁴⁰⁶

In this *kânûn*, there is a reference to two *fermâns* about the inheritance of sister. The first *fermân* is from 1010 (1602). According to this first *fermân*, if the deceased person had neither children nor half brother on the father's side, the sister residing in the same village (*yurdunda sâkine*) could be the inheritor by paying the resm-i tapu.

⁴⁰⁵ See article 117 of the Appendix D

⁴⁰⁶ See article 88 of Appendix D

However, majority of the sisters were leaving the village and the land was given to a third person. It seems that there was a petition concerning the protection of sisters' usufruct right. Following this petition in the year of 1012 (1604) a second *fermân* was issued. This *fermân* permitted to the sisters living in another place the possibility of paying the *resm-i tapu* and obtaining the usufruct of land. The clause of “*yurdunda sâkine*” was annulled by this second *fermân* for the sisters. However, this clause would apply for other inheritors. The priority belonged to the inheritor living in the same village. This *kânûn* is probably related to the stability policy of Ottoman Empire. Land laws had for object to attach the *re'âyâ* to land. In the case of sisters mobility seems to be more acceptable since the women could start to live with their husband's family once they were married. This regulation gave to the sisters the opportunity of obtaining the land from their natal places.

Another regulation which is important for this study belongs to the year 1017 (1609) is the transfer of land from son to parents:

Der beyân-ı kanûn-ı cedîd ahvâl-i ebeveyn yani oğlundan babaya ve anaya tapu ne zaman fermân olunmuşdur ve nicedir beyân ider. Bundan akdem müteveffâ oğlu yeri ve çayırı babasına ve anasına virilmemekle oğlu fevt oldukda ata ve ana oğulları yerlerinden mahrûm oldukları için çiftlikler bozulub harâb olduğu pâye-i serîr-i 'âlâya arz oldukda anın gibi müteveffânın evlâd ve baba bir er karındaşı ve kız karındaşı kalmayan müteveffânın mahlûl yerleri babası kalursa tapu ile babasına virilüb ve babası kalmayub anası kaldıkda cümle yerleri anasına virmeğe ama eğer babasına ve eğer anasına bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri tapu ile virilmek 1017 zilkadesinin 15. günü tarihiyle müverrih kânûn sâdır olmuşdur.⁴⁰⁷

Here, the *kânûn* gave the previous regulation and explained the necessity of the change. The impossibility for parents to inherit the usufruct of land from their son was harming the farms. Following a petition on this matter, a new code had been

⁴⁰⁷ See article 98 of the Appendix D

issued. According to this code mother or father could be the inheritor with the realization of two conditions. First of all, their son should not have neither child, nor brother or sister. Secondly they have to pay the *resm-i tapu*. Like the *kânûnnâmes* of 16th century, the problems submitted by the petitions could result in the issue of a *kânûn* in the times of Ahmed I. Another *kânûn* about the transfer issued in the times of Ahmed I was the status of the heirs apart from the deceased person's children, brother, sister and parents. If these "secondary heirs" inherited the farm houses and stables (*müteveffânın çiftlik evleri ve ahurları vereseye intikâl eylese*) and if they were residing in the farm (*eğer ol çiftlikde sâkinler iseler*), they could obtain the usufruct right of the land by paying the *resm-i tapu*.⁴⁰⁸ If the heirs could not fulfill these conditions *sâhib-i arz* could decide upon the passage of land.

If the deceased inheritors could not be found, the heritage should be in the custody of *beytü'l-mâl*. The articles about *gâib* and *mefkûd* regulated this matter. These regulations could be found both in the *Kânûnnâme* of Bayezid II and *Kânûnnâme-i Cedîd*. In the first *Kânûnnâme*, these regulations could be seen under *Kânûn-ı Vilâyet-i Rudnik*.

*Beytü'l-mâl ve mâl-i gâ'ib ve mâl-i mefkûdu mukâta'aya alan kimesne şöyle i'lâm etmek gerekdir ki, bir yerde beytü'l mâl vâki' olsa, vâki' olduğu gibi kadı defterine yazılıb beytü'l-mâlcıye teslim oluna. Eğer vârisi ma'lûm olursa, def'i beytü'l-mâlcıye verilmeye. Belki vasî elinde altı ay mikdârı dura. Eğer vâris gelmez ise, beytü'l-mâlcıye teslim oluna. Sonra varis gelürse beytü'l-mâlciden ala. Ve eğer vâris hâric-i memleketde olub mekânı ma'lûm olmaz ise, o kişiye mefkûd derler. Bir yıl mikdârı vasî elinde dura. Sonra beytü'l-mâlcıye teslim oluna.*⁴⁰⁹

As it is possible to understand from this passage, *mefkûd* is the term used for an inheritor who is lost or whose place is unknown. In the case when heritor is not

⁴⁰⁸ For the complete text see art. 101 of the Appendix D

⁴⁰⁹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 2 p. 53

present at the time of division of the estate, the heritage would be guarded by *beytü'l-mâl*. Thus, the heritor could later claim the estate from *beytü'l-mâl*. However, if the heritor is *mefkûd* the estate would be guarded by *vasî* for one year. After this period the estate was confided into the *beytü'l-mâl*.

In the times of Ahmed I the regulation of *gâ'ib* and *mefkûd* is as follows:

Gurre-i Cemadeyühire 1012
Hatt-ı Hümayûn
Mûcebince amel oluna
'Arz-ı bende-i bî mikdâr oldur ki
Re'âyâdan ve gayriden yer zirâ'at idenler aher diyara gidüb
nâ bedîd olub hayat ve memâtı nâ ma'lûm olan kimesnelerin
madâmki vefatı sâbit olmaya yahud yerleri üç yıl boz ve hâli
kalmaya sipâhi ahara tapuya viremezdi lâkin sa'adetlü
padişahım nâ bedîd olan kimesne gittiği esnada vefât etmiş
olur ise sipâhinin resm-i tapusuna külli gadr olmak lazım
gelür. Min ba'd ol asl nâ bedîd olub bir sene sıhhati haberi
gelmeyen kimesnelerin yerleri tapuya virilmek bâbında emr
*ü ferman sa'adetlü padişahımındır.*⁴¹⁰

In *Kânûnnâme-i Cedîd*, the same regulations could be found as:

Nâ bedîd olanın yerleri tapuya virilmek hususu beyanındadır
İmdi mukaddemâ memalîk-i mahrûsede yer zirâ'at
idenlerden biri aher diyara gidüb nâ bedid olub hayatı ve
memâtı nâ ma'lûm olan kimesnelerin madâmki vefatı sâbit
olmaya yahud yeri üç yıl boz ve hâli kalmaya. Sipâhi ahara
(tapu ile) viremez(di.) Lâkin nâ bedîd olan kimesne gitdiği
esnada vefat itmiş olursa sipâhinin resm-i tapusuna külli
gadr olmak lazım geldiği 1013 cemadîyühiresinin
gurresinde pâye-i serîr-i 'âlâya 'arz olundukda ol asl nâ
bedid olub üç sene sıhhati haberi gelmeyen kimesnelerin
yerleri tapuya virilmek bâbında fermân-ı şerîf sâdır
*olmuşdur.*⁴¹¹

It should have been noticed that the version of *Kânûnnâme-i Cedîd* presizes the new prescription time as 3 years while the *hatt-ı hümayûn* fixes it as one year. The information of one year corresponds to the information given in the article 203 of *Kânûnnâme-i Cedîd*:

⁴¹⁰ Turkish National Society Library, Serkis Karakoç Külliyyat-ı Kavanin 22/6106

⁴¹¹ See article 202 of Appendix D.

Kânûn: Gerçi nâ bedid olub bir sene sıhhati haberi gelmeyen müteveffanın yerleri ve çayırlarını sahib-i arz tapuya virmek fermân olunduymdu imdi gurre-i cemadiyühahire sene 1022. Bâdehu bir sene az olmağla sonra arz olunub üç sene ferman olundu. (Min Kânûnnâme-i Sultan Ahmed Han).⁴¹²

From this version of the article it is possible to understand that *sipâhi* could not give the usufruct right of *hatt-i hümayûn* should be taken into account. Nevertheless, in the year 1022 (1613) the limit of one year was annulled and the limit of three years returned in application. In the Ottoman land law system, the land should not be left uncultivated more than three years. The details of this regulations would be studied in the following pages. Here, the lawmaker tried to secure the application of this limit of three years to the case of *gâ'ib*.

To sum up, it is possible to understand from the regulations in *Kânûnnâme-i Cedîd* that the transfer of disposition right by “inheritance” was expanded since the times of Bayezid II. As it has been seen in the previous pages, the expansion began in 975 (1568) by a *fermân* according to the daughters the opportunity of obtaining the usufruct by paying *resm-i tapu*. Most of the new regulations concerning the inheritance by *resm-i tapu* were made under the reign of Ahmed I, with *fermân* titled *Kânûn-i Cedîd*. This change in the inheritance of usufruct was probably related to the social and economic problems that appeared within the last decade of 16th century. In the third and fourth chapters, the impact of the rebellions on agriculture was debated. In the times of Ahmed, the main aim could be to produce from the land. In order to do so, the disposition right was accorded to every possible person who could cultivate land.

⁴¹² See article 203 of Appendix D.

5.2 Legal protection of *mîrî* land in *Kânûnnâme-i Cedîd*

Kânûnnâme-i Cedîd emphasized the general rule about the status of land. According to this rule the places where plough was used could not be “*mülk*” unless they were attested as *mülk* by a valid *mülknâme-i hümayûn* from sultan: “*Kânûn: Dikme ve aşılama ağaç mülk olur. Ama saban girüb zirâ‘at olunan yer mülk olmaz madâm ki padişahlardan sahîh mülknâme-i hümayûn olmaya ve defâtirde yazılmaya. Makbûl değildir, ‘öşrleri ve resmleri alınur.*”⁴¹³ This regulation could be found between the *kânûns* and *hükms* regulating “*bağ, bağçe, bostan ve yurd yeri ve saban ile sürülen yerler.*”⁴¹⁴ Here, *Kânûnnâme-i Cedîd* emphasized the legal result of a change in the mood of production. According to the same article, if a person ploughed his *mülk bağçe, sipahi* should collect the ‘*öşr*’ from the production.⁴¹⁵ Thus, the application could change the legal status of land. Agriculture was the basic mode of production from which the ‘*öşr*’ is collected. If agriculture is exercised in private property, the rules of *mîrî* land should apply to private land as well.

As it has been seen in the previous chapters, the change was not seen as a positive thing in the Ottoman Empire. The change in the mode of production was also included in this understanding.

Der beyân-ı ahvâl-i kânûn-ı gars-ı bağ ve bağçe ve eşcâr ve hüdayi nâbit eşcâr nicedir. Bir tımarda yahud gayrinin toprağında re‘âyâdan ve hâricden baz kimesneler tahrîrden sonra bağ ve bağçe gurs idüb ol bağ üç sene geçmeyüb meyveye gelmiş değil ise kal‘ olunmak kânûndur. Sâhib-i arzın izniyle olmadıkça sâhib-i arz dilerse kal‘ ider. Ama ol bağ ve bağçe meyve eşcârı üç sene geçüb üzüme ve meyveye

⁴¹³ See article 155 of appendix

⁴¹⁴ See article 153 of appendix

⁴¹⁵ *Bir kimesne kendi mülk bağçesinin içine saban koyub zirâ‘at eylese hâsıl olan terekeden sâhib-i arz ‘öşr almak kânûndur.*

gelmiş ise sâhib-i arz kal' itdiremez nihayet müceddiden tahrîr-i vilâyet oluncaya değin 'öŖr alınmak kânûndur deyu minvâl-i meŖrûh üzere hükmi-Ŗ Ŗerîf virilür.⁴¹⁶

In this article *sipâhi* had the authority to uproot the fruit trees cultivated by *re'âyâ* in the *tîmâr* lands. However, there are two conditions for uprooting the trees. First of all *sipâhi* had to exercise this act within three years. Secondly the trees should not produce fruit by the time of uprooting (*meyveye gelmiş değil ise*). If there is a production of fruit, the lawmaker takes it under consideration and ordered the collection of 'öŖr tax from the fruit. Here, the status of land did not change by the cultivation of trees. As it has been seen in the previous pages, when a private land was ploughed the 'öŖr tax would be collected upon the product. This controversy is another security for protecting the status of *mîrî* lands.

Another protection for *mîrî* lands that is included in *Kânûnnâme-i Cedîd* is the *kânûn* for construction of buildings:

Kânûn-ı sultâni der zaman-ı Mehmed PaŖa der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i ihdas-ı bina ve dam ve gayri ve mikdar-ı tapu ve tevabiha yani bila izn-i sipâhi zirâ'at olunub yahud asiyâb ve erbâb ve han ve dam ve bunun emsali bina ihdas olunsa kanun nicedir. Dâhil-i ra'yyet veya hâric bir kariyyeden yeniden düzen kurub eğer sâhib-i arzın izni olmadın bir dürlü bina eylese sahib-i arz muhtârdır. Dilerse kânûn üzere resm-i dam tapusun alur. Dilerse kal' itdirir, eğer evvelden dam yeri olub harab olmağla sonradan bina eylese nesne alınmaz. Kezalık zirâ'at ve hırasat olunur tarlada damlar bina olunsa sahib-i arz ma'rifeti olmadıkça dilerse kal' itdirir, dilerse ibkâ itdirir veyahud ma'rifetiyle olursa kânûn üzere dam tapusun alur. Ve hem ol tarlalar zirâ'at olduğu takdirce 'öŖr ve resmden her sene ne mikdâr nesne hasıl olur ise ana göre ol bina yerlerine mukâta'a takdîr olunub mukâta'asın alur. 10 yıl devr itmedikçe tafahhus olunmaz yerde 10 yıllık davanın istima'ı yokdur.⁴¹⁷

⁴¹⁶ Article 174 of Appendix D

⁴¹⁷ Article 146 of Appendix D

According to this *kânûn*, *ra'yyet* had not right to construct a building in a village without the permission of the *sipâhi*. If he had made such a construction *sipâhi* had to choose. He could collect *resm-i dam tapusu* from the building. He could order the destruction of the building. If *ra'yyet* constructed a new building instead of an old, ruined building, *sipâhi* could not collect *resm-i dam tapusu*. In the case of a construction in agricultural land the rules of *karye* were in application as well. If *sipâhi* decided to keep the building (*ibkâ itdirir*) he could also collect a *mukâta'a* from the building. This *mukâta'a* would be calculated by referring to the amount of 'öşr and *resm* collected from land. Pir Mehmed had given a *fetva* deriving from this general regulation:

Zeyd hayatında kadîmden tasarruf eylediği yaylakda bağ ve yağ ve peynir hıfzı için hâne ihdâs idüb hâlâ dahi eser bina olsa bu makûle yaylakda sair emlak gibi itlak olunur mu?
*El-cevab: 'Örf-i ammede ta'bir olunur ama emlak ahkâmı icra olunmaz, bina mülkdür, arz-ı mîrî yine mîrîdir, mevrûs olmaz, şüf'a tutulmaz, bu bey' şîrâ tefvîz ve tefvîzdür tafavvuzdur bi-t-temessük ketebe Mehmed Pir.*⁴¹⁸

According to this *fetva*, Pir Mehmed accepted the building constructed by Zeyd for the protection of his product on *mîrî* land as private property of Zeyd. This *fetva* also shows that the legal status of land and the building could be different as it has already been put out by Ebussuud on Budin *Kânûnnâmesi*.

A typical aspect of protecting the land production was to secure the continuous cultivation of the land. This type of regulation could be found in Bayezid II's *Kânûnnâme* as well:

Ve bir ra'yyet zirâ'ata kâbil yerin üç yıl boz kosa sipâhiye zarardır. Ol zararın def'i için üç yıl boz kalan yeri sâhibinin elinden alub gayri kimesneye tapuya vermek 'örfen caizdir. Amma dağ ve kır yerler olub veya su basub her yıl zirâ'ate

⁴¹⁸ Article 148 of Appendix D

*kâbil olmayub boz kalsa, alub gayra virmek memnû‘ zira zürrâ‘ tarafından taksîrât-ı mütevâliye olmamışdır.*⁴¹⁹

Here, the land could be taken from a *ra‘iyyet* and given into another *ra‘iyyet* under certain conditions. The first condition was the fact that the peasant must leave the land uncultivated (*boz ve hâli bırakmak*) for a period of three years. In this case, the lawmaker assumed that there was a damage given to *sipâhi*. Secondly there must not be a reason legitimizing the act of *boz ve hâli bırakmak*. If the annual agriculture of land was not possible *sipâhi* could not give the usufruct of land to a third person. In this case, *ra‘iyyet* had no fault versus *sipahi* (*zürrâ‘ tarafından taksîrât-ı mütevâliye olmamışdır*). Thus, the act of leaving the land uncultivated more than three years was considered as fault by the lawmaker. The proof of damage was not sought since the clause ends with “*sipâhiye zarardır*”.

In *Kânûnnâme-i Cedîd*, the clause of *boz ve hâli yerler* belongs to Celalzâde. In principal, the clause of Celalzâde repeats Bayezid II’s *Kânûnnâme*. In addition, Celalzâde also emphasized the case of “*emânete komak*”. “*Eğer emânete kodum deyu dava itdirse iltifat olunmaz. Gerek emânet konulsun gerek konulmasun üç sene ‘ale’t-tevâlî bilâ mani boz ve hâli kodukdan sonra tapuya virilmek gerekdir. Emânete virmek tapuya virilmeğe mani olmaz, kânûndur.*”⁴²⁰ It is not possible to understand from the text the subject of the custody: should *ra‘iyyet* find a person for cultivating land or for guarding the land? In any case, the lawmaker is interested in the result of not cultivating the land for three years. According to the article 193, *sâhib-i arz* could give the land to the owners of *hakk-ı tapu* or to a third person. The article 193 recognizes the right to claim the land by paying the *resm-i tapu* for the previous possessor who had left the land uncultivated.

⁴¹⁹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol 2, p. 66 article 171

⁴²⁰ Article 192 of Appendix D

Another typical rule securing the continuity of production was attaching *re'âyâ* to land. *Re'âyâ* had no right to leave his natal village by an act of *cilâ-yı vatan*. In that case, *sipâhi* could force him to return to his original place. This rule is regulated in the *Kânûnnâme* of Bayezid II as follows: “*Ve tımarlardan müteferrik olan re'âyâyı cem' itmek kânûndur. Amma on yıldan ziyâde mütemekkin olanı kaldırmak ref' olunmuşdur. Ve şehirde yirmi yıl mütemekkin olanı oturduğu şehre yazılmak buyurulmuşdur. Ve İstanbul'da bir kimesne mütemekkin olsa göçürmek memnû'dur.*”⁴²¹ According to this regulation, *sipâhi* could to bring back those who quit their land within a period of ten years. After ten years *re'âyâ* would not be sought. When a *ra'ıyyet* resided in a city for more than a period of twenty years, he would be registered into the population of this city. This clause did not find a place in *Kânûnnâme-i Cedid* in which *cilâ-yı vatan* regulations consisted of *fermâns* by Hamza Paşa and Celalzâde and *fetvas* by Pir Mehmed.

An exception of quitting the land was given in a *fermân* issued in the times of Ahmed I. The *fermân* regulated the case of the *re'âyâ* who quit their village due to the oppression of bandits:

Öte yakaya eşkıya müstevli olmağla re'âyâ ve berayâ kadîmî yerlerinde karara mecalleri olmayub bi'z-zarûrî firar eyleyüb hâlâ her kişi yerlü yerlerine varmak fermân olunmağın ol makûle perakende olanların yerleri üç yıldan ziyade boz ve hâlî kalmağla değirmen ve bağ ve bağçelerinde takdîr olunan 'öşr ve resm virilmemekle sâhib-i arz olanlar eshâb-ı münâsib ve kul tâifesine ve gayri tapuya virüb ve bazısını fuzuli tasarruf eyleyüb ve bu bâbda re'âyâ ve berayâyâ ziyade zulm olduğu pâye-i serîr-i â'lâyâ 'arz olundukda 1018 muharreminin gurrelerinden üç yıla değin yerlerine varan re'âyânın yerleri ve çayırları ve değirmen ve sair yerleri ve mülkleri kendülere teslim olunub kema kâne mutasarrıf olub anın gibi tapuyu anlar akçelerin sâhib-i arzdan almak fermân olunmuşdur. Eshâb-ı tîmârın karyelerinin mümtaz sınuru dahilinde tahrîrden sonra kühiden açılan yerin 'öşr ve resmi hakları olub (kâdimden

⁴²¹ Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, vol 2, p. 68 article 196

alıgelmişler iken umena ve mübaşirin emvali tahrîrden sonra kühiden açılan yerler haric ez defterdir. Ol yerlerin mahsûlü miriye aid olur deyu maliye tarafından hükm ihrâc idüb dahil itdikleri 1018 muharreminin guresinde pâye-i serîr-i âlâya arz olundukda eshâb-ı timar yirmi otuz yıldan berü sefer seferleyüb ağır-ı hümayunda hıdmet idüb kariyelerinin mümtaz sınırı dahilinde kühiden açılan yerlerin öşr ve resmi hakları olub kema kane eshab-ı timara fermân olundu. Fi evail-i muharremi'l-haram sene tis'a aşara ve elf⁴²²

As it is possible to understand from the content of the *fermân* the lands of aforementioned *re'âyâ* became “*boz ve hâlî*” more than three years which permitted to *sipâhi* to give the usufruct right to a third person by the payment of *resm-i tapu*. This act of *sipâhi* was presented in a petition as an act creating further oppression upon *re'âyâ* (*re'âyâ ve berayaya ziyâde zulm olduğu*). Thus, from the beginning of the year of 1018 (1609) when the *fermân* was issued, three years of time limit was recognized for the claims of *re'âyâ*. Hence, the time that passed during the runaway from bandit's oppression should not be counted within the three years of limit for leaving the land uncultivated. This regulation was certainly another result of the rebellions in the last decade of the 16th century. The lawmakers tried to protect the land regime of the Ottoman Empire. They had to protect the balance between the profit of the state, the administrators and the people. Thus, the old codes could be reinserted or be amended by new regulations. The novelty of these regulations did not formulate an innovation: As it has been seen in the case of *emânete komak*, the essence of the old *kânûn* was protected.

⁴²² Article 144 of Appendix D

5.3 Other Regulations

Apart from the regulations of land law, *Kânûnnâme-i Cedîd* deals with the subjects of both ‘*urfî*’ and *şer’î* law. Some of these ‘*urfî*’ regulations could be found in Bayezid II’s *Kânûnnâme* as well. Some others were taken from the *kânûns* and *fermâns* promulgated later than Bayezid II’s reign. As an example of the second case the taxes collected by the *kadıs* in exchange of the service could be given. This regulation belongs to the times of Celalzâde and Hamza Paşa.⁴²³ From the text of *Kânûnnâme-i Cedîd*, it is possible to learn that some *fermâns* or *kânûns* issued before the times of Bayezid II were copied by Celalzâde and Hamza Paşa as well. As an example:

*Diğer: Kânûn-ı Osmânî’de ibtida’ tevzi’-i menâsib iden Osman Gazi’dir. 701 senesi tarihinde Sultanönü’nü ki Karacahisar Sancağı dahi dirler oğlu Orhan’a viridi ve Eskişehir’i Alp’e ve İnönün Aykud Alp’e ve Yarhisar’ı Hısr/Hüseyn Alp’e ve İnegölü Turgud Alp’e virmişdir, “fi sene 701” kânûndur. İşbu kavânîn-i sultânî der zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzâde et-tevki’.*⁴²⁴

This passage was repeated in the text of *Kânûnnâme-i Cedîd* two times. First, it is used between the regulations of *eşkünciyân* and *eshâb-ı tîmâr*. Secondly it is used between the regulations of fees for *beylerbeyi*, *sancakbeyi* and *kapucubaşları*. *Kânûnnâme-i Cedîd* refers in this passage to Osman Gazi who was the “founding father” of the Ottoman Empire. This kind of reference could be interpreted as a sign of respect versus ‘*urfî*’ law. In another article, referring to Mehmed II about the appointment of *mezarâ’* and *kura* to *erbâb-ı tîmâr* it is possible to observe the

⁴²³ See article 456 of the Appendix D

⁴²⁴ See article 383 of the Appendix D

reference to 'urfî law: “*Bundan evvel heman filan zeâmet ya filan tîmârî falana virdim deyu yazılır imiş. Bâdehu böyle kânûn olmuştur.*”⁴²⁵

Another *kânûn* taken from the works of Celalzâde and Hamza Paşa was the regulations defining the harvest time. A large list of products were treated in this *kânûn*. The law explains the time when the product should be collected. As a typical example of this kind of regulation the case of vineyards could be given: “*Hasad-ı resm-i bağ yazılan yerde üzüm irişüb kemâlin bulub kesilüb sepede girmek câiz olan zaman mu'teberdir.*”⁴²⁶ Thus, the harvest for *resm-i bağ* was valid when grape became ripe, and when the cut of grape became “*câiz*”. As it is possible to understand from this article, the time of *hasad* was important for collecting the “*resm*”. Thus, the addressee of this rule was *sâhib-i arz* rather than *re'âyâ*.

Kânûnnâme-i Cedîd also included the regulations about the court cases between two *sipahis* or between *sipâhi* and *re'âyâ*. All of these regulations are *fetvas* given by Ebussuud, Mehmed Bahai, Bostanzâde and Pir Mehmed. Also, the regulations about the hearing during a court case “*istimâ'yü'l-da'vâ ve 'adem-i istimâ'*” could be seen in *Kânûnnâme-i Cedîd*. These regulations were collected from the *fetvas* of Yahya Efendi and Ebussuud. Here it is possible to observe a *Kânûn-ı Sultânî* in the form of a *fetvas*.

Kânûn-ı sultânî: Müddei' davasın özr-i şer'i yoğiken bir müddet te'hîr itdikden sonra istimâ' olunmak hakkında kibar-ı eimmeden bir müddet-i mu'ayyene nakl olunmaz ki andan birisi istimâ' olunmaya, şimdiye değin istifsâr olundukda zamanı kat'i çok olmıyacak ve müddei ehl-i tezvîr olmayub şuhud-i adul var ise istimâ' olunur deyu cevab virilüb eğerçe zaman geçmiştir deyu külliyan istimâ' olunmazsa nice hukuk zayı olmakdan havf olunur zamandan bir mikdar tayin buyurulub anda olan hak davaların şer'le istimâ' itmekle kudata ruhsat buyurulub vaki olan ma'dasında müstakil emr-i hümayun ile istimâ' itmek ferman buyurulub vaki olan havadis istifsar olundukda ol vech üzere

⁴²⁵ See appendix article 381

⁴²⁶ See article 385 of appendix

cevab virilmek münasib fehml olunub asitane-i saadete 'arz olundu.

El-cevab: On yıl bi gayr-i vech-i şer'î te'hîr olunan da 'valar emr-i şerîf olmasınca istimâ' olunmaya deyu ferman olunduğu akar ve araziye müte'allik olan da 'vaya göredir. Ve lakin gayri yerlerde on beş yıl müddet ta 'yin olunmuşdur. Bu üslub üzere emr-i şerîf sâdır olmuşdur. Sene 957 Ketebehu Ebussuud Min el-Ma'ruzât.⁴²⁷

In this article *müdde'i* put over his case (*te'hîr*) without an *özü-i şer'î / şer'î* excuse. However, the second hearing was accorded after *te'hîr* if the amount of time was not abundant between the hearings, if the *müdde'i* did not annule the witness' hearing and if there were rightful witnesses. There had been a petition for this rule to İstanbul explaining that the existing regulations damaged the rights of the plaintiff. Ebussuud fixed a time limit for the hearing after *te'hîr*. During this study, some examples of petitions resulting in codification was treated. In this case, it was the *şeyhülislam* who issued a *fetva* since the litigation was under the field of *şer'î* law which means *şeyhülislam*'s authority. The fact that the litigation was in the field of *şer'î* law made it excluded out of the contents of *Kânûnnâme* of Bayezid II. The insertion of civil procedure regulations into *Kânûnnâme-i Cedîd* separates it from the typical concept of *Kânûnnâme*. İnalçık mentions about *Kânûnnâme-i Cedîd* as a compilation used in the *kadı* courts.⁴²⁸ The fact that *şer'î* law regulations were inserted in the *Kânûnnâme* could be accepted as a proof of this statement.

It is possible to find the regulations upon "Yörük" both in Bayezid's *Kânûnnâme* and in *Kânûnnâme-i Cedîd*. The regulations within *Kânûnnâme-i Cedîd* were made in the times of Hamza Paşa and Celalzâde and inserted in this *Kânûnnâme*. However, the contents of the *kânûnnâmes* are not the same. In the *Kânûnnâme* of Bayezid II, the regulations were about the taxes collected from

⁴²⁷ See article 402 of Appendix D

⁴²⁸ İnalçık, "Kânûnnâme", p. 565

Yörüks. Between these taxes, it is possible to see *resm-i ganem*, *resm-i kara*, *resm-i ağıl*, and in case they cultivate the land from *sipâhi* they also had to pay *’öşr*, *salarlık* and *resm-i boyunduruk*.⁴²⁹ In the *Kânûnnâme* of Hamza Paşa and Celalzâde the regulations seems to be concerned by defining the status of *Yörük* before fixing the taxes. In different articles, Hamza Paşa and Celalzâde explained that “*Yörüks* are moving/nomadic people”. (*Yörük taifesi göçer halkdır.*) If they quit their nomadic life style (*Yörüklükten bi’l-küllîye feragat idüb*) and they began to gain their life by agriculture (*zirâ’at ve hırâsetle meşgul olub*) they could become *ra’iyyet*. In this case they would be the *ra’iyyet* of the village in which they resided more than ten years. This more recent *kânûn* did not include *resm-i ganem*, *resm-i kara* and *resm-i ağıl* for *Yörüks*. However, in the following article, the collection of *resm-i çift* from *Yörüks* is regulated:

*Kânûn: Kadim ra’iyyet yerin tutan olan yörük olsun ve gayri olsun çift akçesi ki ana kulluk akçesi dirler anı dahi ol vilayetde resm-i çift defterde kaç akçe tayin olunmuş ise virmek kanundur. Ama yörük taifesi sonradan kendü baltalarıyla açdıkları yerlerin bütün çifte tahammülü var ise on iki akçe resm-i çift alınmak kânûndur.*⁴³⁰

Here if *ra’iyyet yeri* is held by *yörük* or by other, *çift akçesi* had to be paid. Unlike the article of “*bi’l-küllîye feragat*” this regulation did not show a change within status due to the change in the mode of production of *yörüks*. In the article 333, *yörüks* are still *yörüks* but they have to pay a tax related with the hold of *ra’iyyet yeri*.

The regulation of *resm-i zemin* in Bayezid II’s *Kânûnnâme* was protected in *Kânûnnâme-i Cedîd* as well: “*Resm-i zemin begayet has penbe biter yahud subasar yerden iki dönüme bir akçe evsat yerden üç dönüme bir akçe edna yerden beş*

⁴²⁹ For more information see *Osmanlı Kanunnameleri* vol 2 p. 72

⁴³⁰ For more information see article 362 of appendix

dönüme bir akçe alınur.”⁴³¹ Here, the words used for defining the status of land was *evsat* and *edna*. These two word had a common usage almost in every *kânûnnâme*. In the case *resm-i kışlak* however, a change happened in Bayezid II’s *Kânûnnâme*. “*Bir tımar da hâricden koyun gelüb kışlasa, ağırca süriden bir şişek koyun alına ve alçak süriden altı akçe alınur, ziyade nesne alınmaya.*”⁴³² In this article the words used for defining the status of a herd were “*ağırca*” and “*alçak*”. A similar regulation is included in *Kânûnnâme-i Cedîd* under the title of *otlak kânûnu*. The article is as follows:

*Otlak kânûnu budur ki hâricden kimesneler koyunları ile otlak zamanında gelüb durub otundan ve suyundan intifâ’ idüb ‘öşr ve resm gibi nesne virmezler ise ol makûlelerin her üçyüz koyunları bir sürü ‘itibâr olunub âlâsından bir koyun evsatından bir şişek ednasından bir toklu otlak hakkı alınmak kânûndur.*⁴³³

It seems that in Bayezid II’s regulation *ağırca* is used instead of *vasat* while *alçak* is used instead of *ednâ*. It could have been interpreted as a tendency to use Arabic words by the years passing from the times of Bayezid II if the same words were not used by the *Kânûnnâme* of Bayezid II. Hence, it is possible to doubt about the writer of the regulations. *Resm-i kışlak* in Bayezid II’s *Kânûnnâme* could have been taken from another *kânûn*.

İnalcık summarizes the regulations of Ottoman *Kânûnnâme*’s about the villages.⁴³⁴ Since the principal unity of Ottoman agriculture was *ra’iyyet çiftliği*⁴³⁵ the main principle for *re’âyâ* was the attachment to the land. According to İnalcık, the Ottoman state had a patrimonial character which controlled both farm land and

⁴³¹ Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol. 2 p. 65 article 170

Article 253 of the Appendix D

⁴³² Akgündüz, *Osmanlı Kânûnnâmeleri*, vol 2 p. 62

⁴³³ See Article 246 of appendix

⁴³⁴ Halil İnalcık, “Village Peasant Empire”, *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire, Essays on Economy and Society*, (Indiana University: Bloomington, 1993) , 137-155, 153-154

⁴³⁵ *Ibid* p. 140

the labor. He relates the existence of *derbendci*, *küreci* and *çeltükçi* villages with this patrimonial character as well.⁴³⁶ *Kânûnnâme-i Cedîd* was not excluding this patrimonial character of the Ottoman Empire. As it has been seen in this chapter, the protection of land production, the attachment of *re'âyâ* to land occupy one tiers of the *Kânûnnâme-i Cedîd*. The difference of *Kânûnnâme-i Cedîd* from “*Kânûn-i Kadîm*” was mostly seen with the insertion of *fetvas* related to *kânûns*, the inclusion of litigation law which is a part of *şer'î* law and a certain flexibility in regards to *Kânûn-i Kadîm* due to the rebellions of the late 16th century. Nevertheless, it was the combination of rules that were still trying to protect the institutions of the “Classical Age”.

⁴³⁶ *ibid* p. 151

CHAPTER VI

CONCLUSION

The law codified in a country could not be thought separately from its' institutions, its' economic and social characteristics. During this study, the law codified in the 16th and the 17th century-Ottoman Empire is observed with the basic political, social and economic events that could have an influence on the codification process. All of these factors had certainly an effect upon the balance between 'urfî law and şer'î law.

By the study of the *Kânûnnâme* of Bayezid II, the characteristic of an Ottoman *kânûnnâme* produced in the "Classical Age" was observed. The language used in this *Kânûnnâme* was more or less protected during the 16th and 17th Centuries. However, The Safevid Struggle of the 16th Century determined the beginning of an Orthodox Hanefite understanding of Islam for the Ottoman Empire. Despite the controversial relation between Ottoman law and Islamic law, this new tendency had an effect on codification process and on the definition of *kânûnnâme* writing in the Ottoman Empire. The results of this effect could be understood by observing a long period from the times of Bayezid II till the last quarter of 17th century. The new tendency came into sight first by the *fetvas* of İbn Kemal and Ebussuud against heterodox movements which sympathized with Safevid policies. It

should have been kept in mind that, despite the rise of the orthodox tendency in the Ottoman Empire, Hanefite doctrine “grants custom a more prominent place than the doctrine of the other three Sunnî law schools, which also resorted to custom, but to a far more limited extent.”⁴³⁷

In case of issuing a *fetva*, all the fields of law were not equally influenced by the Ottoman-Safevid struggle: The typical example could be the cash *vakf* discussion between Ebussuud and Çivizâde. Nevertheless, the *şeyhülislam*, who was the mufti of İstanbul, began to be more impressive in politics especially after İbn Kemal’s and Ebussuud’s works. These two *şeyhülislams* were crucial in the formulation of a new definition for the term “*kânûnnâme*”. Both of them tried to define the Ottoman land system, the “*mîrî* land” by the terms belonging to Islamic law. As emphasized in the previous chapters in this study, Ebussuud did not create a new system that overcame the Ottoman land system. The definitions he made by using the elements of *şer’î* property law were considered by Halil İnalçık as the “Islamization of Ottoman Land Law.” The results of this process would be seen in the late 17th century by the accomplishment of *Kânûnnâme-i Cedîd*.

The second half of the 16th century, the times after the reign of Süleyman I, was defined as the beginning of the change. This change was analyzed by the *nasihatnâme* writers of this era as well. These writers emphasized the importance of “*Kânûn-i Kadîm*” by condemning new applications in law as innovation. What they referred was not the codification technique. Their complaints were against the administrative measures such as the new application in the process of cutting the gold. Also, they examined the infiltration between different groups of the society as a controversy against *Kânûn-i Kadîm*. Ottoman land system required a stabile

⁴³⁷ Gideon Libson, “On the Development of Custom as a Source of Law in Islamic Law” *Islamic Law and Society*, 4, 1997, 131-155, 133.

society in which a person should stay in the group that he belonged. To ascertain this stability was between the functions of Ottoman law. The farmers' ties with the land were secured by the *mîrî* system and by the *kânûnnâmes*. By the end of 16th century, the law became incompetent for establishing the stability due to the social and economic changes that occurred in the Ottoman Empire. Nevertheless, the rulers tried to reconstitute the old order by the promulgation of '*adaletnâmes*. The use of these *fermâns* points out that the Persian legacy of state administration was respected in the times of change as well. The principal of protecting the peasants against the malpractice of the local powers was the key to understand the nature of '*adaletnâmes*.

In the first two decades of 17th century, Ottoman law had experienced two important changes. First of all, Ahmed I abrogated the fratricide rule established by Mehmed II. Secondly, in Ahmed I's times, new *fermâns* and *kânûns* about the transfer of disposition right on *mîrî* land were promulgated. The promulgation of these *fermâns* envisioned to resuscitate the agricultural production in the Ottoman Empire. As it has been seen in third and fourth chapters, the classical mode of production was endangered because of several reasons. Like the many of his followers in the 17th century, the reform attempts of Ahmed I had the design of protecting the institutions of Classical Age. Some of the *fermâns* promulgated in Ahmed I's time carried the title "*Kânûn-i Cedîd*". These *fermâns* recognized the transition of disposition right upon *mîrî* land to the heirs other than the son by the payment of a *resm-i tapu*. Apart from the changes in the transition of land, a *fermân* of this era temporarily abrogated the prescription time of leaving the land uncultivated. This *fermân* was important for this study because it also included the

motive of the promulgation. As explained in the fifth chapter, this *fermân* aimed to protect the reaya who left his native village due to the oppression from bandits.

After the times of Ahmed I, Ottoman Empire continued to experience years of instability in politics. Since the last quarter of the 16th century, the state administration had experienced the rise of new actors. The rise of these actors could be interpreted as the passage to modern state. On the other hand, this rise was not “institutional”, it was limited by the character of the people in question. The absence of the institutionalization in the rise of actors in politics, could be the reason why the rise of *şeyhülislams*, palace men, and palace women of 17th century could not be qualified as a reformation.

The Ottoman Empire experienced the rise of religious Puritanism by the Kadızâdeli Movement in the 17th century. The advocates of this movement supported a strict interpretation of Islamic Law but even more than that they supported a strict understanding of Islamic morals. The Kadızâdeli movement had an effect on Ottoman law: Murad IV found in this movement a legitimization factor for the regulations concerning the security as it has been seen in the fourth chapter of this study. These regulations could be classified as administrative measures rather than *kânûns*. Hence, it is possible to conclude that in the 17th century, the influence of religious fanaticism became more apparent in administrative law rather than land law.

The relation between ‘*urfî* and *şer‘î* law, the process of “Islamization of land law” could be observed in the *fetvas* given in the 17th century. As Ebussuud explained the *mîrî* land system by the institutions of *şer‘î* law, the *şeyhülislams* of the 17th century explained the new regulations made in the times of Ahmed I in the form of *fetvas*. Near the end of 17th century, many of these regulations and *fetvas*

were collected in the compilation titled “*Kânûnnâme-i Cedîd*”. Halil İnalçık defines “*Kânûnnâme-i Cedîd*” as a compilation of *kânûns*, *fermâns* and *fetvas* used as a reference by *kadis* in courts.⁴³⁸ According to him, this *Kânûnnâme* was “an answer to the new problems of the age of decline, in particular to land problems”.⁴³⁹ İnalçık explains the main difference of “*Kânûnnâme-i Cedîd*” from the previous examples of *kânûnnâme* as follows: “Another important point distinguishes it from earlier collections. This is the inclusion from the time of Ahmed I, of muftis’ *fetvas* on topics previously dealt by *nişancıs*, in particular problems of land law and sometimes the law concerning *sipahis*.”⁴⁴⁰ According to him, the insertion of *fetvas* could not be seen in the *Kânûnnâmes* of the Classical Age “which contained only ‘*urfi kânûns*’”.⁴⁴¹ Thus, in the 17th century, the word *kânûnnâme* gained a new definition which could be simply explained as follows: By the beginning of 17th term *kânûnnâme* refers to a compilation of *kânûns*, *fermâns* and *fetvas* about Ottoman land law and tax law excluding the regulations of the criminal law.

This study was more related to the codification technique of the Ottoman Empire rather than the application of law in the Ottoman Empire. To understand the practical results of the new regulations in the transition of land required a different kind of study with different kind of sources. Nevertheless, the main changes in the land regime were mostly observed with the beginning of the 18th century which does not enter in the era in question for this study. According to İnalçık:

The curious thing is, however, that *şeyhülislams* followed, through using Islamic terminology, the well-established Ottoman notions in landholding, so that no basic changes occurred in the Ottoman *mîrî* system until 1700 when a new notion with the *mâlikâne* and *icâreteyn* that systems

⁴³⁸ İnalçık, “*Kânûnnâme*”, p. 565.

⁴³⁹ *Ibid*, p. 565.

⁴⁴⁰ *Ibid*, p. 566.

⁴⁴¹ *Ibid*.

revolutionized the whole possession-ownership system of the empire.⁴⁴²

To sum up, the Ottoman understanding of “*kânûnnâme*” in the Classical Age had been the subject of a change especially from the beginning of the second half of 16th Century. With the exception of some administrative decisions about economy and security, Ottoman land law was the main subject of this change. The new conception of *kânûnnâme* could be accepted as a decisive factor for the loss balance between ‘*urfî*’ law and *şer‘î* law in favor of *şer‘î* law by the Ebussuud’s explication of land regime. The religious fanaticism seems to be more effective in other fields of law such as İbn Kemal’s *fetvas* against Kızılbaş movement or Murad IV’s strict security regime. This study tried to analyze different fields of law in order to understand the problems that the harmony between ‘*urfî*’ law and the *şer‘î* law endured. In some cases Ebussuud did not seem to be in favor of a strict application of Islamic law. In this subject, apart from the cash *vakf*, the swine tax collection could be given as an example. This tax was not “religiously lawful but it has been collected for a long time, so it would be inappropriate to change it.”⁴⁴³ According to İnalçık, this was the introduction of a “new principle of legitimization...viz. the commonly established tradition, or in the *şer‘î* terminology consensus of the Muslims.”⁴⁴⁴ Perhaps it would be fairer to conclude that every field of law were not equally influenced by the loss of balance between ‘*urfî*’ law and the *şer‘î* law which Ottoman system had endured from the beginning of the early 16th till the late 17th century.

⁴⁴² İnalçık, “Islamization...”, p. 167.

⁴⁴³ Ibid.

⁴⁴⁴ Ibid.

BIBLIOGRAPHY

I. Primary Sources:

a. Archival sources

-Süleymaniye Library, İstanbul

Esad Efendi, Kânûnnâme-i Cedîd 854.

Esad Efendi, Kânûnnâme 855-1.

Çelebi Abdullah, Kânûnnâme 159.

-Turkish Historical Society Library, Ankara

- Y-325 Kânûnnâme-i Cedîd.

- Y-358 Kânûnnâme -i Sultan Süleyman Han.

Serkis Karakoç Külliyyat-ı Kavanin:

-22/6106 (Gurre-i Cemâdelâhire 1013) Nâbedîd olup bir sene sıhhati haberi gelmeyen eşhâsa ait arazinin tapuya verilmesi hakkında emr-i Sultânî.

-28/6095 (15 Zilkade 1017) Evlâd arazisinde ebeveynin hakk-ı tapuya nailiyetleri hakkında emr-i Sultânî.

- Koyunoğlu Museum Library, Konya

- 12395, Kavânîn-i Âl-i Osman.

- 12334-35, Kânûnnâme -i Sultan Süleyman Han.

- 12396, Kavânîn-i Âl-i Osman, Konya Koyunoğlu Kütüphanesi.

-Milli Kütüphane, Ankara

-06 Mil Yz A 8287, Kânûnnâme -i Cedîd.

-Halil İnalçık Center for Ottoman Studies, Ankara

- Kânûnnâme-i Cedîd.

b. Published Primary Sources

Akgündüz, Ahmet. ed. *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 1
İstanbul: Fey Vakfı, 2006.

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 2, İstanbul: Fey Vakfı,
1990

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 3, İstanbul: Fey Vakfı,
1991

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 4, İstanbul: Fey Vakfı,
1992

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 6, İstanbul: Fey Vakfı,
1993

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 7, İstanbul: Fey Vakfı,
1994

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 8, İstanbul: Fey Vakfı,
1994

_____ *Osmanlı Kânûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, vol. 8, İstanbul: Fey Vakfı,
1996

Ayn Ali Efendi. *Kavânîn-i Âl-i Osman*, ed. by, Tayyip Gökbilgin, İstanbul:
Enderun Yayınevi, 1979.

Çakmakçioğlu, Seda. ed. *Koçi Bey Risaleleri*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2008.

Çerçi, Faris. *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühü'l-Ahbârı'nda II. Selim, III. Murat ve
III. Mehmet Devirleri vol. 2, vol. 3*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları,
2000.

İlmiye Salnâmesi, İşaret Yayınevi, 1916 Matbaa-ı Amire. İstanbul (transliterated
version)

Nâima Mustafa Efendi, *Târih-i Nâima*, vol. I-II, ed. by, Mehmet İpşirli, Ankara:
Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.

Osmanlı Kânûnnâmeleri, *Milli Tetebbular Mecmuası*, v. 1/1, pp. 49-112

and vol 1/2 pp. 305-348, İstanbul: Matbaa-yı Amire, 1331.

Özcan, Abdülkadir. ed. *Kânûnnâme-i Âl-i Osman*, İstanbul: Kitabevi, 2007.

Pulaha Selami and Yücel Yaşar. eds., *I. Selim Kânûnnâmesi (1512-1520) ve XVI.Yüzyılın İkinci Yarısının Kimi Kânûnnâmeleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Selaniki Mustafa Efendi, *Târih-i Selânikî*, ed. by, Mehmet İpşirli, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

Şeker, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mevâidu'n-Nefâis fi'l Kavâidi'l- Mecâlis*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

Tietzse, Andreas. ed. *Mustafa Âli's Counsel For Sultans Of 1581* v. I-II, Wien Osterreichischen Akademie Der Wissenschaften, 1979.

II. Secondary Sources

Abou El Haj, Rıfaat. *Formation of the Modern State: The Ottoman Empire, 16th to 18th Centuries*, 2nd Edition, New York: Syracuse University Press, 2005.

_____. "Power and Social Order: The Uses of Kanun", *The Ottoman City and Its Parts* eds. Irene A. Bierman, Rıfaat Abou El-Haj & Donald Preziosi, (Aristide D. Caratzas Publisher, Offprint) 1991

Akdağ, Mustafa. *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celâlî İsyancıları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.

_____. *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, vol. 2, Ankara: Barış Yayınevi, 1999.

Akgündüz, Ahmet. "Osmanlı Kânûnnâmelerinin Şer'î Sınırları" *Osmanlı*, vol. 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 401-411.

_____. "Ebussuud Efendi" *DİA* vol. 10, İstanbul: 1994, 365-371.

Akgündüz Murat, *Osmanlı Devleti'nde Şeyhülislamlık*, İstanbul, Beyan Yayınları, 2002

Aksoy, Hasan. "Müeyyetzade Abdurrahman Efendi", *DİA* vol. 31, İstanbul: 2006, 485.

Altınay Ahmet Refik. *Kadınlar Saltanatı*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005.

Arıkan, Zeki. "Divriği Sancağı Kânûnnâmeleri" *Bellekten*, vol. 51, 1987, 761-779.

- Ateş, Ahmet. "Metin Tenkidi Hakkında", *Türkiyat Mecmuası* vol. 7-8, 252-267.
- Aydın, Mehmet Akif. *Türk Hukuk Tarihi*", İstanbul: Hars Yayıncılık, 2007.
- _____. "Kânûnnâmeler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri" *Osmanlı Araştırmaları*, 24/2004, 37-46.
- _____. "Osmanlı'da Hukuk" *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, vol. I, ed. by, Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul: IRCICA, 1994.
- Baltacı, Cahit "Hamid Efendi", *DİA*, vol. 15, İstanbul: 1997, 460-461.
- Bardakoğlu, Ali. "Osmanlı Hukukunun Şer'îliği Üzerine" *Osmanlı*, vol. 6, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999, 412-417.
- Barkan, Ömer Lütfi, *XV. Ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Malî ve Hukukî Esasları*, vol. 1: *Kanunlar*, İstanbul, Burhaneddin Matbaası, 1943.
- _____. "Kânûnnâme", *İslam Ansiklopedisi* vol. 6, Eskişehir: M.E.B Devlet Kitapları, 2001.
- _____. "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihi Esasları" *Türkiye'de Toprak Meselesi*, vol. 1-2, İstanbul: Gözlem Yayınları, 1980.
- _____. "Türkiye'de Fiyat Hareketleri" *Belleten* vol. 34 no: 133-136, 1970, 558-607.
- Barkey, Karen. *Bandits and Bureaucrats The Ottoman Route to State Centralization*, New York, Cornell University Press, 1997.
- Beldiceanu Nicoara. "A propos d'un livre sur les lois penales Ottomanes" *Journal of Economic and Social History of the Orient*, vol. 17/2, 1974, 206-214.
- Bloch, Edgard. "Kemalpaşazade" *DİA*, vol. 25, Ankara: 2002.
- Bulliet Richard W. "The Shaikh Al-Islâm and the Evolution of Islamic Society" *Studia Islamica*, No. 35, 1972, 53-67.
- Çağatay, Neşet. "An Outline of Islamic Law and Different Applications of Some of Its Rules By The Ottomans" *Belleten*, vol. 51, 1987 637-649
- Faroqhi, Suraiya "Krizler ve Değişim 1590-1699", *Economic and Social History of the Ottoman Empire*", ed. by, Halil İncelik & Donald Quataert, vol. 2, İstanbul: Eren Yayıncılık, 2004, 543-759.
- Finkel, Caroline. *Osman's Dream: The Story of the Ottoman Empire 1300-1923*, London: John Murray Publishers, 2006.
- _____. *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü*, trans.

Zülal Kılıç, İstanbul: Timaş Yayınları.

Fisher, Sydney Nettleton. "Civil Strife in the Ottoman Empire 1481-1503", *The Journal Of Modern History*, vol. 13/4, 1941, 449-466.

Fleischer, Cornell. *Bureaucrate And Intellectual In The Ottoman Empire*, Princeton: Princeton University Press, 1986.

Hallaq, Wael B. "Was the Gate of İctihad Closed?" *International Journal of Middle East Studies* vol. 16, 1984, 3-41.

Hammer Purgstall, Joseph Von, *Osmanlı Tarihi*, vol. 2, İstanbul: Kumsaati Yayınları, 2008.

Heyd, Uriel. "*Studies in Old Ottoman Criminal Law*", ed. V. L. Menage, Oxford: Clarendon Press, 1973.

İnalçık Halil, "Adâletnâmeler", *Osmanlı'da Devlet Hukuk 'Adâlet*, İstanbul: Eren Yayınevi, 2005, 75.190.

_____ "Centralization and Decentralization in Ottoman Administration", *Studies in 18th Century Islamic History*, eds. T. Naff & R. Owen, 1977, 27-52.

_____ "Çift-hâne System and Peasant Taxation", *From Empire to Republic: Essays on Ottoman and Turkish Social History*, İstanbul: Isis Press, 1995.

_____ *Seçme Eserleri II, Devlet-i 'Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

_____ "Documents on the Economic and Social History of Turkey in the 15th Century" *Revue de la Faculté des Sciences Economique de L'Université d'İstanbul*, vol. 15-16, 1953, 44-48.

_____ *Ekonomik ve Sosyal Tarih*, vol. 1, İstanbul: Eren Yayınevi, 2004.

_____ "Islamization of Ottoman Laws on land and land tax", *Essays in Ottoman History*, İstanbul, Eren Yayınları, 1998, 155-173.

_____ "Kânûn" & "Kânûnnâme" *EI2* vol. IV, Leiden: E.J.Brill, 1978.

_____ "Mehmed II" *DİA*, vol. 28, Ankara: 2003, 395-407.

_____ "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700" *Archivum Ottomanicum*, vol. 4, 1980, 283-337.

_____ "Osmanlı Hukukuna Giriş: 'Örf-i Sultani Hukuk ve Fatih'in Kanunları", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayınevi, 1996 319-342

- _____ “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiyenin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tetkik Münasebetiyle”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi* , İstanbul: Eren Yayınevi, 1996, 139-186.
- _____ “Osmanlılarda Ra‘iyyet Rüsûmu” *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayınevi, 1996, 31-67.
- _____ “Otman Baba and Fatih Sultan Mehmed, *Doğu Batı Makaleler I*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2005, 139-163.
- _____ “The Ottoman Decline and Its Effects Upon The Reaya” *Association Internationale Des Etudes Du Sud-Est Europeen Ilème Congrès International Des Etudes du Sud-Est Europeen*.
- _____ *The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600*, London: Phoenix, 1973.
- _____ “The Ottoman Turkish Empire”, *Turkey and Europe in History*, İstanbul, Eren Yayınevi, 2008, 43-63.
- _____ “Örf” MEB İslam Ansiklopedisi Leiden Tercümesi, vol 9. Eskişehir: ETAM Matbaa, 2001, 480, 1964.
- _____ “State and Ideology under Sultan Suleyman I”, *The Middle East and The Balkans under the Ottoman Empire*, USA: Bloomington, 1993.
- _____ “State, Sovereignty and Law”, *Süleyman the Second and His Time, The Middle East and The Balkans under the Ottoman Empire USA*, Bloomington, 1993.
- _____ “Suleyman The Lawgiver and Ottoman Law”, *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy* London, Variorum Reprints 105-138, 1978.
- _____ “Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet” *Osmanlı’da Devlet, Hukuk, Adalet*, İstanbul, Eren Yayınları, 2000, 39-46.
- _____ “Tımar” *The Encyclopedia of Islam, New Edition*, vol. 10, Leiden, E.J.Brill, 2000. 502-507
- _____ “Türk-İslam Devletlerinde Sivil Kanun Geleneği” *Osmanlı’da Devlet, Hukuk Adalet* İstanbul, Eren Yayınevi 39-48 2005
- _____ “Village, Peasant, Empire”, *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire, Essays on Economy and Society*, Indiana University, Bloomington, 1993 137-155
- İpşirli, Mehmet “Abdürrahim Efendi, Hoca ” *DİA* vol. 1 İstanbul 1988, 289.

- _____ “Abdurrahman Efendi Kocahüsamzade” *DİA* vol. 1, 160
- _____, “Ahizade Hüseyin Efendi” *DİA* vol. 1, İstanbul 1988, 548-549
- _____ “Bostanzade Mehmed Efendi” *DİA* vol. 6 İstanbul 1992
- _____ “Çatalcalı Ali Efendi” *DİA* vol. 8 İstanbul 1993 p. 235
- _____ “Çivizade Mehmet Efendi” *DİA*, vol. 8 İstanbul 1993
- _____ “Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi” *DİA* vol 8 İstanbul 1993
- _____ “Hoca Saadeddin Efendizade Mehmed Efendi” *DİA* vol 28
- _____ “Kadızzade Ahmed Şemseddin” *DİA* vol 24
- _____ “Mehmed el-Esiri” *DİA* vol 11 390 İstanbul 1995
- _____ “Mehmed Efendi, Hocazade” *DİA* vol. 28 452-453 Ankara 2003
- _____ “Mustafa Efendi Bolevi” *DİA* vol 31 295-296
- _____ “Mustafa Selânikî and His History” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Enstitüsü Dergisi*, vol. 9 1978, 417-472
- _____ 1987. “Şeyhülislam Sunullah Efendi” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Enstitüsü Dergisi*, vol. 13 209-256
- _____ & Mustafa Uzun “Bahai Mehmed” *DİA* vol. 4 İstanbul 1991 463-464
- _____ & Eyüp Said Kaya, “Mustafa Efendi, Balizade” *DİA* vol 31 İstanbul, 2006, 295-296
- Kaldy-Nagy Gy. “XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Merkezi Yönetimin Başlıca Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, vol. 12, 1969, 49-55.
- Karakoç, Serkis. *Külliyat-ı Kavanin* vol. 1 2006 Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006.
- Kaya, Nevzat. “Karaçelebizade Abdülaziz Efendi” *DİA* vol. 24 pp 381-383 İstanbul: 2001.
- Köprülü, Fuat. “İslam Amme Hukuku’ndan Ayı bir Türk Amme Hukuku Yok mudur?” *Belleten*, vol. 2, no: 5-6, 1938, 39-72.
- Libson, Gideon. “On the Development of Custom as a Source of Law in Islamic Law” *Islamic Law and Society*, 4, 1997, 131-155.
- Mumcu, Ahmet. *Osmanlı Devleti’nde Siyâseten Katl*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.

- Murphey Rhoads. "The Historical Setting" *Essays on Ottoman Historians and Historiography* İstanbul: Eren Yayınları, 2009 13-28.
- _____, "Solakzade's Treatise of 1652" in *Essays on Ottoman Historians and Historiography* İstanbul: Eren Yayınları, 2009. 43-48.
- Nadolski, Dora Glidewell, "Ottoman Secular and Civil Law" *International Journal of Middle East Studies*, 1977, vol. 8, 517-543.
- Ökten Ertuğrul. *Ottoman Society and State in the Light of the Fetvas of İbn Kemal*, Unpublished M.A. thesis Bilkent University 1996.
- Öz, Mehmet. "17. Yüzyıl Osmanlı Devleti: Buhran, Yeni Şartlar ve Islahat Çabaları Hakkında Genel Bir Değerlendirme" *Türkiye Günlüğü* 58, Ankara, 1999.
- Özen, Şükrü, "Pir Mehmed" *DİA* vol. 34, İstanbul 2007, 276-277, 276
- Peters, Rudolph. "From jurists' law to statute law or what happens when the sharia is codified." *Mediterranean Politics* 7/ 3, 2002 82-95
- Schacht, Joseph. *An Introduction to Islamic Law*, London: Clarendon Paperbacks, 1982.
- Shaw, Stanford. *History of The Ottoman Empire and Modern Turkey*, vol. I Cambridge, Cambridge University Press, 1976.
- Turan Şerafettin, "Hoca Saadeddin Efendi" *DİA* vol. 15, İstanbul: 1998, 196-198.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- _____. *Osmanlı Tarihi*, vol. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003.
- _____. *Osmanlı Tarihi*, vol. 2, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003.
- Üçok, Coşkun, Mumcu Ahmet, Bozkurt Gülnihal. *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara, Savaş Yayınevi, 1999.
- Woodhead Christine. "Okçuzade, Mehmed Şahi", *DİA*, vol. 33, İstanbul: TDV, 2007, 335-336.
- Vogel, Frank, "Siyasa", *EI2*, vol. 9 Leiden, Brill, 1997, 694-696.
- Yılmaz, Mehmet Şakir. "*Koca Nişancı of Kanuni: Celalzâde Mustafa Çelebi, Bureaucracy and Kanun in The Reign of Süleyman The Magnificent (1520-1566)*", Unpublished Ph.d. Dissertation, Bilkent University, 2006.
- Yücel, Yaşar. *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988.

Zilfi, Madeline C. *The Politics of Piety The Ottoman Ulema in the Postclassical Age*, Minnesota: Biblioteca Islamica, 1988.

APPENDICES

APPENDIX A

THE PEOPLE WHO CONTRIBUTED TO *KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD*

The object of this section is to give basic information about *şeyhülislams*, *nişancı*s and legal thinkers who contributed to *Kânûnnâme-i Cedîd*. Between them, the names of İbn Kemal, Ebussuud, Celalzâde, Hamza Paşa, Pîr Mehmed, Zekeriyazâde Yahya Efendi, Okçuzâde and Mehmed Bahai could be seen in abundance in comparison with the other names. Here the names are in alphabetical order. Some of the names were not easy to determine, for there are more than many people who correspond to that name. Thus, every possibility is taken into account here.

1. Abdurrahman

The name Abdurrahman could refer to two *şeyhülislams*. Since there is not any distinguishing sign on his identity, both of the *şeyhülislams* are presented here.

-Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi

He was the teacher of later *şeyhülislams* like Kemalpaşazâde and Ebussuud. He became an important in the times of Bayezid II and Selim I.⁴⁴⁵ He accompanied Selim I to the campaign of Çaldıran.

-Kocahüsamzâde Abdurrahman Efendi

He was the *şeyhülislam* from 1655 till 1656 for a period of ten months. According to Mehmet İpşirli, he was most probably dismissed after the “Çınar Vakası”. However, Mehmet İpşirli also emphasized that the dismissal was shown as resignation.⁴⁴⁶ Later he became the kadı of Kudüs.

2. Ahizâde Hüseyin Efendi

The name Hüseyin most probably refers to him. He was the first *şeyhülislam* who is condemned to dead in Ottoman history. He was appointed to this post in 1632. His *fetvas* were generally in accord with sultan’s will. As an example he gave a fetva in favor of the ban of smoking.⁴⁴⁷ The main reason of his dismissal and later his execution is the letter he wrote to Kösem Sultan, criticizing Murad IV because of the execution of İznik Kadısı without an inquiry.

3. Ali

The name of Ali could refer to two *şeyhülislams*. Due to the absence of distinguishing information about the identity, both of them are included here.

-Zenbilli Ali Efendi

He worked as *şeyhülislam* in the times of Selim I. He participated by his own will to Imperial Council. He wanted to object the execution upon guilty Treasury officials by stating the fact that the sentence was contrary to *şer‘*. According to İnalçık, this

⁴⁴⁵ Hasan Aksoy, “Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi” *DİA* vol. 31 İstanbul p. 485

⁴⁴⁶ Mehmet İpşirli “Abdurrahman Efendi, Kocahüsamzâde” *DİA* vol. 1 p. 160 İstanbul 1988

⁴⁴⁷ Mehmet İpşirli, “Ahizade Hüseyin Efendi” *DİA* vol 1 pp. 548-549 p. 549

affair enraged the “authoritarian Selim I” who understood Ali Efendi’s words as an interference to *sultan*’s authority.⁴⁴⁸

-Çatalcalı Ali Efendi

This *şeyhülislam* occupied the post probably after the compilation of *Kânûnnâme-i Cedîd*. His first post began in 1674. Nevertheless, his works could be added by a *müstensih* within the text. He was favored by Köprülü Fazıl Ahmed, whose recommendation made him *şeyhülislam*.⁴⁴⁹

4. Bostanzâde Mehmed Efendi

He occupied the post of *şeyhülislam* two times. He began to his work in 1589 but he was dismissed in 1592 due to a discussion with the poet Bâki.⁴⁵⁰ Another reason of his dismissal was explained the negligence of the duty: he did not fulfill his mission of teaching in the Medrese of Sultan Bayezid.⁴⁵¹ He was the first *şeyhülislam* to be re-appointed after dismissal. He occupied the same post between the years 1593 and 1598. He was famous for his opposition to Hoca Saadeddin Efendi.

5. Celalzâde Mustafa Efendi

He occupied the post of *nişancı* in the times of Süleyman I and Selim II. Kemalpaşazâde and Tacizâde Sadi Çelebi were between his teachers. According to Mehmet Şakir Yılmaz, “Celalzâde Mustafa’s entry into the imperial bureaucracy occurred probably in 923/1517, when Sultan Selim was still residing in Cairo.”⁴⁵²

As it has been seen in the second chapter of this study, he developed a new code following the example of Bayezid II. According to Yılmaz: “...Celalzâde never tries

⁴⁴⁸ İnalçık, *The Classical Age*, p. 94

⁴⁴⁹ Mehmet İpşirli “Çatalcalı Ali Efendi” *DİA* vol 8 İstanbul 1993 p. 235

⁴⁵⁰ İpşirli, *Bostanzade Mehmed Efendi DİA* vol 6 p 311 İstanbul 1992

⁴⁵¹ *ibid*

⁴⁵² Yılmaz, “Koca Nişancı of Kanuni” p. 34

to reconcile *siyâset* with basic principles of *şerî'at*, which suggest that he accepts '*urf*' as an independent, autonomous field, and not as a concept within *şerî'at*."⁴⁵³

6. Çivizâde

The title Çivizâde could refer to two *şeyhülislams*. Since the text does not give any distinguishing information, both of them are presented here.

-Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi

Before becoming a *şeyhülislam* he received lessons from Tâcizâde Sadi Çelebi and Fenârizâde Muhyiddin Efendi. He occupied the post of *şeyhülislam* from 1539 till 1542. In the year of 1542 he was dismissed from this post. In fact, he was the first *şeyhülislam* who was dismissed. According to Kefevî, Çivizâde was dismissed due to his critics against İbnü'l-Arâbî and Mevlânâ Celaleddin-i Rumî. He was also known by his opposition to Ebussuud especially in the matters of cash vakf.⁴⁵⁴ The cash vakf was not legitimate in the sharia because it was accepted as a method of bypassing the inhibition of interest. However, the commercial life required the application of interest in one way or another. Çivizâde seems to be more rigid on this matter than Ebussuud.

-Çivizâde Mehmed Efendi

Being the son of Çivizâde Muhyiddin Mehmed, he was the *şeyhülislam* from the year 1582 till 1587. According to İpşirli, he was very active in the political affairs of his era and he had given various *fetvas* about these affairs.⁴⁵⁵ During his post, Sadrazam Özdemiroğlu Osman Paşa had started a new application which would lately become a tradition: it was the visit of *sadrazam* to *şeyhülislam*.

⁴⁵³ ibid p. 133

⁴⁵⁴ Mehmet İpşirli, "Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi" *DİA* vol 8 p 348 İstanbul 1993

⁴⁵⁵ Mehmet İpşirli "Çivizade Mehmet Efendi *DİA*, vol. 8 p. 347 İstanbul 1993

7. Ebussuud

He occupied the post of *şeyhülislam* from 1545 till 1574. Thus, his service includes the times of Süleyman I, Selim III and Murad III. Before occupying this post, in the year of 1537, he was appointed as Rumeli *Kazaskeri* and he joined some of the campaigns of Süleyman I.⁴⁵⁶ He was a defender of cash *vakf*.⁴⁵⁷ In fact his opinion of cash *vakf* was more practical and it was accepted by later generations despite the opposition of Çivizâde Muhyiddin Mehmed and Birgîvî.⁴⁵⁸ Moreover, he gave *fetvas* in favor of the campaign against Cyprus. According to Akgündüz, he was against Sufi practices as well.⁴⁵⁹ İnalçık gives him an important role in the process of Islamization of land law by the definition of the Ottoman land system in Islamic terms.⁴⁶⁰ *Kânûnnâme-i Cedîd* begins with his definition of *mîrî* land, and some copies includes his *Ma'rûzât*.

8. Hamid Efendi

He occupied the post of *şeyhülislam* after the death of Ebussuud between the years 1574-1577. He was married to the daughter of Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi. Before becoming a *şeyhülislam*, he served as Rumeli *Kazaskeri*. However, he was dismissed from this post. The most probable reason behind this dismissing was his insistence on the interdiction of drinking yeasted beverages.⁴⁶¹ This interdiction was a product of Süleyman I's time, but it was not applied during Selim II's time.

⁴⁵⁶ Ahmet Akgündüz, "Ebussuud Efendi" *DİA* vol 10, pp 365-371 p. 365 İstanbul 1994

⁴⁵⁷ *ibid* p. 368

⁴⁵⁸ *ibid*

⁴⁵⁹ Referans Akgündüzden kontrol edip

⁴⁶⁰ For more information see Halil İnalçık's "Islamization of Ottoman Law and Land Law"

⁴⁶¹ Cahit Baltacı "Hamid Efendi" *DİA* vol 15 İstanbul 1997 pp 460-461 p. 460

9. Hamza Paşa

He was appointed to the post of *Nişancı* for more than one time in the late 16th-early 17th century.⁴⁶² Many of the *hükms* in *Kânûnnâme-i Cedîd* were added by him. According to İnalçık, he was one of the examples of “‘*urfi*-state rulings on landholding problems”.⁴⁶³

10. Kemalpaşazâde-Ahmed Bin Kemal-İbn Kemal

He occupied the post of *şeyhülislam* from 1526 till 1534. Before that time, while he was working as a *medrese* teacher, he had written a pamphlet in accordance with the policy of Selim I against Shii Safevid Empire. In this pamphlet he wrote that killing Shiis was legitimate. Moreover he did not accept the marriage act of Shiis as legal. According to him, a war against Shiis could be accepted as *cihad*.⁴⁶⁴ During the later years of his service as *şeyhülislam*, in the times of Süleyman I, İbn Kemal's thoughts against Safevid Empire were searched in the political arena. In fact he personally wrote the letters in the mouth of the sultan to Şah Tahmasb.⁴⁶⁵ Some of his *fetvas* about *mîrî* land are used in *Kânûnnâme-i Cedîd*.

11. Karaçelebizade Abdülaziz Efendi

The name Abdülaziz most probably refers to him. He was a politically active figure since the times of Mustafa I. He was also effective on the dismissal of İbrahim I.⁴⁶⁶ In the year of 1649 he occupied both the posts of Rumeli Kazaskerliği and *şeyhülislamlık* but lately he was dismissed. He was appointed as *şeyhülislam* after

⁴⁶² Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri* vol. 8 p. 18

⁴⁶³ İnalçık “Islamization...” p. 167

⁴⁶⁴ Murat Akgündüz, 2002. *Osmanlı Devleti'nde Şeyhülislamlık*, s. 55 Beyan Yayınları İstanbul

⁴⁶⁵ Edgard Blochet, “Kemalpaşazade” *DİA* vol 25 p. 239 Ankara 2002

⁴⁶⁶ İlmiye Salnamesi p. 378

the dismissal of Mehmed Bahai in 1651. It seems that he was effective on the rise of Mehmed IV as well.⁴⁶⁷ During his post, he tried to re-organize the vakfs.

12. Mehmed Bahai Efendi/Mehmed Bahaiyiddin

He was the *şeyhülislam* between the years 1649-1651. He belonged to the family of Hoca Saadeddin Efendi. While he was the *kadı* of Haleb he was dismissed because of his smoking.⁴⁶⁸ When he became a *şeyhülislam* he gave *fetvas* in favor of smoking. He was a Mevlevî, and it seems that he was not favoring Kadızâdeli movement. He had caused a diplomatic scandal by the imprisoning the English Consul in his house.⁴⁶⁹ This scandal combined with the oppression of janissaries resulted in his dismissal. In the year of 1652 he was re-appointed. Many of his *fetvas* about mîrî land could be found in *Kânûnnâme-i Cedîd*

13. Mehmed el-Esîrî-Esîrî Mehmed Efendi-Bursevî

He was the *şeyhülislam* between the years 1659-1662. According to İpşirli he was not very well with Köprülü family.⁴⁷⁰ His quit the post after a dispute with Köprülü Fazıl Ahmed Paşa.

14. Mustafa

The name Mustafa could refer to three people:

-Ebul Meyamin Mustafa Efendi

He occupied the post of *şeyhülislam* two times: from the year 1603 till 1604 and in the year 1606. Before this post he also worked as *kadı* in İstanbul. Like Sunullah Efendi, he had problems with Yemişçi Hasan Paşa.

⁴⁶⁷ Nevzat Kaya, "Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi" *DİA* vol. 24 pp. 381-383 Nevzat Kaya İstanbul 2001, p. 382

⁴⁶⁸ İlmiye salnamesi p 375, Mehmet İpşirli & Mustafa Uzun "Mehmed Bahai Efendi *DİA* vol 4 p 463

⁴⁶⁹ İpşirli & Uzun ibid p. 464

⁴⁷⁰ Mehmet İpşirli "Esîrî Mehmed Efendi" *DİA* vol. 11 p. 390 İstanbul 1995

-Mustafa Efendi, Bâlîzâde

He criticized famous Hanefite fakîhs in many of his works. According to İpşirli and Kaya, he was dismissed from the duty of şeyhülislam because he could not follow the reforms made by Köprülü Mehmed Paşa.⁴⁷¹ He also made critics about Kemalpaşazâde's work. He was the şeyhülislam in the year 1656.

-Mustafa Efendi, Bolevî

He occupied the post of şeyhülislam in 1657 for one year and a month. He was a favorite of Köprülü Mehmed Paşa. Thus, the *sadrâzam* dismissed Bâlîzâde in order to appoint Bolevî.⁴⁷² He issued a *fetva* in favor of Abaza Hasan Paşa's *katl*. However, he did not want to give a *fetva* favoring the *katl* of Deli Hüseyin Paşa. This is shown as the reason of his dismissal.⁴⁷³

15. Okçuzâde, Mehmed Şâhî

He worked as *Nişancı* for four times. His last post was between 1622-1623, in the times of Mustafa I. His post was parallel to the post of Zekeriyazâde Yahya Efendi who was also his friend.⁴⁷⁴ It seems that behind his dismissals there is his opposition to the family of Hoca Saadeddin.

16. Pîr Mehmed Üskübî

Although he did not work as şeyhülislam, his works were largely included in *Kânûnnâme-i Cedîd*. The collection of his *fetvas*, *Zahirü'l-Kudât*, was referred in *Kânûnnâme-i Cedîd*. It was a collection which includes many *fetvas* belonging to

⁴⁷¹ Mehmed İpşirli & Eyüp Said Kaya "Mustafa Efendi, Bâlîzâde" *DİA* vol. 31 294

⁴⁷² Mehmet İpşirli, "Mustafa Efendi, Bolevi", 295-296 *DİA* vol 31

⁴⁷³ İpşirli, *ibid*

⁴⁷⁴ Christine Woodhead, "Okçuzade, Mehmed Şahi" *DİA* vol. 33, 335-336, 336

the şeyhülislams who lived both before and after Pîr Mehmed. He was the son of a devşirme, later he became a student of Çivizâde.⁴⁷⁵

17. Saadeddin

The name Saadeddin refers most probably to Hoca Saadeddin. Apart from that there is another name seen in *Kânûnnâme-i Cedîd*: “Mehmed Bin Saadeddin”. As it was seen on the 3rd chapter the family of Hoca Saadeddin held an important post in the palace. The name Mehmed Bin Saadeddin could refer to two descendents of Hoca Saadeddin. Again, due to the absence of distinguishing information on *Kânûnnâme-i Cedîd* both of them were included in this appendix.

-Hoca Saadeddin Efendi

He occupied the post of *şeyhülislam* from the year 1598 till 1599. Before becoming a *şeyhülislam* he worked as the teacher of Murad III. It seems that he was a very effective figure in the palace to the extent that he became much more important than the vüzerâ group.⁴⁷⁶ Şerafettin Turan speaks about his opposition to Sokollu Mehmed Paşa for obtaining power. He supported the activities of Elizabeth I’s ambassadors. In fact, he had an important role on the establishment of Ottoman-English relations.⁴⁷⁷ Another affair that shows Hoca Saadeddin’s interest in politics was the support he gave to Mehmed III for the campaign against Habsburgs. Most of his political activities happened when he was working as a teacher, a fact that shows the rise of palace men.⁴⁷⁸

- Mehmed Efendi Hoca Saadeddin Efendizâde/Hocazâde

He was the son of Hoca Saadeddin Efendi. When his father was appointed as *şeyhülislam*, he became Rumeli Kazaskeri. He occupied the post of Şeyhülislam for

⁴⁷⁵ Şükrü Özen, “Pîr Mehmed” *DİA* vol. 34, İstanbul 2007, 276-277, 276

⁴⁷⁶ İlmiye Salnamesi, İşaret Yayınevi (1916 Matbaa-ı Amire tıpkı baskı) pp 345-346

⁴⁷⁷ Şerafettin Turan, “Hoca Saadeddin Efendi” *DİA* vol 18 pp 196-198 p. 197 İstanbul 1998

⁴⁷⁸ *İbid* p. 198

two times in the year 1601-1603 and 1608-1615. According to İpşirli there were problems between him and Nasuh Paşa.⁴⁷⁹ He seems to inherit his father's concern in politics. His appointment to the post of Kazasker was criticized by some poets. They accused him being favored by his father.⁴⁸⁰

- Hoca Saadeddin Efendizâde Mehmed Esad Efendi

He was appointed as *şeyhülislam* two times, firstly between the years 1615-1622 and secondly between the years 1623-1625. He was a determinant factor in the first succession of Mustafa I and later in his deposition. During the times of Osman II, his authority was limited to the issue of *fetva* by the will of *padişah*. Nevertheless, his activity on political arena continued with the issue of *fetvas* in favor of the revolt against Osman II. He also opposed to the second succession of Mustafa I.

18. Sunullah Mustafa Efendi İmâdî

One of Ebussuud's students⁴⁸¹ Sunullah Efendi occupied the post of *Şeyhülislam* for four times in the reign of Mehmed III and Ahmed I. According to İpşirli, he was dismissed because of political problems.⁴⁸² He was very interested in the social problems of his era. He played a role in the affair of Esther Kira, in which he refused to give a *fetva* that approves the katl of a Zimmî.⁴⁸³ It seems that there is a rivalry between Yemişçi Hasan Paşa, one of viziers in Mehmed III's times. This rivalry resulted in the dismissal of Sunullah Efendi for some period. However, it was a long time affair, and Sunullah Efendi had the support of sipâhis while Yemişçi Hasan Paşa had the support of janissaries.⁴⁸⁴ Sunullah Efendi seems to be

⁴⁷⁹ İpşirli, "Mehmed Efendi, Hocazade" *DİA* vol 28 pp. 452-453 Ankara 2003 452

⁴⁸⁰ İpşirli *ibid* p 453

⁴⁸¹ İlmiye Salnamesi p. 349

⁴⁸² Mehmet İpşirli, "Şeyhülislam Sunullah Efendi" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi vol.13 pp. 209-256*

⁴⁸³ *ibid* p. 214

⁴⁸⁴ İpşirli, "Şeyhülislam Sunullah Efendi" p, 218

an harsh critic for Ahmed I during his post at that time.⁴⁸⁵ His honest character was generally praised by Ottoman historians like Selanikî, Koçi Bey and Kâtib Çelebi.⁴⁸⁶

19. Yahya Efendi

There are two Yahya Efendi who contributed to *Kânûnnâme-i Cedîd*. The first one is Zekeriyazâde Yahya Efendi who occupied the post in the first half of 17th Century. His name is generally used with Nişancı Okçuzâde. The other Yahya is referred by his title Minkarizâde.

-Yahya Efendi Zekeriyazâde

He occupied the post of *şeyhülislam* three times the first in the times of Osman II, the second and the third in the era of Murad IV, thus he periodically occupied this post from 1622 till 1644. During his second office in the times of Murad IV he had problems with Kemankeş. According to the information found in the İlmiye Salnamesi, Kemankeş accused him with the opposition of Murad IV's rise to the throne.⁴⁸⁷ This accusation caused his dismissal but he was re-appointed when his successor Mehmed Esad died. He was dismissed in the janissary revolt of 1631 but was re-appointed when his successor Ahizâde was condemned to dead.⁴⁸⁸

-Minkarizade Yahya Efendi

He was appointed as *şeyhülislam* after the dismissal of Sünizâde, when Köprülü Fazıl Ahmed was *sadrâzam*. He was dismissed from the post due to his illness.⁴⁸⁹

Apart from these people, the text also included the *fetva* of Abdullah and İbrahim. However, this people occupied the post of *şeyhülislam* later than 1674. Thus, their biography is not included in this appendix. Probably they were added by müstensih. The name Abdullah could refer to Yenişehirli Abdullah who worked

⁴⁸⁵ İbid pp. 222-223

⁴⁸⁶ İbid pp. 226-227

⁴⁸⁷ İlmiye Salnamesi p. 364

⁴⁸⁸ İbid p. 364

⁴⁸⁹ İlmiye Salnamesi p. 393

between 1718-1730 or Paşmakçızâde Abdullah who worked between 1731-1732. The name İbrahim was only seen in the copy of HİCOS. şeyhülislam İvaz Mehmed Paşazade İbrahim worked in the late 18th Century. Thus, it could gave some clues about the writing date of HİCOS copy.

The text of Kânûnnâme-i Cedîd includes the works of Pre-Ottoman fakîhs like Mehmed el-Cürcânî, Abdülgânî and Kadıhan. The later is especially seen in the *fetvas* of Ebussuud as a reference.

APPENDIX B

AN ATTEMPT OF HEADING FOR THE ARTICLES IN *KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD*

This appendix aims to give keywords for the articles of *Kânûnnâme-i Cedîd*. The original headings of *Kânûnnâmes* as seen in *Kânûnnâme-i Cedîd* were kept in this appendix. Some of the *fetvas* and articles however, required a keyword. In order to protect the integrity of the text, the keyword and heading section is separated from the transliteration of *Kânûnnâme-i Cedîd*. The original terms used in the *Kânûnnâme-i Cedîd* were not translated into English in this part. The meaning of these terms could be found in the glossary in the appendix D.

- | | |
|-------------|--|
| (Article 1) | The definition of mîrî lands |
| (Article 2) | A fetvâ defining arz-1 haraciyye and arz-1 ‘öşriyye |
| (Article 3) | The validity of the legal actions (bey‘, rehn, vedi‘a, ‘âriyet, şüf‘a, istibdâl) upon arz-1 ‘öşriyye and arz-1 haraciyye in Memleket-i Rûm |
| (Article 4) | The validity of the legal actions (bey‘, rehin, vedi‘a, ‘âriyet, şüf‘a, istibdâl) upon arz-1 ‘öşriyye and arz-1 haraciyye in Rumili |
| (Article 5) | The validity of the legal actions (vedi‘a, ‘âriyet, vakf, icâre) in |

Anadolu

- (Article 6) The definition of arz-1 mîrî and legal transfers upon arz-1 mîrî
- (Article 7) The establishment of vakf on arz-1 mîrî
- (Article 8) The establishment of vakf
- (Article 9) The change status for land
- (Article 10) The loss of mer‘a status for land
- (Article 11) The definition of arz-1 ‘öşriyye, arz-1 haraciyye and arz-1 memleket
- (Article 12) Bey‘, hibe, şüf‘a and vakf of arz-1 mîrî
- (Article 13) Der Beyan-1 Ahvâl-i Erbâb-1 Tapu (The situation of Erbâb-1 Tapu)
- (Article 14) Hakk-1 tapu, tatil, the status of sıgar, tefvîz, boz ve kır bırakmak, the status of zımmî raiyyet.
- (Article 15) Kanun-1 Cedîd der beyân-1 ahvâl-i arâzî (About the status of land)
- (Article 16) İcâre
- (Article 17) Hakk-1 tapu
- (Article 18) Tapusuz intikâl
- (Article 19) The passage of tasarruf hakkı from zımmî father and muslim son
- (Article 20) Hakk-1 talep for partners
- (Article 21 & 22) Tatil
- (Article 23) Hüdâyi nâbit eşcâr
- (Article 24) The regulations about Yaylak and kışlak

(Article 25)	The minors
(Article 26)	The disposition of forest by Müşterek orman tasarrufu
(Article 27)	Der beyân-ı kanun-ı ahvâl ibn bilâ tapu (The status of son)
(Article 28)	The definition of mîrî land
(Article 29 & 30)	The definition of arz-ı memleket
(Article 31)	The definition of arz-ı mîrî, ‘öşr and çift akçesi
(Article 32)	A kânûn about temessük
(Article 33)	The inheritance of disposition right by son
(Article 34)	Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i ibn-i ibn yani kânûn-ı cedîd (The inheritance of disposition right upon mîrî land by grandson)
(Article 35)	The inheritance of disposition right upon mîrî land by grandson
(Article 36)	Hakk-ı tapu for grand-son
(Article 37)	Tefvîz to grandson without the permission of sipâhi
(Article 38)	The status of grandchildren/grandsons
(Article 39)	Anadan oğluna arâzî nice intikâl ider kânûn nicedir (The inheritance of disposition right upon mîrî land from mother to son)
(Article 40)	The inheritance of disposition right upon mîrî land from mother to son
(Article 41, 42, 43)	Tapu ile intikâl from mother to son
(Article 44)	Tapu ile intikâl from mother to daughter
(Article 45)	Tapu ile intikâl from mother to son
(Article 46)	Hakk-ı tapu on a land under the disposition of a woman
(Article 47)	Hakk-ı tapu between sisters and uncle
(Article 48)	Hakk-ı tapu for by blood brothers

- (Article 49) Hakk-ı tapu from mother to daughter
- (Article 50) Der beyân-ı kânûn-ı sıgar yani sıgarın yerleri ahire virilse -ve yahud bir tarikile ellerinden alınsa sıgar yine nice alurlar (ve ne zaman alurlar kânûn nicedir beyân olunur (The rights of minors on the disposition of mîrî lands)
- (Article 51) The interdiction of sold for arz-ı mîrî in order to pay the deceased father's owings
- (Article 52) The status of minors, hâli ve mu'attıl komak
- (Article 53, 54) The claims of minors upon the disposition land accorded to a third person.
- (Article 55, 56) The status of minors, hâli ve boz komak
- (Article 57) The claims of minors upon the disposition land accorded to a third person, ecr-i misl.
- (Article 58) Der beyân-ı ahvâl-i bint yani tapu ile kız kaç seneye dek alur ve kıza ne zaman fermân olunmuşdur ve kânûn nicedir anı beyân ider. (The rights of the daughter on the disposition of mîrî lands)
- (Article 59, 60) Tapu ile intikâl from father to daughter
- (Article 61) The division of the heritage between relatives of different degrees
- (Article 62) The intikâl of vakf-ı mukâta'a from father to daughter
- (Article 63) The prescription time for daughters in tapu ile almak
- (Article 64) Tapu ile intikâl of a shared land to a daughter
- (Article 65) The right to pay resm-i tapu for daughter and sister
- (Article 66) The transition of disposition right for hearthened lands

- (Article 67) To give the disposition of mîrî land to a third person instead of a daughter
- (Article 68) Tapu ile intikâl for daughter
- (Article 69) To give the disposition of mîrî land to a third person instead of a daughter
- (Article 70) The status of pregnant wife
- (Article 71) Tapu ile intikâl by a guardian of the daughter in the name of the daughter
- (Article 72) Der Beyân-ı Kanun-ı eh yani baba ana bir karındaşı (ve baba bir karındaşı) tapu hususunda beraber olub müteveffa olan karındaşları bilâ veled fevt oldukda kanun nicedir ve nice fermân olunmuşdur beyan olunur. (The inheritance of disposition right upon mîrî land for brothers)
- (Article 73) The prescription time for hakk-ı tapu for the minor son, daughter and by father brother karındaş
- (Article 74) Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i mikdâr-ı tapu (the amount of resm-i tapu)
- (Article 75) Der beyân-ı kanûn-ı cedîd on tapu resmi-resm-i tapu
- (Articles 76, 77, 78,79) The transition of disposition right upon mîrî land from a raiyyet to his brother
- (Article 80) The transition of disposition right upon land from a raiyyet to his brother and sister
- (Article 81) The transition of disposition right upon land from a raiyyet to his by blood and step-brothers

- (Article 82) Hakk-ı tapu of the daughter
- (Article 83) Der beyân-ı meşâi‘yyet-i aherîn (about partnership on disposition right)
- (Article 84) Meşâ‘en mutasarrıf
- (Article 85) The prescription time for brother in the case of paying the tapu resmi
- (Article 86) The prescription time for müşterek brother in the case of paying the tapu resmi
- (Article 87) Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i aht (A ferman regulating the hakk-ı tapu for sister)
- (Article 88) Kanûn-ı cedîd der ahvâl-i aht (a ferman regulating the hakk-ı tapu of sister)
- (Article 89) Hakk-ı tapu of the sister
- (Article 90, 91) The competition of disposition right upon mîrî land between mother and sister of a raiyyet
- (Article 92) Hakk-ı tapu
- (Article 93) Inheritance of disposition right for müşterek mutasarrıf sisters
- (Article 94) The competition of hakk-ı tapu upon land between mother, sister and uncle
- (Article 95) The amount of resm-i tapu for the daughter, brother and sister
- (Article 96, 97) Avoidance of the sister from paying resm-i tapu
- (Article 98) Der beyân-ı kanûn-ı cedîd ahvâl-i ebeveyn yani oğlundan babaya ve anaya tapu ne zaman fermân olunmuşdur ve nicedir beyân ider. (The inheritance of disposition right from son to his parents)

- (Article 99) Hakk-ı tapu for the father
- (Article 100) Hakk-ı tapu for the mother
- (Article 101) Hakk-ı tapu for father and mother
- (Article 102) The transition of trees and field from son to father
- (Article 103, 104,
105) Hakk-ı tapu for the mother
- (Article 106) Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i vâris yani müteveffânın mülk yurdu yeri ve yahud eşcârı ve yahud bostanı ve bağçesi ve bağı ve anlar tâbi' olduğu bu dürlü mülkü mükellef bir vârise intikâl eylese tapuda kanûnları nicedir beyan olunur. (The inheritance of mülk)
- (Article 107) The non existence of hakk-ı tapu for cousin
- (Article 108) To destroy a building in a mülk bağçe
- (Article 109) The transition of the ground
- (Article 110) The transition of the ground of a building
- (Article 111) The transition of a building on a fish trap
- (Article 112) Kânûn-ı Cedîd (about the transition of grounds)
- (Article 113) The passage of heritage to beytü'l-mal
- (Article 114, 115) Hakk-ı tapu for wife on the ground of mülk çiftlik
- (Article 116) Hakk-ı tapu for uncle on the ground of mülk çiftlik
- (Article 117) Der beyân-ı kânûn -ı ahvâl-i müşterek yani meşâ' ü müşterek yerleri tasarruf idenlerden biri fevt olub şerîki kalsa ve yahud çiftlik ve baştine yerlerinden mukarrer olduğu takdîrce ecânibden yerine tefvîz eylese kânûn-ı tapu nicedir beyân ider. (The status of meşâ'en mutasarrıf)

- (Article 118) Ma‘rifet-i sâhib-i arz
- (Article 119) The prescription time for meşâ‘en müşterek
- (Article 120) Hakk-ı tapu for meşâ‘en müşterek
- (Article 121) Müşterek tasarruf on forest
- (Article 122) The death of müşterek brother
- (Article 123) Tefvîz between müşterek
- (Article 124) The death of müşterek sister
- (Article 125) Hakk-ı tapu on a field related to a mülk
- (Article 126) Şüf‘a on arz-ı mîrî
- (Article 127) Şüf‘a on a mill situated on arz-ı mîrî
- (Article 128) To reclaim the land from a third person after tefvîz
- (Article 129) İştirâk
- (Article 130) The status of mülk trees on mîrî land
- (Article 131) Der beyân ahvâl-i kânûn ehl-i kariye ve ecnebî yani müteveffâ kimesnenin mahlûl olan yerine tapulamakda ve tefvîz itmekde ehl-i kariye ve ecnebîye müte‘allik olan kanunlardandır ki zikr olunur. (The right of pre-emption for villagers on the disposition right of mîrî land)
- (Article 132, 133, 134, 135, 136) Hakk-ı tapu for villagers
- (Article 137) Hakk-ı tapu for villagers on shared disposition right
- (Article 138) Hakk-ı tapu for villagers
- (Article 139) Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i tasarruf ve ferâğ ve tasarruf-ı orman ve kuru ve kühîden yer açsa bilâ izn-i sipâhi ve bilâ temessük câiz olmayub yani sipâhi izn ve ma‘rifeti lâzım olub

- ma‘rifetsiz mu‘teber olmadığını beyân eder (The permission of sipâhi on the validity of opening new spaces of agriculture)
- (Article 140) The absence of ma‘rifet-i sipâhi on istibdâl and tasarruf
- (Article 141) The absence of permission from sâhib-i arz on tefvîz of fields
- (Article 142) Bila temessük tasarruf edilen yerin ahire tapu ile verilmesi
- (Article 143) Ahire vermek
- (Article 144) An exception for “boz ve hâli bırakmak”
- (Article 145) Boz ve mahlûl yer
- (Article 146) To make a building without the permission of sipâhi
- (Article 147) The collection of ‘öşr from iron mine
- (Article 148) To build a house on yaylak
- (Article 149) To build a mill on the field without the permission of sâhib-i arz
- (Article 150) The transition of trees, yer and emlâk
- (Article 151) Tefvîz bilâ ma‘rifet-i sipâhi
- (Article 152) The agriculture bilâ ma‘rifet-i sipâhi
- (Article 153) Tefvîz on coast
- (Article 154) Der beyân-ı kânûn-ı (ahvâl-i) çayırîha (The law about prairie)
- (Article 155) Gelembe and çayır
- (Article 156) Tapusuz çayır, shared use
- (Article 157) Tasarruf for Zimmîs without a temessük
- (Article 158) To give the prairie into a tiers
- (Article 159, 160) The status of prairie
- (Article 161) To leave prairie or truck farm uncultivated
- (Article 162) The status of prairie

(Article 163)	Der beyân-ı kânûn ve ahkâm-ı baĝ, baĝçe, bostan) ve yurd yeri ve saban ile sürülen yerler nicedir (The legal status of vineyard, garden, truck farm and ploughed lands)
(Article 164)	The status of garden
(Article 165, 166)	The status of mülk status
(Article 167)	‘Öşr collection from garden
(Article 168)	Tapu ile intikâl of a garden
(Article 169)	The transition of a mukâta‘a garden
(Article 170)	The transfer of a “mülk yer”
(Article 171)	The sale of a garden on arz-ı mîrî
(Article 172)	The transition of a mukâta‘a garden
(Article 173)	Der beyân-ı ahvâl-i kânûn-ı gars-ı baĝ ve baĝçe ve eşcâr ve hüdâ-yi nâbit eşcâr nicedir. (to plant a vineyard and a garden)
(Article 174)	To uproot the trees on tımar land
(Article 175, 176)	The status of a ploughed garden
(Article 177)	The status of hüdâ-yi nâbit trees on yer
(Article 178)	The status of trees on arz-ı mîrî
(Article 179)	To uproot the trees
(Article 180)	Kanun der beyan beyan-ı emânet ve ‘ariyet
(Article 181)	Emânet
(Article 182)	To give land into a tiers
(Article 183)	The custody of a meşâ‘en mutasarrıf
(Article 184)	Rehin
(Article 185)	Tefvîz

(Article 186)	Tefvîz of a field
(Article 187)	Der beyân-ı dinlendirme kânûn-ı ahkâmı nicedir
(Article 188)	‘Öşr collection from prairie
(Article 189)	Gelembe
(Article 190)	To leave the field uncultivated for a year
(Article 191)	To use the field as “otlak”
(Article 192)	Kânûn der beyân-ı ahvâl-i ta‘tîl
(Article 193)	Ta‘tîl
(Article 194, 195)	To reclaim a land by payin resm-i tapu
(Article 196)	Hakk-ı tapu for sister
(Article 197)	To leave the land uncultivated
(Article 198)	Cilâ-yı vatan
(Article 199)	Kühiden yer açmak
(Article 200)	To leave the land uncultivated
(Article 201)	Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i gâ’ib ve mefkûd
(Article 202, 203)	To give the land to a tiers
(Article 204)	The status of lost possessors of land
(Article 205)	Gâ’ib
(Article 206)	To give the land hold by a lost person to a tiers
(Article 207, 208)	The reclaim of an esir on land
(Article 209, 210)	
211)	Der beyân-ı kânûn-ı mikdâr-ı tapu (the amount of resm-i tapu)
(Article 212)	The collection of product in state of resm-i tapu
(Article 213)	Ma‘rifet akçesi
(Article 214)	The collection of resm

(Article 215)	Vineyard on arz-ı mîrî
(Article 216, 217)	Sipâhiler tımar ve ze‘amete müşterek olsa nicedir ve beynlerinde tapu hususu nicedir (The partnership for Sipâhis)
(Article 218)	Cilâ-yı vatan
(Article 219, 220)	Tefvîz by müşterek Sipâhis
(Article 221)	Tefvîz by the representative of Sipâhi
(Article 222)	Tefvîz by müşterek Sipâhis
(Article 223)	Tefvîz by the representative of Sipâhi
(Article 224, 225)	To give a vakf by resm-i tapu
(Article 226)	Tapuya vermek
(Article 227)	To give a vakf by resm-i tapu
(Article 228)	Resm-i tapunun
(Article 229)	The collection of resm-i tapu for the field
(Article 230)	The collection of resm-i tapu for the vakf land
(Article 231)	Tefvîz of guardian
(Article 232)	The collection of money after tefvîz
(Article 233)	Tefvîz
(Article 234)	Tefvîz of a field
(Article 235)	İstibdâl of a land by ma‘rifet-i sipâhi
(Article 236)	Erbâb-ı tapu
(Article 237)	The pregnant widow
(Article 238)	Tefvîz bilâ ma‘rifet-i sipâhi
(Article 239)	Hakk-ı tapu
(Article 240, 241)	Ferâğ bilâ ma‘rifet-i sipâhi
(Article 242)	Tefvîz bilâ ma‘rifet-i sipâhi

(Article 243)	The litigation on a field after ten years
(Article 244)	Tefvîz bilâ ma‘rifet-i sipâhi
(Article 245)	The claim of heir upon the amount of tefvîz
(Article 246)	Der beyân-ı rûsûm-ı yaylak ve kışlak ve mer‘âlar rûsûmu
(Article 247)	The frontiers of mer‘â
(Article 248)	The definition of kadîm
(Article 249)	The agricultural activities on mer‘â
(Article 250)	Resm-i otlak, yaylak and kışlak
(Article 251)	The harvest of kışlak and yaylak
(Article 252)	The harvest of kışlak, yaylak and otlak
(Article 253)	Kanun der beyan-ı rûsum-ı zemin-i hassa ve mevrâ‘a ve çiftlikiha ve gayri (Resm-i zemin)
(Article 254)	The measure of a çift
(Article 255)	İspence
(Article 256)	Çift akçesi/kulluk akçesi
(Article 257)	The collection of çift akçesi collection from yörüks
(Article 258)	Tax collection from askerî
(Article 259)	The time of collection for various resms
(Article 260)	Kanun der beyan-ı ‘aşâr ve rûsum-ı bağat ve kerumu maktu ve bağ ve dönüm ve rûsum-ı dönüm nicedir beyan ider (About ‘aşâr and other resms)
(Article 261)	The collection of ‘öşr from vineyards and gardens transformed into a field
(Article 262)	The agriculture on the ground of a vineyard
(Article 263)	‘Öşr-i bağ

(Article 264)	‘Öşr collection from the molasses
(Article 265)	‘Öşr collection from the fruit trees in a vineyard
(Article 266)	To plant a vineyard to the ground of forest
(Article 267)	To plant a vineyard on hassa
(Article 268)	‘Öşr-i bağ ve bostan
(Article 269)	Kanun der beyan-ı ahvâl-i ‘aşar ve hems ve salariye sipahi ve tevâbi ahkamlarına müte‘allık kavanin nicedir (the collection of ‘aşar and other taxes upon agricultural products)
(Article 270)	The amount of ‘öşr (1/5)
(Article 271)	‘Öşr-i hems (1/5)
(Article 272)	The amount of ‘öşr
(Article 273)	Harac-ı mukâseme a fetva by Ebussuud
(Article 274)	The definition of ‘öşr and harac
(Article 275)	Salariye
(Article 276)	Der beyan-ı kanun ‘öşr yerleri sipahiye ‘öşrden ziyade nisf ve hems yazılsa nicedir (The amount of ‘öşr)
(Article 277)	Harac-ı mukâseme
(Article 278)	‘Öşr-i hems on bağ
(Article 279, 280)	Sipahi registered as şerik
(Article 281)	‘Öşr collection mîrî land
(Article 282)	‘Öşr collection from bee hive
(Article 283)	‘Öşr-i hems
(Article 284)	The collection of tax
(Article 285)	The establishment of vakf on grain

- (Article 286, 287) Der beyan-ı kanun sipahiye ‘öşr-i demet ile (ve tereke ile) virmek (ve zıkr ile virmek) ve teslîm ve nakl eylemek ve anbara ve pazara iletme kanun nicedir (The transfer of product to market by the mediation of sipahi)
- (Article 288) The collection of ‘öşr from askerî
- (Article 289) The closest market clause
- (Article 290, 291
292,293) The time of harvest for various products of agriculture
- (Article 294) About the collection of hukuk-i şer‘iyye (qualified as harac)
- (Article 295) To collect the harvest without the permission of sipahi
- (Article 296) Der beyan-ı ahvâl-i rüsûm asiyâb ve sebzevât ve bostan ve sair nicedir
- (Article 297) The register of resm-i asiyâb on defter
- (Article 298) The sale of the ground of a mill without the permission of a sipahi
- (Article 299) The collection of tax upon vegetables
- (Article 300) The collection of ‘öşr on the products of agriculture
- (Article 301, 302,
303, 304, 305, 306) The time of harvest for various products of agriculture and truck farm
- (Article 307) Der beyan-ı rüsûm aşar ve ‘itibâr-ı fevakehe yani eşcâr-ı meyve ve bağçe nicedir (The collection of ‘öşr on fruit trees)
- (Article 308) ‘Öşr upon vineyard, truck farm, fruit and resm-i bağ
- (Article 309) The harvest time for fruits
- (Article 310) The collection of tax

- (Article 311) The collection of ‘öşr upon the fruits growing in private property
- (Article 312, 313
314, 315) ‘Öşr collection on bee hive
- (Article 316) ‘Öşr collection on bee hive, vineyard, garden, truck farm and vegetables
- (Article 317) The percentage of ‘öşr collection
- (Article 318) The harvest time for bee hive
- (Article 319, 320) ‘Öşr collection on bee hive
- (Article 321) Kanun der beyan-ı rüsûm-ı ‘adet-i ağnâm ve resm-i ağıl
- (Article 322) ‘Adet-i ağnâm
- (Article 323) Resm-i ağıl
- (Article 324, 325,
326) ‘Adet-i ağnâm
- (Article 327, 328) The collection time for adet-i ağnam and resm-i ağıl
- (Article 329) İspence, ‘öşr and resm for voynuk
- (Article 330) Resm-i âsiyâb and resm-i hınzır
- (Article 331) Der beyân-ı rüsûm-ı ra‘iyyet ve ispence ve resm-i çift ve bennak ve mücerred
- (Article 332) Resm-i mücerred
- (Article 333) İspence
- (Article 334) The definition of harac-ı muvazzaf and harac-ı mukâseme
- (Article 335) The collection of tax after conversion to İslam.
- (Article 336) The exemption of tax collection for ill people
- (Article 337) The relation between sipahi and ra‘iyyet

- (Article 338) Der beyan-ı ahvâl-i resm-i bennak topraklu ve topraklu olmayan ve resm-i ‘arûs ve yani gerdek hakkı nicedir
- (Article 339) Resm-i bennak upon imam and hatib
- (Article 340) Resm-i bennak upon kadı
- (Article 341, 342) Resm-i bennak upon seyyid and priest
- (Article 343) Der beyan-ı ahval-i resm-i ‘arûs
- (Article 344) Gerdek resmi for Yörük women
- (Article 345) Der beyân-ı kanun-ı (resm-i çift ve) çiftbozan resmi nicedir
- (Article 346) Çiftbozan
- (Article 347) The amount of çiftbozan
- (Article 348) Çiftbozan
- (Article 349) Boz ve hali tarlaların ahere verilmesi two fetvas by Hüseyin
- (Article 350) Çiftbozan
- (Article 351) Der beyân-ı ahvâl-i cilâ-yı vatan
- (Article 352) Derbend
- (Article 353, 354
355) Cilâ-yı vatan
- (Article 356) The collection of ispence and resm-i çiftbozan in a case of çift-bozan
- (Article 357) Cilâ-yı vatan
- (Article 358) Resm-i tapu for cilâ-yı vatan
- (Article 359) Çiftbozan
- (Article 360) Çiftbozan
- (Article 361) Der beyân-ı kanun-ı ahvâl taife-i Yörük
- (Article 362, 363) The collection of çift akçesi from Yörük

- (Article 364, 365) Rules concening Yörük
- (Article 366) The collection of gerdek resmi from Yörük
- (Article 367) The application of siyâset on Yörük
- (Article 368) Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i taife-‘i voynuk
- (Article 369) The places registered on voynuk
- (Article 370) ‘Öşr and resm collection from voynuk
- (Article 371) Vineyard and garden registered on voynuk
- (Article 372) The collection of ispence from voynuk
- (Article 373) The tax collection from voynuk
- (Article 374) Common disposition on the lands of voynuk
- (Article 375, 376) The tax collection from voynuk
- (Article 377) Der beyân-ı ahvâl-i eşkünciyân nicedir
- (Article 378, 379) The status of eshâb-ı tımar and their sons
- (Article 380) Ra‘iyyet tımar sipahisi
- (Article 381) The regulation of Mehmed II about the register of tımar into the defter
- (Article 382) The accordance of sancaks by Osman Gazi
- (Article 383) Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i taife-i yaya ve müselleme ve doğancı yerleri nicedir
- (Article 384) The court case about müselleme
- (Article 385) ‘Öşr collection from doğancı (Mürde baha)
- (Article 386) Mürde baha
- (Article 387) ‘Öşr-i kovan
- (Article 388) The status of ra‘iyyet becoming doğancı
- (Article 389) Temliknâme-i Hümâyun ve evkâf yerlerine müte‘allik bazı

	kavânîn beyan olunur
(Article 390)	Agriculture on vakf garden
(Article 391)	Vakf of arz-ı mîrî
(Article 392)	The foundation and abolition of vakf
(Article 393)	The status of vakf when the trees become dry
(Article 394)	Vakf of a mosque
(Article 395)	Vakf of a mevrâ'
(Article 396)	Yerler davasına müte'allik olan kavânîn ve ahkâm-ı şer'îyye ve mesâhe ve cerîb-i şer'î ve dönüm üslubları ve tarîki beyan olunur (The regulations, the measures about the trials upon çiftlik lands)
(Article 397)	Kanun-ı mazmûn-ı fermândır ta'tîl-i mesâhe-i baĝât (The measurement of a vineyard)
(Article 398)	Fi beyan-ı müddet'-i istimâ'yü'l-da'va ve 'adem-i istima'iha (the time of hearing for a lawsuit)
(Article 399)	The lawsuit about mevrâ'
(Article 400)	The participation of sahib-i arz to the hearing
(Article 401)	To swear as a proof
(Article 402)	The postponing of a lawsuit without any excuse
(Article 403)	Der beyan-ı kanun-ı hasad yani zaman-ı hasad ve hasad itibar olunan ve olunmayan tavâ'if kanun ve ahkamları nicedir zikr olunur (The time of harvest)
(Article 404)	The harvest time for yaylak and otlak
(Article 405, 406 407, 408, 409)	The harvest time for agricultural products

- (Article 410, 411
412) The harvest time for fruits, vineyard and truck farm
- (Article 413, 414) The harvest time for agricultural products
- (Article 415) The harvest time for bee hive
- (Article 416) The harvest time for opium poppy
- (Article 417) The collection time for resm-i âsiyâb and resm-i hınzır
- (Article 418, 419) Kanun der beyan-ı hasad i‘tibâr olunmayan tavâ’if beyan olunur (The services which were not fixed by harvest time)
- (Article 420) Distribution of tımar products
- (Article 421, 422) The services which were not fixed by harvest time
- (Article 423) The payment of a dizdar
- (Article 424) Tahvîl ve tarih ve fevt ve tescil ahkamı ve kanununu beyan ider (About the validity of official documents)
- (Article 425) The problem of appointment to a zâviye as mutasarrıf
- (Article 426) The dismissal from a zâviye
- (Article 427) The date of application for a dismissal
- (Article 428) The date of application for berât
- (Article 429) “Tapuya vermek” by a dismissed sipahi
- (Article 430) About the trustee
- (Article 431) Inheritance case
- (Article 432) The transfer of witness
- (Article 433) The authority in the inheritance case
- (Article 434, 435) “Tapuya vermek” by the trustee of beytü’l-mâl
- (Article 436) The collection of ‘öşr by the trustee of beytü’l-mâl
- (Article 437) About bâd-i hevâ

(Article 438)	Mir ahûr tımarı
(Article 439)	Bâd-i hevâ korucuların dahli
(Article 440, 441)	Tefvîz akçesi
(Article 442)	Tapu ile vermek
(Article 443)	Tefvîz
(Article 444, 445)	To complete the resm-i tapu which has deficiencie
(Article 446)	About the sancak governors
(Article 447)	Kânûn-i Pençik
(Article 448, 449)	The accordance of sancaks by Osman Gazi
(Article 450)	The accordance of tımar to the sons of erbâb-ı tımar
(Article 451)	The salary for the head-gatekeeper sent in Rhodes
(Article 452)	‘Avâ’id-i şer’iyye and rüsûm-ı kânûniye for kadıs
(Article 453)	Resm collected by kadıs
(Article 454)	Mihr-i mü’ecceli for the of a janissary
(Article 455)	Tecdîd-i iman and tecdîd nikah
(Article 456)	The regulations about kadı
(Article 457)	The court case between sipâhi and re‘âyâ or between two sipâhi
(Article 458, 459)	Disagreement upon the collection
(Article 460)	The participation of sâhib-i arz to court case
(Article 461)	The pledge
(Article 462, 463, 464)	The testimony and proof about the collection of ‘öşr
(Article 465)	The testimony of a Zımmî about the collection of ‘öşr
(Article 466)	The unauthorized accord of a land into a third person

- (Article 467) The proof in a court case
- (Article 468) The illegitimate collection of o‘öşür
- (Article 469) The testimony of Zımmî in case of the tımar’s frontier
- (Article 470) A court case of frontier
- (Article 471) A ferman about ‘öşr collection

From the article 472 till the article there is a common title: “Araziye müteallik kânûn ve fetvalardır”; the kânûns and fetvas related to land.

- (Article 472) To give the minor’s place to a third person
- (Article 473) Hakk-ı tapu for sister
- (Article 474, 475) Tefvîz of land without the permission of sâhib-i arz
- (Article 476) The damage of temessük
- (Article 477) Nafaka for minors
- (Article 478) To give the land into a third person
- (Article 479) To reclaim the possession of land after tefvîz
- (Article 480) Tefvîz by an adolescent
- (Article 481) Two temessük for a land
- (Article 482) The transfer of mevrâ‘ from grandfather to grandson
- (Article 483) The transfer of mevrâ‘ from mother to son
- (Article 484) To build a mevrâ‘ on mukâta‘a vineyard and garden
- (Article 485) To give a mevrâ‘ into third person
- (Article 486) To give a shared mevrâ‘ into third person
- (Article 487) ‘Avârız
- (Article 488) To give a “boz ve hâli” mevrâ‘ into a tiers
- (Article 489) To give a mevrâ‘ into a tiers
- (Article 490) İzn-i sipâhi

- (Article 491) The reclaim of a grown-up hakk-ı tapu from a third person by paying the amount of resm-i tapu
- (Article 492) Tefvîz
- (Article 493) The validity of temessük
- (Article 494) To give field into a third person
- (Article 495) To reclaim for a grown-up the share from third person by paying the amount of tefvîz
- (Article 496) To give a “vakf mevrâ” by resm-i tapu
- (Article 497) ‘Öşr collection from field given as mevrâ’
- (Article 498) preamble of Ma‘rûzât

Articles from 499 till the end are the articles of Ma‘rûzât

APPENDIX C

GLOSSARY

‘**ADÂLETNÂME**: A kind of fermân generally given to various agents of government residing in province in order to prevent an unfair or an illegal situation.

‘**ÂDET**: A kind of ‘örfî tax.

-‘**ÂDET-İ AĞNÂM**: A kind of tax collected upon the sheep and goat.

AHARE VERMEK: To give the disposition right of mîrî land to a third person in exchange of resm-i tapu. It was an authority of sipâhi.

AHKÂM-I ŞERÎF: See hükm-i şerîf

Â‘LÂ: The best

‘**ÂRİYET**: To lend for temporary use

ARPALIK: The salary given to the members of military and religious leaving officers in state

ARZ: The land

-**ARZ-I HARÂCİYYE**: The land that is claimed in a war and that is left to Non-Muslim people.

-**ARZ-I ‘ÖŞRİYYE**: Tithable country annexed by agreement

-**ARZ-I MEMLEKET**: See arz-ı mîrî

-ARZ-I MÎRÎ (MÎRÎ ARÂZÎ): The land which belongs to the state. The usufruct right of this type of land is accorded to re‘âyâ.

-ARZ-I MÛLK (MÛLK ARÂZÎ) The land which is subject of private property

- ARÂZÎ-İ SULTÂNİYE see arz-ı mîrî

‘ARZ: Petition

Â‘ŞÂR: Plural of ‘öşr

AT UĞURLAMAK: To steal a horse

‘AVÂ’İD-İ ŞER‘İYYE: Şer‘î incomes

‘AVÂRİZ: Irregular tax, “extraordinary tax levied on the re‘âyâ in times of emergency”⁴⁹⁰

AZEB/AZAB The word azeb used in this context means light infantry

BÂB : Chapter

BÂC-I BAZAR: A kind of tax collected in the market place

BÂD-I HEVÂ: lit. “wind of the air”, in Ottoman fiscal terminology casual, unpredictable income to the fief-holder from bride tax, yava, kaçgun and sometimes fines.⁴⁹¹

BAĞ: Vineyard

BAĞÇE: Garden

BAŞTİNE: A name for çiftlik in the Balkans

BEDEL-İ SULH: The price of amicable settlement

BERÂT: A royal or imperial patent or warrant, conferring some dignity or privilege

BEY‘: Sale

BEYTÜ’L-MÂL: The treasury, “a group of casual revenues due in principle to the Public Treasury”⁴⁹²

⁴⁹⁰ İnalçık, *The Classical Age*, p. 217

⁴⁹¹ Heyd, *Studies...* p. 337

BEZZÂZİSTÂN: The drapery shop

BÎ-GARAZ: Without holding a grudge, impartial, neutral

BİD‘A-I MERFÛ‘A: Bida’s general meaning is “any tax not ordained by the canon law of Islam”. It also means innovation.

BOSTAN: Truck farm

BOZ VE KIR/BOZ VE MU‘ATTIL/BOZ VE HÂLÎ/ HÂLÎ VE MU‘ATTIL

KOMAK: To leave the land uncultivated

BUYURDUM KÎ/BUYURULDU: The word means “I order that...” or “It is ordered” A kind of fermân.

CİLÂ-YI VATAN/ CELÂ-YI VATAN EYLEMEK: To leave the land, to go into another place than native village. It is a word used for re‘âyâ who quit his native land.

CİNÂYÂT – CÛRM Ü CİNÂYÂT: *Cürm* or *cürm ü cinâyet resmi* is a kind of tekâlif-i ‘örfiyye/‘urfi taxes paid by the criminals.

CİZYE: The tax collected from Non-Muslim male tax-payers

ÇAYIR: Prairie

ÇAYIRA KOMAK: It means to leave the land uncultivated for the purpose of transforming it into a prairie

ÇİFT: A pair of oxen yoked to a plough, used as a measure form for agricultural land, thus çift being “a piece of land which could be cultivated by a pair of oxen and which constituted a unit of peasant family production”.⁴⁹³

-BÛTÛN ÇİFT: Complete çift

-NÎM ÇİFT: Half of a çift

-ÇİFT AKÇESİ: An agricultural tax collected from the farmer see resm-i çift

⁴⁹² ibid

⁴⁹³ Halil İnalçık “The Çift-Hâne System and Peasant Taxation” *From Empire to Republic Essays on Ottoman and Turkish Social History*, Isis Press pp. 61-72 p. 62

-ÇİFTBOZAN AKÇESİ-ÇİFTBOZAN RESMİ: “Farm breaker’s tax, a tax paid by peasant to a timar holding sipâhi, in compensation for having left the sipâhi’s land.”⁴⁹⁴

ÇİFTLİK/ÇİFT-HÂNE: See “çift”

DÂRÜ’L-HARB: Territory of war

DÂRÜ’L-İSLAM: Territory of Islam

DÂRÜ’S-SA‘ÂDE: İstanbul

DEFÂTİR: Plural form of defter

DEFTER: Land register, in this context defter is used for “Tahrîr Defteri”, which is a survey of the population and of the amount of the property of population in order to fix taxation.

-DEFTERDÂR: “The keeper of the registers, the head of finance department”⁴⁹⁵

-DEFTERLÜ RA‘İYYET: A ra‘iyyet who is registered in a defter

DERBEND: The word has several meanings, it could be used as a mountain pass or a frontier pass.

DEYN: Debt, claim, obligation

DOĞANCI: A keeper of lanners

ECR-İ MİSL: The monetary equivalent for usage right of a property

EDNÂ: The worst

EMÂNET/EMÂNETE KOMAK: Custody

EMR-İ ‘ÂLÎ/EMR-İ PADİŞÂHÎ/EMR-İ ŞERÎF: Imperial order

EMVÂL-İ MENKÛLE: Movable goods

ESHÂB-I EMLÂK: The owners of property

ESİR: Captive

⁴⁹⁴ İnalçık, *The Classical Age*, p.219

⁴⁹⁵ Heyd, *Studies...* p. 338

EŞKÜNCÜYÂN: Plural of eşküncü, a mounted feudal yeoman, an irregular cavalryman

EVKÂF: Plural for vakf

EVSAT: Ordinary, average

EYÂLET: A province, a principality

FASIL: Division, sub-chapter under the bâb

FERÂĞ: Abandon

FERMÂN: Decree

FETVÂ: Religious opinion of a müfti.

GÂ'İB: Absentee, missing, lost

GELEMBE/GELENBE: A ploughed field or land left fallow (Redhouse)

GARS: A planting, setting a tree

GASB: Usurpation

HADD: Hadd is the punishment of the crimes that were explained in Koran. This punishment is applied to the crimes against God. If the zina is not “şer‘ ile sâbit” the punishment of ta‘zîr is applied. In the ta‘zîr the crime and the punishment is not fixed by the Islamic Criminal Law. Thus it is up to judge to decide for the punishment. When zina is not “şer‘ ile sâbit” ta‘zîr could be applied. It could be payment or beatings.⁴⁹⁶

HAKK-I KARÂR: The right of property acquired on a land after 10 years of undisputed usage. Halil İnalçık defines it as “payment for the establishment of possession rights”⁴⁹⁷

⁴⁹⁶ For more information see Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu and Gülnihal Bozkurt, *Türk Hukuk Tarihi* 2nd Edition Ankara, Savaş Yayınevi 1999 pp. 78-79 and 81-82, also see Mehmet Akman *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması*, İstanbul, Eren Yayınları 2004, pp 24-25

⁴⁹⁷ İnalçık, “Islamization..” p. 161

HAKK-I TALEB: In this context *hakk-ı taleb* is especially used for the right of reclaiming the tasarruf/disposition of a land from a third person. This right is accorded to people who could inherit the disposition right of a land by paying a “tapu resmi”. However, if they do not pay the tapu resmi then sâhib-i arz could give the disposition land to a third person who pays the same amount. Nevertheless, there is a prescription period of 5 years for the heirs in order to reclaim the land. This reclaim act is hakk-ı taleb.

HAKK-I TASARRUF: The disposition right

HAKK-I TAPU: The right for inheritors (apart from the son) to obtain the usufruct right of a mîrî land by paying resm-i tapu.

HALÎT: A partner, a copartner, a shareholder

HARÂC: The land tax

-HARÂC-I MUKÂSEME: Tribute calculated by aliquot parts of produce

-HARÂC-I MUVAZZAF: A tax of fixed yearly account

HAYMANE/HAYMANA: A kind of prairie where stray animals were sent for grazing. It is also used for a group of re‘âyâ “performing military duties and subject to special statutes”⁴⁹⁸

HÎBE: Donation

HÎSSE: Share

HÛDÂYÎ-NÂBÎT: The words hüdâyî-nâbit used for plants or trees which grow by themselves, without human interference.

HÛCCET: A document from a court

HÛKM: A commandment, an edict

-HÛKM-İ ŞER‘Î: A canonical ordinance

⁴⁹⁸ İnalçık “Kânûnnâme” p 565

İRSEN-İRS İLE: An inheritance, heritage, possession obtained by right of blood.

İTLÂK: A loosing; a setting free, a liberating

İCÂRE: Rent, hire

İCTİHÂD: “The exertion of one’s own individual capacity or reasoning in order to determine legal norms or juridical decisions.”⁴⁹⁹

İHTİSÂB (KÂNÛNU): “The laws relating to public morals and, especially commercial transfers; known also hisba.”⁵⁰⁰

İHYÂ’ ETMEK: To hearten a land

İLTİZÂM: A taking on one’s self the collection of a branch of the public revenues; a farming a branch of the revenue; hence a farm of a branch of the public revenue

İNTİFÂ’: A profiting

İNTİKÂL: In this context the word *intikâl* is especially used for the transition of a disposition right on a land.

- **İNTİKÂL-İ ‘ÂDÎ:** The words are used for the transition of a disposition of land from father to son.

- **TAPU İLE İNTİKÂL:** The transition of disposition upon a land by the payment of a tapu resmi. This type of transition includes almost every case in land inheritance with the exception of the inheritance from father to son. The son could obtain the disposition right without a payment.

İSPENCE: The name of the çift resmi as paid by Christian and Jewish people⁵⁰¹

İSTİBDÂL: Exchange

İSTİGLÂL: Mortgage, hypothec

⁴⁹⁹ Baber Johansen, *Contingency in a Sacred Law, Legal and Ethical Norms in Muslim Fiqh* Leiden 1999 p. 495

⁵⁰⁰ İnalçık, *The Classical Age*, p. 221

⁵⁰¹ İnalçık, “Ra’iyyet Rûsumu” p. 57

İSTİHKÂKIYE DEĞİL İ'TÂİYYEDİR: This expression is used in order to emphasize that the transition of land was not acquired by a right but it was acquired by the payment of an amount of resm-i tapu.

İSTİNSÂH: A copying in writing

-MÜSTENSİH: A copier

İSTİRDÂD: To reclaim a place, in this context; to reclaim the usufruct of a land.

İŞTİRÂ': To buy

İŞTİRÂK: Joint ownership⁵⁰²

KAL' ETMEK: Uproot

KÂNÛN Dynastic decree, law, sultanic law, old institution “a secular law or laws issued by sultan as distinct from the şer‘îat”⁵⁰³

-KÂNÛN-I CEDÎD: New code

-KÂNÛN-İ KADÎM: Old custom

- KÂNÛN-I OSMÂNÎ Ottoman Code

- KÂNÛNNÂME: A code of laws, a collection of sultanic laws as distinct from the şer‘îat⁵⁰⁴

KARYE: Village

KATL-I NEFS: Injuring

KISÂS: Retaliation

KİSMET/TAKSÎM: Division

KIŞLAK: Winter quarters for cattle, for a nomad tribe or for an army

KÛHÎDEN YER AÇMAK: To render a mountainous land into a farming land

LİVÂ: Province

MAHLÛL: Vacant

⁵⁰² Schacht *An Introduction to Islamic Law* p. 299

⁵⁰³ İnalçık *The Classical Age* p. 222

⁵⁰⁴ ibid

MA'RİFET-İ SİPÂHİ: Intervention, intermediation of a sipâhi in the transfer of disposition right upon land. For many transfers, this intervention is obligatory.

-MA'RİFET AKÇESİ: The amount of money collected from re'âyâ when sipâhi interfered to the transfer of a land disposition. According to Kânûnnâme-i Cedîd, it is a kind of öşr. (See article 213 in Appendix D "...ma'rifet akçesi namıyla öşrin almağa kâdir olur mu?")

MATBAH-I 'ÂMİRE: Kitchen palace

MECCÂNEN: Gratis, free

MEDRESE: A college or seminary especially one connected with a mosque

MEFKÛD: Whose residence is unknown, who is lost

MER'A: Pastry

MEŞÂ':The word is used especially for the disposition of a land as "meşâ'en müşterek" or "meşâ'en mutasarrif", it means that disposition of land was shared.

MEZRA': A sown or arable field

MÎRÂS: Heritage, legacy

MİR AHÛR: The responsible of the stables in the palace

MUKADDİME: Preamble

MUKÂTA'A: "The act of renting out a source of income by the state to a private individual."⁵⁰⁵ branch of the public revenue of Turkey farmed out for a term of years for a fixed sum, the farmer collecting the dues for his own account.

MUTALLAKA: Divorced woman

MUTASARRIF: Who uses and disposes of a thing, holder, possessor

MÛTEVATTIN: Who settles in a place, settler

MÛDDE'Î: Plaintiff

⁵⁰⁵ Halil İnalçık, "Village Peasant Empire" 144

MÜLK: “Freehold property”⁵⁰⁶

-MÜLK-Ü MEVRÛS: The property that is inherited

MÜLKİYET: Ownership, property

MÜLTEFFE: Mutually enfolding

MÜSECCEL: Registered

MÜSELLEM: “One of the corps performing military and other services in return for exemption from certain taxes.”⁵⁰⁷

MÜŞTEREK: Common, collective, partner

MÜTEVEFFÂ: Deceased person

MÜTEVELLÎ-İ VAKF: “The chief trustee of a vakf”⁵⁰⁸

NÂ-BEDÎD: Someone who could not be seen, someone missing

NASÎHATNÂME: Mirror for princes, a literary piece written in order to show people the ways of living morality, in order to give people advice

NİŞANCI: “The secretary of the imperial council who controlled the tuğra to be attached to official and letters.”⁵⁰⁹

‘ÖRF/‘URF: Custom

‘ÖŞR: The tithe

RA‘İYYET-RE‘ÂYÂ: “The tax-paying subjects of the Ottoman Empire, as distinct from the ruling military class”⁵¹⁰

RAKABA: “Dominium eminens”, substance, bare ownership

RECM: A stoning to death

REHN: Hypothec, deposit

⁵⁰⁶ İnalçık, *The Classical Age* p. 223

⁵⁰⁷ ibid p. 224

⁵⁰⁸ ibid

⁵⁰⁹ İnalçık, *The Classical Age* p. 224

⁵¹⁰ ibid

REİSÜLKÜTTÂB: Chief of clerks, the head of the offices attached to the grand vizierate⁵¹¹

RESM: Tax

- **RESM-İ AĞ:** A tax collected from fishing

-**RESM-İ AĞIL:** The tax collected upon pen

-**RESM-İ AĞNÂM:** The tax collected upon the sheep

-**RESM-İ ‘ARÛS:** “A tax on the brides in the Ottoman Empire”⁵¹²

-**RESM-İ ÂSİYÂB:** The tax collected from the mills.

-**RESM-İ ‘ASEL:** The tax collected upon honey

-**RESM-İ BAĞ:** The tax collected upon vineyard

-**RESM-İ BENNAK:** Married man’s tax⁵¹³

-**RESM-İ DÖNÜM/RESM-İ ZEMİN/ DÖNÜM AKÇASI:** The amount of money collected from kara (mücerred) and caba bennaks in exchange of the agriculture of the lands in sipahis disposition. These lands were not given by tapu into a re‘âyâ.⁵¹⁴

-**RESM-İ HINZIR:** The tax collected on pig

-**RESM-İ KAPAN:** The tax collected in the kapan. The word kapan is used for the place where food and beverages were sold by wholesale.

-**RESM-İ RA‘İYYET / RESM-İ ÇİFT / ÇİFT AKÇESİ / RA‘İYYET AKÇESİ /KULLUK AKÇESİ:** “Farm tax, a farm tax paid in cash by Muslim re‘âyâ possessing one çift of land”⁵¹⁵

-**RESM-İ TAPU:** 1. The tax collected upon the buildings, plantations and stack yards built on mîrî arâzî.

⁵¹¹ ibid

⁵¹² Schacht, *An Introduction to Islamic Law* p. 297

⁵¹³ İnalçık, “The Çift-hâne System...”

⁵¹⁴ İnalçık “Ra‘iyyet Rüsûmu” p. 46

⁵¹⁵ İnalçık, *The Classical Age* p. 219

2. The amount of money paid by the relatives in order to obtain the disposition right upon a land by inheritance. The only heir who could inherit the disposition right was the son who inherits his father's right. Apart from that, all the relatives of a deceased person had to pay this amount.

-RESM-İ TÛTÛN/RESM-İ DUHÂN/ RESM-İ KIŞLAK: It is the tax collected from hâric ra'yyet who came into a village, generally for passing the winter. This tax is collected from hâric ra'yyet who does not participate to agricultural production.⁵¹⁶

-RESM-İ YAYLAK: The tax collected upon the usage of a mountain pasture

-MER'ALAR RESMİ: The tax collected upon the usage of a meadow

- RÛSÛM: Plural of resm

-RÛSÛM-I ASİYÂB: The taxes collected upon the mills

- RÛSÛM-I FEVÂKEHE: The taxes collected upon the fruit production

- RÛSÛM-I 'ÖRFİYYE: The taxes fixed by 'urfî law

- RÛSÛM-I ŞER'İYYE: The taxes fixed by şer'î law

SABAN: Plough

SAGÎR: Minor person

SÂHİB-İ ARZ/SÂHİB-İ RA'İYYET/SÂHİB-İ TIMAR/ESHÂB-I TIMAR: The owners of timar, zeâmet and has.

SALÂRİYYE: A kind of tax collected upon the agricultural production

SALGUN: A tax levied as a fixed sum on a whole community or an individual

SERİKA: Theft

SUHTE-SOFTA: Medrese student

ŞER' - ŞERİ'AT: The sacred law of Islam, Sharia

⁵¹⁶ İnalçık "Ra'yyet Rûsûmu" p. 48

-ŞER‘ İLE SÂBÎT/ŞER‘AN SÂBÎT: Proven in accordance with şer‘

ŞERÎK: The partner

ŞİRÂ’: Purchase

ŞİRB-I HAMR: To drink yeasted beverages

ŞÜF‘A: The first refusal clause, pre-emption

TAHRÎR: See defter

TAPU: Title-deed, the fee payable for a title-deed

- BİLÂ TAPU: Without paying resm-i tapu

-ERBÂB-I TAPU: Those who could inherit the disposition of a land by paying resm-i tapu

-TAPU İLE ALMAK: To inherit the disposition of a mîrî land by paying a resm-i tapu

-TAPU RESMÎ: See resm-i tapu

-TAPUYA MÜSTEHAĞ /MÜSTEHAĞK-I TAPU: A land that could be given to an heir in return of resm tapu.

TARLA: Field

TASARRUF: A using or disposing of a thing according to one’s judgment or pleasure; disposal (Redhouse).

TA‘TÎL: To leave the land uncultivated

TA‘ZÎR: “Discretionary punishment awarded by the kadi”⁵¹⁷

TEDÂRÜB: To fight

TE‘ÂDDÎ: Fault, illicit act

TEFVÎZ: To give a property into someone in exchange of its price.

⁵¹⁷ Schacht, *An Introduction to Islamic Law* p. 303

TEZKERE: “A memorandum from a beylerbeyi to the central government making a recommendation for a timar.”⁵¹⁸

TEMESSÜK: A legal document which gives a claim

TEMLÎK/ TEMLÎKÂT: Alienation, “the grant of property rights by the sultan”⁵¹⁹

-TEMLÎKNÂME-İ HÜMÂYÛN/MÛLKNÂME-İ HÜMÂYÛN: The document that is prepared in order to show a temlîk

TESLÎM: Delivery

TEŞÂTÛME: Swearing

TEREKE: Estate

TESELLÛM: Taking delivery.

TEVRÎS: To appoint someone as an inheritor

TEZVÎR: To lie, to make a delusion

TIMAR: “A term denoting non-hereditary prebends to sustain a cavalry army and a military-administrative hierarchy in the core provinces of the Ottoman Empire.”⁵²⁰

-SERBEST TIMAR: Serbest timar, was a name given to the vakf lands, timars and has accorded to men of state in İstanbul in accordance with the legal status of the law applied to these lands.⁵²¹

TÖHMET: Imputation

‘ULEMÂ’: Learned men, “doctors of the Muslim canon law”.⁵²²

ULÛ’L-EMR: “Those possessing the authority obedience to whom after God and Prophet, is laid down in the Qur’an”⁵²³

‘ULÛFE: Pay of janissary troops

⁵¹⁸ İnalçık *The Classical Age*, p. 225

⁵¹⁹ ibid

⁵²⁰ Halil İnalçık, “Timar”, *EI2* p. 503 pp. 503-507 vol. X Leiden 2000

⁵²¹ The Definition is taken from Mustafa Akdağ’s “Celâli İsyânlarının Başlaması” p. 24 AÜDTCFD vol. 4/0 pp.23-50 1946

⁵²² İnalçık *The Classical Age* p. 226

⁵²³ Heyd *Studies...*, p. 340

ÜMERÂ: Plural form of emir, ruler of a country

VAKF: Pious foundation, “a grant of land or other source of revenue given in mortmain for pious or charitable purposes”⁵²⁴

VÂRIS: Heir

VASÎ: Guardian, curator, tutor

VASIYYET: Will, testament

VEDÎ‘A: Deposit

VERESE: Plural of vâris

VOYNUK: “A Slav warrior in Ottoman service”⁵²⁵

YAYA: “Foot soldier

1. A Turkish farmer serving with the army

2. By the 16th century, one of a corps holding land and exempted from certain taxes in return for services to the government.”⁵²⁶

YAYLAK: Mountain pasture

YASAK/YASAKNÂME: Law, order see kanun

YER: The word *yer* literally means ground. In this context it is used for the ground of a garden, a farm or a building.

YÖRÜK: Nomadic people

ZİLYED: Holder

ZİNÂ: Adultery, illicit sexual intercourse

⁵²⁴ ibid

⁵²⁵ ibid

⁵²⁶ ibid

APPENDIX D

TRANSLITERATION OF KÂNÛNNÂME-İ CEDÎD

As mentioned before, different copies were used in this attempt of transliteration. The numbers given to the articles could not be seen in the original text. They are put here in order to facilitate to make a reference to a regulation. An article which was seen at least in two different copies is inserted in the main body of the text. The regulations which were seen only in one copy are put in footnotes.

The transliteration of the text is made by today's Turkish alphabet. However, some of the following special letters are added:

ع	‘
ء	’
ی - و - ا	â - û - î (If these letters were used after ince hece)
	ā - ū - ī (If these letters were used after kalın hece like قف)

⁵²⁷Bismillahirrahmanirrahîm.

1.

Elhamdilüllâhi'llezi lehu mülkü's-semâvâti ve'l ardi ve huva 'alâ külli şey'in kadîr cenâb-ı hâkân-ı rûy-zemîn ve Halîfe-i resûl-i rabbi'l-âlemîn⁵²⁸ mâlikü memâliki'l-âlem zilli(İllâhü)'z-zalîl 'alâ kâfetü'l-ümem mumehhidu kavâ'idi'ş-şer'î'l-mübîn müeyyidü makaidü'd-dini'l-metîn mazhar-ı kelimati'llahululyâ râfi'ü a'lâmi'l-İslam ala gâyetü'l-kusbâ fâtihü bilâdi'l-meşârik ve'l-megârib bi seyfi'llahi'l-meslûl ve cündihi'l-gâlib sâhibu'l-megâziyi'l-meşhûreti fî mâ beyne'l-enâm ve'l-vekâiyü'l mestûreti alâ sehâifü'l-eyyâmi'l-mücahid fî sebilillahi bi 'azm ve ihtimâm mülhak-ı mu'azzam memâliki'l-harb alâ Darü'l-İslam hâizü'l-imâmeti'l uzmâ ve's-sultanü'l-bâhir vârisü'l-hilâfeti'l-kübrâ kâbiran an kâbir, nâşirü'l-kavânîni's-sultâniyye âşirü'l-havâkîni'l-osmaniyye kâsirü'l-ekâsireti ve kâhirü'l-kurûm sultanü'l-Arab ve'l-Acem ve'r-Rum hâmiyü hîme'l-Haremeyni'l-muhteremeyni ve'l-makâmeyni'l-mu'azzameyni'l-muhaffameyni's-sultan ibnü's-sultan Süleyman Han ibnü's-sultan Selim Han la zâlet silsile saltanatihî müselsele ilâ yevm yub'asun ve lâ bi rahati ahkâm-ı ma'deletihu câriyetün fî aktâri'l-rüb'u'l-meskûn hazretleri tevfiik-i rabbâni ile Vilâyet-i Budin'i feth ve teshîr buyurub kâffe-i re'aya ve âmme-i berâyâ üzerine ahkâm-ı ma'adelet zâhireleri icrâ olunmağa tasaddî olundukda emr-i celîlü'l-mikdâr ve fermân-ı cemîlü'l-âsârları bu vechle sâdır olmuştur ki umûmen vilâyet-i merkûmenin ehli yerlü yerinde mutasarrıf/mukarrer olub ellerinde olan emvâl-i menkûleleri (ve kasabâta ve kurâda olan evleri)⁵²⁹ ve bağlarının⁵³⁰ ve bağçelerinin (imaretleri) kendülerinin mülkleri olub her nice dilerler ise tasarruf ideler, bey'e ve

⁵²⁷ In the copy A and D before the text there is the following passage: "Merhûm ve mağfûrlehu Sultan Süleyman Han 'aleyhi'r-resmiyye ve'r-rıdvân hazretlerinin Zaman-ı ba imanlarında merhûm Şeyhülislam Ebussuud Efendi Hazretleri'nin asrında olan kânûnnâme-i sultânîdir ki şer'î şerîfe muvâfakti mukarrer olub hâlâ mu'teber olan kavânîn ve mesaildir.

⁵²⁸ In the copy D before this phrase: "mü'eyyidü makâ'idi'd-dini'l-mübîn

⁵²⁹ This part was not seen in the copy J.

⁵³⁰ This word could not be seen in the copy E.

hibeye ve sâir vücûh-ı temlikâta kâdir olalar, bağlarının ve bağçelerinin hukukın edâ ideler, fevt olduklarında vereselerine temlik tarîkiyle intikâl eyleye asla kimesne (dahl) ve ta'arruz eylemeye ve zirâ'at ve hırâset idegeldikleri tarlaları dahi ellerinde mukarrer ola lâkin zikr olunan (esnaf gibi) malları mülk olduğu gibi tarlaları mülkleri olmayub belki sair memâlik-i mahrûsede arz-ı mîrî dimekle ma'rûf olan arazi memleket/mülk kabilinden olub rakabe-i arz beyti'l-mâl-i müslimîn (içün) âriyet tarîkiyle re'âyânın tasarruflarında olub envâ'i hubûbdan ve sâir mezzû'âtdan her ne dilerler ise eküb biçüb 'öşr adına olan hârâc-ı mukâsemesin ve sâir hukukın edâ idüb nice diler ise istiglâl ideler, madâm ki araziyi mu'attıl itmeyüb kemâyenbagi zirâ'at ve hırâset ve ta'mîr idüb bî kusur hukukın edâ ideler kimesne dahl ve ta'arruz eylemeye, fevt oluncaya değin nice dilerler ise tasarruf ideler, fevt olduklarında oğulları kendiler makamlarına kâim olub tafsîl-i mezkûr üzere tasarruf eyleyeler, oğulları kalmaz ise sâir memâlik-i mahrûse gibi arazileri üslub-ı sâbık üzere hâricden ta'mire kâdir kimesnelere ücret-i mu'accele alınub tapuya virile anlar dahi tafsîl-i sâbık üzere tasarruf ideler, ve bağlarının ve bağçelerinin yerleri bu kâbilden olub bağ ve bağçeleri harab oldukda yerleri sâir tarlaları gibi olub tasarruflarında olan imaretleri gibi mülkleri olmak tevehhüm olunmaya.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

2.

Mesele⁵³¹: Bi hasbi'ş-şer-i'ş-şerîf arz-ı harâciye ve arz-ı öşriye nedir tafsîlen beyân buyurulub sevâb kazana.

El-cevab: İmam bir memleketi feth idüb arazisini gânimine kismet eylese yahud kable'l-feth ahali umûmen İslam'a gelüb imam arazisini ellerinde ibkâ eylese ol arazi 'öşriyedir, zira Müslim üzerine vaz' olunan vazife ibâdet makûlesinden olmak

⁵³¹ This is a fetva given by Ebussuud.

lâzımdır, harâc ise müennet-i lâzıme-i mahzadır, ibtidâen Müslimîn üzerine harâc vaz‘ olunmak mümkün değildir, heman ‘öşr vaz‘ olunur. Eğer imâm ol memleketi feth idüb kırmayub ve esir itmeyüb belki yine yerlerinde mukarrer kılub ve (ellerinde olan yerlerini kendülere)⁵³² sa‘îr davarları (ve evleri) gibi temlîk idüb kendülere cizye vaz‘ idüb yerlerine vazife ta‘yin iderse ol vazife elbette harâcdır, ‘öşr olmak ihtimali yokdur, zira ‘öşrde ibâdet manası vardır, kâfir ana ehil değildir, elbet harâc vaz‘ olunur, *ol dahi (iki nevdır, biri harâc-ı muvazzafdır ki yılda bir mikdar akçe alınur)^{533*534} ve biri harac-ı mukâsemedir ki hâsıl olan gallenin ‘öşrü müdür semeni midir arzın tahammülüne göre ta‘yîn olunur, nısfına değın ta‘yîn olunmak meşrû‘dur, arz gayet eyu olıcak bu iki nev‘ arz ki zıkr olundu, ikisi bile sâhiblerinin mülkleridir, bu diyar-ı bereket asarın⁵³⁵ âmme arazisi bunların gibi değildir ne ‘öşriyedir ne harâciyedir, belki (arz-ı) memleketdir ki rakabesi beytü’l-mâlidir. Tasarrufu re‘âyâyâ icare tarikiyle (aslından⁵³⁶) tapuya virilmiştir, tasarruf idüb harâc-ı muvazzafını ve harâc-ı mukâsemesini sipâhiye virirler, bey‘ ve temlîke kâdir olmazlar, fevt olub oğulları kalursa kendüleri gibi tasarruf iderler, ve illa sipâhi ahara tapuya virir, bu makûle yerler padişah-ı İslam tarafından temlîk olunmayınca kimesnenin mülkü olmaz.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

3.

Mesele: Bi hasbi’ş-şer‘-i şerif memleket-i Rum’da re‘âyâ elinde olan arz-ı ‘öşriyenin ve harâciyenin bey‘ ve rehni ve vedi‘atı ve (‘âriyeti/‘iâresi) ve şuf‘ası ve istibdâli üzerine te‘âmül-i nâs vâki‘ olub kudat hüccet virmeleri şer‘î midir beyân buyurula.

⁵³² This part could not be seen in the copy E

⁵³³ This part could not be seen in the copy J

⁵³⁴ ** This part could not be seen in the copy .F

⁵³⁵ Apart from the copy A, instead of “asarın” the word “şi‘arın” is used.

⁵³⁶ This part was seen in the copy D.

El-cevab: Arz-ı ‘öşriye ve arz-ı harâciye sâhife-i ihrada beyân olunmuşdur, ikisinde bile tasarrufât-ı mezkûrenin cümlesi şer‘îdir, amma re‘âyâ ellerinde olan arazi ne ‘öşriye ve ne harâciyedir belki arz-ı memleketdir ki arz-ı mîrî demekle ma‘rufdur ve meşhûrdur, rakabesi beyti’l mâlindir. Tasarrufu re‘âyâyâ tefvîz olunmuştur, ekerler ve biçerler, harâc-ı muvazzafını çift akçesi adına (bazı diyarda tasma akçesi adına ve harâc-ı mukâsemesini öşr adına)⁵³⁷ virirler, biri fevt olub oğlu kalsa kendi gibi tasarruf ider kimesne dahl idemez, ve illa sipâhi ahara tapuya virir. (kerimesi muhalif)⁵³⁸ Kızı kalsa il viridiği (tapu ile ana virir, mutasarrıf olanlar asla tasarrufât-ı mezkûreden)⁵³⁹ hiçbirine şer‘ ile⁵⁴⁰ kâdir olmazlar, eğer birisi birinden hakk-ı kararın alub tasarrufun tefvîz itdikde sipâhi eğer câiz görürse tasarrufa kâdirdir, ve illa değildir, (kudat bey‘) ve şîrâ hüccetin virmek bâtil muhazdır, anın gibi vaki‘ olıcak sipâhi izniyle filandan şu kadar akçe alub yerinin tasarrufun ana tefvîz idüb sipâhi dahi ana tapuya viridi deyu hakk-ı karârın yazmak gerekdir, vedi‘at komak ve ‘âriyet virmek ber hükm-i şer‘î icâb ider nesne değildir ve re‘âyâ yerlerini kullanmağa yahud hıfz itmeğe bir kimesneye virse dilediği vakitte yine almağa kâdirlerdir. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

4.

Mesele: Fi Zamanina Rumili’de olan re‘ayanın ellerinde olan arazi-i öşriyye ve harâciyyenin bey‘i ve rehni ve vedi‘atı ve i‘aresi ve bey‘ olundukda şüf‘ası câri olması ve istibdâl üzre te‘âmül-(i nâs) mukarrer olub kudat dahi sicillerine kayd idüb ve yedlerine hüccet virüb imza ide gelmişler, inde’ş-şer‘-i-şerîf kudatın itdikleri şer‘-i-şerîfe muvâfık mıdır beyân buyurula.

⁵³⁷ This part could not be seen in the copy F.

⁵³⁸ This part is seen in the copies I and J. In the copy E it was read as “kadîme muhalif”

⁵³⁹ This part could not be seen in the copy F.

⁵⁴⁰ In the copy E “ne şer‘ ile ne kanunla”

El-cevab: Arazi-i merkûme ne oşriyye ve ne harâciyyedir, arz-ı memleketdir, ne hîne fethde gânimine taksim olunub oşriyye kılınmıştır ve ne eshâbına temlik olunub harâciyye sarf kılınmıştır. Belki rakabe-i arz beytü'l-malindir. İfrâz olunub mutasarrıf olanlara icâre tarîkiyle virilmiştir. Zirâ'at ve harâset idüb harâc-ı muvazzafını ve harâc-ı mukâsesini virüb tasarruf iderler tahrîr olunan ahkâmın vedi'at ve 'âriyet kılınması şer'i değildir, nâs içinde câri olan bey' ve şirâ vakf dükkanları icâre ile sâkin olanlar bey' itdikleri gibidir⁵⁴¹, sipâhiden izinsiz olan mu'âmelat külliyyen bâtıldır, amma hakk-ı tasarrufiçün bir mikdar nesne mukabelesinde ferâgat idüb sonra sipâhi tapu ile virmek şer'i şerife muhâlif değildir, aldığı akçe arzın ücret-i mu'accelesidir, kudat-ı mahza re'ayanın virüb almasına bey' (ve şirâ) itlak idüb hüccet virmek asla şer'-i şerîfe muvâfık değildir. İnşâsı ve imzası dahi bâtıldır. Ketebe el fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

5.

Mesele: Bu suretde Anadolu'da olan arazinin dahi ahkâmı ve vedi'at ve 'âriyet ve selâtin vakf itdikleri arazide dahi böyle midir? Ve re'aya ellerinde olan araziye kendüleri zirâ'at itmeyüb ahara icâr itmeleri sahih midir? Ve aldıkları (akçe kendülere helal midir? Yoksa vakf içün zabt eylemek ca'iz midir)⁵⁴² beyân buyurula.

El-cevab: Bu arazinin ahkâmı böyledir, vedi'at ve 'âriyet 'ukûd-ı lâzımeden değildir, eshâbı diler ise istirdâd iderler, icâreye virmeleri bâtıldır, vakfa tammam ecr-i misl hâsıl olduktan sonra müstehir eshâb-ı araziye bir mikdar nesne virmeleri haram olmaz, ecr-i misl arazi anınla tammam olur ise ol dahi vakfa zabt olunmak lâzımdır, re'ayaya haramdır. Ketebe el fakir Ebussuud

⁵⁴¹ In the copy I instead of "gibidir" "gibi değildir" Most probably it is a writing mistake.

⁵⁴² This part could not be seen in the copy F.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

6.

Mesele: Arz-ı mîrî kitaplarda arz-ı ‘öşriyye didikleri midir? Yoksa harâciye midir? Ve tasarruf iden re‘ayanın bey‘ eylemeleri (ve rehn eylemeleri ve vakf eylemeleri ve vasiyet eylemeleri ve)⁵⁴³ (hibe eylemeleri) ve mirâs değmesi ve şüf‘ası câiz midir, ve sair ahvâl ve ahkâmı nicedir? Kudat dahi sicillerine kayd idüb ve hüccet virüb imza idegelmişler inde’ş-şer‘ makbûl müdür?

Ve kendüler zirâ‘at ve hırâset itmeyüb ahara icâr itmeleri sahîh midir? Ve aldıkları akçe kendülere helâl midir? Ve selâtin-i (mâziye) vakf eyledikleri arazi dahi nicedir beyan buyurula.

El-cevab: Kitablarda olan arz-ı öşriyye ve arz-ı harâciyye sahiblerinin mülkleridir. İkisinde böyle tafsîl olunan (ahkâm-ı) mülk cem‘an caridir. Arz-ı mîrîde ahkâm-ı mezbûrenin hiçbiri câri değildir, aslı haraciyedir, amma kimesneye temlîk olunmayub beytü’l-mal için ifrâz olunub tasarruf idenlere icâre tarîkiyle virilmiştir, eküb biçüb harâc-ı muvazzafın çift akçesi adına virirler, ve harâc-ı mukâsemesini öşr adına edâ idüb fevt olduklarında oğulları kalsa ellerinde kalub oğlu kalmayub kızı kalsa il virdiği tapu ile ana virilmek emr olunmuşdur, kimesnesi kalmasa ahara icâreye virilmek emr olunmuşdur tapu adına virilan akçe ücret-i mu‘accedir, Zaman tasarrufları tayin olunmammağla⁵⁴⁴ icare-i fasîdedir. Amma yeri tâtil itmeyüb illerinden alub ahara virmekden sipâhi men‘ olunmağın almağa şer‘an kâdir değildir, heman hukuk-ı arz ne ise anı alur, Rumili’ndeki re‘âyânın ellerindeki arz ne öşriyye ve ne haraciyyedir, arz-ı memleketdir ve hini fethde ne gânimine kısmet olunub öşriyye kılınmıştır ve ne eshâbına temlîk olunub harâciyye sarf kılınmıştır. Belki rakabesi beytü’l-mal ifrâz olunub mutasarrıf olanlara icâre tarîkiye virilmiştir.

⁵⁴³ This part could not be seen in the copy F.

⁵⁴⁴ “Olunmağın” in the copy J

Zirâ‘at ve harâset idüb harâc-ı muvazzafın ve harâc-ı mukâsesinin virüb (tasarruf iderler.)⁵⁴⁵ Tahrîr olunan ahkâmın vedi‘at ve ‘âriyetinden kalanı şer‘i değildir, nâs içinde câri olan bey‘ ve şîrâ vakf dükkanları icâre ile sakin olanlar bey‘ eyledikleri gibidir. Sipâhiden izinsiz olan mu‘amelat külliyan batıldır. Amma hakk-ı tasarrufuñun bir mikdâr nesne alub feragat ittikte sipâhi tapu ile virmek şer‘-i şerîfe muhâlif değildir, aldığı arzın ücret-i mu‘accelesidir, kudat-ı mahza re‘ayanın virüb almasına bey‘ ve şîrâ itlak idüb hüccet virmek asla şer‘e muvâfık değildir. İnşası ‘ukûd-ı lâzımeden (değildir), eshâbı ne vakt dilerler ise istirdâd iderler icâreye virmeleri dahi bâtıldır⁵⁴⁶. Vakf yerlerde vakfa tamam ecr-i misl hasıl olduktan sonra müstecirler eshab-ı araziye bir mikdar nesne virseler haram olmaz, ecr-i misl (arazi) anınla tamam olursa ol dahi vakfa alınmak lazımdır, re‘ayaya haramdır. Şehrler içinde olan yerler mülkdür. Sahibi bey‘e ve (şîrâyâ ve rehne) ve hibe ve vakfa kâdirdir. Fevt olıcak cem‘i vereseye intikâl ider. Mîrî arz karyeler etrafında olan zirâ‘at olunur yerlerdir kim sahibleri kulluğun çıkub behresin virirler. Bey‘e ve hibeye ve vedi‘aya kadir değillerdir. Ketebe el-Fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

7.

Mesele: Arazisi bir camiye vakf ve rüsûm-ı ‘örfiyyesi sipâhi tımarı olan vilâyetde mahlûl olan yeri müteveli-i vakf mı tapuya virür yoksa sipâhi mi virür beyân buyurula.

El-cevab: Tapu resmi yerin tasarrufu mukâbelesinde virilür nesnedir, (yerin) rakabesi vakf olıcak münâfi‘ mukâbelesinde virilan dahi vakfın ücret-i mu‘accelesi olub sâir ücret-i senevîye ve ücret-i şehriyesi gibi müteveli zabt eylemek gerekdir, sipâhi aldığı ol yerlerin öşri onda bir yahud sekizde -bir virilan harac-ı mukâsesini

⁵⁴⁵ In the copy F “sarf iderler”

⁵⁴⁶ In some copies it is written as “bâtıl değildir”. In the copies D, H, I and K the word is “bâtıldır”. Bâtıldır makes more sense in the fetva.

ve çift resmi adına virilan harac-ı muvazzafıdır. Bunun⁵⁴⁷ ikisi bile rüsûm-ı şer‘iyedendir. Ve sipâhinin helâl hakkıdır. Rüsûm-ı örfiyyede elinde asla yer olmayan *re‘ayadan caba bennak adına alınan ve anın emsâli rüsûmdur. İki başlı (olmayan)⁵⁴⁸ arazi-i sultaniyenin resm-i tapusu dahi sipâhinin idüğü muhakkaktır. Lâkin diyâr-ı Rum ki arazisi iki başlıdur anın resm-i tapusunu asla eshâb-ı emlâk ve mütevellî-i vakf alı⁵⁴⁹ gelmeyüb sipahiler alıgelüb defâtir-i kadîmde ve hadisede anlar hâsıl kayd olunmuşdur. Mahza menâfi‘-i arz mukâbelesinde virilmekle ücret-i mu‘accedir deyu kudat cümlesin ya bazısın (emr-i sultânîsiz/emr-i sultânîsi oldukda) vakfa hükm eylemeğe kâdir değildir. Ketebe el-Fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

8.

Mesele: Zeyd on iki⁵⁵⁰ pare evlerini ve davar (damlarını) havlular ile muttasıl olan turunc bağçelerin vakf bina eyleyüb vakfiyeti müseccel dahi olsa ve hem öşri dahi ma takaddemden beyliğe virilür olsa şer‘an vech-i meşrûh üzre olan mezbûratın vakfiyeti sahîh olur mu beyân buyurula.

El-cevab: Arazi-i sultaniyye üç kısımdır. Bir kısmı arazi-i harâciyye ve (bir kısmı dahi arazi-i öşriyye) ve bir kısmı dahi arazi-i memleketdir. Bu kısım sâlisdir ki beynü'n-nâs arz-ı mîrî demekle ma‘rûfdur. Arz-ı harâci oldur ki fatihi olan padişah ol yeri tutub ehlini anda karar itdürüb yerlerin yedlerinde ibkâ itdürüb üzerlerine arz-ı harâcî vaz‘ eylemiş ola. Yahud anları andan gidüb ahar kâfirleri anda götürüb iskân eyleyüb yerleri anlara birer mikdâr harâc ile virmiş ola, bunun gibi arzın bey‘i ve hibesi ve (tevrîsi) ve vakfiyeti sahihdir, zira aslına/ehline takrîr ve iskân fâtih birle (araziye) mâlik olurlar, ve arz-ı ‘öşri oldur ki fatihi ol yeri unveten alub ehlini

⁵⁴⁷ -- This part could not be seen in the copy F.

⁵⁴⁸ In the copy E, instead of “iki başlı olmayan arazi” there is “iki başlı arazi”

⁵⁴⁹ In the copy F “tasarruf ide”

⁵⁵⁰ In the copies E, I, J and K “10 pare”, instead of “12 pare”

iclâ idüb andan gayru Müslümanlara taksîm eyleyüb arzdan hâsıl olanın bazını anlara koyub bazını mesârif-i beytü'l-mâl için zabt itmiş ola buna arz-ı sadaka dirler, Hulefâ ve tabi'yin Zamanlarında heman on hissedenden bir hisse alınub mâ bâkisini sahib-i arza kodukları için arz-ı 'öşri demekle ma'rûf olmuştur, bunun dahi aslına mâlik olmağın bey'i ve (rehni) ve hibesi ve vakfiyeti ve verâseti sahihdir. Ve arz-ı hân-ı memleket oldur ki hini fethde ne vechle alındığı ve ne vechle virildiği ma'lûm olmayub yahud mâlikleri munkarız olub mechûlü'l-hal ve mechûlü'l-mâlik olmağla beytü'l mâl zabt olunub vukelâ-i sultâni vilâyet yazdıkdâ iktâ' eyleyüb bazı sipâhiye (ve gayr-ı sipâhiye idrâr-ı tımar -üzre virile. Bu diyarda arz-ı mîrî bu kısma denilür, ve sahib-i tımar)-⁵⁵¹ berat veya tezkere ile hakk-ı karara müstehak olub re'âyâ ve sükkânına tasarrufın satub rüsûm-ı örfiyye ve hukuk-ı şer'iiyesin alur bu kısmın ne sahib-i tımar ve ne mutasarrıf-ı arz aslına/ehline verese-i arza/ve rakabe-i arza malik olmadıkları için ne bey'i ve ne hibesi ve ne vakfiyeti câizdir, lakin, icâre ve i'aresi câizdir, amma bi-hasbi'l-kanun bey' ve evlâd-ı zekere ırsen tecvîz olunmuştur, öyle olsa suret-i fetvâda olan evler ve damlar ve bağçelerin yerleri eğer arz-ı harâcî ya öşri ise vakfiyeti⁵⁵² (sahih olur ve eğer arz-ı hân-ı memleket ise vakfiyeti sahih olmaz. Ketebe İbn-i Kemal)⁵⁵³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

9.

Mesele: Re'âyânın tasarruflarında olan tarlaların bazı çayır olmağla kâbil olub zirâ'at itmeyüb çayıra koyub bir yıl hasıl olan otluğun biçüb intifa' itseler mîrî tarafından ihtiyâc olıcak ol tarlalar re'âyâdan mîrî için alınmak şer'an câiz olur mu?

Beyân buyurula.

⁵⁵¹ This part could not be seen in the copies J and K

⁵⁵² In the copy K "vakfiyeti sahih olmaz"

⁵⁵³ In the copy J "sahih olmaz, Ahmed İbn Kemal"

El-cevab: Re‘âyânın ellerindeki yerleri mülkleri değildir. Arazi-i memleketdir. Hîne fethde kimesneye temlik (olunmayub)⁵⁵⁴ zirâ‘at ve hırâset idüb öşr adına harâc-ı mukâsesinin ve resm-i çift adına harâc-ı muvazzafın virmek emr/murad olunmuştur. Re‘âyânın hakkı zirâ‘at ve hırâset idüb öşr adına harac-ı mukâseme ve resm-i çift adına harâc-ı muvazzafın virmek emr olunmuştur. Re‘âyânın heman zirâ‘at ve hırâset ile mü‘ennet ve zahmet çeküb tahsîl itdiğünün hukuk-ı mezkûresi virildikten sonra kalandan almaktır. Hatta üç yıl ta‘til eylese elinden alınub ahara virilmek meşrû‘dur. Tarlayı çayıra komak ta‘tildir. Mukâbelesindeki mukata‘a zirâ‘atden hâsıl olıcak öşre mu‘adil olmaz. Ve hâsılın öşri alınmak ile bâkisi re‘âyânın olmak ‘amel ile hâsıl olan gallasıdır. Re‘âyânın ‘amelinsiz hâsıl olanın öşri alınmak ile bâkisi ra‘iyyetin hakkı olmaz. Belki mü‘ennetlerine hâsıl viren yerlerin hâsılına (kıyasdır) beytü’l-mâlde hacet olıcak ahara virilmek meşrû‘ değildir, lakin ellerinde olan tarlaları mukâbelesinde her çiftliğe ta‘yin olunan harac-ı muvazzafın bir miktarı ref‘ olunmak lazımdır. Ketebehu el fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

10.

Mesele: Padişah-ı İslam bir kal‘ayı feth itdikde etrafında olan araziyi ahali-i kal‘aya mera‘ olmak üzere deftere kayd itdürüb badehu gelen padişahlar Zamanında muharrer vilâyet çıktıkda arazi-i mezkûrenin ziyadeye vasatı olmağla ol arazide birkaç çiftlik bağlayub erbâb-ı tımara mahsul kayd itmekle defter-i sultaniyede bu vech üzere mukayyed olub minval-i meşrûh üzere ol çiftlikleri (eshâbı) zabt ve öşr ve resmin sipahilerine virirler iken hâlâ kal‘a-ı merkûme ahalisi mukaddema hini fethde ol arazi bize mera‘ kayd olunmağla bizim mera‘ımızdır deyu ol çiftlikleri ref‘ ve yerini kal‘ ol mera‘ olmak üzere ibkâya kâdir olurlar mı?

⁵⁵⁴ In the copy F “olunub” instead of “olunmayub”

El-cevab: Olmazlar. Ketebe el fakir Mehmed Bahai⁵⁵⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

11.

Padişah-ı İslam halledallahu mulkehu ve saltanatihu alâ mefârikü'l-enam Hazretleri tevfik-i bâri rabbâni ve teyid-i rabbâni bâri-i ve teyid-i rabbâni ile ile serîr-i saltanat samihatü'l imade ve kürsiyi hilafet vasiatü'l-evtada cülûs-ı hümâyunları ile teşrîf buyurdukda havza-ı hükümet-i tame ve daire-i eyalet-i âmmelerinde münderic olan memâlik-i fesihatü'l-eknâfda mütemekkin ve ekalim-i seb'atü'l-etrâfda mütevattın olan tevai'f-i enam ve kabai'l-i has ve 'âmın kura' ve emsarda ve eknâf ve aktârda ve suhul ve cibalde ve evdiye ve tilalde medâr-ı ma'aşları ve menât-ı intifâ ve inti'aşları olan dâr ü diyarda menkul ve akarda ve emlâk ve ziya'da ve ebniye ve bukâi'da ve menâzil ve menâhilde ve besâtin ve hadai'kde ve sair celai'l ve dekai'kde kabza-i tasarruflarında olan biza'ları kainan men kane teftîş ve tenkîr olunub kalîl ve kesîr ve nekîr ve kıtmîr silk-i seture nazm olunub aba-i izam ve ecdâd-ı kiramlarının senet-i seniyye ve adet-i behiyyeleri münhac üzre defâtir-i sedide-i sultaniyye ve cerai'd-i cedide-i hakâniyye akd olunmak emr olunub lâkin defâtir-i kerime-i kadimde arz-ı memâlik-i mahmiyyenin tefâsil-i ahvâline ta'arruz olunmayub künh ve hakikati nedir öşriyye midir harâciyye midir, ve tasarruf idenlerin mülkleri midir (değil midir)? Keşf ve beyan olunmadığı sebebden re'aya ellerinde olan yerleri öşriye sanub (sekizde bir virmeğe niza' idüb ve kendilerinin mülkleri sanub)⁵⁵⁶ sair mülkleri gibi birbirlerine bey' ü şirâ idüb bazı dahi zu'mlarınca vakf idüb vulat ve hükkam dahi hakikat-i hâle vâkıf olmayub hilâf-ı şer'-i şerif bey' ve şirâ hüccetleri ve vakfiyyeleri virmeğe nizâm-ı umur ve mesâlih-i cumhura halel-i azim gelmeğın defâtir-i şerife-i hakâniyenin mu'attallarında arazi-i

⁵⁵⁵ In the copy B instead of Ebussuud, Bahai is written

⁵⁵⁶ This part could not be seen in the copies I and J

memâlik-i mehmiyenin hakikat keşf ve tevzih ve mutasarrıfların keyfiyyet-i tasarrufları beyan ve tasrih olunmak fermân buyurulub bu fakire vilâyet-i Rumili'nde Liva-ı Üsküp ve Liva-ı Selanik tahriri tefvîz buyuruldukda mütevekkilen alallahi te'ala tahrire mübaşeret ve tesaddi olunub mukaddema şerh ve tafsîl (ve takrîr) ve tekmlil olunur ki bilâd-ı İslamiyye'de olan arazi mukteza-ı şer'iat(-ı şerife) üzere üç kısımdır (bir kısmı öşriyyedir ki hîni fethde ehl-i İslam'a temlik olunmuşdur,) sahih mülkleridir, sair malları ve mülkleri gibi nice dilerlerse tasarruf iderler, ehl-i İslam üzerine ibtidaen harâc vaz'ı na-meşrû' olmağın öşr vaz' olunmuşdur. Ekerler ve biçerler, (eşya) hâsıl olan gallenin öşründen gayri bir habbe asla alınmaz. Anı dahi kendiler fukara-ı mesâkine virirler, sipahiden ve gayriden asla bir ferde helal olmaz.

Arz-ı Hicaz ve Arz-ı Basra böyledir, bir kısmı dahi harâciyyedir ki hîne fethde keferenin ellerinde (takrîb ile) mukarrer kılınub kendilere temlik olunub üzerlerine hâsıllarından öşr yahud semen (yahud bey') ya sub' yahud sudüs nısfına değın arzın tahammülüne göre harac-ı mukâseme vaz olunub yılda bir mikdar akçe dahi harâc-ı muvazzaf (arz-ı muvazzaf) vaz' olunmuşdur, bu kısım dahi sâhiblerinin mülk-i sahihleridir. Bey' ü şirâya ve sair enva'i tasarrufata kâdirlerdir, şirâ(iştirâ) idenler dahi vech-i meşrûh üzere ekerler ve biçerler ve harâc-ı mukâsesinin ve harâc-ı muvazzafın virirler, ehl-i İslam iştirâ itseler kefereden alınageldiği haracları sâkıt olmaz, bi kusur edâ ideler, eğerçi ehl-i İslam üzerine ibtida' harâc vaz' olunmak meşrû' değildir amma bekaen alınmak meşrû'dur mutasarrıf olanlar eğer ehl-i zımmetdir ve eğer ehl-i İslam'dır madam ki ellerinde olan yerleri zirâ'at ve hırâset idüb ta'til eylemeyeler asla dahl ü ta'arruz olunmaz, nice dilerler ise tasarruf iderler, fevt olduklarında sair emvâl ve emlâkları gibi vereselerine intikâl ider, Sevâd-ı Irak arazisi böyledir, kütüb-i şer'iyede mestûr ve menşûr olan arazi bu iki kısımdır, bir

kısmı dahi vardır ki ne öşriyyedir ve ne vech-i meşrûh üzre haraciyyedir, ana arz-ı memleket dirler, aslı haraciyyedir, lakin sahiblerine temlik olunduğu takdirce fevt olub verese-i kesire mabeynlerinde taksim olunub her birine bir cüz‘ kat‘ döküb (bade‘t-taksim veresinin her birinin hissesine göre haracları tevzi‘ ve tayin olunmakda)⁵⁵⁷ kemal-i su‘ubet ve eşkal olub belki adeten mahal olmağın rakabe-i arz beytü‘l-mâl-i Müslimin için alıkonulur. Re‘ayaya (‘âriyet) tarikiyle virilüb zirâ‘at ve hırasat idüb bağ ve bağçe ve bostan idüb hasıl olandan harac-ı mukasemesin ve harac-ı muvazzafın virmek emr olunmuşdur. Sevad Irak’ın arazisi (bazı eimme-i din mezheblerinde bu kabildendir, bu diyar-ı bereket-i şî‘arın arazisi dahi)⁵⁵⁸ bu üslub üzerine arz-ı memleketdir ki arz-ı miri dimekle ma‘rufdur. Re‘ayanın mülkleri değildir. ‘Âriyet tarikiyle tasarruf idüb zirâ‘at ve harâset idüb ve sair vücuh istiglâl ile istiglâl idüb öşr adına harac-ı mukâsesinin ve çift akçesi namıyla harâc-ı muvazzafın virüb (madamki tatil itmeyüb vücuh-ı merkûme üzre tamir idüb)⁵⁵⁹ hukukın eda eyliyorlar, kimesne dahl ü ta‘arruz eylemeyüb (fevt olıncaya değin nice dilerler ise öyle tasarruf iderler, fevt olduklarında) (oğulları ve kendünün makamlarına kaimler olub tafsîl-i mezkûr üzre tasarruf iderler,)⁵⁶⁰ oğulları kalmaz ise haricden tamire kâdir kimesnelerden ücret-i mu‘accele alınub tapuya virülür, anlar dahi tafsîl-i sabık üzre tasarruf iderler, şöyle ki mezburların birisi tasarrufunda olan yeri üç sene tatil eylese şer‘le elinden alınub ahara tapuya virülür. Bunların hiçbirisi vücuh-ı mezbureye muhalefet ile tasarrufa kadir değildir, bey‘leri ve şîrâları ve hibeleri ve *sair vücuh ile temlikleri ve temellükleri*⁵⁶¹ ve vakf itmeleri cemiyen batıldır ve (anın üzerine kudatın virdikleri hüccetler ve vakfiyeler

⁵⁵⁷ This part could not be seen in the copies I

⁵⁵⁸ This part could not be seen in the copies F

⁵⁵⁹ This part could not be seen in the copies C and H

⁵⁶⁰ This part could not be seen in the copy K

⁵⁶¹ This part could not be seen in the copies E and M

külliyen bâtıldır)⁵⁶² amma bir kimesne tasarruf itdüğü yerden feragat itmek isteyüb sipahi ma'rifetiyle bir kimesneden hakk-ı feragatı için bir mikdar akçe alub feragat itdüğün(de) sipahi ol kimesneye tapuya virse meşru ve makbuldür. Ketebe El-Fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

12.

Mesele: Arz-ı mîrîyenin bey' ve hibesi ve şüf'ası ve vakfı bedel-i sulh deyu virilmesi şer'an caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz.

Mesele: Bu suretde zikr olunan bey'in sıhhatine hükm iden kadıya şer'an ne lazım olur?

El-cevab: Bâtı-ı muhazdır min bad itmemek gerekdir. (Ketebe El-Fakir Ebussuud)⁵⁶³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

13.⁵⁶⁴

(Kanunname-i Mu'tebere) Der Beyan-ı Ahvâl-i Erbâb-ı Tapu:

Ra'ıyyetden ve erbâb-ı tımardan ve gayriden (yer ve) çayır tasarruf idenlerden biri fevt olub oğlu kalsa tasarrufunda olan yerleri ve çayırları bilâ tapu oğluna intikâl ider.

Oğlu kalmayub kızı kalsa bî gazez kimesneler takdîr eyledikleri tapu ile kızlarına intikâl ider.

(Kızı kalmayub baba bir er karındaşı kalursa yine bî gazez kimesneler takdir eyledikleri resm-i tapu ile karındaşına)⁵⁶⁵, (baba bir er karındaşı olmayub)⁵⁶⁶ yurdu

⁵⁶² This part could not be seen in the copies C and H

⁵⁶³ This part could not be seen in the copy H

⁵⁶⁴ This part is under the title Kanunname-i Cedid in the copies E and K

⁵⁶⁵ This part could not be seen in the copy F

üzerinde sâkin olan hemşiresine, hemşiresi olmayub (babası kalursa tapu ile babasına, babası kalmayub)⁵⁶⁷ validesi kalursa tapu ile validesine, validesi olmayub müşterekleri var ise tapu ile müştereklerine, yok ise ol yerler üzerinde eşcârı olub vereseye intikâl iderse ol eşcâr intikâl eyleyen varise, ol eşcârda hasıl olan meyve görüb gözetmekde su‘ubet olan vâris-i müşterekden takdîm olunmuştur.

Bunlardan sonra karye halkından bir yer ve çayıra zarûreti olub tapu ile talib olanlara virilür.

Ve harice virmek hilâf-ı kanundur, karye halkından talib olub tapu ile almazlar ise ol Zaman sahib-i arazi muhayyerdur. (İstedîğine tapu ile virür, sahib-i arz)⁵⁶⁸ tapuya müstehak olan yeri ve çayırları kendi tasarruf itmek ve oğluna virmek kat‘a caiz değildir, ve tapu hususunda li ebeveyn karındaş (ile li eb karındaşlar) müsâvîdir, li ebeveyn zevi’l-karâbeteyndir deyu tercih olunmaz zira mirâs gibi değildir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁶⁹14.

Şeyhülislam merhum Yahya Efendi’nin talebiyle Divân-ı Humâyundan Okçuzade Efendi’nin ihrâc eylediği kanundur (ki hâlâ muteberdir.)

Müteveffanın mahlûl olan yerleri (tapu ile)⁵⁷⁰ kızına, yok ise li eb er karındaşına (yok ise ol mahalde sakin kız karındaşına, yok ise babasına, yok ise validesine (tapu

⁵⁶⁶In the copies B, F and G “kızı kalmayub baba bir er karındaşı yoğ ise”

⁵⁶⁷This part could not be seen in the copy H

⁵⁶⁸This part could not be seen in the copy F

⁵⁶⁹Before this part, in the copy D the following passage is inserted:

Kanunname-i Sultan Ahmed Han der Zaman-ı hazret Sultan Ahmed Han ibn Sultan Han ruh-ı Allahu rahmani ferad sayi’l- cenab bi’l-fazl ve’l-ihsandır. Arazi-i miriye ki ahval av beyan girde bi ayn sink amel gerdun fermude est fi sene semane ve aşara ve elf arazi-i miride yerler ve çayır tasarruf idenler vefat eyleyüb oğulları ve kızları ve sair varisleri kalsa cümle yerler tapusuz ale’t-tevali erkek oğullarına intikal ider sairlerine yer ve çayır virilmez eğer müteveffanın oğulları babaları vefat eylediği Zamana sagir bulunmağla babaları yerleri ve çayırları aharin eline düşse tasarruf itmeğe kadir ve balığ oldukdan sonra on yıla değin her kimin elinde bulurlar ise eline on yıldan sonra alınmaz, yer ve çayır tasarruf idenin olur, eğer müteveffanın oğlu kalmayub kızları ve baba bir er karındaşları kalsa er karındaşı kız takdim olunur bi gazez Müslümanlar takdir eylediği resmi tapu ile babaları yerlerine ve çayırlarını ale’t ? kızlarına virilmek ferman olunmuşdur 182 şehr-i cemadiyü’l-ahir. Bazı müteveffanın kızları sagire ve kebire olub babaları vefat eylediği tarihten on yıla dek resm-i tapu ile alub on yıldan sonra virilmeye deyu ferman buyurulmuşdur. (1014)

ile virilür.) Bunlardan gayri ekaribe hakk-ı tapu yokdur. (Yaylak ve kışlağın dahi hükmü sair arazi gibidir.)⁵⁷¹

(Mer'î müteveffanın mahlul olan yeri tapusuz⁵⁷² ancak oğluna virilür.)⁵⁷³

Müteveffa (zimminin) yeri Müslim oğluna intikâl itmez.

Müşterek yer tasarruf idenlerden biri fevt oldukda yahud haricden bir kimesneye tefvîz itdükde şeriki ahâr (ahâr kimesneye) virdirmeyüb resm-i misli ile alur. Beş seneye dek hakk-ı taleb vardır.

Ta'til ile tapuya müstehak olan yeri yine tapu ile mutasarrıf-ı sabık alur.

Bir tarla mutasarrıfı olan ahâr diyara gidüb üç sene ta'til itmekle tapuya müstehak olur. Sâhib-i arz muhayyerdir, isterse hakk-ı tapusu olanlara virür, isterse ahara virür, vefata göre değildir.

(Sıgarın yeri mu'attıl kalmağla tapuya müstehak olmaz. Sıgarın yeri ahara virilse badi'l-bülüğ on seneye dek alur.

Müşterek orman tasarruf idenlerden biri baltasıyla açub tarla itdükde şeriki ol tarlada müşterek olur.

Sâhib-i arz izinsiz tarla tefvîzi muteber olmaz. Birkaç sene mürûr ve öşr ve resmin dahi alsa izn olmaz. Sarîhan izn lazımdır.

Tarla tefvîzinde tımarıda şerik olanlardan birinin izni kifâyet ider.

Arz tasarruf idenlerden hususunda sâhib-i arz izinsiz fâriğ oldukda sâhib-i arz isterse izn virir, isterse yine eski mutasarrıfa red ider.

Tarla kurbunda değirmen ihdas iden sâhib-i arz ve mutasarrıf olanın izni olmadın ol tarla üzerinde hark hafr idemez.

⁵⁷⁰ This part could not be seen in the copy H

⁵⁷¹ This part could not be seen in the copy H

⁵⁷² In the copies E, I and J "tapu ile"

⁵⁷³ This part could not be seen in the copy E

Tarla tasarruf idenler zira‘alerin kaldırdıktan sonra aharin koyunların ra‘y için bir mikdar akçelerin alsalar sâhib-i arz mezburları ra‘iyden men‘e kâdir değildir.

Bir karye halkının tasarruflarında olan yerlerden boz ve kır kalub (zirâ‘at olunmayan yerler üzerinde)⁵⁷⁴ bazı kimesneler davarların kadimden yürüde geldik deyu cebran yürütmeğe kadir olmazlar. Sahib-i arz dahi birkaç akçelerin alub yürütmeğe kadir olmaz.

Zirâ‘at olunur, hâsıl virür alâ yerden yetmiş seksen dönüm evsatü’l-hal olan yerden yüz dönüm, edna yerden yüz otuz dönüm bir çiftlik ‘itibar olunmuştur.

Ve dönüm hutuvat-ı mütevassıt ile kırk hatve yerdir. Resm-i çift hassa penbe biter yerden iki dönüme bir akçe, vasatü’l-hal olan yerden üç dönüme bir akçe, edna yerden beş dönüme bir akçe resm-i dönüm alıviresiz deyu emr-i şerif varid olmuştur. (Bir zımmi mürd olub Müslim oğlun yahud Müslim karındaşın terk eylese tasarrufunda olan arazi-i emîrîyesi oğluna tapusuz ve karındaşına tapu ile zabt itmek kanundur. Tapuda hilâf vardır diyenin kavline ‘itibar olunmaz.

Müteveffa zimminin yerleri Müslim oğluna intikâl itmez *ve (tapu hususunda li ebeveyn karındaş ile li eb karındaş müsavidir)⁵⁷⁵. Li ebeveyn zu’l-karabetindur deyu tercih olunmaz, miras gibi değildir, gaflet olunmaya.*⁵⁷⁶ Bu husus diyar-ı Rum’da kesirü’l-vuku‘dur.)⁵⁷⁷

Toprak babadan intikâl itdiği gibi anadan da intikâl itmek kıyas idi. Amma intikâl eylememek babında emr-i şerif vârid olmuştur. Hükkam-ı hükm eylemekden mahcurlardır. Müteveffiye ananın yeri ancak oğluna tapu ile virilür böyle hükm olunur. Allahü teala ‘alem bi’s-sevab.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁷⁴ This part could not be seen in the copy D

⁵⁷⁵ B, C, E ve J kopyasında burası eksik. This part could not be seen in the copies B, C, E and J.

⁵⁷⁶ ** This part could not be seen in the copy K

⁵⁷⁷ This part could not be seen in the copy J

15.

Kanun-ı Cedîd der beyân-ı ahvâl-i arazi bin on sekiz tarihinde fermân olunmuşdur. Merhum Yahya Efendi'nin mektubcusu Bosnevi Mehmed Efendi hattından menkul hatdan nakl olunmuşdur. Bunun fevkinde (1040 tarihinde) muharrer kanunnamenin tıbkıdır ancak tertib-i gayridir ve mukarrer olan terk olunmuşdur:

Bir tarlanın mutasarrıfı yabanda iken bir kimesne ol tarlanın üzerine izn-i sipahi ile bina ihdâs eylese, geldikde ol binayı ref' itdirür. Tarlanın kurbunda değirmen ihdâs iden sâhib-i arz ve mutasarrıf olanın izni yoğiken ol tarla üzerinde hark hafr idemez.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

16.

⁵⁷⁸ Nev-i ahar: Evkâf-ı selâtinden icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile arazi ve menâzil ve dekakin tasarruf idenlerden birbirlerine ferağ itdiklerinde ve yahud babaları ve anaları vefât itdikde bilâ özr üç ay ihmâl idüb izn olmayub vakf defterine kayd itdürmiyecek mütevellî dilediğine tefvîz ve icâr ide deyu bin otuz dört recebi ile müverrih emr-i alî vârid olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

17.

Nev-i ahar: Müteveffanın mahlûl olan yerleri kızına, yok ise li eb er karındaşına yok ise ol mahalde sakın kız karındaşına, yok ise (babasına, yok ise anasına)⁵⁷⁹ bunlardan gayri ekâribe hakk-ı tapu yokdur.

A, B, D, E, F, G, H, I, K

18.

Nev-i ahar: Müteveffanın mahlûl olan yerleri ancak oğluna tapusuz intikâl ider.

⁵⁷⁸ Before this part in the copy A "Değirmen bina iden hark hafrında ikisinin iznine muhtâcdır."

⁵⁷⁹ This part could not be seen in the copy J

A, C, D, F, G, H, I, J, K

19.

⁵⁸⁰Müteveffa zımmînin yerleri Müslim oğluna intikâl itmez.

20.

Müşterek yer tasarruf idenlerden biri fevt oldukda yahud hâricden bir kimesneye tefvîz itdükde şerik-i ahar ahara virdirmeyüb resm-i misli ile alur, beş seneye dek hakk-ı taleb vardır.

A, D, F, G, H, I,

21.

Nev-i ahar: Ta‘til ile mahlûl ve tapuya müstehak olan yerleri yine tapu ile mutasarrıf-ı sâbık alur.

A, D, F, G, H, I,

22.

Nev-i ahar: Bir tarlayı mutasarrıf olan ahar diyara gidüb üç sene ta‘til itmekle tapuya müstehak oldukda sahib-i arz muhayyerdir isterse hakk-ı tapusu olanlara virir, isterse ahara virir, vefâta göre değildir.

A, D, F, G, H, I,

23.

Nev-i ahar: Hüdâyi nâbit olan eşcârı sahib-i arz tapu ile virmek murad itdükde muhayyerdir, isterse kadîmden mutasarrıf olana virir isterse ahara virir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

24.

Kanun: Yaylak ve kışlağın ahkâmı sair arazi gibidir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, K

⁵⁸⁰ Before this part in the copy J: “Müteveffanın mahlûl olan oğlu yoğsa tapu ile kızına intikâl ider”

25.

Kanun: Sıgarın yerleri ahara virilse badi'l-bülüğ on seneye dek alur.

A, C, D, G, H, I, J,

26.

Kanun: Müşterek ormanı mutasarrıflarından biri baltasıyla açub şerîk-i müşterek olur. (İla ahara bâlâdaki kanun gibidir, ahkâmı beraberdir.)⁵⁸¹

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

27.

Der beyân-ı kanun-ı ahvâl (ibn bilâ)⁵⁸² tapu babasından:

Ra'ıyyetden ve erbâb-ı tımardan ve gayriden bazı re'aya ve askerîden yer ve çayır tasarruf idenlerden biri fevt olub oğlu kalsa tasarrufunda olan yerleri ve çayırları bilâ tapu oğluna (meccânen) intikâl ider. Gerek kebîr ve gerek sagîr olsun beraberdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

28.

Kanun-ı Mu'teber: Diyâr-ı Rum'da olan yerlere arz-ı mîrî denilür ve sâhib-i tımar berat veya tezkere ile hakk-ı karara müstehak olub re'aya ve sükkanı tasarrufun satub rüsûm-ı örfiyye ve hukuk-ı şer'ıyyesin alub bu arz-ı mîrî kısmının ne sâhib-i tımar ve ⁵⁸³ne mutasarrıf-ı arz aslına ve rakabe-i arza mâlik olmadıklarıçün ne bey' ve ne hibesi ve ne vakfiyyeti caizdir. Ve lâkin icâre ve iaresi caizdir. Amma bî hasbi'l-kanun ferağ tasarruf tarîkiyle bey' ve evlâd-ı zekere arısı tecviz olunmuşdur.

Min mesail-i Kemalpaşazade

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁸¹ This part could not be seen in the copies E, J and K

⁵⁸² This part is not included in the copy F

⁵⁸³ In the copy F "ne örfiyye ve hukuk-ı şerıyyesin"

29.

Bu diyâr-ı bereket şî'arın 'amme-i arazisi arz-ı memleketdir. Rakabesi beytü'l-malindir. Tasarrufu re'ayaya icâre tarikiyle aslından tapuya virilmiştir. Tasarruf idüb harâc-ı muvazzafını ve harâc-ı mukâsesini sipahiye virirler. Bey' ve temlîke kâdir olmazlar. Fevt olub oğulları kalursa kendiler gibi tasarruf iderler ve illa kalmazlar ise sipahi ahara (tapu ile) virir. (Min mesail Ebussuud)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

30.

Re'aya elinde olan arazi ne öşriye ve ne harâciyedir. Belki arz-ı memleketdir ki arz-ı mîrî dimekle meşhurdur. Rakabesi beytü'l-malindir. Tasarrufu re'ayaya tefvîz olunmuştur. Ekerler ve biçerler. Harâc-ı muvazzafını çift akçesi adına, bazı diyarda tasma akçesi adına harâc-ı mukâsesinin öşr adına virirler. (Biri fevt olub oğlu kalsa kendi gibi tasarruf ider. Kimesne dahil idemez. Ve illa (ahara) sipahi tapuya virir. Kızı kalsa il virdiği tapu ile ana virilür.)⁵⁸⁴

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁸⁵**31.**

Bu diyâr-ı bereket şî'arın 'amme-i arazisi arz-ı memleketdir ki arz-ı mîrî dimekle ma'rufdur, re'ayanın mülkleri değildir, 'âriyet tarikiyle tasarruf idüb zirâ'at (ve harâset idüb) ve sair vücuh-ı istiglâl idüb öşr adına (harâc-ı mukasemesin) ve çift akçesi adına (harâc-ı muvazzafın) virüb madam ki ta'til itmeyüb -vücûh-ı merkûme üzerine ta'mir idüb hukukın eda ideler, kimesne dahl ve ta'arruz eylemeyüb-⁵⁸⁶ fevt olıncaya değin nice dilerse tasarruf iderler, *fevt olduklarında oğulları kendilerinin

⁵⁸⁴ This part could not be seen in the copy F.

⁵⁸⁵ Before the 20th in the copy HİCOS there is the following part:

Mesele: Zeyd-i zimmi Müslim oğluna intikâl olan arazi ne öşriyyedir, belki arz-ı memleketdir ki arz-ı mîrîdir. Mesail-i şeyhülislam müşarünileyh Ebussuud aleyhi rahmeti'l-vüdüd.

⁵⁸⁶ -- This part could not be seen in the copy H

makamların ka‘imler olub tafzîl-i merkuûm üzre tasarruf iderler, ketebe Ebussuud.*⁵⁸⁷

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

32.

Kanun: Bir kimesne yer tasarruf ider iken fevt olub, yeri oğluna intikâl idüb zabt ider iken sâhib-i arz elinde benden temessük yokdur deyu dahl eyledikde bu bâbda sâhib-i arzdan temessük lazım değıldir. Babası zabt itdüğü yerleri meccânen zabt ider. Kanun-ı mu‘teber ez kanunnâme-i Celalzade.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁸⁸**33**

Zeyd’in babasından müntakil mutasarrıf olduğı yerleri⁵⁸⁹ sâhib-i arz olan ‘Amr ben onları senden alub kışlak olmak üzre ahara tapu ile viririn dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Ketebe Abdülaziz Şeyhülislam)⁵⁹⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁸⁷ **This part could not be seen in the copy D.

⁵⁸⁸ In the copy D before this part, there is the following passage:

Mîri arz mutasarrıfları fevt oldukda oğulları kalsa ellerinde kalub oğlu kalmayub kızı kalursa il virdiğı ile tapu virilmek emr olunub kimesnesi kalmayub nihayet ahara icareye virilmek emr olunmuşdur, tapu ellerine virilen akçe ücret-i muaccele ve Zaman-ı mutasarrıfları tayin olunmammağın icare-i fasidedir amma yeri tatil itmedin ellerinden alub ahara virmekden sipahi men olunmağın almağa şeran kadir değıldir. Heman hukuk-ı arz ne ise ancak alur. Min mesail-i Ebussuud. Kırk elli yıldan beri Zeyd’in dedesinden ve anasından intikal itmiş kır raiysin tasarruf idüb sipahi elinde sahib-i arzdan temessük yokdur deyu almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe el-fakir Ebussuud.

Sihhatinde şu tarlaları Hind’den tevrıs? iden oğulları Amr ve Bıkr ve Beşr için tapu ile aldım deyu masarran? fevt olsa hala Zeyd oğulları biz dahi tarlalardan hisse aluruz babamız tasarruf itmekle deyu ol tarlalara müdahaleye kadir olur mu?

El-cevab: Amr ve Bıkr ve Beşr sagirleri halinde didiyse olmaz, el-fakir ketebe Mehmed Bahai.

⁵⁸⁹ In the copy I kopyasında “tarlaları”

⁵⁹⁰ This part could not be seen in the copy E

⁵⁹¹34.

Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i ibn-i ibn yani kanun-ı cedîd

Babası (ve) dedesinden mukaddem fevt olub (dede) yerleri oğlu oğluna nice intikâl ider?

Evlad baba bir er karındaşı (kalmayub)⁵⁹² babası dedesinden mukaddem fevt olub on yıl geçmiş değil ise dedesi yerlerin bî gazez Müslimin takdîr eyledikleri tapu ile sahib-i arzdan alıvirilüb tasarruf itdiresin deyu emr-i şerif virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

35.

Mesele: Zeyd-i müteveffanın mutasarrıf olduğu arazi-i mîrîyesi kendüden mukaddem fevt olan oğlunun oğlu Amr’e intikâl ider mi?

El-cevab: İtmez. Tapu ile alur. Ketebe el fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

36.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in oğlunun oğlu ‘Amr için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur. Meğer ki vâris olub yurd yerinde sâkin ola. Ketebe El Fakir Yahya

⁵⁹¹ Before this passage in the copy D there is the following section.

Hind fevt olub zevci Zeyd’i ve oğlu Amr’u terk idüb mülki olan çiftlik Zeyd ile Amr’a intikal itdikde çiftliğe tabi olub Hind’in tasarrufunda olan tarlaları sahib-i arz tapu ile Hind’in oğluna virmiş olsa hala Zeyd Amr ol çiftliğin rebi bana intikal itmekle virdiğinin rebini sana virüb ol tarlaların rebin alırun dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Minval-i meşruh üzre emr-i ali var ise olur ketebe Mehmed Bahai şeyhülislamdır. Bir çiftlik tarlalara mutasarrıfa olan Hind fevt olub kızın ve anasın ve li ebeveyn karındaş terk eylese bunlardan birisi için ancak hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur, ketebe şeyhülislam Mehmed

Bu surette Hind’in validesi yahud karındaşı merkum çiftlik tarlaları tapu ile almış olsa kızı hakk-ı tapu benimdir deyu tarlaları geru almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ana tarlalarında oğlandan gayri ve lakin çiftlik mülk olub tarlaları çiftliğe tabi olmağla mülk-i tabiyet cihetiyle verese tapu ile alırlar, ketebe şeyh Mehmed Bahai.

Eğer müteveffanın validesi yerleri yani müteveffat olan ananın yerleri oğullarına virilmek kanun değil idi. lakin sonradan virilmek ferman olunmuşdur. (1014)

⁵⁹² In the copy E “kalup”

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

37.

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlasını oğlunun oğlu ‘Amr’e ma‘rifet-i sipahi yoğ iken tefvîz eylese sipahi kendi izni olmadıkça⁵⁹³ ‘Amr’ı tasarrufdan men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Bi vech-i sipahi iznden imtinâ‘ idemez. Ketebe El-fakir Yahya

(Bu suretde Zeyd tasarrufunda olan tarlasını ‘Amr’e tefvîz itdikde sipâhi gazez fasidi için ‘inad idüb izn virmemeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe El-Fakir Yahya)⁵⁹⁴

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

38.

Zeyd tasarrufunda olan tarlaların sahib-i arz (ma‘rifetsiz) oğlunun oğulları ‘Amr ve Bıkr ve Beşr’e tefvîz idüb bade Zeyd bilâ veled fevt oldukda mezbûrlar ol tarlaları zabt eyleseler sâhib-i arz ol yerleri⁵⁹⁵ tapu ile virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebe Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

39.

Anadan oğluna arazi nice intikâl ider kanun nicedir:

/Hind vefât idüb oğlu Zeyd’i ve kızları Hadice ve Ayşe’yi terk eylese (yerleri) tapu ile kangisine virilür?

El-cevab: İstihkâkiye değildir, i‘tâiyyedir, baba yeri meccânen oğluna virilmek emri i şerîf vârid olmuştur. Amma ana yeri yani ana yerini oğlu meccânen alammaz, tapu ile alır, oğluna ana yerini bilâ tapu intikâl eylemez, sipahi dilediğine tapu ile viregelüb bu hususda emr görülmüştür. Bu takdirce zıkr ve inşası dahi ulu’l-emr

⁵⁹³ In the copy I “oldukça”

⁵⁹⁴ This part could not be seen in the copy F

⁵⁹⁵ In the copy I “tarlaları”

bilür ol tarafa müraca‘at olunmak gerekdir, fetva-yı maslahatı değildir inası nice me‘mur ise öyle olur, kaideleri erkekleri terci‘h ancak/içün (Ketebe Mehmed Bahai)⁵⁹⁶ /⁵⁹⁷

Anadan mahlûl olan yerleri 1012⁵⁹⁸ şevvalinin on beşinci günü bi gazez Müslümanlar takdîr itdikleri tapu ile virilmek fermân olunmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, K

40.

Mesele: Hind fevt olub tasarrufunda olan tarlası oğlu ‘Amr’e (bilâ tapu) intikâl ider mi?

El-cevab: İtmez. Tapu ile isterse ‘Amr’e virilür. Ketebe El-Fakir Hüseyin

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

41.

Kanun: Arazi babadan intikâl itdiği gibi anadan dahi intikâl itmek anlanurdu. Amma intikâl itmek babında emr-i şerîf vârid olmuşdur. Badehu tapu ile oğluna virilmek fermân olunmuşdur. Bilâ tapu (intikâl eylemez. Müteveffanın mahlûl olan yerleri tapu ile)⁵⁹⁹ ancak oğluna virilür. (Ez kanun Yahya Efendi bi hatti Okçuzade)

B, C, E, F, G, H, I, J, K

42.

Mesele: Hind fevt (olub tasarrufunda olan tarlaları) evlâd-ı zekerine intikâl ider mi yohsa il viridiği tapu ile mi alurlar?

El-cevab: Tapu ile alur, ketebe el-fakir Yahya

B, C, E, F, G, H, I, J, K

⁵⁹⁶In the copy D Pir Mehmed

⁵⁹⁷//This part could not be seen in the copy A

⁵⁹⁸In the copy B “1002 şevval”

⁵⁹⁹This part could not be seen in the copy F

⁶⁰⁰43.

Hind fevt olub tasarrufunda olan tarlaları mahlûl olub oğlu ‘Amr tapu ile ilhaka/almağa tâlib iken sipâhi virmeyüb ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Mehmed Bahai

A, B, C, E, G, H, I, J, K

⁶⁰¹44.

Hind fevt oldukda kızı ve vâlidesi Zeyneb’i ve babası Zeyd’i terk itdikde Hind’in tasarrufunda olan tarlaların hakk-ı tapusu mezbûrlardan kangisinindir?

El-cevab: Kızınıdır, ketebe el-fakir Mehmed Bahai

C, G, H, I, J

45.

Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaları (müstehakk-ı tapu olan) bilâ tapu meccânen oğlu Zeyd’e intikâl ider mi?

El-cevab: Tapusuz intikâl itmez, tapu ile alır. Ketebe el-fakir Mehmed Bahai

C, G, H, I, J

46.

Hind-i müteveffanın tasarrufunda olan tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda oğlundan gayri ekâribi için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur. Ketebe Mehmed Bahai

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁰⁰ In the copy F there is the following fetva:

Hind fevt olub kızı ve validesi Zeyneb’i ve babası Zeyd’i terk itdikde Zeyd’in tasarrufunda olan tarlalarının hakk-ı tapusu mezburlardan kangisinindir?

El-cevab: Kızınıdır

Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaları bila tapu meccânen oğlu Amr’a intikal ider mi?

El-cevab: Tapusuz intikal itmez, tapu ile ider. Ve lehu

⁶⁰¹ In the copy I before this paasage:

Hind fevt olub tasarrufunda olan tarlaları mahlul olub oğlu Amr tapu ile ilhaka talib iken sahib-i arz virmeyüb ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Mehmed Bahai

47.

Mesele: Hind-i müteveffanın müstehakk-ı tapu olan tarlalar için li ebebeyn karındaşı olub tarlaları olduğu mahalde sâkin olan Zeyneb li eb ‘ümmi Zeyd’e hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, E, F, G, H, I, J, K

48.

Müteveffanın yerleri müstehakk-ı tapu oldukda oğlu olmayıcak li ebeveyn karındaşı Zeyd için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur⁶⁰² ketebe Mehmed Bahai

B, C, F, G, H, I, J, K

49.

Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlasını kızı Zeyneb hakk-ı tapu benimdir deyüb sipahiye ahara virdirmeyüb almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu El-Fakir Yahya

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K⁶⁰³

⁶⁰² In the copy J “vardır”

⁶⁰³ After this part, in the copy D there is such a passage:

Hind-i müteveffanın tasarrufunda olan tarlaların müstehakk-ı tapu oldukda oğlu olmayıcak li ebebeyn karındaşı Zeyd için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yoktur ketebe Mehmed Bahai.

Zeyd fevt oldukda tasarrufunda olan yerlerini sagir oğlu Amr intikal itmişken sahib-i arz ol yerleri tapu ile Bıkr’e tefviz idüb bade Bıkr dahi bila veled fevt olmağla sahib-i arz ol yerleri tapu ile Beşr’e tefviz ile hâlâ Amr baliğ oldukda ol yerleri Beşr’in yedinden almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebe Mehmed Bahai.

Zeyd vefat itdiğün oğlu Amr ve babası Zeyd ne intikal iden tarlanın hakk-ı tasarrufu Amr’ın evini babası Bıkr Beşr’e tefviz eylese Amr badi’l-bülüğ zıkr olunan tarlaları Beşr’in elinden almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur, emr-i sultani tarla Amr’a tasarruf itdirmekdir, ketebe Mehmed Bahai.

Bu suretde Beşr’in tarlayı tasarruf itdüğü Zamanın dahi ecr-i mislin almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, Amr’dan tarlanın ecri sakıt olur, gasb itmiş olıcak ketebe Pir Mehmed

Zeyd vasisi olduğu Amr-ı müteveffanın sagir oğlu Bıkr’in tasarrufunda olan tarlaların Amr’un deyn-i müsbeti için ahara bir mikdar akçe mukabelesinden tefviz itmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Der beyan-ı ez-kanun muteber.

Mesele: Hind fevt olıcak tasarrufunda olan tarlası oğlu Amr intikal ider m?

El-cevab: İtmez, tapu ile Amr isterse Amr’a virilür, ketebe Hüseyin.

50.

Der beyân-ı kanun-ı sıgar yani sıgarın yerleri ahara virilse -ve yahud bir tarikle ellerinden alınsa sıgar yine nice alurlar (ve ne Zaman alurlar kanun nicedir beyân olunur:)

Sıgarın yerleri ahara virilse- badi'l-bülüğ on seneye dek alurlar.

Bila veled zıkr fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan tarlalarını sagire kızı Hind'in vasisi Amr Hind için tapu ile alıvmekden imtina itmekle sahib-i arz ol tarlaları Zeyd'in evi kızı Zeyneb'e tapu ile virmekde sonra Amr fevt olub yerine Bıkr dahi oldukda Zeyneb virdiğın virüb nafi olmağla ol tarlaları Hind için almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Mehmed Bahai.

Arazi babadan intikal itdüğü gibi anadan intikal eylemek anlanurdu. Amma intikal eylememek babında emr-i şerif varid olmuşdur. Bade tapu ile oğluna virilmek ferman olunmuşdur. Bila tapu intikal eylemez. Merat-ı müteveffanın mahlul olan yeri tapu ile ancak oğluna virilir. Ez-kanun-ı Yahya bi hatt-i Okçuzade.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarla evlad-ı zekerına intikal ider mi yohsa il virdüğü tapu ile mi alur?

Tapu ile alurlar. Ketebe Yahya.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaları mahlul olub oğlu Amr tapu ile almağa talib iken sahib-i arz Amr'a virmeyüb ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaların oğlu tapu ile almağa talib iken sipahi virmeyüb ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaların oğlu tapu ile almağa talib iken sipahi virüb ahara virmeğe kadir kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Hind fevt oldukda kızını ve validesi Zeyneb'i ve babası Zeyd'i terk itdiğı Hind'in tasarrufunda olan tarlaların hakk-ı tapusu mezburlardan kangisinindir?

El-cevab: Kızınıdır, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaların bila tapu meccanen oğlu Zeyd' intikal ider mi?

El-cevab: Tapusuz intikal itmez. Tapu ile alur. Ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Hind fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda oğlunun kızı ekaribi için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur. Ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled zıkr-i müteveffıye olan çiftliğe tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda çiftlik yurd mudur ya kızı Zeyneb'e intikal idüb Zeyneb ol tarlaları tapusuz ragıbe iken sahib-i arz ahara virmeğe şeran kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, mülk kimin elinde ise ana virmeğe memurdur. Ketebe Abdürrahman el-mezun bi'l-ifta

Mesele: Hind-i müteveffanın müstehakk-ı tapu olan tarlaları için Hind'in li ebeveyn kız karındaşı olub tarlaları olduğı mahalde sakine olan Zeyneb ile li eb ümminden hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur. Mehmed Bahai.

Hind-i müteveffanın tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda oğlu olmayıcak li ebeveyn karındaşı Zeyd için hakk-ı tapu var mıdır?

El-cevab: Yokdur, ketebe Mehmed Bahai.

-(Sıgarın yeri mu'attıl kalmağla tapuya müstehak olmaz.)⁶⁰⁴ (Eğer ahara virilse⁶⁰⁵ badi'l-bülüğ on seneye değin alurlar.)⁶⁰⁶⁻⁶⁰⁷

Kanun: Sıgarın babalarından müntakil yerlerin zabt ve zirâ'ate kudretleri olmayub bir tarîkile aharden zabt olsa veya ahara virilmiş olsa bâliğ olduklarından on seneye değin gerüye alurlar. Yani babaları fevti Zamanında mahsûb /-olmayub belki kendiler bâliğ oldukları Zamandan mahsûb-⁶⁰⁸ olub on seneye değin badi'l-bülüğ *hakk-ı tapuları vardır. (taleb ve ahz ve zabt iderler. Amma badi'l-bülüğ*^{609/610} sükût idüb on yıl mürûr idüb taleb itmezler ise sâkıt olurlar.)⁶¹¹

(Sıgar babaları yerlerin badi'l- bülüğ on seneye dek olurlar. Amma sıgar babaları yerlerin babaları fevtinden sonra on yıla dek alurlar. Yani erkek evladın Zamani babaları fevtinden mahsûb olmayub bülüğları vakfindan on seneye değin hesap olunur.)⁶¹²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶¹³51.

Kanun: Bir kimesnenin (babasının) mîrîye deyni var iken fevt olub tasarrufunda olan yerleri oğluna kalsa aharden bir kimesne ben senin babanın deynini mîrîye virdim, yerleri (deyni için aldum)⁶¹⁴ deyu (dahl eyledikde mîrîye deyni olmağla arz-ı mîrî satılmak câiz değildir. Müteveffanın) metrukâtı var ise andan alınur (dirse

⁶⁰⁴ This part could not be seen in the copy E

⁶⁰⁵ -- This part could not be seen in the copy D

⁶⁰⁶ This part could not be seen in the copies B and E

⁶⁰⁷ -- This part could not be seen in the copy K

⁶⁰⁸ -- This part could not be seen in the copy F

⁶⁰⁹ ** This part could not be seen in the copy J

⁶¹⁰ // This part could not be seen in the copy H

⁶¹¹ B and E

⁶¹² This part could not be seen in the copies B, D, E, F, G, I, J and K.

⁶¹³ Before this passage, in the copy A:

Kanun: Amma müteveffanın kızları, Zamani babaları vefatından on seneye değin mahsub olub fark vardır, bunda gaflet olunmaya. Her birinin kanunları ahkamlarında tasrih vardır, dikkat ile fehm ve nazar gerekdir.

⁶¹⁴ In the copy H "deyni için bey alınmadığı için alurum"

terekeden alınur), yere dahil idemezler deyu bin on senesinde bu minvâl üzre hükmi şerîf virilmiştir, kanundur. (Kanunnâme-i Celalzâde Et-tevkii‘ rahimullah:)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶¹⁵52.

Zeyd-i müteveffâdan evlâd-ı sığarına intikâl-i ‘âdî ile intikâl iden tarlaları üç seneden ziyâde hali ve mu‘attıl kalmağla sâhib-i arz ahara tapu ile virmiş olsa hâlâ sığar bâliğler olduklarında ol tarlaları almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar. Ketebe Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, H, I, J, K

53.

Zeyd fevt olub oğlu Amr sagîri terk eyledikde ecnebî olan Bıkr sipâhiden (yerlerin tapulayub)⁶¹⁶ (sagîr) Amr baliğ olunca tasarruf eylese, Amr badi’l-buluğ, yerlerini ve icâre-i araziyi (Bıkr’dan) almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Yetim arzı almağla ecr-i misl hüküm olunur. *Oğluna mülk-i mevrûs (gibidir. (Ve kim/virilmek⁶¹⁷ fermân öyle olsa) ki hâricden dahl idüb yetim

⁶¹⁵ Before this passage in the copy D

Zeyd-i sagirin vasisi Amr Zeyd’e müteveffa babasından ırsile intikal iden tarlalarını sagirin zarure deyni ve nafakası vardır deyu bir mikdar akçe mukabelesinde ahara feragat itmeğe kadir olur mu? El-cevab: Olmaz, min kitab-ı şeyhülislam Bahai.

Mesele: Hind’in zevc-i sanisi Zeyd Hind’in zevc-i evveli Amr’dan olan evlad-ı sagiri Bıkr ve Beşr’in çiftliklerin Hind’in emr ile tasarruf idüb bade Bıkr ve Beşr baliğ olduklarında çiftlikleri bir kata çiftlik sahib-i arz izniyle tefviz eylediklerde Zeyd-i mücerred deyn ol çiftlikleri 15 sene tasarruf eyledim, benim mülkümdür deyu dava ile Halid’dan ol çiftliği almağa şeran kadir olur mu? El-cevab: Olmaz, bu vechle mülki muceb değildir, ketebe Ali Şeyhülislam

Mesele: Terekesi duyununa vefa itmeyen Zeyd-i müteveffanın oğlu Amr babasından müntakil tarladan hissesin karındaşı Bıkr’e bir mikdar akçe mukabelesinde tefviz itmekle Zeyd’in dainleri mücerred terekeyi kabz itdik deyu duyunların Amr’dan almağa kadir olur mu? El-cevab: Olmaz, Zeyd resmi istifa itmiş ise dainlerin mezrada hakları kalmaz, ketebe Saadeddin.

Mesele: Sagir olan erkek oğlan mera? yerlerin badi’l-buluğ 10 seneye dek alur. Amma kayd olan gerek sagir gerek kebire olsun babası yerin babası fevtinden 10 seneye dek alur. Badi’l-buluğ itibar ve hesab olunmaz, bunda mahsubdur, gaflet olunmaya. Mahall mahalliyle herbirinin kanun-ı ahkâmında tasrihtir, ez Kanunname-i Celalzade et-tevki.

⁶¹⁶ In the copies C and H “Zeyd’in tasarrufunda olan yerleri tapu ile alub Amr baliğ olunca”

⁶¹⁷ ** This part could not be seen in the copy G

cânibinden tasarrufa mani olduysa)⁶¹⁸ gasb hükmü icra olunub⁶¹⁹ noksan-ı arz ve ecr-i mislinden kangisi ziyâde ise⁶²⁰ ol hükm olunur. Ketebe Pir Mehmed⁶²¹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J

⁶²²623 **54.**

Zeyd vefat idüb oğlu ‘Amr-ı sagîr terk eyledikde baştinesin tasarruf (ider/idüb virmeğe) kimesnesi olmammağın Bıkr-i ecnebi tapulayub ‘Amr ba‘i’l-bülüğa değın

⁶¹⁸ This part could not be seen in the copy D

⁶¹⁹ In the copy F olunur

⁶²⁰ In the copy E “ve yetimi infa olsa”

⁶²¹ In the copies B and E Bahai

⁶²² In the copy K:

Mesele: Zeyd vefat idüb oğlu ‘Amr-ı sagiri terk eyledikde ecnebi olan bir sipahiden yerleri tapulayub ‘Amr bâliğ oluncaya tasarruf eylese ‘Amr badi’l-buluğ yerleri icare-i arz almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Yetim arzı olmağla ecr-i misl hükm olunur oğla mülk-i mevrus gibidir. Ve kim ki ferman öyle olsa hâricden dahl idüb yetim cânibinden tasarrufa mâni‘ olduysa gasb hükmü icra olunur, noksan-ı arazi ve ecr-i mislden kangisi ziyade ise ol hükm olunur, ketebe Mehmed Bahai

⁶²³ In the copy D:

(Mesele: Bila veled zıkr fevt olan Zeyd’in tarlalarını sipahi müstehakk-ı tapu oldu deyu zabt ve tapu ile virmek murad itdikde kızı Hind bana intikal ider tapuya müstehak olmaz deyu sipahiye resm-i tapu virmeksizin zabta kadire olur mu?)

El-cevab: Olmaz, resm-i tapuya ol virirse cümleden evvelidir, ketebe Mehmed Bahai

Mesele: Zeyd bir mikdar yerlere mutasarrıf iken bila veled zıkr fevt ve kızı Hind var iken ol yeri tapu ile ahara virmeğe sahib-i arz kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, tapu ile kızına virir, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled zıkr fevt olan Zeyd’in tarlaları sagire kızı Hind’in vasisi olan Amr sagire kızına nafı olmağla sagire için resm-i misli ile alıvirmeğe talib iken sahib-i arz virmeyüb ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Yahya.

Mesele: Bila veled zıkr-i fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlalarını kızı Hind ve Zeyneb tapu misli ile almağa talibe iken sahib-i arz anlara virmeyüb ecanibden Bıkr’e tefviz eyledikten sonra Hind ve Zeyneb 10 sene geçmeden Bıkr’in virdiğini virüb ol tarlaları Bıkr’den almağa kadire olur mu?

El-cevab: Olurlar, ketebe Yahya.

Mesele: Zeyd vefat idüb zevcesi Hind’i haml terk itdikde sahib-i arz yerlerin tapu ile Amr’a virüb bade Hind Zeyneb’i vaz eyledikde vasisi zıkr olunan yerleri Zeyneb için kanun önünde tapulayub dört yıldan sonra Amr ve sahib-i arza virdiğim resm-i tapuyu bana eyleyin yahud yerlerinde kasrid eyleyin dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Amr alınan red eylemeyince vasi yerlerin dahl idemez, istihkakiye değildir, itaiyyedir, emr ali dahi böyledir, hasm-i şeri Amr’a vire, mutasarrıf olmağla Amr’dan alınan virilmeyince yeddinden almağa mesağ yokdur, sipahi Amr’a virmişken alınan yine virilmeden kıza virmesi nafiz olmaz. Ol yerler tapuya müstehak oldukda mevcut olmayan kıza bade istirdada kadire midir ? gerekdir bu makule evveli’l-emre müracaat oluna ketebe Yahya, Pir Mehmed.

Mesele: Suret-i mezkurede Hind Amr’ın virdiğini sipahiye virüb yerleri zabt murad eyledikde Amr ben virdiğim akçeyi bana virmedikçe zabt itdirdim dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Esiri

Mesele: Hind ve Amr hakime mürafa olduklarında sipahiye virdiğini Amr Hind’dan hükm ile nafiz olur mu?

El-cevab: Nafiz olmaz, ketebe Mehmed Esiri şeyhülislam.)

tasarruf idüb bade ‘Amr taleb eyledikde Bıkr tapulanmış yerimdir deyu virmemeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, oğla (mülk-i) mevrûs gibidir, intikâli fermân olunmuşdur, Ketebe Pir Mehmed

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶²⁴55.

Zeyd-i sağîrin tasarrufunda/yeddinde olan tarlalarını zirâ‘at ider kimesnesi olmammağla beş altı sene hâli ve boz kalmağla sâhib-arz tapuya müstehak olur deyu tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

56.

Zeyd-i sagire müteveffa (babasından) intikâl(-i ‘âdi ile müntakil/iden) vakf tarla on yıl zirâ‘at olunmayub (hâli kalmağla) hâlâ müteveli olan ol tarlayı tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe el-fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

57.

Zeyd vefat itdikde oğlu ‘Amr’e babası Zeyd’den intikâl iden tarlanın hakk-ı tasarrufunu ‘Amr’in üvey babası (Bıkr Beşir’e tefvîz eylese ‘Amr, badi’l-bülûğ zıkr olunan tarlaları)⁶²⁵ Beşir’in elinden almağa kadir olur mu?

⁶²⁴ Before this part in the copy A:

Zeyd vasileri olduğu eytamın nafaka ve deynleri için miri mezzaların hakk-ı kararın alub sipahi marifetiyle ve hakim izniyle virdikden sonra eytam baliğ oldukda harabe-i müşerref evler ve bağlar var iken mezzaa gidermek caiz değildir diye hakim mezzraayı eytamma hüküm eylemek caiz midir?

El-cevab: Değildir. Ketebe Ebussuud

⁶²⁵ This part could not be seen in the copy F

El-cevab: Olur. Emr-i sultâni tarlayı ‘Amr’a (tefvîz lehu tasarruf) itdirilmektir.

Ketebehu el-hakir Pir Mehmed

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

Bu suretde ‘Amr Beşr’in tarlayı tasarruf itdiği Zamanın dahi ecr-i mislin almağla kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Beşr’dan⁶²⁶ tarlanın ecri sâkıt olur gazb itmiş olıcak. Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

58.

Der beyân-ı ahvâl-i bint yani tapu ile kız kaç seneye dek alur ve kıza ne Zaman ferman olunmuşdur ve kanun nicedir anı beyân ider.

İmdi bu makûle oğlu kalmayan müteveffanın yerleri tapu ile talibe olan kızlarına bî gazez Müslümanlar, takdîr itdikleri tapu ile virilmek 975 zilkadesi gurrende fermân olunmuş idi lâkin babası vefâtından sonra ne mikdar Zamana değin virilmek hususu tasrîh olunmammanın ol asl yerleri re‘aya tai‘fesi sâhib-i arzdan tapu ile alub elden ele düşüb Zaman geçmiş iken müteveffanın kızları gelüb talib olmağla bu ahvalde re‘aya beyinde külli ihtilaf vâki‘ olmağla nemikdar Zamana değin virilmek fermân olunur pâye-i serir-i â‘lâya arz olunmakda 1004⁶²⁷ rammazanı gurrende anın gibi oğlu olmayan müteveffanın yerleri talibe olan kızlarına babaları vefâtından on yıla değin (virilüb on yıldan sonra virilmeye deyu)⁶²⁸ fermân olunmuşdur. Kız gerek sagîre ve gerekse kebîre olsun (ve baba bir karındaş gerek sagîr ve gerek kebîr olsun bu minvâl üzre fermân olunmuşdur.)⁶²⁹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶²⁶In the copy I Mehmed Bahai

⁶²⁷In the copies E, H, I, J and K 1104

⁶²⁸This part could not be seen in the copy F

⁶²⁹This part could not be seen in the copy F

⁶³⁰59.

Zeyd-i müteveffanın oğlu kalmayub mîrî yerlerin kızı Hind ve li ebeveyn (karındaşı Amr ve li eb)⁶³¹ karındaşı Bîkr tapu ile almağa râgıb olsalar kangisine virilür?

El-cevab: Kızına virilmeğe emr-i ‘âlî görülmüşdür. Ketebe Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

60.

Bilâ veled-i zeker fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan tarlaları kızı Hind tapu-yu misli ile almağa talibe iken karındaşı ‘Amr aldırmayub kendi almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Ketebe Mehmed Bahai)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

61.

⁶³²Mesele: Zeyd vefat idüb babası ‘Amr’ı ve kızı Hind’i ve li ebeveyn karındaşı Bîkr’i terk eylese kısmet-i tereke ne vechledir (ve baba var iken Hind’e tarla var mıdır virilür mü?)⁶³³

⁶³⁰ Before this passage in the copy F

Ve baba bir ve ana bir ve baba bir müteveffanın er karındaşı dahi on seneye dek tapu ile alur

⁶³¹ This part could not be seen in the copy D

⁶³² Before this section, in the copy D:

Bila veled zîkr fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların Zeyd’in sagire kızı Hind’in vasisi olan Amr sagireye nafî olmağla sagire için tapu misli ile talib olub sipahi ana virmeyüb tapu ile Bîkr’e tefviz itdikden sonra Amr ol tarlaların tapu-yu misli sahib-i arza virüb ol tarlaları Bîkr’den vesayete alub zabta kadir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Yahya.

Mesele: Bu suretde Amr ol tarlaları Bîkr’den vesaye alub zabt itdikden sonra Bîkr resm-i tapu namına virdiğin akçeyi varub sahib-i arzdan talep itmeyüb Amr’dan talep idüb almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Yahya, şeyhülislami’ş-şehr Gaffarizade.

Mesele: Bila veled zîkr fevt olub Zeyd’in tasarrufunda olan arazi-i miriyesi müstehakk-ı tapu olmağla sahib-i arz Amr tapu ile virüb Zeyd’in kızı Hind badi’l bülüğ 10 sene sükut idüb tapu ile almağa talibe olmamışken hala Hind ol arazi tapu ile ben alurun deyu müdahaleye kadire olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled zîkr fevt olan Zeyd’in zevcesi Hind hamile olıcak sahib-i arz tasarrufunda olan tarlaların Hind vaz haml itmedin tapu ile ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai .

Mesele: Bila veled fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan tarlalarını kızı Hind tapu ile almayıcak sahib-i arz tapu ile ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bu suretde Zeyd’in mülk-ü menzili kurbunda olub saban ile nadas olunan bir kata tarla için menzil-i mezbura tabiyet ile mülkdür hala bana arsile intikal eyledi deyu Hind tapusuz ol tarlayı zabt kadire olur mu?

El-cevab: Nısf kızına ve baki karz/farz usubet ile babasına döküb istihkâkiyye olanı beraber üleşürler.

Baba ile karındaş sâkıt olur mu?/sakıttır Amma i'tâiyye olan tarla kızına tapu ile virilmek fermân olunmuşdur, kızı Hind'i karındaşından tapu hakkında tercih olduğuna emr-i şeri'at/şerîf görülmüştür, görülen emrlerden tefrîş olan hâlâ tapu hususuyla ecânib gibi olub sipâhi muhtâr olmaktadır. 'Alâ küllî hal bu makulede ola ve illa emrdir, ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶³⁴62.

Zeyd fevt olub tasarrufunda olan mukâta'alar şu mikdar vakf yerleri Zeyd'in kızı Hind'e intikâl ider mi?

El-cevab: İder. Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

63.

Bilâ veled-i zeker fevt olan Zeyd'in mahlûl tarlalarını tapu ile almağa kızı Hind'in kudreti olmammağla aharden 'Amr tapu ile alub bade Hind'in eline akçe girüb üç seneden sonra 'Amr'un virdiğın virüb ol tarlaları almağa kâdir olur mu?

El-cevab: On/on beş yıl geçmiş değil ise olur. Meğer mukaddem iskât itmiş ola.

Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

El-cevab: Buçuk dönüm mikdarı olub mülk öyle bile tasarruf ve istimal olunur ise tetimmei-sükmandır, sahib-i arz taarruz idemez, ma ketebe Mehemed Bahai.

⁶³³ This part could not be seen in the copy I

⁶³⁴ Before this part in the copy A:

Hakk-ı tapu olan Zeyd mahlul olan tarlaları sahib-i arzdan tapu-yu misliyle tefvizine talib iken sahib-i arz ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz.

Bu suretde tapu-yu misl nedir beyan buyurula.

El-cevab: Ol misl tarlalar adeta ne vechle tefviz oluna gelmişdir bi gazez Müslümanların takdir eyledikleri kıymet tapu-yu misldir.

64.

Zeyd bir tarlaya karındaşı ‘Amr ile meşâ’iyyet üzre mutasarrıflar iken fevt oldukda kebîre kızı Hind ol tarladan Zeyd’in hissesin sâhib-i arzdan tapu ile almak murâd itdikde ‘Amr mâni olub karındaşım ve şerikim yeridir ben alurım dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Mehmed Bahai)

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

65.

Bir er (veya bir ‘avret)⁶³⁵ fevt olsa tasarrufunda olan tarlaları sipâhi tapuya virdikde (il viridiği) (tapuyu/resm-i tapusun) virüb almağa me’mur olan kimlerdir?

El-cevab: Kızıdır olmayıcak kız karındaşıdır. Ketebehu el-fakir Ebussuud⁶³⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶³⁷**66.**

Bir kimesne kendü baltasıyla ve çapasıyla orman açub ve zirâ‘at için çayır ve tarla itse yahud kır yer olub çifti ile (ihya eylese ol kimesne fevt oldukda bir oğlun ve bir kızın kosa çapasıyla ve çifti ile)⁶³⁸ ihya eylediği yerlerden kıza hisse değer mi ve değdiği takdirce tapu virir mi, beyan buyurula.

El-cevab: Emr-i padişâhîdir. Bir oğluna intikâl ider. Kıza hisse virilmez meğer defterde mülk kayd olunmuş ola. Eğer vefât iden kimesnenin oğlu olmayub heman kızı kalsa kıza virilmeyüb sâhib-i tumar kime dilerse tapuya virir deyu sene seman ve hamsin ve tis‘a mi‘ada anın gibi baltasıyla ve çapasıyla orman ve dağı açub

⁶³⁵ This part could not be seen in the copy G

⁶³⁶ In the copy C Mehmed Bahai

⁶³⁷ Before this part, in the copy D

Diğer: Bila veled zikr fevt olan Zeyd’in tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda sülbiye kızı Hind tapuyu misli ile almağa talibe olub sahib-i arz olan Amr resm-i tapuyu misli almağa feragat itmeyüb değer bahasıyla virirün dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, bi gazez Müslümanlar takdir itdikleri resm-i tapuyu alur, ketebe el-fakir Mehmed Esiri.

⁶³⁸ This part could not be seen in the copy D

mezra‘ (ve çayır) eylese ve’l-hâsıl (akçe ve emek huruc itmiş)⁶³⁹ olsa anın gibi yerler ahara tapu ile virilmediği takdirce (kızlar babalarının huruc eylediği)⁶⁴⁰ maldan mahrum olmak lâzım gelmeğin kızlara virilmek emr olunmuştur. Lâkin kız karındaşı yerine kıyas olunub bi gazez kimesneler nemikdar tapu takdir iderlerse kızlar virüb almak emr buyurulmuştur. Ketebehu Ebussuud nakl min el-Maruzat A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

67.

⁶⁴¹Mesele: Zeyd vefât idüb kızı Hind terk eyledikde ‘Amr-ı zâlim Zeyd’in yerlerin küha alub yirmi yıl tasarruf idüb ‘Amr vefât idüb Hind babası yerlerin almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Kızı tâlibe ve râgibe iken ahara virilmek izn-i sultâni yokdur. Hilâf-ı emr-i sultâni hususen vech-i merkûm üzre tasarruf-ı mu‘teber değildir yine müstemir⁶⁴²

⁶³⁹ This part could not be seen in the copy I

⁶⁴⁰ This part could not be seen in the copy H

⁶⁴¹ In the copy D here:

(Zeyd-i sipahi tumarın arazisinden mahlul olan tarlaları talibe tapu ile virdikde mezburların resm-i tapuyu misli Zeyd’e virirler iken Zeyd kanaat idüb ziyadesini almağa kadir olur mu? El-cevab: Erbab-ı tapu ile olunan resm-i tapu ile virir, kimesnenin hakk-ı tasarrufu ve tapusu olmayacak ol fevt tapuyu misli itibari sakıt olur kime dilerse istediği beraya? virir. Ketebe Mehmed Bahai.

(Diğer: Zeyd vefat idüb yerlerini kızı Hind talibe iken Amr ecnebi tapulanub bade emr ile Hind’e hükm olunub ve tapulayub 20 yıldan sonra Hind’in zevci Bıkr vefat itdikde yerleri Bıkr kendi üzerine tapulamışdır deyu Halid Bıkr üzerinden tapulasa Hind yerler benimdir, zevcim için tasarruf iderdi deyu Halid’i defe kadire olur mu?

El-cevab: Olur, babasından kalub emr-i ali üzerine hükm olunub zevci kendüsi üzerine tapuladığından habere olmayub zevci olmağla Hind için tasarruf itmekle Hind’in tasarrufundan çıkmaz adem-i ilm özr-i şeridir davaya henüz hacet olmuşdur, emre dahi hacet olmayub Hind’in davası istima olunur ve emr-i şerifde 15 yıl terk olunan davayı istima memnudur deyu ferman olunması davaya hacet olduğdan sonra demek idüğü ezherdir ketebe Pir Mehmed.

Mesele: Zeyd fevt olub oğulları Amr ve Bıkr ve Halid’i terk eyledikde babaları baştinesin meşâen mutasarrıflar iken Amr vefat idüb kızı Hind’i terk eyledikde hissesin Hind ve emmileri Bıkr ve Halid talibler iken sahib-i arz ecnebiye tapu ile virmeğe kadir olur mu? El-cevab: Olmaz, ol meşâ tasarruf olunan yerler tapuya müstehak olmasına emr-i ali görülmüşdür. Bunda iştibah yokdur. Kızın duhulidir, kız var iken ecnebiye virilmeğe mesağ ihtimali yokdur, karındaşı dahi böyledir, ketebe el-fakir Pir Mehmed

Mesele: Zeyd’in bağçesinin eşcarı mülteffe olmayub elinde ziraat idüb sipahi öşr virir iken fevt olduğda evlad-ı zekeri olmammak ile sipahi yerleri zabt ve tapu ile Amr’a virse Zeyd’in kızları (babamızdan intikal itmiş mülkümüzdür) deyu tapu ile virmekden mene kadir olur mu? El-cevab: Arz-ı miri olub mukata-i muayyenesi yok ise kızlarına virilür, ketebe Yahya.

Diğer: Zeyd kendinin mülk yurdların tarla idüb ziraat itdikden sonra bila veled zıkr fevt olmağla kızı hasaran varisi Hind ol yurdu mülkiyet üzre zabt murad eyledikde sahib-i arz tapu ile al ve illa ahara viririn dimeğe kadir olur mu? El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

⁶⁴² In the copy I müstehak

olan kıza virilür, nihayet müddet-i medide mürur için münâsib olan bu husus emr-i sultâni ile görülmekdir ketebe El-fakir Pir Mehmed.

B, C, E, F, G, H, I, J, K

68.

Mesele: Zeyd fevt olub yerlerin ‘emmisi tapulayub yirmi yıldan sonra kızı Hind zuhura eylese ‘Amr’un sâhib-i arz virdüğü resm der/red idüb babasının yerleri almağa kâdire olur mu?

El-cevab: Kızına virilmek fermân olunmuşdur amma bu mikdâr Zaman mürurundan sonra isbât idenden alınmağa emr lâzımdır, bilâ emr da‘vâsı dahi istimâ‘ olunmaz.

Ketebe Pir Mehmed

B, C, E, F, G, H, I, J, K

69.

Mesele: Zeyd vefat idüb zevcesi Hind hamile terk eyledikde emmisi ‘Amr yerlerin tapuladıktan sonra Hind Zeyneb’i doğurdukda yine Zeyneb için tapulasa kangisine hükm olunur?

El-cevab: Emr-i sultâni kızına virilmek câri olduğu zahirdir, amma sonra zuhur iden dahi tapulayandan almağa kâdir olmağa emr görülmüşdür kızı tâlibe ve râgibe ise ahara virilmek fermân olması olunmuşdur. İstihkâkiye değildir, i‘tâiyyedir. Bu makûlede ulü’l-emre mürâca‘at gerekdir. Ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, E, F, G, H, I, J, K

70.

Mesele: Zeyd fevt olub hamili zevcesini terk eylese hamili (zuhur itmedikce)⁶⁴³ sipahi tarlalarını tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Bahai)

⁶⁴³ In the copy H “vasi itdikçe”

B, C, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁴⁴71.

Bilâ veled-i zeker fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan tarlalarını sahib-i arz 'Amr'a tapu ile virüb 'Amr da sekiz sene tasarruf itdikden sonra hâlâ Zeyd'in sagîre kızı Hind'in vasisi Bıkr sagîreye nâfi' olmağla ('Amr'ın) virdiğın virüb ol tarlaları 'Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebe el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

72.

Der Beyân-ı Kanun-ı eh yani baba ana bir karındaşı (ve baba bir karındaşı)⁶⁴⁵ tapu hususunda beraber olub müteveffa olan karındaşları bilâ veled fevt oldukda kanun nicedir ve nice fermân olunmuşdur beyan olunur.

Ra'ıyyetden ve erbâb-ı tımardan ve gayriden yani re'aya ve 'askerîden arazi-i mîrîye tasarruf idenlerden biri fevt olub oğlu kızı kalmasa baba bir (er) karındaşı kalursa mahlûl olan yerleri bî gazez kimesneler takdîr (eyledikleri resm-i tapu ile baba bir (er) karındaşına -virilür. Ahara virilmez, kanundur *ve tapu hususunda li ebeveyn karındaşlar-⁶⁴⁶ li eb karındaşla müsâvidir. Li ebeveyn zevi'l-karâbeteyndir deyu tercîh olunmaz miras gibi değıldir. *)⁶⁴⁷⁶⁴⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁴⁴ Before this part in the copy A:

Kanun-ı kadimde oğlu kalmayan müteveffanın yerleri kızına bi gazez Müslümanlar takdir itdiği resm-i tapu ile virilmek emr olunmuşdur. Badehu kanun-ı cedidde kızdın evvel ol yerlerin bir senelik mahsulün sipahi tapu için alub ziyade ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde müverrih ferman sadır olmuşdur, gaflet olunmaya. Kanunname de mikdar-ı tapu tafsili ile mübeyyindir.

In the copy H:

Zeyd fevt olub hamili zevcesini terk eylese heman zuhur itmedikçe sipahi tarlaların tapu ile virmekde kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe el-fakir Pir Mehmed

⁶⁴⁵ This part could not be seen in the copy D

⁶⁴⁶ -- This part could not be seen in the copy G

⁶⁴⁷ This part could not be seen in the copy B

⁶⁴⁸ ** This part could not be seen in the copies E, J and K

73.

Kanun-ı mu‘teber: Sagîr oğlanın badi’l-bülüğ on seneye değin babası yerlerin alur. Kız (oğlan) gerek sagîre ve gerek kebîre olsun babasının fevt gününden on yıla değin alur. Kezalık baba bir karındaşı (gerek sagîr ve gerek kebîr olsun bilâ veled müteveffâ karındaşı)⁶⁴⁹ yerleri bir tarîkile ahara virilmiş olsa vefâtından on yıla değin tapu ile alur, fermân olunmuşdur. Sonra alınmaz, kanûn-ı mu‘teberdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁵⁰74.

Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i mikdâr-ı tapu:

Bî gazez kimesneler karındaşı yerleri için nemikdar resm ta‘yîn iderlerse sipâhi anı alur. Ol mikdardan ziyâde ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu fermân olmuşdur.

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

75.

Der beyân-ı kanûn-ı cedîd:

Bilâ veled-i zeker fevt olan müteveffânın yerleri kızlarına ve kız karındaşlarına tapu ile virildikde ol yerlerin bir senelik mahsûlin sipâhi tapu için alub ziyâde ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde fermân sâdır olmuşdur ve hâlâ mu‘teberdir.

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

76.

Zeyd fevt olub li ebeveyn karındaşı Bîkr’i ve li eb karındaşı ‘Amr’ı terk eylese yerler ikisi bile tâlib olsalar kangisine virilür?

⁶⁴⁹ This part could not be seen in the copy D

⁶⁵⁰ Before this part, in the copy A:

Kanun: Eğer müteveffânın oğlu ve kızı kalmayub baba bir er karındaşları kalsa müteveffânın yerleri ve çayırları bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri baha ile anlara virilmek kanûn-ı kadîmdir. Bunlar dahi sagîr ve kebîr olsun karındaşları vefât eyledikten on yıla değin virilüb on yıldan sonra virilmeye deyu ferman olunmuşdur. Fi gur-re-i rammazan sene erba‘ ‘aşara ve elf.

El-cevab: Fevt olan karâbeti olmağla vâris ‘Amr’dır/Bıkr’dır (zahirül kudat). Bî hasbî’l-merâtib mukaddem oluna virilmek emrinde teferrüş olunan virilmektir. Amma baba bir er karındaşına virilmek⁶⁵¹ emrinde li ‘üm dahi olan tercîh olunur mu ve anda vâris olmammağa/olmammağla mahcûb olur mu bu babda ulü’l-emre müraca‘at olunmak gerekdir.

Cevab-ı ahar ile ikisi bile alurlar, mîras gibi değildir, (‘itibar) babayadır. Ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, D, F, H, J, L, M, R, S, T

⁶⁵²77.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan tarlaları Zeyd’in li ebeveyn karındaşı ‘Amr ile li eb karındaşı Bıkr beraber alurlar mı?

El-cevab: Beraber alurlar. Ketebehu Yahya⁶⁵³

A, B, C, D, E, F, G, H, J, K

78.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in (müstehakk-ı tapu) olan tarlaların li ebeveyn karındaşı ‘Amr tapu-yu misliyle almağa tâlib iken sipâhi ol tarlaların cümlesini ‘Amr’e virmeyüb bir mikdârını ‘Amr’a ve bir mikdârını dahi Zeyd’in li eb karındaşı Bıkr’e viririn dimeğe kâdir olur mu?

⁶⁵¹ In the copies E, G and I virilmemek

⁶⁵² In the copy D:

(Mesele: Bila veled fevt olub Zeyd’in tasarrufunda olan tarlaları müstehakk-ı tapu olmağla sahib-i arz tapu Amr’a virüb Amr dahi zabt idüb Zeyd’in li ebeveyn Bıkr ve Beşr badi’l-bülüğ 6 sene sükut idüb ol tarlaları almağa talib olmamışlar iken hala mezburaları ol Zaman tapu ile almadıklarına nadim olub şimdi tapu ile aluruz deyu ol tarlalara müdahaleye kadir olur mu? El-cevab: Olmazlar, Zeyd’in fevtinden 10 sene geçmiş ise ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled fevt olub Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların sahib-i arz aharden Bıkr’e virmiş olsa tarlaların hala Zeyd’in li eb er karındaşı ise 10 sene geçmedin virdiğini virüb ol tarlaları Bıkr’dan almağa kadir olur mu? El-cevab: Olur ketebe Mehmed

Mesele: Bila veled fevt olub Zeyd’in tarlası müstehakk-ı tapu oldukda hakk-ı tapu validesinin midir yohsa li eb karındaşı Amr’ın mıdır? El-cevab: Amr’ındır ketebe Yahya.

Mesele: Eğer müteveffanın oğlu ve kızı olmayub baba bir er karındaşları kalsa müteveffanın yerleri ve çayrıları bi-garez Müslümanlar takdir eyledikleri baha ile anlara virilmek kanun-ı kadimdir, bunlar dahi sagir ve kebir olsun karındaşları vefat iylediği günden 10 yıla değin virilüb 10 yıldan virilmeye deyu ferman olunmuşdur, der Zaman-ı kanun-ı Sultan Ahmed’indir.)

⁶⁵³ In the copy J Pir Mehmed

El-cevab: Olur, Bıkr dahi tâlib ise nısfını ol alur. Nısf-ı aharini ‘Amr alur verâsete kıyas olunmaz beraber alur. Ketebehu Mehmed Bahâi

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

79.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların sipâhiden Zeyd’in li ebeveyn karındaşı ‘Amr ile li eb karındaşı Bıkr ber vech-i iştirak tapu ile alub mutasarrıflar iken ba‘di’z-Zaman ‘Amr Bıkr’e sen Zeyd’in li eb karındaşısın senin için hakk-ı tapu yokdur deyub ol tarlaları Bıkr’e virdiğünü virüb/virmeyüb yeddinden almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, mirâs gibi değildir, ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

80.

Zeyd bilâ veled-i zeker ve enas fevt olub mahlul olan tarlalarını sâhib-i arzdan Zeyd’in li ebeveyn karındaşı Amr tapu misli ile tefvîz itdikde Zeyd’in karındaşları Hind ve Zeyneb bizim için dahi hakk-ı tapu var deyu ol tarlalardan bir mikdârını almağa kâdire olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, G, H, I, J

81.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların li eb karındaşı ‘Amr ve li ebeveyn er karındaşı Bıkr’e ma‘en iştirak üzre (itmekle ma‘en) tapu ile alayım dediği Bıkr’in li ebeveyn karındaşı olmağla hakk-ı tapu benimdir deyu cümlesin almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, miras gibi değildir, ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

82.

Mesele: Zeyd fevt olub oğulları ‘Amr ve Bıkr ve Halid’i terk eyledikde babaları baştinesin meşâ‘en mutasarrıflar iken ‘Amr fevt olub kızını Hind’i terk eyledikde hissesin Hind ve emmileri Bıkr ve Halid talibler iken sahib-i arz ecnebiye tapu ile virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ol mesağ tasarruf olunan yerler tapuya müstehak /olmammasına emr-i ‘âli görülmüşdür, bunda istibah/iştibâh yokdur, (kızın duhulüdür.) Kız var iken ecnebiye virilmekle/ mesağ ihtimali yokdur, (kız) karındaşı dahi böyledir, ketebehu el fakir Pir Mehmed

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁵⁴83.

Der beyân-ı meşâ‘iyet-i aharîn:

Babaları yerlerine meşâ‘en mutasarrıf olan karındaşlardan Zeyd fevt olub karındaşı ‘Amr’ı terk eyledikde Zeyd’in hissesi ‘Amr’a meccânen mi değer yoksa tapu ile mi yoksa sâhib-i arz dilediğine mi virir?

El-cevab: Emr-i sultânî bu makûlede meccânen virilmekdir, (tapuya müstehak olmaz ve ahara virilmez.)⁶⁵⁵ Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

Bu suretde meşâ‘ olan ecnebilerden meşâ‘ olan karındaşlar gibi içlerinden biri fevt oldukda hissesi sairilere meccânen virilür mi?

El-cevab: Tapu ile virilür, ecnebîden ahara virilmez. (Ketebehu Pir Mehmed)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁵⁴ Before this part, in the copy A
Resm-i tapu nemikdar alınur?

El-cevab: Resm-i tapu ücret-i mu‘accedir. Ücretin mikdârı arz-ı nüfuzuna göre ehl-i hibrenin tahmîn ve takdîrine mevkûftur. Ketebehu el-fakir Pîr Mehmed

⁶⁵⁵ This part could not be seen in the copy G

84.

Karındaşlar olan Zeyd ve ‘Amr ve Bıkr ve Beşr babaları yerlerine meşâ‘en mutasarrıflar iken ikisi ‘ale’t-te‘âküb fevt olduklarında sâhib-i arz hisselerin tapu ile karındaşlarına teklîf eyledikde temerrüd idüb almasalar ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Kâdir olmasına 1017 cemadiyühahiresi tarihiyle müverrih (kâdir olmasına) emr-i ‘âlî görüldi bu makûlede emr-i ‘âlî ne vechle cârî ise anınla ‘amel olunur. Ketebehu el-fakîr Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

85.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların sahib-i arz Zeyd’in li-ebeveyn karındaşı ‘Amr tapu ile virmeğe murad itdikde ‘Amr tapu ile almayub bir mikdar nâkıs ile almak murad itmekle sahib-i arz ol tarlaları ecanibden Bıkr’e virse hâlâ bir sene mürurunda ‘Amr Bıkr’e virdüğün virüb ol tarlaları Bıkr’den almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz⁶⁵⁶, ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

86.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in (müstehakk-ı tapu olan) tarlalarını (sâhib-i arz Zeyd’in) hakk-ı tapusu li ebeveyn er karındaşları ‘Amr ve Bıkr’in almağla Bıkr (ol tarlalardan hakk-ı tapusun ıskât idüb) ecânibden Beşr’e sen al dimekle Beşr (ol tarlaları sâhib-i arzdan) almış olsa hâlâ üç sene mürûrunda ‘Amr Bıkr iskât itdiyse ben iskât itmem deyu Beşr virdiğün virüb ol tarlaları Beşr’den almağa kâdir olur mu?

⁶⁵⁶ In the copies D E, I, J, K “olur”

El-cevab: Olur Ketebehu Pir Mehmed⁶⁵⁷

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

87.

Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i aht:

Yani müteveffânın mutalliken kız karındaşlarına müte'allik tapu hususlarında kanûn ve fermân (ne minvâl üzredir beyân olunur./nicedir) İmdi ol makûle ra'iyetden ve gayrilerden arz-ı mîrî mutasarrıflarından oğlu ve kızı ve ana ata bir veya baba bir (er) karındaşı olmayan müteveffânın mahlûl olan yerleri yurdu üzerinde oturan kız karındaşına tapu ile virmek 1010 rammazan-ı şerîfinin (gurresinde) fermân olunmuştur. Dört beş seneye dek virilür. Ziyâde geçmiş olıcak alımlar.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

88.

Kanûn-ı cedîd der ahvâl-i aht:

(Müteveffânın evladı ve baba bir er karındaşı kalmayıcak yurdunda sâkine olan kız karındaşına 1010 sene mâh-ı rammazan-ı şerifinin gurresinde fermân olunmuştur.)⁶⁵⁸ (Vech-i meşrûh üzre yurdunda sâkin kız karındaşına virmek fermân olunmuşdu.)⁶⁵⁹ Lâkin ekseri yurda sâkine olmayub ahara virilmekle özr olmağın mutallik kız karındaşına virilmek pâye-i serîr-i â'lâya arz olundukda evlâdı ve baba (bir er)⁶⁶⁰ karındaşı kalmayan müteveffânın yerleri (ol yurd ve) ol diyarda sâkine hemşiresine bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapu ile virmek 1012 şevvali (mükerreminin) 20. günü fermân olunmuştur. Yurdunda sâkine kaydı kız

⁶⁵⁷ In the copies B, E, G, H, I, J and K Mehmed Bahai

⁶⁵⁸ This part could not be seen in the copy A

⁶⁵⁹ This part could not be seen in the copies G and I

⁶⁶⁰ In the copy I "baba ve"

karındaşından mâ‘da olan (vereseyedir. Kız karındaşı olmayıcak yurdunda sâkin olan vâris sâkin)⁶⁶¹ olmayandan takdîm olunur.⁶⁶²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

89.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların ol mahalde sâkine li ebeveyn kız karındaşı Hind tapu ile almağa tâlibe iken Zeyd’in zevcesi Zeyneb bütün sâlisde ‘usubete varis ‘Amr her biri (Hind’i) men‘ ve ol tarlaları tapu ile kendüleri almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmaz ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

90.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in müstehakk-ı tapu olan tarlaların ol mahalde sâkine li eb karındaş Hind sahib-i arzdan tapu ile almağa murad itdikde Zeyd’in validesi Zeyneb benim için dahi tapu olmağla ol tarlalarının sülüs mikdarını ben dahi tapu ile alurum deyub almağa kadir olur mu?

El-cevab: Li eb kız karındaş var iken ana için hakk-ı tapu yokdur, ketebehu Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

91.

Zeyd fevt olub tasarrufunda olan tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda Zeyd’in kız karındaşı olub ol mahalde sâkin olan Hind hakk-ı tapu kendinin olmağla sipâhiden

⁶⁶¹ In the copy I “mada olan varis olmayandan takdim olunur”

⁶⁶² This part is only seen in copy A:

(Kanûn-ı kadîmde bilâ veled fevt olub baba bir er karındaşı kalmayan müteveffânın yerleri yurdunda sakîne olan kız karındaşına virilmek emr olunub badehu kanûn-ı cedîdde 1012 tarihinde mutlaka ol diyarda sakîne kız karındaşına bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapu ile virilmek emr olunuşdur. Ve bu makûle bilâ veled zükûr olan müteveffânın yerleri kızına ve er karındaşına ve kız karındaşına tapu ile virildikde ol yerlerin bir yıllık mahsûlin sipâhi tapu için alub ziyâde ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde fermân-ı â‘li sâdır olmuşdur. Bunlardan mâ‘da sairlerden bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapuyu alur. Keza f’îl-kanûni’l-cedîdi’s-sultânî)

tapu ile almak murad itdikde (Zeyd'in validesi Zeyneb "ben alurum" deyub Hind'i tapu almakdan)⁶⁶³ men'e kâdire olur mu?

El-cevab: Olmaz, (li eb kız karındaşı var iken ana için hakk-ı tapu yoktur.)⁶⁶⁴

Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

Bu suretde Hind ol mahalden çıkub ahar mahale gitmekle sipâhi Hind'e çünkü sen bu mahalde olmazsın tasarrufunda olan tarlaları Zeyneb'e ferağ ve tefvîz eyle (dimeğe/deyu cebre) kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Bahai⁶⁶⁵

B, E, F, G, H, I, J, K

92.

Zeyd 'Amr ile iştirâk üzere tarlalara mutasarrıf olub Zeyd bilâ veled fevt oldukda li ebeveyn kız karındaşı olub tarlaları olduğu mahalde sâkine olan Hind ol tarlalardan Zeyd'in hissesin tapu ile almağa tâlib oldukda 'Amr'dan şerîk olmağla hakk-ı tapu benimdir deyu Hind'e aldurmayub kendi almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, (şerîk ancak ecânibden takdîm olunmuşdur.)⁶⁶⁶ (Yahya)

B, C, D, E, G, H, I, J⁶⁶⁷, K

93.

Mesele: Karındaşlar Hind ve Zeyneb sakine oldukları mahalden gayri mahalde 'ale'l-iştirâk tarlalara mutasarrıflar iken Hind fevt olub hissesini Zeyneb ben şerîk ve halît olmağla tapu ile alayım ve mukaddema zirâ'at ve subaşıllara 'öşri virilüb zabt olunduğu üzere zabt ideyim derken sâhib-i arz tarlaları olduğu mahalde sâkine

⁶⁶³ This part could not be seen in the copy D

⁶⁶⁴ This part could not be seen in the copies E, F, H, I, J and K

⁶⁶⁵ In the copy F "olmaz, şerik ancak canibden takdim olunmuşdur ketebe Yahya"

⁶⁶⁶ This part could not be seen in the copy G

⁶⁶⁷ In the copies I and J, the names Hind and Zeyneb were changed.

olmadıkça virmem deyub Zeyneb'e virmeyüb kendi karındaşı 'Amr'a virmekle kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebehu el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J⁶⁶⁸, K

94.

Mesele: Zeyd vefât idüb anası Zeyneb'i ve sülbi (sagîr)⁶⁶⁹ oğlu 'Amr'ı ve sülbiye kızı Hind'i ve li ebeveyn karındaşı oğlu Bıkr'i terk eyledikten sonra 'Amr dahi vefat idüb anası mezbûre Zeyneb'i ve karındaşı merkûme Hind'i ve 'emmisi mersûme Bıkr'i terk eylese 'Amr'ın arazi-i mahlûlesini tapu ile kız karındaşı Hind mi müstehak olur (anası Zeyneb mi müstehak olur)⁶⁷⁰ yohsa emmisi Bıkr mi müstehak olur?

El-cevab: Resm-i tapusu alınub (misl ile) kız karındaşı Hind müstehak olur, eğer Hind'in meskeni ile mezkûr arazisinin mabeyni üç günlük mesafeden ekl ise ve illa yani üç günlük mesafeden ise anası Zeyneb müstehak olur. Emmisine katâ' tapu intikâl itmez ketebe el-fakir İbn Kemal

B, C, D, E, F, G, H, I, J⁶⁷¹, K

95.

Mesele: Kanun-ı kadîmden Bilâ veled fevt olan baba bir er karındaşı kalmayan müteveffânın yerleri yurdunda sâkine olan kız karındaşına virilmek murad olunub bade kanun-ı cedîd 1012 tarihinde mutlaka ol diyarda sâkine olan karındaşına bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapu ile virilmeğe emr olunmuşdur ve bu makûle bilâ veled-i zeker fevt olan müteveffanın yerleri kızına ve er karındaşına ve kız karındaşına tapu ile virildikde ol yerlerin bir yıllık mahsûlün sipahi tapu için

⁶⁶⁸ In the copies I and J, the names Hind and Zeyneb were changed.

⁶⁶⁹ This part could not be seen in the copy I

⁶⁷⁰ This part is seen in the copies D and F

⁶⁷¹ In the copies I and J, the names Hind and Zeyneb were changed.

alub ziyâde ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde fermân-ı ‘âli sâdır olmuşdur. Bunlardan mâ‘da sairlerinden bîgarez Müslümanlar takdîr eyledikleri resm-i tapu ile alur. Keza fi’l-kanuni’s-sultânî

B, C, D, E, F, G, H, I, J⁶⁷², K

96.

Zeyd bilâ veled-i zeker ve illa ünsâ fevt oldukda er karındaşı dahi kalmayub tasarrufunda olan tarlaların *kız karındaşı olub ol (diyarda)^{673*}⁶⁷⁴ sâkin olan Hind resm-i tapuyu misli ile almakdan imtinâ‘ idüb almammak ile sâhib-i arz (ol tarlaları aharden Amr’a tefvîz itmiş olsa hâlâ Hind Amr’a)⁶⁷⁵ virdiğini virüb ol tarlaları almağa kâdire olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

97.

Mesele: Bilâ veled fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan tarlaların ol mahalde sâkine olub li ebeveyn kız karındaşı Hind tapu ile almayıcak sâhib-i arz tapu ile ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. (Mehmed Bahai)

(Mesele: Bu suretde Zeyd-i müteveffanın mülk-i menzili kızına/kayd olub saban ile nadas olub bir kıt‘a tarla için menzil-i mezbûra tabî‘yet ile mülkdür hâlâ bana ırs ile intikal ider deyu Hind tapusuz ol tarlaya zabta kâdir olur mu?)

El-cevab: Buçuk dönüm mikdarı olub mülk olsa bile tasarruf ve isti‘mâl iderse tetimme-i süknâdandır, sâhib-i arz ta‘arruz idemez ve illa değildir, dilediğine virir.

Ketebe el-fakir Mehmed Bahai şeyhülislam)

⁶⁷² In the copies I and J, the names Hind and Zeyneb were changed.

⁶⁷³ In the copies I, J and K “Ol tarlaları olduğu mahalde”

⁶⁷⁴ **In the copy E “mütehakk-ı tapu olub tarlaları olduğu mahalde sakine”

In the copy D “tarlaları olduğu mahalde sakine”

⁶⁷⁵ This part could not be seen in the copy F

B, D, E, F, G, H, I, J, K

98.

Der beyân-ı kanûn-ı cedîd ahvâl-i ebeveyn yani oğlundan babaya ve anaya tapu ne Zaman fermân olunmuşdur ve nicedir beyân ider.

Bundan akdem müteveffâ oğlu yeri ve çayırı babasına ve anasına virilmekle/virilmemekle oğlu fevt oldukda ata ve ana oğulları yerlerinden mahrûm oldukları için çiftlikler bozulub harâb olduğu pâye-i serîr-i ‘âlâya arz olundukda anın gibi müteveffânın evlâd ve baba bir er karındaşı ve kız karındaşı kalmayan müteveffânın mahlûl yerleri babası kalursa tapu ile babasına virilüb ve (babası kalmayub anası kaldıkda cümle yerleri anasına virmeğe amma)⁶⁷⁶ (eğer babasına ve eğer) anasına bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri tapu ile virilmek 1017 zilkadesinin 15. günü tarihiyle müverrih kanûn sâdır olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

99.

Arazi-i mîrîye mutasarrıf olan Zeyd bilâ veled fevt olub zükûr ve enasdan evlâdı ve kız karındaşı da kalmayub yerleri (babasına tapu ile intikâl ider mi?

El-cevab: Bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri tapu ile)⁶⁷⁷ babasına virilmek emr olunmuşdur. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

100.

Zeyd-i müteveffânın müstehakk-ı tapu olan yerleri ve çayırlarını Zeyd'in anası Hind (il viridiği resm-i) tapu ile almağa kâdire olur mu?

El-cevab: Emr-i cedîd ile olur. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁷⁶This part was only seen in the copies D, E, F, G, H, I and J

⁶⁷⁷This part could not be seen in the copy G

101.

Kanun: Oğlu ve kızı ve baba bir er karındaşı kalmayan müteveffânın babası ve anası kalursa cümle yerleri ve çayırları babasına bî gazez Müslimîn takrîr eylediği resm-i tapu ile virilür. Babası kalmaz ise cümlesi anasına virilmek fermân olunmuşdur. Fi 15 min zilkade sene 1017. “fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Ahmed Han”⁶⁷⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

102.

⁶⁷⁹Bir ‘arsanın senevî (ve bir vakf-ı şerîfe) bir mikdar akçe mukâta‘ası olub üzerinde olan eşcâr Zeyd’in mülki olan bağçe vefatından sonra terk itdiği babasına intikâl ider mi?

El-cevab: Mülki olan eşcâr intikâl ider, eğer mülteffe değil ise ‘arsasını resm-i tapu ile alur. Mülteffe ise resmini alub mukâta‘asın sâl besâl virir. Ketebehu el-fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

103.

⁶⁸⁰Zeyd fevt olub zeker ve enasdan veledi kalmayub tasarrufunda olan yaylak tapuya müstehak oldukda validesi talibe ve ragıbe olmağla sipâhi 1150⁶⁸¹ akçe resmin alub

⁶⁷⁸ Seen in the copies B, C, D, E and H

⁶⁷⁹ Before this part in the copy A: “Min Kanûn-ı Sultan Ahmed Han”

⁶⁸⁰ This part was ony seen in the copy D

(Mesele: Zeyd fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaları müstehakk-ı tapu olub Zeyd’in varisi olub ol yerler üzerinde Zeyd’in gazez ve ? ile hasıl olan eşcar semere-i malik olan ol tarlalara talib iken sahib-i arz ol tarlaları ahara virmeğe kadir olur mu?)

El-cevab: Layık olan il virdiği viricek ana virmek gerekdir ketebe Mehmed Bahai.

Saban gezüb sürülen yerler havli içinde taş duvar dahi olur ise tapu virilür, içinde olan eşcar-ı semere olmağla tapu sakıt olmaz, nihayet sahib-i arz ahara viremez, tapu ile varise virir, tapu ile virmek kanun-ı kadimdir.

Mesele: Zeyd’in tasarrufunda olub arazi-i arz-ı beytü’l-mal olan bağ ve bağçe mamur iken bağ kendilerinde sahib-i arzdand tapu ile aldık deyu Zeyd’in tasarrufuna mani olur mu?

El-cevab: Vasatında eşcar ? olan arazi eşcar caiz değildir ve arz-ı beytü’l-mal tasarruf idenin elinde bila sebeb alınmağa izn sultani yokdur, ketebe Mehmed Çivizade.

Mesele: Bir kariyede mukatalı yerde Zeyd’in mülk evine muttasıl etrafında havlisi içinde eşcar-ı müsemmeresi olan ? dönümden ziyade yere mukataat-ı mütevellisi çift girmiştir tapu ile ahara virirdim dimeğe kadir olur mu?

tefvîz itdikde yedinde tezkere dahi virüb beş yıl mürûr itmiş iken ecânibden olan ‘Amr gelüb ben Zeyd’in emmisi oğullarından iştirâ itdim deyu anasının tasarrufuna mani‘ olmağla kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, arz-ı mîrî istihkâkiye değildir i‘tâiyyedir dilediğine virir çünkü anasına virmiş ola ‘emmi oğullarının kat‘an dahli olmayub anların virmesi lağv olur, ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

104.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda vâlidesi Hind ve li üm er karındaşı ‘Amr ve ‘emmi oğlu Bıkr’den hakk-ı tapu kimindir?

El-cevab: Validesinindir. Ketebehu Mehmed Bahai⁶⁸²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

105.

Zeyd ve sagîr oğlu⁶⁸³ ‘Amr fevt oldukda Zeyd’in li ebeveyn kız karındaşı olub ol mahalde sâkine olan Hind ‘Amr Zeyd’den mukaddem fevt olmağla ol tarlaların hakk-ı tapusu benimdir deyu da‘vâ idüb *‘Amr’ın vâlidesi Zeyneb Zeyd ‘Amr’dan mukaddem fevt olub (bade ‘Amr fevt olmağla)*⁶⁸⁴ ol tarlaların hakk-ı tapusu benimdir deyu dava idüb lakin tarafeynin beyyinesi olmayıcak kavlı kangisinindir?

El-cevab: Zeyneb’indir. Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

El-cevab: Zeyd’in havlisi ve eşcar-ı olduğu yere Zeyd-i (sa)gir virdiğini viricek gayriden evveli olur, eğer Zeyd müddeti’l-carisi tammam olmuş değil ise gayr-i fahiş mutasarrıf olmayıcak elinden almağa kâdir olmaz, ketebe Mehmed Pir.)

⁶⁸¹ In some copies 1200, 1152, 1102

⁶⁸² According to the copies I and K Pir Mehmed

⁶⁸³ In the copy I: “fevt olub oğlu Amr dahi fevt olduklarından sonra”

⁶⁸⁴ ** This part could not be seen in the copy H.

106.

(Der beyân-ı kanûn-ı ahvâl-i vâris yani müteveffânın mülk yurdu yeri ve yahud eşcârı ve yahud bostanı ve bağçesi (ve bağı ve anlar)⁶⁸⁵ tâbi‘ olduğu bu dürlü mülkü mükellef bir vârise intikâl eylese tapuda kanûnları nicedir beyan olunur.)⁶⁸⁶

Müteveffânın yerleri üzerinde eşcâr olub vereseye intikâl iderse ol yerler intikâl iden vereseye tapu ile virilür. Ol eşcârda hasıl olan meyveyi görüb gözetmekde su‘ûbet olmağla vâris-i müşterekden takdîm olunmuşdur, kanundur, gaflet olunmaya. (Kanunü’l-mu‘teber)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

107.

Zeyd vefât itdikde yerlerine ‘emmisi oğlu ‘Amr tâlib iken (sipahi) ecnebiye virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Bu makûlede vârise virilmek emr-i merfû‘dur. Sipâhi muhtardır. Amma kıza ve kız karındaşına virilmek merfû‘ değildir. Amma yurd (yerinde vâris olsa ol vâris tâlib iken ahara virilmemek için dahi emr-i ‘âli câridir. Ta ki yurd) yerinin kıymetine nakısa gelmeye. ‘Adâlet dahi budur. Mehmed Bahai⁶⁸⁷

A, B, C, D, E (Mehmed), F, G, H, I, J, K

108.

El-cevab: Zeyd-i müteveffânın (mülk)⁶⁸⁸ bağçesi kurbunda yapu içinde kebîr tarlası olub yapusu başka iken verese bağçenin binasın kal‘ idüb öşrü alınan araziyi temellüke/temlîke kâdir olur mu?

⁶⁸⁵ This part could not be seen in the copy E and H. “Ve yahud yerlere tabi”

⁶⁸⁶ This part could not be seen in the copy C.

⁶⁸⁷ In the copies B, C, D, F, G, J and K Pir Mehmed

⁶⁸⁸ This part could not be seen in the copy C.

El-cevab: Bina ve eşcâr-ı mağrûse mülk olmağla mirasdır. Eğerçe kim (arzın) vereseye virilmesi emr merfû‘ idi lakin yine emr-i ‘âli ile yurd yerinde olan varisin yerine naks gelmemek için bu makûlede vârise virilmek fermân olunmuşdur. Nâs bu emrden gaflun olmağla vereseye özr ve hayf olur. Gaflet olunmaya, bunun emsâli kesîri’l-vukû‘dur. Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁸⁹109.

Kanun: Eğer müteveffânın oğlu ve kızı ve baba bir er karındaşı (ve kız karındaşı)⁶⁹⁰ ve babası ve anası/atası kalmayub verese kalub müteveffânın çiftlik evleri (ve ahurları) anlara/vereseye intikâl eylese eğer ol çiftlikde sâkinler iseler ol yerleri ve çayırları dahi bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri (resm-i) tapu ile anlara virilmek fermân olunmuşdur. Eğer müteveffânın çiftlik *evleri ve ahurları olmasa ve yahud olsa lâkin ol çiftlik*⁶⁹¹ üzerinde (sâkinler olur evler ve ahurlar intikâl itmiş)⁶⁹² verese olmayub ahar yerde sâkinler olsalar bu babda sahib-i arz muhtardır. (Dilediğine vire deyu 1014/1010 tarihinde fermân olunmuşdur.)⁶⁹³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁶⁹⁴(Ez kanunname-i der Zaman-ı Sultan Ahmed Han)⁶⁹⁵:

⁶⁸⁹ In the copy D before this passage:

Mesele: Bila veled fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan müstehakk-ı tapu olan tarlaların almakdan Zeyd’in li ebeveyn emmisi Amr için hakk-ı tapu El-cevab: Yokdur, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bu suretde mülk yurdu hasran varise emmi Amr arsiyle eyleyüb lakin Amr seferde bulunmağla Zeyd’in yurduna tabi tarlaların ecanibden Bıkr sahib-i arzdan tapu ile almış olsa hala Amr seferden geldikde Zeyd’in tarlaları yurda tabidir deyu sahib-i arz tapu mislini viriüb ecanibden ol tarlaları Bıkr’dan almağa kadir olur mu?

El-cevab: Eyle emr olunmuşdur, olur, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bu suretde mezburda zıkr olunan tarlaları 1000 akçe değmez iken Bıkr2in sahib-i arz tapu ile 5000 akçe virdim deyu ol 5000 akçeyi Bıkr’dan almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, bi-garez Müslümanlar takdir itdiği virir, ketebe Mehmed Bahai

⁶⁹⁰ In the copy D “görüldü”

⁶⁹¹ This part could not be seen in the copy E

⁶⁹² This part could not be seen in the copy E

⁶⁹³ This part could not be seen in the copy D

⁶⁹⁴ Before this section in the copy D:

Mesele: Zeyd’in tapu ile ve izn-i sahib-i arz ile tasarrufunda olan balık sayd olunacak göl kenarında olan bir mikdar yeri birkaç sene zabt ve yine izn-i sahib-i arz ile Amr’a ferağ ve tefviz Amr dahi tefviz

110.

Zeyd sâkin olduğu şehrin kurbunda bir kıt'a yeri koruyub içinde sâhib-i arz ma'rifetiyle eşcâr gars ve bina ihdâs idüb davarın yürüdüb tasarruf ider iken fevt olsa ol yerde olan emlâk sair emlakı gibi evladına intikâl ider mi?

El-cevab: (Yer kendülere verâset tarikiyle intikâl itmez. Üzerinde olan bina ve eşcar-ı mağrûse evladına intikâl)⁶⁹⁶ ider. Ketebehu el-fakir Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J

111.

Eser bina olub/olmayub balık sayd olunan dalyan sahibi fevt oldukda dalyan beynü'l-verese taksîm olur mu? (Yohsa tapu ile mi virilür)⁶⁹⁷

El-cevab: Mülkden eser (bina) dahi mirasdır. Ref' olunursa mümkün ile kısmet olunur. Arazi-i istihkakiye olmayacak oğluna/varise meccânen virilmez. (Sair(e) tapu ile virilür. Bu makulede ulu'l-emre mürâca'at olunmak gerekdir. Ketebehu el-fakir Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

idüb zabt itmiş olsa hala sahib-i arzın izniyle olan ferağ tutmayub ol yeri bi gayr-i vech Amr'dan almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled zikr fevt

⁶⁹⁵ A copy

⁶⁹⁶ This part could not be seen in the copy D

⁶⁹⁷ This part is seen in the copies I, J and K

⁶⁹⁸112.

Kanun-ı cedîd: Bilâ veled fevt olub bir türlü karındaşı ve anası ve atası kalmayan müteveffânın mahlûle (olan/yurd) *yerleri (yurdlarında olan ve ol yerlerin)*⁶⁹⁹ mülkü intikâl iden vereseye virilmek emr olunmuşdur ki vârisin yerine noksan gelmeye, ve emlak bahasına zarar tertib eylemeye ve yurd yeri bozulmaya. Hatta hiç vâris kalmayub beytü'l-male kalsa beytü'l-mal tarafından tapulanmağa fermân-ı 'âli sâdir olmuşdur.⁷⁰⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

113.

Nev-i ahar: Zeyd fevt olub terekesi beytü'l-male 'aid oldukda beytü'l-mal tarafından çiftliği tapulanmağa taleb ve rağbet olunurken sâhib-i arz dilediğine virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Bir kimesne fevt olub çiftliği beytü'l-male kalsa emlak bahasına noksan ve zarar gelmemek için beytü'l-mal tarafından tapulanmağa emr-i 'âli vârid olmuşdur. Amma il virdiği virilmekle (tapuya) virilmekle virilüb sipâhiye özr olunmaz. Ketebehu el fakir (Pir Mehmed)

⁶⁹⁸ Before this section in the copy D

Zeyd-i müteveffânın tetimme-i süknasından olub etrafından havlisi olan bir mikdar çayır verese-i mülkiyet üzre zabt murad itdiklerinde sipahi vereseden alub ahara virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Evine muttasıl olub tasarruf dönümden ziyade değil ise olmaz, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled fevt Zeyd'in tasarrufunda olan tarlaları içinde hüdayı nabite olan eşcar ile tapuya müstehak olmağa sahib-i arz ol tarlaları ol eşcar ile Zeyd'in kızı Hind'e tapu ile virmiş iken sair verese eşcar-ı mezbura mahlulunden dahi hisse aluruz deyu müdahaleye kadir olur mu?

El-cevab: Eşcar mülk olmayacak olmazlar, ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Zeyd Amr karındaşlar babalarından intikal iden arazi-i miriyesi şerike mutasarrıflar iken Zeyd firar idüb bade Amr bir kata tarlayı benimdir deyu Bıkr'e tefviz eylese Bıkr dahi alımaz lakin eyle alub 20 sene ziraat ve hırsaset idüb sahib-i arza öşrin virüb bade Bıkr fevt olub taht tasarrufunda olan cümle tarlalarını sahib-i arz Bıkr'in karındaşı Beşr'e tapu ile virse bade Beşr cümle arazi-i merkumeyi Zeyd'in sahib-i arz marifetiyle tefviz eylese ? 11 sene tasarruf eylese cümle 18 sene murur eylese bade Zeyd gelse yalnız kendinin hisse-i şaiyasın mı alur yohsa karındaşı Amr'ın dahi alur mu?

El-cevab: Zeyd'in 18 sene terk-i dava itmesine özr-i şeri beyan iderse ancak kendi hissesin alur, karındaşı Amr marifet-i sahib-i arz tefviz itdüğü Amr'ın hissesine taarruz idemez. Amr'ın hissesi Zeyd'in (?) yeddinde ibka kılınur. Ketebe İbrahim

⁶⁹⁹ **In the copy E "yurd yerlerinde sakine olan"

⁷⁰⁰ In the copies B, C and I the words "Kanun-ı Cedid" were not seen.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

114.

Zeyd bir (mülk)⁷⁰¹ çiftliğe ve kadîmden ol çiftliğe tâbi‘ olan tarlalara mutasarrıf iken fevt olub ancak zevcesi Hind’i terk itmekle emin beytü’l-mal ol çiftliği Hind’e Zeyd zimmetinde olan mehir deyni ile terekeden hissesi mukābelesinde virdikden sonra Hind ol tarlaları sâhib-i arzdan tapuyu misli ile almağa tâlibe iken sâhib-i arz ana virmeyüb ecânibe virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu el-fakir Yahya

Bu suretde sâhib-i arz ol tarlaları ecânibden Bıkr’e tapu ile virmiş olsa hâlâ Hind Bıkr’in virdiğini emr-i ‘âlî öyle olmağla sâhib-i arza virüb ol tarlaları Bıkr’den almağa kâdire olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

115.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in sair veresesi Zeyd’in terekesinden olan bir mülk çiftliğini Zeyd’in zevcesi Hind’e hissesine tutavirdiklerinden sonra (Hind)⁷⁰² ol çiftliğe tâbi‘ olan tarlaları tapuyu (misli) ile almağa tâlibe iken (sipâhi Hind’e virmeyüb ecânibden ‘Amr’a virdikden sonra ol)⁷⁰³ sipahi ma‘zul olub yerine Bıkr sipahi oldukda Hind ‘Amr’ın virdiğini Bıkr’e virüb ol tarlaları ‘Amr’dan almağa kâdire olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu el-fakir Mehmed el-Esîrî

Bu suretde Hind Amr’ın virdiğini hâlâ sipâhi olan Bıkr’e virüb ol tarlaları zabt murad eyledikde Amr Hind’e bana mukaddema ma‘zul olan sipahiye virdiğim akçeyi virmedikçe sana (tarlaları) zabt itdirmem dimeğe/deyu men‘e kadir olur mu?

⁷⁰¹ In the copies C, E and I “mülk çiftliğe”

⁷⁰² In the copy H “sipahi” instead of “Hind”

⁷⁰³ This part could not be seen in the copy J

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed el-Esîrî

⁷⁰⁴Bu suretde Hind Amr ile (hakimü'ş-şer'-i şerife)⁷⁰⁵ mürafa'a olduklarında hakim Hind'e (zabt) Amr'ın (virdiğini) mukaddema ma'zul olan sipahiye virdiğini (vir deyu hükm eylese hükmü nâfız olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu el-fakir Mehmed el-Esîrî)⁷⁰⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

116.

Zeyd bir mülk çiftliğe ve kadimden ol çiftliğe tâbi' olan tarlalara mutasarrıf iken fevt olub ol çiftlik hasren varisi olan 'emmi 'Amr'a (ırsile) intikâl eyledikde 'Amr ol

⁷⁰⁴ Before this passage, in the copy D

Mesele: Bila veled fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan tarlalarını sipahi tapu ile virmek murad itdikde Zeyd'in karındaşı oğlu Amr hakk-ı tapu benimdir deyu ahara virdirmeyüb kendi almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Suret-i mezburda Zeyd Amr ile meşa müşterek olan tarlaların Amr gaib iken sahib-i arz Beşr-i ecnebiye tefviz eylese Amr gelüb hazır oldukda tefviz muhayyer olmayub ben zabt ve şerikim deyu Beşr'in tasarrufuna mani olub kendi tefvizine şeran kadir olur mu?

El-cevab: Olur 5 seneye dek talebe kadirdir ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Zeyd karındaşı Amr ile ale'l-iştirak mutasarrıf olduğu tarlalardan hissesin ecanibden Bıkr'e marifet-i sipahi ile ferağ itdikde Amr'ın hissesin dahi fuzulan ferağ eylese Amr hissesinde ferağ mucir olmayıcak hisseyi Bıkr'den meccanen alub zabta kadir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Mustafa

Mesele: Zeyd bir ormanı Amr ile sahib-i arzdan iştirak üzerine alub mutasarrıflar iken Zeyd ol ormanın bir mikdar yerini açub tarla eylese Amr ben dahi şerik olmağla ol tarlalardan hisse alırun dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Yahya.

Mesele: Zeyd ve Amr bir kühi yeri sahib-i arzdan iştirak alur zabt üzreler iken Amr ol yerden bir mikdar yer açub tarla itmiş olsa hala Zeyd ben ? şerikim deyu ol açduğun yerde dahi seninle şerikim olmağla ol açduğun yeri iştirak üzere tasarruf idelim dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Karındaşlar olan Zeyd ve Amr ve Bıkr tasarruflarından olan tarlaların cümlesin Bıkr'in huzurunda Zeyd ve Amr sahib-i arz marifetiyle Halid'e tefviz itdiklerinde Bıkr sükut itmekle Halid dahi 8 sene ol tarlaları bila niza tasarruf itdikden sonra Zeyd fevt olduklarında Bıkr hissesinde tefvizi tutulmayub hissesin Halid'den almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan tarlaların karındaşı Bıkr'e maaen iştirak üzre tapu ile alurum ? (hasar görmüş) Bıkr ben li ebeveyn karındaşı olmağla hakk-ı tapu benimdir deyu cümlesin almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz miras gibi değildir ketebe Mehmed Bahai

Mesele: Bu suretde Zeyd'e Bıkr ol tarlaları izn-i sipahi ile Beşr'e ferağ ve tefviz eylese Zeyd'in li eb karındaşı Amr ol tarlaların nisfinin hakk-ı tapusu benimdir deyu Beşr'in virdiğinin nisfindan virüb ol tarlaların nisfini zabta kadir olur mu?

El-cevab: Sahib-i arz izniyle olur ketebe Mehmed Bahai.

⁷⁰⁵ In the copy D "hakim huzurunda"

⁷⁰⁶ In the copy F "virdiğini Bıkr'e virüb ol tarlaları Amr'dan almağa kadire olur mu? El-cevab: Olur.

tarlaları tapu(yu misli) ile almağa tâlib iken sâhib-i arz ana virmeyüb ecânibe virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu el-fakir Yahya

Bu suretde sâhib-i arz ol tarlaları ecânibden Bıkr'e tapu ile virmiş olsa hâlâ 'Amr çiftliğim tarlalarındandır deyu Bıkr'in virdiğini virüb ol tarlaları Bıkr'den almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu el-fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

117.

(Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i müşterek yani meşâ' ve müşterek yerleri tasarruf idenlerden biri fevt olub şerîki kalsa ve yahud çiftlik ve baştine yerlerinden mukarrer olduğu takdîrce (ecânibden yerine tefvîz eylese)⁷⁰⁷ kanun-ı tapu nicedir beyân ider.)⁷⁰⁸

Kanun: İştirak üzre araziye mutasarrıf olanlardan biri fevt oldukda şerîki tapu ile (fevt olanın yerini)⁷⁰⁹ almağa muhtac mıdır, yohsa bilâ tapu mu mutasarrıf olur? Ve karındaşı ve gayrı oldukda⁷¹⁰ fark olunmuş mudur, kanun nicedir? İmdi ol makûle evlad ve baba bir/ve er karındaşı ve/veya hemşiresi (ve babası ve anası)⁷¹¹ kalmayan müteveffanın yerleri müşterek olanlar tapu ile almağa talib iken ahara virilmek caiz değildir. Şerik olanlar müteveffanın yerlerin beş yıl tammamına varıncaya dek bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri tapu ile alurlar. Beş yıldan sonra virilmez. Sükut idüb ve yahud taleb itmezler ise sâkıt olur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁰⁷ This part could not be seen in the copies D, E, G, H, I and J.

⁷⁰⁸ This part could not be seen in the copy C and I

⁷⁰⁹ This part was seen in the copy H

⁷¹⁰ In the copy I olmadıkda

⁷¹¹ This part could not be seen in the copy E

118.

(Min kanunnâme-i Okçuzade ve Mektubcu Mehmed Efendi der Zaman-ı Yahya Efendi Şeyhülislam)^{712 713}

Yeri vakf olan araziden yahud arz-ı mîrîden bir yer veya çayır tapuya müstehak olsa ve bir kimesne kühiden yer açmak murad eylese ve iki kişi yerlerin birbirine (yerlerin) tefviz eylese sâhib-i arz ma‘rifetiyle (olmak kanundur. İzn-i sahib-i arz)⁷¹⁴ olmadıkça muteber olmaz.⁷¹⁵ Lâkin ol yerde müşterek olan gayriden ahariyedir. Ecnebiye aldırma yub sahib-i arz ma‘rifetiyle ol alur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

119.

Zeyd vefât idüb karındaşı oğlu ‘Amr ile meşâ‘ ve müşterek olduğu tarlalardan hissesi müstehak tapu oldukda ecânibden Bîkr ol hisseyi sahib-i arzdan resm-i tapu tafavvuz eylemiş olsa hâlâ ‘Amr resm-i mezburi virüb müşterek olduğu halde Zeyd’in hissesin Bîkr’den almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Beş sene geçmiş değil ise Ketebehu el-fakir Hüseyin

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

120.

Kanun: Müşterek yer tasarruf idenlerden biri fevt oldukda yahud haricden bir kimesneye tefvîz itdikde şerîk-i ahâr ahara virdirmeyüb resm misli ile alur. Beş seneye dek hakk-ı taleb-i tapu vardır.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷¹² This part could not be seen in the copy B, C, D, and E

⁷¹³ According to the copies B, D, E, G, H, I, J and K “Okçuzade ve Yahya Kanunnamesi”

⁷¹⁴ This part could not be seen in the copy H

⁷¹⁵ In the copy H “İtibar sahib-i arz marifetindedir”

121.

Kanun: Müşterek orman tasarruf idenlerden biri baltasıyla açub tarla itdikde ol
ormanda şeriki kim ise ol tarlada müşterek olur, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

122.

Babaları yerlerine meşâ'en (müşterek) mutasarrıf olan karındaşlardan Zeyd fevt
olub karındaşı 'Amr'ı terk eyledikde (Zeyd'in) hissesi 'Amr'a meccânen mi değer
(yohsa tapu ile mi virilür?) Yohsa sâhib-i arz dilediğine mi virür?

El-cevab: Emr-i sultânî bu makuleye meccânen virilmekdir, tapuya müstehak olmaz.

*Emr virilmez. (Ketebehu el-fakir Pir Mehmed)*⁷¹⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷¹⁷Bu suretde meşâ' olan ecnebilerden meşâ' olan karındaşlar gibi içlerinden biri fevt
oldukda hissesi saire meccânen virilür mi?

⁷¹⁶ This part could not be seen in the copy D, G and J

⁷¹⁷ Before this part in the copy F

Mesele: Arazi-i miriyede şüfa caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz amma zabt ve şerik var iken taleb itdiği suretde ahara virilmemek ile sahib-i arz
olanlar memurlardır ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Zeyd karındaşı Amr ile meşa ve müşterek oldukları tarlalarını Amr İstanbul'da harem-i
hasdan iç oğlanı olmağla Zeyd izn-i sahib-i arz ile Bıkr'e ferağ ve tefviz itdikden sonra Amr 20 sene
mürurundan harem-i hasdan çıkub varub ol tarlalardan hissesin Bıkr'den aldıktan sonra Zeyd'in
hissesin dahi şerik ve halit olmağla tapu misli virüb Bıkr'den alub zabta kadir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe el-fakir Mehmed.

Mesele: Karındaşlar olan Zeyd Amr babalarından intikal iden ? tarlalara iştirak üzre mutasarrıflar
iken Zeyd harem-i hümayuna girüb bade Amr ol tarlalardan hissesi izn-i sahib arzda Bıkr'e ferağ
eylediği Zeyd hissesini dahi fuzulan Bıkr'e ferağ idüb mukabelesinde şu kadar akçe bedel ferağ idüb
bade Amr mukassım ? bila veled fevt olub bade Zeyd harem-i hümayuna çıkub vilayete vardıkda ol
tarlalardan kendü hissesini meccânen Bıkr'den aldıktan sonra Amr'ın hissesini dahi sahib-i arzdan
tapuyu mislini virüb almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur

Bu suretde Zeyd Amr'ın hissesini sahib-i arzdan tapuladıktan sonra ol tarlaları müstakilen zabt
murad eyledikde Bıkr mezburun Amr'a bedel ferağ deyu şu kadar akçe virdim meblağ-ı mezburu
almadıka tarlaları zabt itdirmem dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Bila veled fevt olan Zeyd'in tapuya müstehak yerlerin zeviyü'l-ihram ? cihetinden emlakına
varis olan Amr mı müennet arzdan meşa ve baz yerlerinde zabt ve şerik olan Hind mi tefviz ider?

El-cevab: Varis üzerine müşterek mukaddemdir Hind tefviz ider keza fi'l-kanuni's-sultani ketebe el-
fakir Yahya.

In the copy A

El-cevab: Yohsa tapu ile virilür ahara virilmez Ketebe Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

123.

Zeyd ve ‘Amr ve Bıkr iştirâk üzre mutasarrıf oldukları yaylakdan Zeyd hissesin şeriki ‘Amr marifet-i sipâhi ile tefvîz eylese ahâr şeriki Bıkr ‘Amr’a bedel tefvîz namına virdiği akçenin nısfını virüb ol hisseden nısfını zabta kâdir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe Yahya⁷¹⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷¹⁹**124.**

Mesele: Kız karındaşlar olan Hind ve Zeyneb arz-ı mîrîden olan yerlerin meşâ‘en mutasarrıflar iken Hind vefat idüb Zeyneb Hind’in hissesin tapu ile (almağa talib olmammağın/almağın) sahib-i arz tapu ile Zeyd’e virüb üzerine virüb üç yıldan sonra Zeyneb ‘Amr-ı sipahiye tezevvüc itmek (‘Amr cebr edüb) Zeyneb ol Zamanda tâlibe olmadise şimdi tâlibedir deyub Zeyd’in üç yıldan tasarrufunda olan yerlerin almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, istihkakiye değildir, meşâ‘ olmağla Zeyneb tâlibe olur ise virilmek fermân olunmuşdur lâkin Zeyneb tâlibe olmayub ahara virilüb üç sene mürur itmışiken bade ‘itibâr olunmaz, hîne tapuda tâlibe olmak gerek ketebe el-fakir Pir Mehmed.

Karındaşlar olan Zeyd ve Amr babalarından intikal iden tarlalara iştirak üzre mutasarrıflar iken, Zeyd harem-i hümayuna gidüb badehu Amr ol tarlalardan hissesini izn-i sahib-i arzla Bıkr’e ferağ itdikde Zeyd’in hissesini dahi fuzulen Bıkr’e ferağ idüb badehu mukabelesinde şu kadar akçe bedel ferağ alub badehu Amr mufassılan bila veled fevt olub badehu Zeyd harem-i hasdan çıkub vilayetine vardıkda ol tarlalardan kendü hissesini meccanen Bıkr’dan aldıkdan sonra Amr’ın dahi hissesini sahib-i arzdan tapuyu mislini virüb almaya kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Mehmed Bahai

⁷¹⁸ In the copy D Pir Mehmed

⁷¹⁹ Before this part in the copy H

Zeyd karındaşı ‘Amr ile meşâ‘ ve müşterek oldukları tarlaların ‘Amr İstanbul’da harem-i hasda iç oğlana olmağla Zeyd izn-i sâhib-i arz ile Bıkr’e ferâğ tefvîz itdikden sonra ‘Amr 20 sene mürurunda harem-i hâsdan çıkub Zeyd’in hissesi dahi şeriki ve Halit olmağla varub ol tarladan hissesin Bıkr’dan alub zabta kadir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe el-fakir Mehmed Bahai

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

125.

Mesele: Zeyd mutasarrıf olduğu tarlalarda ‘Amr’ın mülk zeytun ağaçları olub bade ol tarlalar mahlûl oldukda içinde mülk zeytun ağaçlarım var deyub sipahiye il virdiği resm-i tapu ile virüb almağa kadir olur mu?

El-cevab: Emr olursa olur, ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

126.

Mesele: Arz-ı mîrî şuf‘ası (davası) caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz, lâkin müşterek olduğu hasebile tapulamakta ecnebiden mukaddemdir ketebe Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

127.

Mesele: Yeri arz-ı mîrîye ve binası mülk olan değirmende şuf‘a câri olur mu?

El-cevab: Olmaz, lâkin yerde meşâ‘ ve müşterek olmağla sâhib-i arz ma‘rifetiyle tefvîz itmekde şerîki olan haric ve ecnebiden mukaddemdir, arz-ı mîrîde şerik için mülkde gibi şuf‘a-i şer‘iyye yokdur ve lâkin beş seneye (dek kanunda hakk-ı talep vardır, tapu ile alır. Ketebe Pir Mehmed)⁷²⁰

A, B, C, D, E, F, G, H (Yahya), I, J, K

128.

Mesele: Zeyd ve ‘Amr ve ‘ale’l-iştirak (olsun) (bir)kaç kıt‘a tarlalara mutasarrıflar iken Zeyd hissesin ma‘rifet-i sahib-i arzla Bıkr’e (feraç)⁷²¹ ve tefviz eylese hâlâ ‘Amr beş sene mürûr itmedin şerîk ve halitim Bıkr’e virdiğin virüb ol hisse Bıkr’in yeddinden almağa kâdir olur mu?

⁷²⁰ This part could not be seen in the copy F.

⁷²¹ In the copies H and I bey‘ instead of ferağ, in the copy E the word ferağ is absent.

El-cevab: Iskât-ı hak itmemiş ise olur, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

129.

Mesele: Birkaç kimesneler Hind ile iştirak üzere birkaç kıt'a tarlalara mutasarrıflar iken ol kimesneler hisse-i şayiaların aharden Zeyd'e ma'rifet-i sâhib-i arz ile ferağ ve tefviz itmeleriyle (anların/Hind ellerin) hisselerin almağa talibe (iken zevci 'Amr Hind'i men' itmekle beş sene mürûr eylese hâlâ Hind Zeyd'e virdüğün virüb ol hisseleri almağa kâdir) olur mu?

El-cevab: Men' zevc özr mu'teberdir ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

130.

Mesele: Zeyd ve 'Amr ('ale'l-iştirak olsun)⁷²² mutasarrıflar iken Zeyd aharden Bıkr'in ol tarlalar içinde hakk-ı karârı olan mülk eşcârın Bıkr'den iştirâ' itdikde Zeyd 'Amr'a (ben eşcârın)⁷²³ almağla ol eşcârın cevanib-i erba'larında köküllüsü müntehi olduğu yere değin müstakilen ben zabt iderim ve zirâ'at iderim dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, zirâ'at olundukda kökün saban irişmekle şecere zarar gelicek yeri esareden men' olunur ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷²² In the copy H kopyasında "iştirak-ı siva tarlalara"

⁷²³ This part could not be seen in the copy H

⁷²⁴131.

(Der beyan ahvâl-i kanun ehl-i karye ve ecnebi yani müteveffa kimesnenin mahlûl olan yerine tapulamakta ve tefvîz itmekde ehl-i karye ve ecnebiye müte‘allik olan kanunlardandır ki zikr olunur.)⁷²⁵

Bilâ vâris fevt olub (veresesinden kimesnesi kalmayub ve)⁷²⁶ mutasarrıf olduğu yerlerinde müştereki kalmayan müteveffanın yerleri bunlardan sonra karye halkından yere ve çayıra zarureti olub tapu ile talib olanlara virilür. Harice virmek hilâf-ı kanundur. Karye halkından (yere ve çayıra zarureti olub tapu ile)⁷²⁷ tâlib olub tapu ile almazlar ise ol Zaman sâhib-i arz (muhayyerdir. İstedğine tapu ile virir. Lâkin saâhib-i arz)⁷²⁸ tapuya müstehak olan yerleri (vekil aslı gibidir) ve çayırları kendüsü tasarruf itmek ve oğluna virmek kat‘en caiz değildir. (Min kanunnâme-i mu‘teber)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

132.

Min kanunnâme-i mu‘teber: Yer tasarruf idenlerden biri fevt oldukda oğlu ve kızı ve baba bir er karındaşı (ve kız karındaşı) ve babası ve anası ve bir dürlü vârisi kalmayub müştereki dahi yoğise ol müteveffanın yerleri karye halkından yere zarureti olub talib olanlara il virdiği tapu ile virilür. (Harice/haricden ecanibe) virilmez. Karye halkından kimesne tâlib almaz ise ol Zaman sahib-i arz muhtardır kime dilerse virir. Lâkin sipahi kendi tımarı toprağında tapuya müstehak olan yerleri

⁷²⁴ Before this part, in the copy A

Birkaç kimesneler Hind ile iştirak üzere birkaç tarlalara mutasarrıflar iken ol kimesneler hisse-i şaiyalarını aharden Zeyd’e marifet-i sahib-i arz ile ferağ ve tefviz itmeleriyle Hind anların hisselerin almağa talibe oldukda zevci Amr Hind’i men itmekle beş sene mürur eylese hala Hind Zeyd’e virdiğini virüb ol hisselerin almağa kadire olur mu?

El-cevab: Olur. Men-i zevc öZR-i muteberdir. (Ketebehu Mehmed Bahai)

⁷²⁵ This part could not be seen in the copy C

⁷²⁶ This part could not be seen in the copy E

⁷²⁷ This part is seen in the copy J

⁷²⁸ This part could not be seen in the copy F

ve çayırları kendüsi tasarruf eylemek ve oğluna virmek hilâf-ı kanundur. Ve tapu hususunda â'lâ ve evsat ve edna itibarı yokdur. (â'lâ ve edna müsavidir)⁷²⁹ Bu minval üzere ferman olunmuşdur. Fi evasıt-ı şehir-i muharremü'l-haram sene 1033, fi Zamanına muteber kanundur.⁷³⁰ (Min kanunname-i Sultan Ahmed Han aleyhi rahmeti ve'l gafran)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

133.

⁷³¹Sâkin olduğu karye toprağında mutasarrıf olduğu tarlaları Zeyd ma'rifet-i sipahi ile 'Amr'a tefvîz eylese 'Amr ahar karyede sakin olmağla Zeyd'in karyesi ahalişi hakk-ı tefvîz bizimdir deyüb 'Amr'a virdiğini virüb tarlaları almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Öyle emr var ise olurlar. Ketebehu Yahya

A, B, C D, E, F, G, H, I, J, K

⁷³²134.

Bir karyede tarlalar mahlûl oldukda ahali-i karye tapu ile almağa tâlibler iken sipahi mezbûrlara virmeyüb hilâf-ı emr-i âlî hâric-i karyeden Zeyd'e virse hâlâ ahali-i karye Zeyd'e virdiğini virüb ol tarlaları zabta kâdir olurlar mı?

⁷²⁹ This part is seen in the copy H

⁷³⁰ The year 1033 is only seen in the copy A.

⁷³¹ Before this part in the copy A Min kanunname-i Sultan Ahmed Han aleyhi rahmeti ve'l gafran

⁷³² Before this part, in the copy F

Mesele: Öşriyedeki defterde mülk kayd olmuş olmaya bey' şira ve rehn ve hisse şer'an ve örfan memnudur 'ale'l-husus hassa kayd olmuş ola illa bu denlü vardır ki sâhib-i arz ma'rifetiyle hakk-ı kararı virilüb alınsa caizdir mutallika sâhib-i arz ma'rifeti olmadın yer alınmak caiz değildir alınsa dahi fesh olunub ol yer gerü sâhibinin elinde kalur yerleri benim ma'rifetim olmadın virmişsin deyu elinden alub ahara virilmez kema kane yeddinde kalur kanun-ı kadimdir. Kanun-ı sultani der Zaman-ı tevkii Celalzade ve Hamza Paşa

Sarahaten bey' ve şirâ 'itibariyle arz-ı mîrînin beyi caizdir, ferağ ve tasarruf tarikiyle sipahi izniyle tefviz ve tafavvuz vâki olıcak caiz ve sahih olur.

Mesele: Zeyd Amr'ın 1000 akçe kıymetlü bir kat'a yerini sipahi marifetsiz 90 akçeye aldım deyu beyine ikamet eylese beyinesi mesmu' olur mu?

El-cevab: Hâlâ sipahinin ma'rifeti olmayub mukaddema 'Amr'ın dahi (Zeyd'e-Zahirü'l-Kudat) tefviz ve tasarruf itdiğine şehadet olundukda istima olunub yeri Zeyd tasarruf ider sipahi izn virir ketebe Pir Mehmed.

Zâhirü'l-Kudat'tan (Akgündüz C 9 s. 396 m. 4)

El-cevab: Olurlar. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, T

135.

*Zeyd tasarrufunda olan (yerlerini/arazi) sâkin olduğu*⁷³³ karye ahalisinden almağa tâlib var iken ahar (karyeden) Bikr'e (tapu ile) virmiş olsa hâlâ ol (arazi olan) (ol karye ahali Bikr'in virdiğin virüb)⁷³⁴ ol araziyi Bikr'in elinden almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

136.

Mesele: Karyede sakin olan *Zeyd (tasarrufunda olan) tarlasın ahar karyede sakin olan*⁷³⁵ 'Amr'a sahib-i arz izniyle tefvîz eylese hala Zeyd'in karyesi ahali hilaf-ı emr-i şerîf biz ahar karyeden olana tarla virmeziz deyu kendüleri (almağa/tefvîze ve zabta) kâdir olurlar mı?

El-cevab: (Emr-i 'âlî olıcak) olur ketebe Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

137.

Bir karye ahali tapu ile müşterek bir dağa mutasarrıflar iken içlerinden olan Zeyd ol dağdan hissesin ahar karye ahalisinden tefvîz murâd itdikde karyesi ahali biz ol hisseyi aluruz deyu Zeyd'i ahar karye (ahalisine) tefvizinden men'e kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar Ketebehu Mehmed Bahai

A, B (isimsiz), C, D, E, F, G, I, J, K

⁷³³ ** This part could not be seen in the copy H

⁷³⁴ This part could not be seen in the copy D

⁷³⁵ ** This part could not be seen in the copy K

138.

Mesele: Bir karye toprağında olub müstehakk-ı tapu olan bir mikdar yeri sâhib-i arz tapu ile ahar karye ahalisinden Zeyd virse hâlâ karye-i evvel ahali ol toprak bizim karyemizde olmakla hakk-ı tapu bizimdir deyu virdiğin virüb ol yeri Zeyd'den almağa kadir olurlar mu?

El-cevab: Olurlar (ketebe el-fakir Mehmed Bahai.)

B, C, D, E, F, G, H, L, I, J, K

⁷³⁶139.

Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i tasarruf ve ferağ (ve tasarruf-ı orman)⁷³⁷ ve kuru (ve kühiden) yer açsa bilâ izn-i sipahi ve bila temessük caiz olmayub/olduğu yani sipahi izn ve ma'rifeti lâzım olub ma'rifetsiz mu'teber olmadığını beyân eder

⁷³⁶ Before this part in the copy E

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan arazisini sakin olduğu kariye ahalisinden almağa talib var iken aharden tapu ile Bıkr'e virmiş olsa hala arazisi olan kariye ahali Bıkr'in virdiğini virüb ol araziyi Bıkr'in elinden almağa kadir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Kariyede sakin olan Zeyd tarlasın ahar kariyede hakim olan Amr'a sahib-i arz iziniyle tefviz eylese hala Zeyd'in kariye ahali hilaf-ı emr-i şerif biz ahar kariyede sakin olan tarlayı virmeziz deyu kendüler almağa kadir olur mu?

El-cevab: Emr olıcak olurlar ketebe Mehmed Bahai

Before this part in the copy A

Zeyd Amr'ın bin akçe kıymetlü bir kata yerini sipahiden marifetsiz doksan akçeye aldım deyu beyyine ikame eylese beyyinesi mesmu olur mu?

El-cevab: Hala sipahinin marifeti olmayub mukaddema Amr'ın dahi Zeyd'e tefviz ve tasarruf itdiğine şahadet olundukda istima olunub yeri Zeyd tasarruf ider sipahi izn virir. Ketebehu Pir Mehmed

Zahirü'l-Kudat'tan (Akgündüz C 9 s. 396 m. 4)

Before this part in the copies E and H

Mesele: Bir kariye ahali tapu ile müşterek bir dağa mutasarrıflar iken içlerinde olan Zeyd ol dağdan olan hissesini ahar kariye(den Amr'a tefviz eylemek murad itdikde kariye ahali biz ol hisseyi alırız Zeyd'i ahar kariye Amr'a) tefvizinden mene kadir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar Mehmed Bahai.

Before this part in the copy E

Mesele: Bir kariye toprağında müstehakk-ı tapu olan bir mikdar yeri sahib-i arz tapu ile ahar kariye ahalisinden Zeyd'e virse hala kariye-i evveli ahali ol toprak bizim kariyede almağa hakk-ı tapu bizimdir deyu Zeyd'in virdiğini virüb ol tarlayı Zeyd'den almağa kadir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar, ketebe Mehmed Bahai.

Before this part in the copy A

Zeyd tasarrufunda olan bir kata tarlasını Amr'a sahib-i arzdan marifetsiz tefviz idüb badehu Zeyd fevt olub sagir oğlu Bıkr'i terk eyledikde Bıkr baliğ olunca Amr ol tarlayı tasarruf eylese hala Bıkr baliğ oldukda babamın tefvizi muteber değildir deyub ol tarlayı Amr'dan almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Yahya

⁷³⁷ This part could not be seen in the copy H

Ahvâl-i tasarruf ve ferağ ve ahz-ı öşr bila tapu (orman ve kuru ve kühiden yer açmak ve bilâ izn tefvîz ve tasarruf nicedir?)⁷³⁸ İmdi (sâhib-i arzın) kanun üzere resmin virmeden izni yoğiken hilâf-ı kanun mahsulün alınub satılan yerlerden ve çayırlardan ve istibdâal olunan yerlerden sâhib-i arz veyahud vekili öşr ve resm almağla sâhib-i arzın kanun üzere resm-i tapusu sâkıt olmaz. Bu bâbda sahib-i arz (muhtardır) dilerse kanun üzere resmin alub tasarrufa izn virir. Dilerse (tefvîz ve tafavvuzların ve sair ukud)⁷³⁹ beylerin fesh idüb eski sahiblerine tasarruf itdirir deyu fermân olunmuşdur. Fi mah-ı zilkade sene 1017⁷⁴⁰ (Min kanun-ı sultani der Zaman-ı Mehmed Paşa)

A, B, C, D (1166), E (1117), F, G, H, I, J, K

140.

Zeyd ve Amr arazi-i mîrîyeden tasarruflarında olan tarlaların sipahiden ma'rifetsiz istibdâl itmek veyahud bir tarikle birbirine ferağ ve tasarruf itmek caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bin Saadeddin⁷⁴¹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

141.

İzn-i sâhib-i arzsız tarla tefvîzi mu'teber olmaz. Sipahi birkaç sene öşr ve rüsumunu alsa izn olmaz. Sarihan izn lâzımdır. Tarlanın tefviz ve tafavvuzunda tımarıda şerîk olanlardan birinin izni kifayet ider. (Min kanun-ı sultani)⁷⁴²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷³⁸ This part is only seen in the copy A

⁷³⁹ This part is only seen in the copy J

⁷⁴⁰ In the copy D the date given is 1166, in the copy E it is 1117

⁷⁴¹ In the copy A Mehmed Bin Sadullah

⁷⁴² In the copies B, E, F, G, H, I and K the writer is Yahya Efendi?

⁷⁴³142.

Zeyd sipahi tımarı toprağında mahlûl olub reyanın bila temessük tasarruf itdikleri yerleri mutasarrıf olanlardan alub ahara tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, temessük almadın zabt itdiyse. Ketebehu Sunullah

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

143.

Yeri vakf olan araziden ve arazi-i mîrîyeden yer ve çayır (tapuya müstehak olsa ve bir kimse kühiden yer açmak murad eylese ve iki kişi yerlerin)⁷⁴⁴ birbirine tefvîz eylese sa'hib-i arz ma'rifetiyle olmak kanun-ı kadîm iken ol asl-ı tapuya müstehak olan yerler ve çayırlar sâhib-i arzın izni yoğiken tasarruf olunsa ve kühiden yer açılrsa ve iki kişi yerlerin ve çayırların birbirine tefvîz eylese sâhib-i arz gerek aslın

⁷⁴³ Before this part in the copy D:

Bila izn-i mütevellî vakf yeri sair vakf yerlerinden Zeyd tasarrufda olan çiftliğin tarlasını Amr'a bey idüb bağçesini aldıktan sonra mütevellî ol tarlayı Amr'ın elinden alub Zeyd'e dahi virmeyüb istediği kimesneye virdirmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olur.

Mesele: Bu suretde mütevellî tarlayı Amr'ın elinden ibka eyleyüb Zeyd'in elinden aldığı akçeyi bi kusur vakfa almağa kadir olur mu?

El-cevab: Zeyd'in akçe hakkı değildir. Amr mütevellî ile muaccele olur, Zeyd'den al deyucek almamak lazımdır.

Mesele: Bu suretde Zeyd çünkü tarlanın akçesi benim olmayacak tarları yine ben zabt iderin kimesneye virmezsin dimeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz bey itmekle vakfa özrdür, hıyanet itmiş olur. Hıyane vakf virilmez ketebe Ebussuud.

Mesele: Amma arz-ı miri olsa vakf olmasa hüküm gayridir sipahi ya iki sahibine redd-i tasarruf itdirir veyahud tefviz tafavvuz izn icazet vire muhayyerdir ancak ? bu bahane ile ol yeri ahara viremez kadir değildir kanundur.

Mesele: Zeyd kemal-i sıhhatinde oğulları Amr ve Bıkr'e çiftliğini ve değirmenlerin ve zeytunluk taksim idüb hibe ve kabzdan sonra fevt oldukda (Zahirü'l-Kudat Bıkr kısmet-i adile) kıymet adıyla olmamışdır deyu tekrar kıymet itdirmek olur mu?

El-cevab: Arz-ı miride olanların hibesi sahih olmammağla bağ ve bağçe gibi değildir, değirmenlerde dahl olunmaz. Ketebe Mehmed Piri.

Mesele: Miri yerde olan bağ ve bağçenin hibesi sahih olur mu?

El-cevab: Olmaz zira meşadır amma hibe murad olunsa evla yeri tefviz bi'l-izn olunub bade bina ve bağ ve bağçe ve sair içinde olan mülk hibe olmaz. Mülk hibe olunsa sahih olur ketebe Pir Mehmed

Mesele: Arz-ı miri üzerinde olan bağın hibesi caiz midir?

El-cevab: Sipahi izniyle caizdir ketebe Pir Mehmed

Mesele: Arz-ı miri üzerinde olan bağın sipahi marifetsiz beyi şeran sahih olur mu?

El-cevab: Olur, hibesi gibi mülkdür ketebe Ebussuud. Min kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa.

Mesele: Zeyd Amr'a arazi-i miriyede tasarruflarında olan tarlalarını sipahi marifetsiz istibdal itmeğe veyahud bir tarikle birbirine ferağ tasarruf itmeğe caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Mehmed Pir min kanun-ı sultani der Zaman-ı Yahya Efendi an hattı mektubcu.

⁷⁴⁴ This part could not be seen in the copy G

bulsun gerek bulmasın ya vekili ol makûle yerlerden öşr veyahud resm almış (olsa/olsun veya olmasun) tapu sâkıt olur yerler ve çayırlar tasarruf idenin olurdu. Öyle olsa bir çiftlik İstanbul etrafında yirmi otuz bin akçeye ve bazı diyarda beş on bin akçeye ve bi'l-cümle her bir diyarda hayli akçeye tapuya virilüb/virilmeyüb kanun-ı kadîm ile 'amel eylemeyüb sâhib-i arzın resm-i tapusun virmeyüb hilâf-ı kanun fuzuli/mazmun tasarruf eyleyüb mücerred öşr ve resm virilmek ile tapu sâkıt olub yerler ve çayırlar anların olıcak bu bâbda havas-ı hümâyun ve evkâf emlâk (hükmün bağlayub) hususan yirmi otuz yıldan berü sefer seferleyen eshâb-ı tımardan nice kimesnelere özr olduğu sebebden 1017 zilkadesinin 11. gününde pâye-i serîr-i âlâya arz olundukda ol vechle zilyed olanlar eğer resm-i tapu ile virilmek fermân olanlardan değil ise ol asl tapuya müstehak yerleri ve çayırları sâhib-i arz dilediğine tapuya vire. Eğer resm-i tapuya virilmek emr olanlardan ise anlara resm-i tapu ile teklîf eyleye. Alurlar ise anlara vire ve illa almayub öşr ve resm virdik (resm-i tapu sakıt olur yerler ve çayırlar bizim olur deyu ta'allül iderlerse sâhib-i arz)⁷⁴⁵ istediğine tapu ile vire ve kühiden açılan yerler dahi açanlara il virdiği tapu ile teklif olunub kabul idüb (alurlar ise) anlara virilüb almazlar ise sâhib-i arz muhtar olub dilerse kanun üzre (beyan) resmin alub tasarrufa izn vire dilerse (ahara vire ve sahib-i arz izinsiz birbirilerine bir mikdar akçe mukabelesinde ferağ eyledikleri yerlerde sâhib-i arz muhayyer olub dilerse kanun üzre resmin alub tasarrufa izn vire.)⁷⁴⁶ Dilerse (tefvîz ve tafavuzların)⁷⁴⁷ beylerin fesh idüb yerleri ve çayırları eski sahiblerine tasarruf itdire deyu ferman olunmuşdur. (Fi gurre-i muharrem sene 1017)⁷⁴⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁴⁵ This part could not be seen in the copies E and K

⁷⁴⁶ This part could not be seen in the copies D, G, H, I and K and to some extent in the copy C

⁷⁴⁷ This part could not be seen in the copy E

⁷⁴⁸ In the copies A and K the date is 1118. In the copies D and I it is 1018.

Öte yakaya eşkiya müstevli olmağla re‘aya ve berayâ kadîmî yerlerinde karara mecalleri olmayub bi’z-zarûrî firar eyleyüb hâlâ her kişi yerlü yerlerine varmak ferman olunmağın ol makule perakende olanların yerleri üç yıldan ziyade boz ve hâlî kalmağla değirmen ve bağ ve bağçelerinde takdîr olunan öşr ve resm virilmemekle sâhib-i arz olanlar eshâb-ı münâsib ve kul taifesine ve gayri tapuya virüb ve bazısını fuzuli tasarruf eyleyüb ve bu bâbda re‘aya ve berayaya ziyâde zulm olduğu pâye-i serîr-i âlâya arz olundukda 1018 muharreminin gurrasinden üç yıla değin yerlerine varan re‘ayanın yerleri ve çayırları ve değirmen ve sair yerleri ve mülkleri kendülere teslim olunub kema kane mutasarrıf olub anın gibi tapuyu anlar akçelerin sahib-i arzdan almak ferman olunmuşdur. Eshâb-ı tımarın karyelerinin mümtaz sınuru dahilinde tahrîrden sonra kühiden açılan yerin öşr ve

⁷⁴⁹ Before this part, in the copy D:

Sipahi yerleri üzerinde olan bağ ve bağçenin sipahi izniyle hibesi ve rehni ve beyi şeran sahih olur mu?

El-cevab: Bey mutlaka caizdir mertebe ve mevhub olan ziyade yerini sipahi tapu ile virüb rahin ve vahib rehn ya hibe ve teslim idicek ketebe Ebussuud.

Mesele: Arz-ı mirinin beyi ve hibesi ve şüfası ve vakfı ve rehni ve bedel-i sulh deyu dilerse şeran caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Ebussuud.

Mesele: Bu suretde zikr olunan beyin sıhhatine hükm iden kadıya ferman lazım olur mu?

El-cevab: Batıl-ı mehaz min bad itmek lazımdır.

Mesele: Arz-ı miri hususuna muteallik tapunama olsa lakin kadı hüccetinde yazılmış olsa amel olunur mu?

El-cevab: Kadı sıhhati tefviz ve tafavvuzunda muteber değildir. Sahib-i arz temessükü lazımdır ketebe Ebussuud ve Pir Mehmed.

Mesele: Zeyd mutasarrıf olduğu tarlaların Amr’a tefviz sipahi mukabelesinde izni alacağı akçeyi Zeyd’den mi alır yohsa Amr’dan mı alır?

El-cevab: Amr’dan alır, ketebe Yahya.

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlasını Amr’a tefviz idüb sipahi gurz-ı faside için inad idüb izn virmemeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Yahya.

Mesele: Zeyd sipahi tımarın arazisinden mahlul olan tarlaları talibine tapu ile virdikde mezburlar resm-i tapuyu mislini Zeyd’e virirler iken Zeyd kanaat itmeyüb ziyadesin almağa kadir olur mu?

El-cevab: Kimesnenin hakk-ı tapusu olmayıcak tapuyu misl itibar sakıt olur. Kime diler ise istediği baha ile virir ketebe Mehmed Bahai.

Mesele: Orman kurub sahib-i arz zabt itmek istedikde baz kimesneler senden mukaddem olan sahib-i arz zabt arzdan aldık deyu niza eyleseler eğer ol sahib-i arz kendü Zamanında virmiş ise alımaz eğer kendü Zamanında virmiş değil ise dilerse kendüsü zabt ider dilerse Zamanın ahara virir zabt itdirmek kanun-ı muteberdir hassa değirmen ve hassa çayır ve hassa yerler dahi bu minval üzredir hükm virilür kanundur.

⁷⁵⁰ In the copies B, C, D, G and R “1019 tarihli Sultan Ahmed Kanunnamesi” In the copy H the date is 1119

resmi hakları olub (kadimden alıgelmişler iken umena ve mübaşirin emvâli tahrîrden sonra kühiden açılan yerler hâric ez defterdir. Ol yerlerin mahsûlü mîrîye aid olur deyu maliye tarafından hükm ihrâc idüb dâhil itdikleri 1018 muharreminin guresinde pâye-i serîr-i âlâya arz olundukda eshâb-ı tımar yirmi otuz yıldan berü sefer seferleyüb ağır-ı hümayunda hıdmet idüb karyelerinin (mümtaz sınırı dahilinde kühiden açılan yerlerin)⁷⁵¹ öşr ve resmi hakları olub)⁷⁵² kemâ kâne eshâb-ı tımara fermân olundu. (Fi evail-i muharremi'l-haram sene tisa aşara ve elf min kanunname-i Sultan Ahmed Han)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

146.

⁷⁵³Üç sene boz kalan ve yahud bir tarikle mahlûl olan yerler tapuya müstehak olub (resm-i tapusuz fuzuli zabt olunsa imdi ol makûle hilâf-ı kanun)⁷⁵⁴ resm-i tapusuz fuzuli tasarruf olunan yerlerden sahib-i arz ya vekili öşr ve resm almağla tapu sâkıt olub anların olıcak havâs-ı humâyuna ve vuzarâ hâslarına ve evkâf ve erbâb-ı tımara külli gadr olduğu 1017 zilkadesinin 11. günü pâye-i serîr-i âlâya arz olundukda anın gibi yerlerin sâhib-i arz aselin bilub gerek bulmasun mücerred öşr ve resm almağla resm-i tapu sâkıt olub ol yerleri hilâf-ı kanun resm-i tapusuz fuzulî tasarruf eyleyenlerin erbâb-ı tımara gadr olunduğuna rıza-yı hümayun olmayub bu (asel/makule) yerlerde sâhib-i arz muhayyerdur. Kendü Zamanında vâki olmuş ise dilediğine resm-i tapu ile virmek fermân olunmuşdur. Ve'l-hasıl zilyed olanlara resm-i tapu ile virilmeğe teklîf olunur. Alurlarsa fiha ve illâ ahara virilür. Kanun-ı sultâni der Zaman-ı Mehmed Paşa⁷⁵⁵

⁷⁵¹ This part could not be seen in the copy G

⁷⁵² This part could not be seen in the copy K

⁷⁵³ Before this part in the copy A: (Kanun-ı sultâni der beyân-ı ahvâl-i ihdâs-ı bina ve tapu:)

⁷⁵⁴ This part is written as "tasarruf olunan yerlerden" in the copy J.

This part could not be seen in the copy H

⁷⁵⁵ In the copies B, C, D, G, H, J, K kanun der Zaman-ı Mehmed Paşa

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

146.

(Kanun-ı sultâni der Zaman-ı Mehmed Paşa)

Der beyân-ı kanun-ı ahvâl-i ihdâs-ı bina (ve dam) ve gayri ve (mikdâr-ı tapu ve tevabiha) yani bilâ izn-i sipâhi zirâ‘at olunub yahud asiyâb ve erbâb (ve han ve dam ve) bunun emsâli (bina) ihdâs olunsa kanun nicedir.

Dâhil-i ra‘iyyet veya hâric bir kariyyeden yeniden düzen kurub eğer sâhib-i arzın izni olmadın bir dürlü bina eylese sâhib-i arz muhtardır. Dilerse kanun üzre (resm-i) dam tapusun alur. Dilerse kal‘ itdirir, eğer evvelden dam yeri olub harab olmağla sonradan bina eylese nesne alınmaz.⁷⁵⁶ Kezalık zirâ‘at ve hırasat olunur tarlada damlar bina olunsa sahib-i arz ma‘rifeti olmadıkça dilerse kal‘ itdirir, dilerse ibka itdirir veyahud ma‘rifetiyle olursa kanun üzre dam tapusun alur. Ve hem ol tarlalar zirâ‘at olduğu takdirce öşr ve resmden her sene ne mikdar nesne hasıl olur ise ana göre ol bina yerlerine mukâta‘ takdir olunub mukâta‘sın alur.

10 yıl devr itmedikçe tafahhus olunmaz yerde 10 yıllık davanın istima‘ı yokdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

147.

Kanun: Demür madeninden defterde öşr hasılı yazılsa deftere göredir. Kime hasıl yazılmış ise anın ma‘rifeti olmadın yeniden demürçi ocağı vaz‘ itdiremezler, (olsa dahi ol kimesne isterse) vaz‘ idenleri men‘ ider, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁵⁶ In the copy J “sahib-i arz marifetiyle nesne alınmaz”

148.

Zeyd hayatında (kâdimden) (tasarruf eylediği) yaylakda bağ ve (yağ ve peynir) hıfzı için hane ihdâs idüb hâlâ dahi eser bina olsa bu makûle yaylakda sair emlâk gibi ıtlak olunur mu?

El-cevab: Örf-i ammede ta‘bir olunur amma emlâk ahkâmı (icrâ) olunmaz, bina mülkdür, arz-ı mîrî yine mîrîdir, mevrûs olmaz, şüf‘a tutulmaz, bu bey‘ şirâ tefvîz ve tefvîzdir (tafavvuzdur) bi-t-temessük ketebe Mehmed Pir.

A⁷⁵⁷, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

149.

Mesele Kanun: Bir tarla kurbunda değirmen ihdâs eyleyen kimesne sâhib-i arz ve mutasarrıf olanın izni olmadın ol tarla üzerinde hark hafr idemez, izne muhtacdır, kanundur.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

150.

Mesele: Zeyd sâkin olduğu şehrin kurbunda (bir kıt‘a yeri koruyub) içine sâhib-i arz ma‘rifetiyle eşcâr gars ve bina ihdâs idüb davarın yürüdüb tasarruf itdiği fevt olsa ol yerde olan emlâk (ve eşcâr-ı mağrûse) sair emlâk gibi evladına intikal ider mi?

El-cevab: Yer kendüye intikal itmez, üzerinde bina ve eşcâr-ı mağrûse evladına intikâl ider, ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

151.

Mesele: Mutasarrıf olduğu tarlaların sipahi ma‘rifetsiz Amr’a tefvîz Amr dahi üzerine bağ ve kerum gars eylese hâlâ Zeyd tefvîz-i mezkûr mu‘teber değildir deyu ol gars eylediğini kal‘ itdirüb tarlayı geru alub zabta kadir olur mu?

⁷⁵⁷ Seen before the article 142

El-cevab: Sipahi izinsiz gars idüb itdiyse olur ketebe Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁵⁸152.

Harbde kefere yeddinde olan bir kal'a sulhan feth olundukda Zeyd ol kal'anın havâlisinde olub kimesnenin zabtında olmayan bir mikdar yeri serdâr olan 'Amr'dan izinsiz ihyâ ve zirâ'at itmiş olsa hâlâ 'Amr (ol yeri)⁷⁵⁹ Zeyd'in yeddinden alub istediğine tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Mehmed Bahâ'î

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁵⁸ Before this part, in the copy A

Kanun: Eğer dahil-i raiyyet ve haric-i raiyyet bir kariyede sahib-i arz marifeti ile yeniden düzen kurub damlar bina eylese alasından 50 akçe vasatından 30 akçe ve 40 akçe, ednasından 20 akçe dam tapusu alınmak kanundur. Eğer sahib-i arzın izni olmadan bina olursa sahib-i arz muhtardır, dilerse kanun üzre dam tapusun alur, isterse kal ider. Eğer evvelden dam yeri harab olmağla sonradan bina olursa nesne alınmaz. Ve ziraat ve hırasat olunur tarlaya sahib-i arz marifetiyle yeniden damlar bina olursa sahib-i arz kanun üzre dam tapusun alur. Hem ol tarlalar ziraat olunduğu takdirce öşr ve resminden her sene ne mikdar nesne hasıl olursa ana göre mukataa takdir olunub mukataasın alur. Ol sahib-i arz gidüb yerine ahari gelse on yıl mürur itmemiş ise ol dahi mukataasın alur, zira yerde on yıllık davanın istimai yokdur, kanundur.

Ez kanun-ı cedid: Kurada o yeri tapusuçün alasından 50 akçe evsatından 40 akçe ya 30 akçe ednasından 20 akçe alına, ziyade alınmaya deyu ferman olunmuşdur.

Nev-i ahâr: Tapuda dahi bi gazez Müslümanlar karındaş yerleriçün nemikdar resm tayin iderlerse sipahi anı alur. Ziyade ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu ferman olunmuşdu. Tapu icare-i muaccedir. Arz-ı miri padişahındır, kimesne satmağa kadir değildir. İmdi bila veled zikr fevt olan müteveffanın yerleri kızlarına ve karındaşına ve kız karındaşına tapu ile virildikde ol yerlerin bir senelik mahsulün sipahi tapu için alub ziyade ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde ferman sadır olmuşdur, sairlerinde bi gazez Müslümanlar takdir eyledikleri icare-i muaccedesin resm-i tapu deyu alınur.

Zeyd sipahinin kariyesi sınırında olub bey olunan bağ ve bağçe ve zeytunluk ve değirmenden marifet akçesi namına öşrin almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Bunlar emlaktır, izne muhtac değildir bey ve şirada sipahi dahl idemez, heman senevi öşr ve resmin alur. (Ketebehu Pir Mehmed)

Zeyd cümle hanelerin ve bağ ve bağçe ve haremeyn ve tarlaların ve çayırların cümle baştnesin bir yerde Amr'a bey eyledikde sahib-i arz cümleden onda birin resm namına almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Evde ve bağçede dahl yokdur. İzne muhtac değildir. Sairleri izniyle tefviz ferman olunmuşdur. İzn virmicek yine evvelki sahib üzerinde kalur. İznde ve tapuda öşr alınmak görülmemiştir, tapuya düşdükçe il virdiği iledir. İznnamede olan baha makul ve münasib görüldüğü mertebe ile sipahiye arzadır, öşri yokdur. Emri var ise görülsün. Ketebehu Pir Mehmed

Zeyd-i sipahinin raiyyeti Amr fevt oldukda yerleri müstehakk-ı tapu olub bağ dahi olmağla Zeyd tapuya virmek murad eylese vereseşi bağçeyi tapu ile almasalar Zeyd bağı kal itdirmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Bağ mülk olmağla tapuya müstehak olmayub varisi meccanen tasarruf ider. Muattıl kalub (kalmayub/) sahib-i arza hakkı vasıl olmadığı halde dahle kadirdir. Ketebehu Pir Mehmed

⁷⁵⁹ In the copy H "ol ihya eylediği tarlayı"

153.

Mesele: Derya kenarında arsası vakf ve binası mülk olan menzili Zeyd üzerinde bir ota bina itmek murad itdikde cârî Amr Zeyd'in ol bina ihdas ideceği mahall-i mütevellî vakfından icare ile tefviz/tafavvuz eyledim hâlâ benim tasarrufumdur deyu Zeyd'i binadan men'e kâdir olur mu?

El-cevab: Derya tefviz/tafavvuz olunmaz ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

154.

Der beyân-ı kanun-ı (ahvâl-i) çayriha:

Bir yerde sipâhiye müte'allık çayır olsa ol çayırı baz (kimesneler) mu'ayyen ve mukarrer sınırın bozub/bozmayub sürmüş (olsa ve ekmiş ve bostan idüb tasarruf eylemiş)⁷⁶⁰ olsa ol çayırın kadîmi mümtâz ve mu'ayyen sınuru ne yerdendir ve (ne mahaldir) ve ne yere müntehi olur teftîş itdirilüb zâhir oldukdan sonra alınub çayırlık üzre hükm olunub zirâ'atden men' olunur kanun-ı kadîmdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

155.

Kanun: Şol tarlalar ki dinlenmek için alıkonulub otu hasıl oldukda sipahi için bir iki senede bir nesne alınmaz. Ana gelembe dirler. Üçüncü sene oldukda çayır hükmünde olmuş olur öşrü alınub sipâhiye özr olmaya bu husus defterde yazılmak lâzım değildir. Kanundur. Zira zirâ'at olunsa öşr hâsıl olur. Kezalık dâim çayır/caiz olıcak öşr alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁶⁰ In the copy H "ve açmış ve bostan tasarruf eylemiş"

156.

Bir kasabanın tapusuz olan çayırların kadımden her kim isterse biçer gelüb sâhib-i arz her bir araba başına ikişer akçe (resm alub ve ala gelmiş iken)⁷⁶¹ hâlâ sâhib-i arz olan kimesne çayırları baz kimesnelerin akçesin alub tapuya virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

157.

Birkaç zimmîler bir kıt'a çayırları bila temessük 15 seneden ziyâde mutasarrıf olub hâlâ (vilâyet tahrîr iden/muhtar-ı vilâyet olan) Zeyd ellerinden alub ahara tapu ile virdikden sonra mezbûr zimmîler şer'an da'vaya kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar. Ketebe Ebussuud

Bu suretde mezkûr zimmîler zikr olunan çayırları bilâ temessük 15 yıldan ziyâde tasarruf itmeleri ile istihkâkları olur mu?

El-cevab: Olmaz. Fuzûlî tasarrufa 'itibâr yokdur. Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

158.

Mesele: Zeyd Amr-ı sipahinin toprağında olan bir mikdar çayır tapusuz birkaç sene zabt (ve mukâtasın virdiğın Zeyd fevt olmağla oğulları ol çayırları zabt)⁷⁶² murad itdiklerinde sâhib-i arz Zeyd ol çayırları tapusuz zabt ider deyu mezbûrlara zabt itdirmeyüb kendi tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Mehmed Bahai

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁶¹ In the copies D, E, I and J "virirler"

⁷⁶² This part could not be seen in the copy F.

159.

Zeyd-i müteveffanın tetimme-i süknâsından olub (etrâfında) havlusu olan bir mikdar çayırı vereseşi mülkiyet üzre zabt murad itdiklerinde sipâhi vereseden alub ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: O yine muttasıl olub nısf-ı dönümden ziyâde değil ise olmaz. (Ketebe el-fakir Mehmed Bahâî)

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

160.

Zeyd-i müteveffanın tetimme-i sükenâsından olub etrâfını tahta havlu idüb içinde tahminen üç dönüm mikdarı çayırı Zeyd'in/Hind'in babası Zeyd zabt murad itdikde sâhib-i arz ol yerin buçuk dönümünü tetimme-i sükenâ 'itibâr (idüb ziyâdesin tapu ile viririn dimeğe kâdir)⁷⁶³ olur mu?

El-cevab: Olur. Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

161.

(Zeyd tasarrufunda olan çayır ve bostan yerlerin beş altı sene boz ve hali koyub mu'attıl itmeğe müteveli olan *(‘Amr ol tarlalar) ile ol (bostan) yerini*⁷⁶⁴ tapu ile virmeğe kâdir olur mu?)⁷⁶⁵

El-cevab: Çayırdı olmaz. Bostan mahsûlünde behresi var ise olur yoğsa anda dahi olmaz. (Mehmed Bahâî)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

162.

Feth-i hâkânîden berü hâs ve sürülüb çayır-ı mülk deyü ‘akar olur mu?

⁷⁶³ This part could not be seen in the copy E

⁷⁶⁴ In the copies D and K “olan tarlaları ile ol yerleri”

In the copy H “Amr ol yerleri”

⁷⁶⁵ This part could not be seen in the copy D

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Yahya el-fakir

*Bu suretde çayır üzerinde saz⁷⁶⁶ nâbit olsa demet ile bey‘ oluna gelse mülk olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Ketebehu Yahya)*⁷⁶⁷

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

163.

Der beyân-ı kanun ve (ahkâm-ı) bağ bağçe (ve bostan) ve *(yurd yeri) ve saban ile sürülen yerler nicedir

Bir kimesne kendi mülk bağçesinin içine*⁷⁶⁸ saban koyub zirâ‘at eylese hâsıl olan terekeden sâhib-i arz öşr almak kanundur. (Hem/Yahud) mülkdür deyu nizâ‘ idemez zira saban girüb zirâ‘at (olunan yerler arz-ı mîrîdir, tapu ile virilür, kanundur.)⁷⁶⁹

164.

(Kanun: Mukaddema bir yer bağçe iken eşcâr-ı müsemmeresi kalmayub içine saban girüb zirâ‘at)⁷⁷⁰ iderler iken ol yer üç sene ‘ale’t-tevâli bila mâni‘ boz ve hâli kalub tapuya müstehak oldukda bir kimesnede sâhib-i arzdan tapu ile alub zirâ‘at ider iken ol yerlerin içinde hüdâyi ceviz ağacı (oldukda eski sâhibi olan ol yer mukaddema bağçe idi. Tapuya müstehak olmaz ve içinde ceviz ağaçları)⁷⁷¹ vardır deyu nizâ‘ eylese hüdâ‘î ceviz ağacı yere tâbî‘dir yeri tapu ile alan kimesne ağaçları dahi zabt ider deyu merhûm Hamza Paşa Nişancı iken emr-i şerîf-i (cihan-muta‘) virilmiştir, kanundur. (1011)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁶⁶ In the copy H “bostan nabit”

⁷⁶⁷ This part could not be seen in the copy F

⁷⁶⁸ This part could not be seen in the copy F

⁷⁶⁹ This part could not be seen in the copies E and K

⁷⁷⁰ This part could not be seen in the copy E and K

⁷⁷¹ This part is seen in the copy F

165.

Kanun: Dikme ve aşılamma ağac mülk olur. Amma saban girüb zirâ‘at olunan yer mülk olmaz madam ki padişahlardan sahîh mülkname-i hümayun olmaya ve defâtirde yazılmaya. Makbûl değildir, öşrleri ve resmleri alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

166.

Kanun: Mutallıkan saban girüb zirâ‘at olunan yer mülk olmaz, tahrîrden sonra gars olunan bağlardan öşr alınur, kanundur.⁷⁷²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

167.

Zeyd eşcâr arasında saban yürüdüb zirâ‘at olunan bağçesini bey‘ itdikden sonra sipahi semeninden öşr almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Tapu ile virilüb (eğer mülk olmayub) sipahi yerleri ise ma‘rifet-i sipahi lazımdır, amma hususile öşr ne tarîkle alınur gözetmek gerekdir bu suretde şer‘iyye olmadıkça olmaz ketebe el-fakir Çivizade.

168.

Mesele: Zeyd’in bağçesinin eşcarı mülteffe altında zirâ‘at idüb sipahiye öşr virdiğin fevt oldukda evlad-ı zekeri olmammak ile sipahi yeri zabt ve tapu ile Amr’a virse Zeyd’in kızları babamızdan intikâl itmiş mülkümüzdür deyu tapu ile virmekden men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Arz-ı mîrî olub mukâta‘-ı mu‘ayyenesi yok ise kızlarına virilür ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁷² Apart from the copy A all the copies include: “Kanun der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade”

169.

Mesele: Mukāta‘lu arz üzerine eṣcâr-ı mülteffe mülteffe/eṣcâr ile mülteffe ile olan bağçe Zeyd-i müteveffanın vefatından sonra vârise intikâl ider mi?

El-cevab: Mülk olan (eṣcâr intikâl ider mülteffe değil ise arsa resm-i tapu ile alur ve eğer)⁷⁷³ mülteffe ise ancak senevî mukāta‘sını virir, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

170.

Zeyd kendinin (mülk)⁷⁷⁴ yurd yerin (tarla idüb zirâ‘at itdikden sonra bilâ veled zikr fevt olmakla kızı ve hasren vârisi Hind ol yurd yerin mülkiyet üzre zabt murad itdikde)⁷⁷⁵ sahib-i arz (tapu ile) al ve illa ahara viririn dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

171.

Mesele: Zeyd arz-ı miri üzerinde mağrus bağçesi Amr’a bey itdikde sipahi şu kadar akçe resm vir deyub baiden ve müşteriden almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

172.

Mesele: Bilâ veled zikr fevt olan Zeyd’in mukāta ile mutasarrıf olduğu vakf bostan kızı Hind’e bilâ tapu intikâl ider mi?

El-cevab: Arsa sarf ise itmez, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁷³ This part is seen in the copy H

⁷⁷⁴ This part is seen in the copy D

⁷⁷⁵ This part could not be seen in the copy D

173.

(Der beyan-ı ahvâl-i kanun-ı gars-ı bağ ve bağçe ve eşcâr ve hüdâyi nâbit eşcâr nicedir.)

Bir kimesne tasarrufunda olan tarlaların sâhib-i arz ma'rifetiyle bir kimesneye hakk-ı tasarrufun ferağ ve tefvîz idüb (mezbûr alub/ol dahi tafavvuz ve kabul idüb) ol tarlanın içinde nabit olan hüdâyi (nabit) ceviz ağaçları ile zabt iderken sonradan şer'iyeye sâlik olub hini tefvîzde ve kabulde ol hüdâyi ceviz ağaçları zikr olunmadan ceviz ağaçların zabt iderim deyub niza eylese hüdâyi eşcâr arza tâbi'dir artuk dava idemezler, alan kimesnenin elinde kalur kanundur.⁷⁷⁶ Fi kanun-ı sultani der Zaman-ı

Hamza Paşa ve Celalzade

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

174.

⁷⁷⁷Bir tımar da yahud gayrinin toprağında re'âyâdan ve hâricden baz kimesneler tahrîrden sonra bağ (ve bağçe) gars idüb ol bağ üç sene geçmeyüb/geçüb meyveye gelmiş değil ise kal' olunmak kanundur. Sâhib-i arzın izniyle olmadıkça sâhib-i arz dilerse kal' ider. Amma ol bağ (ve bağçe/meyve) eşcârı üç sene geçüb üzüm (ve meyveye) gelmiş ise sâhib-i arz kal' itdiremez nihayet müceddiden tahrîr-i vilâyet oluncaya değin öşr alınmak kanundur deyu minvâl-i meşrûh üzre hükm-i şerîf virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

175.

Kanun: Mukaddema (bir yer) bağçe iken eşcar-ı müsemmeresi kalmayub saban ile sürülüb zirâ'at olunur iken bilâ mâni boz ve mu'attıl kalub tapu ile ahar kimesne alub ihya ve ziraâ'at idüb içinde hüdâyi ceviz ağaçları nâbit olsa eski sahibleri

⁷⁷⁶ In the copies C, D, G and H Hamza Paşa ve Celalzade Zamanında

⁷⁷⁷ In the copy A (Der beyan-ı ahvâl-i kanun-ı gars-ı bağ ve bağçe ve eşcâr ve hüdâyi nâbit eşcâr nicedir.)

eskiden bağçe idi (tapuya düşmez benim mülkümdür)⁷⁷⁸ deyu dahl ve nizâ idemez tapu ile alan ol yerleri nâbit ağaçlar ile zabt ider. Ağaç yere tabidir.⁷⁷⁹⁷⁸⁰

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

176.

Kanun: (Mukaddema beyan olunduğu üzre) ‘ale’l-ittilak saban girüb sürülüb zirâ‘at olunan yerler mülk olmaz ve bi’l-cümle muharrerü’l-vilayeden sonra gars olunan bağlardan öşr alınmak kanundur, her ne dürlü yerde olursa öşr alınmak kanundur. Fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade bi hatti Katib Lütfi.⁷⁸¹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

177.

Zeyd’in tasarrufunda olan (yer üzerinde bitmiş) hüdâyi (nâbit) ceviz ve kestane ağaçlarının meyvesini sipâhi ben alurum deyu Zeyd’e nesne virmemekde kâdir olur mu?

El-cevab: Arz hükmündedir, eğer Zeyd arzın tasarrufunu almamış ise (meyve) mülkü olmaz zuhûrundan sonra temlîk/temellük itmediyse (arz) almış ise meyvede anındır. (Ketebehu Mehmed Bahâî)⁷⁸²

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

178.

⁷⁸³Mesele: Arz-ı mîrînin aşılınmış eşcâr-ı müsemmeresi olsa zikr olunan eşcâr arza mı tabidir yohsa aşılmanın midir?

⁷⁷⁸ In the copy E “tapu ile virilmez, benim mülkümdür, mülk tapuya düşmez”

⁷⁷⁹ After this part in the copy F

⁷⁸⁰ This part is only seen in the copy D

(Kanun: Dikme ve aşılamma ağaç mülk olur amma saban girüb zirâ‘at olunan yer mülk olmaz madamki padişahlardan sahih mülkname olmaya ve defterde yazılmaya makbûl değildir öşrleri ve resimleri alınur)

⁷⁸¹ Apart from the copy A all the copies has this record.

⁷⁸² Apart from the copy A all the copies had the record: Pir Mehmed

⁷⁸³ Before this part in the copy D

(Mesele: Zeyd mîrî mezra’sında Amr’ın mülk eşcâr-ı müsemmeresi olsa Zeyd anı Amr’a kal’ itdirmeye kâdir olur mu?)

El-cevab: (Aşılmanın mülkü olur), sâhib-i arz arz ile iştirak üzere tasarrufa razı olmaz ise işlediği fidanın kıymeti ne ise virüb kal' itdirmeğe kâdir olur mu?

Kâdirdir, ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

179.

Mesele: Zeyd Hind'in tapu ile mutasarrıf olduğu tarlaları üzerinde nâbit olan kestane ağaçlarını kal/kat' idüb Hind eşcarın (kıymetini Zeyd'e) tazmînine kâdir olur mu?

El-cevab: Sahib-i arz tazmîn ider, ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

180.

Kanun der beyan beyan-ı emânet ve 'ariyet yani bir kimesne kendi yerini emanet ve ariyet tarikiyle ahara sipariş idüb zirâ'at ve tasarrufun ısmarlasa kanun nicedir beyan:

Bir kimesne (tasarrufunda olan yerlerin) bir kimesneye sipâriş idüb badehu ahâr diyâra gidüb emânet alan kimesne ol yerleri zirâ'at ve hırsat idüb ve ahâr diyara gidenin dahi daima sıhhati haberi ve mektubu *her üç senede bir gelür iken sâhib-i arz ahâr diyara gitmişdir deyu ol yerleri tapu ile ahara viririm deyu nizâ' idemez. Amma ahâr diyara giden kimesnenin sıhhati haberi ve mektubu*⁷⁸⁴ (gelmeyüb/müntaki olub) nâbedid olmuş ise sâhib-i arz tapu ile ol yerleri virmek kanundur. Fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Celalzade et-tevki⁷⁸⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

El-cevab: Sipahi ma'rifetiyle olmayıcak olmaz, ketebe el-fakir Pir Mehmed.)

⁷⁸⁴ This part could not be seen in the copy H

⁷⁸⁵ In the copies B, C, D, F, G, H and I Celalzade

181.

Bir kimesne yerlerin emaneten bir kimesneye virmiş olsa ol kimesne dahi ol yerleri on seneden ziyade emaneten zabt ve öşrin ve resmin sâhib-i arza eda eylese badehu yerlerin almak istedikde on seneden ziyade tasarrufum vardır ve öşr ve resmin sâhib-i arza virdim deyu nizâ‘ idemez. Emanete Zaman olmaz. Tasarrufu ‘ariyet olmuş olur. (Kanun-ı sultani der Zaman-ı Celalzade el-tevki‘:)⁷⁸⁶

(Emanete konulan yerler zirâ‘at olunub sâhib-i arza â‘şar ve rûsumu vâsıl olmak gerekdir. Eğer emanete konulsun konulmasun bila mâni‘ ‘ale’t-tevâli üç sene mu‘attıl kodukdan sonra sâhib-i arz tapuya virir. Hali boz kalıcak emanete virilmişti deyu tapuya virilmek mâni‘ değildir.)⁷⁸⁷

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

182.

Mesele: Zeyd tarlasını Amr’a (sipariş idüb kendi ahâr diyara gidüb Amr)⁷⁸⁸ zirâ‘at idüb öşr ve resmin sâhib-i arz virse 6 sene mürûrundan sonra sâhib-i arz ol tarlaları zabt ve tapu ile ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Zeyd’in haberi münkita olmadıkça olmaz ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

183.

Mesele: Zeyd ve Amr karındaşlar meşâ‘iyyet üzre mutasarrıf oldukları tarlalarından Zeyd hissesini Amr’a sipariş idüb bade Girid ceziresine memur olmağla anda gidüb hayat ve mematı ma‘lum olmayub mabeyninde 4 sene geçmiş olsa hâlâ sipahi Zeyd’in mevti sabit olmadıkça ol tarlalarından Zeyd’in hissesi tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

⁷⁸⁶ This part is seen in the copy C

⁷⁸⁷ This part could not be seen in the copy C

⁷⁸⁸ This part is only seen in the copies E, F, G, H, I and J

El-cevab: Zeyd tarafından sâl besâl resm ve öşrin sahib-i arza vâsıl olursa olmaz, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

184.

Mesele: Zeyd ahar diyara gidüb mutasarrıf olduğu tarlasın validesi Hind'e ismarlayub Hind dahi Amr'dan karz aldığı bir mikdar akçe mukābelesinde Amr'a rehn-i tarlayı vaz' eylese tarlanın rehni sâhih olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

185.

Zeyd tasarrufunda olan birkaç kıt'a tarlasını ma'rifet-i sahib-i arz ile 'Amr'dan aldığı şu kadar akçe mukābelesinde 'Amr'a tefvîz bi'l-vefa ile tefvîz (ve teslîm) eylese hâlâ Zeyd meblağ-ı mezbûru 'Amr'a virdikde ol tarlaları 'Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

186.

Zeyd tapu ile tasarrufunda olan tarlasını kendüyü olunca beslemek şartıyla izn-i sâhib-i arz ile Amr'a ferağ ve tefvîz ile hâlâ Amr Zeyd'i besler iken Zeyd tefvîzine nâdim olub ol tarlaları Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Bu makûle tefvîzin sıhhati yokdur. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

187.

Der beyan-ı dinlendirme kanun-ı (ahkâmı nicedir:/ahval-i dinlendirme için yerlerin kosa)

Bir kimesne yerlerin zirâ‘at itmeyüb (dinlenmeye kosa) çayır gelembe ve otlak olsa gelembeden re‘aya tarlasın dinlendirmeye koyub zirâ‘at itmediği eyyamda otlak hâsıl olub biçse andan öşr alınmak kanun değildir. Meğer ki sarahaten defterde hâsıl kayd olunmuş ola. Amma defterde dahi yazıldığı kadîmi gerekdir bir atik defterde (olmayub) vilayet katibi kendü kendinden defter-i cedîde kayd eylese sahîh değildir. İtibar olunmaz ana hükm virilmez ve amma dinlenme üç yıldan ziyade ki zirâ‘ate sâlih olub sürülmeyüb ota konsa çayır olmuş (olur. Sâhib-i arz ol yerlerden (ve çayırları) resmi yazılmış ise resm alır, yazılmış)⁷⁸⁹ değil ise öşrin alır. Üç yıldan sonra asaleten çayır hükmünde olur. Şöyle ki bir çayır kadîmî çayır (olmayub bir raiyyetin çiftliğinde olub su basmağla çayır)⁷⁹⁰ olsa ra‘iyyetin elinden alınmaz. Öşri hükm olunur. Amma şimdi ol çayırın suyu olmayub zirâ‘ate kâbil olsa zirâ‘at olıcak sipahi olana çayır olmakdan nâfi‘ ise bozdurulur. Zirâ‘at itdirilür.⁷⁹¹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

188.

Kanun: Şol çayırlar ki her yıl korunub otu biçilür olsa çayırdan defterde öşr yazılsa (öşr alınur. Defterde resm yazılsa)⁷⁹² öşre mu‘adil resm (alınur.) Virmekde ta‘allül iderse şer‘le (öşr) alınmak kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

189.

Ve şol tarlalar ki dinlenmek için alıkonulub otu hasıl oldukda bir iki senede bir nesne alınmaz. Ana gelembe dirler. Üçüncü sene oldukda çayır (hükmünde) olur,

⁷⁸⁹ This part could not be seen in the copy D

⁷⁹⁰ This part could not be seen in the copy G

⁷⁹¹ In every copies Hamza paşa Zamanı except A

⁷⁹² This part could not be seen in the copy F

öşr alınur. Bu husus defterde yazılmak lazım değildir. Bu takdirce buna tatil denmez. Tapuya düşmez. Fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Katib Lütî⁷⁹³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

190.

(Kanun der Zaman-ı Katib Latîfi Cafer Çelebi:) Birkaç kimesneler tasarruflarında olan tarlaların bir sene zirâ‘at itmekle/itmemele hüdâyi bir mikdar ot nâbit olsa sipahi olan Zeyd ol tarlalarda mevâşisin ra‘i murad itdikde mezburlar Zeyd‘i men‘e kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

191.

Bir karye ahali tarlaların (zirâ‘at ve öşrin sipahiye virüb tarlaların bazılarının bazı senelerde)⁷⁹⁴ zirâ‘at itmeyüb kendilerinin ve aharden bazı kimesnelerin koyunların otlatdırub bir mikdar akçe alsalar sipahi ol akçeden bir nesne almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁹⁵**192.**

Kanun Der beyan-ı ahvâl-i tatil yani yerlerin zirâ‘at itmeyüb boz ve hali kalsa:

Bir kimesne tasarrufunda olan yerlerin üç yıl ‘ale‘t-tevali bilâ özr boz (ve hali) ve mu‘attıl kalursa sahib-i tımar tapuya virmek kanundur, eğer emanete kodum deyu dava itdirse iltikab/iltikat olunmaz. Gerek emanet konulsun gerek konulmasun üç sene ‘ale‘t-tevali bila mani boz ve hali kodukdan sonra tapuya virilmek gerekdir.

⁷⁹³ In the copies B, C, D, F, G, H, J and K Lütî Cafer Çelebi

⁷⁹⁴ This part could not be seen in the copy F

⁷⁹⁵ Before this part, in the copy A

Zeyd‘in arazisinden bir mikdar arazi boz ve hali kalub bakisi tasarruf olunub öşr ve rüsumatı virilür iken, sipahi Amr Zeyd‘e teklif itmedin tapu ile ahara tefvize kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Bahai olabilir mi?)

Emanete virmek tapuya virilmeğe mani olmaz, kanundur. Boz komammak gerekdir.

Fi Kanun-ı sultâni der Zaman-ı Celalzade Et-tevki⁷⁹⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

193.

(Kanun-ı sultâni der Zaman-ı Celalzade Et-tevki:)Arz-ı mîrî yerlerine mutasarrıf olan üç sene bilâ mani zirâ'at itmeyüb tatil eylese tapuya müstehak olub sahib-i arz muhayyerdir. İsterse hakk-ı tapu olanlara virür, isterse ahara virür. (Zamana/vefata) göre değıldir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

194.

Nev-i ahar: Lâkin ta'til ile tapuya müstehak olan yeri yine tapu ile mutasarrıf-ı sabık alur. Yani mutasarrıf-ı sabık olub (ta'til eyleyen) yine tapu ile tefvîze talib olursa aharden ahk alub tapu ile ol alur. (Min kanun-ı sultani der Zaman-ı Yahya Efendi şeyhülislam)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

195.

Zeyd mutasarrıf olduğı tarlasını üç seneden ziyade zirâ'at itmemek ile tapu ile sipahi-i ahara virir oldukda Zeyd il viridiğı resm-i tapu ile almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Emr-i sultani var ise olur. (Ketebehu Yahya)

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

196.

Zeyd mutasarrıf olduğı tarlasını birkaç sene boz koyub tatil itmekle sipahi (tapu ile) ahara virmek murad itdikde Zeyd'in li eb kız karındaşı Hind (ile viridiğı resm-i tapu

⁷⁹⁶ With the exception of A and F, every copy is written by Celalzade

ile *tâlibe olub* ahara virdirmeyüb kız karındaşı olmağla)⁷⁹⁷ ben alırun deyub almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu El Fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

197.

Sipahi taifesinden Zeyd tarlaların yedi sekiz sene tatil ve boz ve hali bırakub ahara diyara gitdikde sahib-i arz olan tarlaları tapu ile virmek istedikde virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu el-fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

198.

Cilâ-yı vatan idenin⁷⁹⁸ yerlerin (tarlaların) (sâhib-i arz) fi'l-hal (tapu ile) ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Kâdirdir/memurdur. Ketebehu Pir Mehmed/ Cilâ-yı vatan idenin tarlaların sahîb-i arz ahara tefvîze memurdur

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

199.

Kühiden açmak: Bir sâhib-i arzın tımarı toprağında kühi yerleri bir kimesne baltasıyla açmak için tapu ile alsa üç yıla dek açdı ise hoş ve illa üç yıl geçüb açmadise sâhib-i arz tekrar ol yerleri bir ahara kimesneye dahi tapu ile virir. Bu makule kühi yerde bila mani kaydı yokdur ve özr olmaz, kanundur. (Kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade)⁷⁹⁹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁷⁹⁷ This part could not be seen in the copy J

⁷⁹⁸ In the copy D “cılâyı vatan idüb üç sene yerleri mu‘attıl kalan Zeyd’in”

⁷⁹⁹ This part could not be seen in the copy B and I

200.

Zeyd sipahi tımarı dahilinde on beş sene bila özl boz ve hali kalan tarlalardan boz hakkı virilicek/virmicek ahara tefvize kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. İlla rey-i hakim ile ola. (Ketebehu el-fakir Hüseyin)⁸⁰⁰

Bu suretde arazi erbâbı badi'l-yevm zirâ'at ve hırsaset idemez/ideriz deyu resm-i tapu virmeyüb sipahiye tarlaları ahara tapuya virdirmeğe/virdirmemeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olurlar, boz hakkı virmişler ise. Ketebehu el-fakir Hüseyin

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

201.

Der beyan-ı kanun-ı ahval-i gâib ve mefkûd yani mutasarrıf olan na bedid olsa ahkam ve kanunu nicedir (ve esir nicedir)⁸⁰¹

Bir karyeden bir kimesne nâ bedid olsa madam ki katlini müşir esbâbı kimesne elinde bulunmaya (veya meyyiti mecruhen bulunmaya)⁸⁰² ol dava istima' olunmaz.

Ve dem ü diyet davası kanun üzre hükm-i şerif virilür. (Min kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa)⁸⁰³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

202.

Nâ bedid olanın yerleri tapuya virilmek hususu beyanındadır İmdi mukaddema memalik-i mahrusede yer zirâ'at idenlerden biri ahar diyara gidüb nâ bedid olub hayatı ve mematı nâ malum olan kimesnelerin madam ki vefatı sabit olmaya yahud yeri üç yıl boz ve hali kalmaya. Sipahi ahara (tapu ile) viremez(di.) Lakin nâ bedid olan kimesne gitdiği esnada vefat itmiş olursa sipahinin resm-i tapusuna külli özl

⁸⁰⁰ This part could not be seen in the copy B

⁸⁰¹ In the copies D, E, G, H, I, J and K "yani mutasarrıf olan na bedid olsa ahkam ve tapuya virilme hususu ve kanun nicedir"

⁸⁰² This part could not be seen in the copy G

⁸⁰³ This part could not be seen in the copy B

olmak lazım geldiği 1013 cemadiyühahiresinin gurreinde paâye-i serîr-i âlâya arz olundukda ol asl nâ bedid olub üç sene sıhhati haberi gelmeyen kimesnelerin yerleri tapuya virilmek bâbında fermân-ı şerif sâdır olmuştur.⁸⁰⁴

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

203.

Kanun: Gerçi nâ bedid olub bir sene sıhhati (haberi) gelmeyen müteveffanın yerleri (ve çayırlarını) sahib-i arz tapuya virmek fermân olunduydu imdi gurre-i cemadiyühahire sene 1022⁸⁰⁵. Bادهu bir sene az olmağla sonra arz olunub üç sene ferman olundu. (Min kanunname-i Sultan Ahmed Han)

A,B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

204.

Kanun: Bir tarlayı mutasarrıf olan ahar diyara gitdi deyu üç sene tatil/mu‘attıl itmekle tapu müstehak oldukda sâhib-i arz muhayyerdir. İsterse hakk-ı tapu olanlara virir, isterse ahara virir. Vefata göre değildir ve sâğirin yeri mu‘attıl olmağla tapuya müstehak olmaz. (Der Zaman-ı Yahya Efendi Şeyhülislam)

A,B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

205.

Zeyd gaib olub on beş sene tarlaları (boz ve) hâli kalmağla sâhib-i arz Amr’a tapu ile virüb Amr tasarruf murad itdikde Zeyd’in akrabası Zeyd hayattadır deyu Amr’ı tasarrufdan men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmazlar. Ketebehu Abdullah

A, B, D, E, F, G, I, J, K

⁸⁰⁴ In the copies B, E, J and K Hamza Paşa

⁸⁰⁵ In the copy D 1122, in the copy E 1020, in the copy G 1122

806206.

Zeyd on beş sene mikdarı gaib olub sahib-i arz tarlalarını Amr'a tapu ile virse bade

Zeyd gelüb tarlalarını Amr'ın yeddinden almağa kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebe Abdullah

C, D, E, F, G, H ve K (ahara tefvîze kâdir olur mu?)

El-cevab: Olur.

A, B, C, E, F, H, I, J⁸⁰⁷, K

(Mesele: Bu suretde merkum 'Amr tarlaları tasarruf itdikde Zeyd'in akrabası hakk-ı tapu benimdir deyu tarlaları) 'Amr'ın yeddinden almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah.

B, C, D, E, G, H, I, J, K

808207.

Zeyd esir oldukda tasarrufunda olan tarlaların sipahi tapu ile bazı kimesnelere virse badehu Zeyd halas olub geldikde tarlaların kimin yeddinde bulursa almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁰⁶ Before this copy in the copy D

Mesele: Suret-i mezburede Zeyd'in akrabası Zeyd beni tarlaları tasarrufa vekil itmiştir biz dahi asl kariyeden nesne işlediriz tapuya müstehak olmaz deyu merkum Amr'ı tasarrufundan mene kadir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar ketebe Abdullah.

⁸⁰⁷ Tarlalarını Amr'ın yedinden almağa kadir olur mu? Copy J

⁸⁰⁸ Before this part in the copy A:

Zeyd on yıldan ziyade bağın işlemeyüb sahib-i arza hukuk ve rüsum vasıl olmayıcak tapu ile Bıkr'e virdikde Zeyd mülkümdür/zulümdür deyu almağa kadir olur mu?

El-cevab: Vech-i muharrer üzre kadir olmaz. Sahib-i arza hakkı vasıl olmayıcak bağ yerin dahi tefvize memurdur. Ketebehu Pir Mehmed

Miri yerde olan bağ ve bağçenin hibesi sahih olur mu?

El-cevab: Olmaz, zira meşadır. Amma hibe murad olunsa evla yeri tefviz bi'l-izn olunub badehu bina ve bağ ve bağçe ve sair içinde olan mülk hibe olunsa sahih olur. Ketebehu Pir Mehmed

Arz-ı miri üzerinde olan bağçe hibesi sahih olur mu?

El-cevab: Sipahi izniyle caizdir. Ketebehu Pir Mehmed

Mukataalu bir vakf olsa ol yer üzerinde bina olunan evler bey olundukda müteveli marifeti lazım olur mu? Ve müteveli vakf için almağa kadir olur mu?

El-cevab: Bey olunan bina olıcak olmaz. Ketebehu Ebussuud

208.

Esir olan Zeyd'in tarlaları birkaç sene hali ve mu'attıl kalmağla sâhib-i arz tapu ile ahara virse hâlâ Zeyd halas olub geldikde tarlalarını meccanen almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

209.

Der beyan-ı kanun-ı mikdar-ı tapu ve tapulu yerler nedir ve olmayan nedir ve mülk nedir?

Eğer dâhil-i ra'iyet ve eğer haric-i ra'iyet bir karyede sâhib-i arz ma'rifetiyle yeniden düzen kurub damlar bina eylese âlâsından 50 akçe evsatından 30 (40) akçe ednasından 20 akçe (dam) tapusu olunmak kanundur. Eğer sahib-i arzın izni olmadın bina olursa sahib-i arz muhtardır/muhayyerdır dilerse kanun üzre dam tapusun alur, isterse kal' itdirir, (eğer) evvelden dam yeri harabe olmağla sonradan bina olursa nesne alınmaz ve zirâ'at ve hırasat olunur tarlaya sahib-i arz ma'rifetiyle yeniden damlar bina olursa sahib-i arz kanun üzre dam tapusun virir ve hem ol tarlalar zirâ'at olunduğu takdirce öşr ve resminden her (sene) nemikdar nesne hâsıl olursa ana göre mukâta'sın alur. Eğer ol sâhib-i arz gidüb yerine ahari gelse 10 yıl mürur itmemiş ise ol dahi mukâta'sın (alur/takdir olunur). Zira yerde 10 yıllık davanın istima'ı yokdur, kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁰⁹**210.**

Der beyan-ı kanun-ı mikdar-ı tapu:

⁸⁰⁹ Before this part in the copy A:

Kanun: Esir tarlasını sahib-i arz boz kaldı deyu ahara virse nice Zamandan sonra halas olub geldikde tarlasını alandan alur. Ne kadar Zaman mürur iderse itsün kanundur.

Kurada ev yeri tapusuçün alasından 50 akçe evsatından 40 veya 30 akçe ednasından 28 akçe alına deyu ziyâde alınmaya deyu fermân olunmuşdur, kanun-ı sultâni der Zaman-ı Hamza Paşa ve Mustafa Paşa⁸¹⁰

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸¹¹211.

Der beyân-ı kanun-ı mikdâr-ı tapu arazi:

Tapu dahi bî gazez kimesneler karındaşı yerleri için nemikdar resm tayin iderlerse sipahi anı alur, ziyâde ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu fermân olunmuşdur. Tapu icare-i mu‘acceledir. Arz-ı mîrî padişahındır, kimesne satmağa kâdir değildir.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

212.

Kanun: Bilâ veled zeker-ı fevt olan Zeyd’in yerleri (karındaşlarına ve kız karındaşına)⁸¹² tapu ile virildikde ol yerlerin bir senelik mahsulün sipahi tapu için alub ziyade ile rencide itmeye ve itdirilmeye deyu 1042 tarihinde fermân sâdir olmuşdur, sairlerinde bî gazez Müslümanlar takdîr eyledikleri icare-i mu‘accelesin resm-i tapu deyu alur, kanun-ı sultani der Zaman-ı sultan Murad Han.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

213.

Mesele: Zeyd sipahinin karyesi sınırında olub bey‘ olunan bağçe ve bağ ve zeytunluk ve değirmenden ma‘rifet akçesi namıyla öşrin almağa kâdir olur mu?

(El-cevab: Olmaz bu emlâkdir, izne muhtac değildir, sairler izniyle tefvîz fermân olunmuşdur, izn virmiycek yine evvelki sahib üzerinde kalur, iznde ve tapusuz öşr alınmak görülmemiştir, tapu düşdükde ile virdüğü iledir, izne tammede uyar baha

⁸¹⁰ In the copy D, H and K Mehmed Paşa & Mustafa Paşa

⁸¹¹ Before this part, in the copy A:

Kanun: Kulun tarlası mevlasına intikal itmez kanundur

⁸¹² In the copies E, I and K kopyasında “kızlarına ve karındaşlarına”

makul ve münasib görüldüğü merteye ile sipahi arzadır, öşrü çokdur, emri var ise görülsün ketebe el-fakir Pir Mehmed)⁸¹³

El-cevab: Olmaz bu emlâkdir, izne muhtac değildir. Bey' ve şirâda sipahi dahil edemez heman (senevî) resmin ve öşrin alır. (Ketebe Mehmed)

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

214.

(Zeyd *ve arsasın menzilin?*⁸¹⁴ bağ ve bağçesin ve harmanın ve tarlalarını ve çayırlarını cümle başına yerlerinde Amr'a bey eyledikde sahib-i arz cümleden 10' da 1' ini resm namına almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, evde ve bağçede (sipahinin) dahil yokdur, izne muhtac değildir, sairler izniyle tefvîz fermân olmuşdur, izn vermicek yine evvelki sahibi üzerinde kalur izinde ve tapusuz *öşr alınmaz, görülmüşdür/görülmemiştir⁸¹⁵ tapu düşükdü il viridiği iledir iznamede uyan baha makul ve münâsib gördükleri merteye/sene ile sipahi arzadır, öşri çokdur, emri var ise görsün. Ketebe Pir Mehmed)⁸¹⁶

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

215.

Mesele: Zeyd sipahinin ra'iyyeti Amr fevt olub yerleri tapuya müstehak oldukda bağı dahi arz-ı mîrîde olmağın Zeyd tapuya virmeğe murad eylese veresesı (mülk olmağla tapulanmaz Zeyd) tapulamamaz ise kal' itmeğe (dimeğe) kâdir olur mu?

El-cevab: Bağ mülk olmağla tapuya müstehak olmayub varisi meccanen tasarruf ider, mu'attıl kalub/kalmayub sahib-i arza hakkı vasıl olmadığı/olduğu (halde dahil

⁸¹³ This part could not be seen in copy E

⁸¹⁴ ** In the copies E and H "Zeyd darini ve bağ ve bağçesin"

⁸¹⁵ **In the copies E, F, H and K "izn-i tapusuz öşr alınmak görülmemiştir"

⁸¹⁶ This part is only seen in the copies D, F, I and J.

In the copy F "Mehmed Bahai."

kadir olur mu? Değildir/dahle kadirdir Zahirü'l-Kudat ketebe el-fakir Pir Mehmed.)⁸¹⁷

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

216.

⁸¹⁸(Sipahiler tımar ve zirâ'atde/ze'amete müşterek olsa nicedir ve beynlerinde tapu hususu nicedir)⁸¹⁹

Bir tımar da iki nefer (müşterek sipahi)⁸²⁰ olsa birinin beratında ve suret defterinde ber vech-i nakd deyu 1000 akçe kayd olunsa ancak/elhak ol 1000 akçeyi müşterekden alub sair mahsûle karışmaz. Gayri mahsul nakd kayd olunmayan müşterek sipahinin olur. Kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

217.

Kanun: Bir ra'iyet iki sipahiye defterde (raiyyet) yazılsa ikisinin dahi toprağında sâkin olmayub ahar toprakda iken yazılmış olsa resm-i bennak tensif olunur. Amma bu makule ra'iyetden biri tahrirden on yıl mukaddem bir sipahinin (toprağında) sakin bulunsa (zeva'idi alur ve) ol karyeye ra'iyet yazılsa ol karye sipahisi resm-i bennakın alur. Evvelki (karye) sipahisi benim defterlü/defterde reayamdır deyu niza idemez, kanundur. (Kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa)⁸²¹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

218.

Kanun: (Zeyd) Cilâyı vatan eyledikde (Zeyd) yerlerin Amr sipahi Bıkr'e tefvizinden sonra Amr'ın müşterekleri gelüb (ol yerleri) Halid'e virseler yer mukaddem alanın mı olur yoksa mu'ehhir alanın mı olur?

⁸¹⁷ In the copy E "olduğu halde dahl idemez ve dahle kadir değildir ketebe Pir Mehmed"

⁸¹⁸ Before this part in the copy J "Nim şerik beynü'l-rıza ve eshâb-ı tımar ve mabeyn-i tapu-yu arz"

⁸¹⁹ In the copy K zeamete

⁸²⁰ Sipahi müşterek/müşterek sipahi

⁸²¹ With the exception of copy A every copy is registered under Hamza Paşa & Celalzade.

El-cevab: Bu makule virmeğe memur hissesi kesir olanın olması meşhurdur, Amr sehemî ziyade ise sairleri elinden hissesin alır, (arz) mukaddem alınanındır Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

Mesele: Bu suretde kılıc elinde olan sipahi ahar karyeden Beşr'e virse müşterekleri ehl-i karyeden Velide virseler itibar kangisine olur?

El-cevab: Sehemî ziyade olunsa kılıc (elinde) dahi değil ise ehl-i karyeye virilmekle ferman olunması dahi mesmu'dur ketebe el-fakir Ebussuud.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸²²**219.**

Mesele: Müştareğin biri Zeyd'e biri Amr'a virse ('itibar kangisine olur) hiçbirinin sahih olmaz, ittifak lâzımdır. Buyurmuş şer'-i şerîfe muvâfik olan dahi budur, hisse-i kesire itibar yokdur. Bu makulede ulü'l-emre müraca'at oluna, ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

220.

Mesele: Zeyd fevt olduktan sonra Amr sâhib-i arz/sipahi yerlerin Bıkr'e (tapu ile) virüb 2 yıldan sonra Halid tımarında benim hissem dahi artıktır deyu (yerleri) ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Gerçek bu hususda sehemî ziyâde olana 'itibar olunur. Amma 2 sene mutasarrıf olub öşri ahz olunub/itmekle delalet bulunduktan sonra Halid dahle kâdir (olur mu?) Olmaz, delalet izn-i mu'teber idüğüne emr-i 'âlî görülmüşdür ketebe Pir Mehmed

⁸²² Before this part, in the copy A:

Mahlul olan birkaç kata tarlaların müşterek sipahilerden Zeyd Amr'a tapu ile virse sair şerikleri bizden dahi izn almak lazımdır deyu Amr'ı tasarrufdan mene kadir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar. Ketebehu Mehmed Bahai

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

221.

Mesele: Zeyd fevt oldukda yerlerin tapu ile virmek lâzım geldikte sâhib-i arzın vekili olan Amr subaşı tapu ile Halid'e virüb Bıkr bir gün sonra sâhib-i arzın kendinden tapulasa kangisine 'itibar olunur?

(El-cevab: Vekil asıl gibidir çünkü Halid mukaddem tapulamışdır, Halid'in tapu namına 'itibar olunur, ketebe Pir Mehmed.)⁸²³

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸²⁴**222.**

İki sipahi bir mikdar (akçe ile) hassa yerlerin Zeyd'e tapu (ile virüb/eyleyüb) akçesin alsalar Zeyd (eküb/dahi alub) bir yıl öşrin ve çift resmin virüb/virdikden sonra (tasarruf itdikden sonra) Amr ben sipahinin birinden/yedinden senden (mukaddem/ol) hissesin tapulayub dururun/aldum/viririn dise kadı ol hisseyi Amr'a hükm eylese şimdi Zeyd mezbûr sipahiden tapu akçesin taleb idicek Zeyd'e sen yerin üzerinde hâsıl götürdük deyu cevab virse şer'an Zeyd mezbûr sipahiden tapu akçesin alabilür mi?

El-cevab: (Alabilür. Ketebehu el fakir Mehmed)⁸²⁵

⁸²³ This part could not be seen in copy J

⁸²⁴ Before this part in the copy A:

On nefer kimesnelerin beratıyla mutasarrıf oldukları tımar toprağında bir tarlaya mutasarrıf olan Zeyd bila veled fevt oldukda on nefer sipahiden Amr ol tarlayı Bıkr'e tapu ile virüb dokuzu bir gün sonra Beşr'e tapu ile virilseler kangisinin virdiği muteberdir.

El-cevab: Amr'ın virdiği muteberdir. Ketebehu Yahya

Hâlâ kanun-ı muteberdir: Tarla tefvizinde tımar da şerik olanlardan birinin izni kifayet ider Zeyd fevt olub tasarrufunda olan tarlaları oğullarına intikal idüb badehu anlar dahi bila veled fevt olmağla Amr ol tarlaları Bekr ve Beşr sipahilerden tapu ile almış olsa hâlâ mezburan sipahilerin şerikleri olan Halid sipahi kendü hissesine düşen resm-i tapuyu Amr'dan talep ve ahza kadir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Mehmed Bahai

Zeyd mutasarrıf olduğu tarlaların Amr'a tefviz itdikde sipahi mukabele-i iznde alacağı olan akçeyi Zeyd'den mi Amr'dan mu alır?

El-cevab: Amr'dan alır. Ketebehu el-fakir Yahya

Sipahi tezkeresin münker oldukda tapu tezkeresi olan Amr ve Zeyd'e yemin virdirmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz, davası sahihe değildir lienne'l-meyyin yatemedu li sıhhati'l-dava.

⁸²⁵ This part could not be seen in copy K

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K⁸²⁶

223.

Hini tapuda (yerleri) tapuya virmedin sipahi fevt olsa veya ma'zul olsa veyahud gabn ile subaşı veya vekili tapuya virse (kanun ve ahkâm nicedir beyan olunur:)

Bir sahib-i arz Zamanında tapuya müstehakk(-ı tapu) olan yerleri sahib-i arz tapuya virüb akçesin aldıktan sonra (badi'l-tefviz sahib-i arz ol resm-i tapu)⁸²⁷ gabn-i fahiş ile virilmiş tekrar tapu ile virdim deyu niza itmek caiz değildir. Heman ibtidadan virdiği resm-i tapu ile amel olunur. Amma arz-ı vakf ise hüküm gayridir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

224.

Evkaf-ı sultaniyeden bir karyenin (h)amili olan Zeyd (arz-ı) vakfdan bir mikdar yeri Amr'a eksik baha ile tapuya virse Zeyd'den sonra vakf mütevellisi olan Bikr ol yeri ziyade tapu ile ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, lazımdır. Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

225.

Zeyd mütevellî Zamanında mahlûl olan yerleri tapuya müstehak olub resmin alub tapuya virdikten sonra Zeyd'in yerine Amr mütevellî oldukda zikr olunan yerleri Zeyd virdiği kimesnelerden alub ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Tapu didikleri vakfin ücretidir. Eğer evvelki mütevellî ecr-i mislinden eksiğe virmiş olub şimdi ziyâde ider (kimesne) olıcak kâdir olur. Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸²⁶ In this copy Hamid Efendi

⁸²⁷ This part could not be seen in copy E

226.

Zeyd-i eminin Zamanında mahlûl olan yeri (Zeyd) Amr'a tapu ile virdikden sonra Zeyd gidüb yerine Bikr-i emin olıcak arz-ı mezbûreyi Amr'da bilâ sebep alub ahara tapu ile virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

227.

Mesele: Zeyd sipahi fevt olub tımarını emin-i mevkûfat zabt iderken mahlûl olan yerleri tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Memur ise olur ketebe Ebussuud aleyhi rahmeti'l-vüdüd.

B, C, D, E, G, I, J, K

228.

Mesele: Zeyd sipahi mahlûl olan tarlaları Amr'a tapu ile virüb resm-i tapunun bir mikdarını alub ma'dâyı almadın fevt olsa vereseşi almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmazlar, ketebe Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

229.

Mahlûl olan tarlaları tapu ile virmeğe sipahi tarafından vekil olan Zeyd resm-i tapu-yu mislinden noksan fahişle Amr'a tapu ile virse hâlâ sipahi Amr'a tapu-yu mislini tekmîl eyle dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

230.

Bir vakf tarla mahlûl oldukda mütevellinin vekili olan Zeyd ol tarlayı tapu-yu mislinden noksan fahiş ile Amr'a tapu ile virse müteveli-i mezbûrun hâlâ vekili olan Bıkr Amr'a tapu mislini tekâmîl ile deyüb tekâmîl itdirmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

231.

Mesele: Zeyd-i sagîrin müteveffa babasından intikal-i adi ile intikal iden bir kıt'a yoncalığın vasiyyi olan (Amr/ve) aharden (Hind'e) bir mikdar akçe bedel-i mukâbelesinde ma'rifet-i sipahi ile tefvîz ile bade sagîr-i mezkur fevt oldukda sipahi vasiyetinin tefvîz-i mezkuru sahih değıldir hala sagîr vefat itmekle müstehakk-ı tapu olur deyu Hind'in yedinde olub tapu ile istediğine virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Mukaddema tefvîz ma'rifet-i sipahi ile olıcak olmaz. Ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

232.

Mesele: Zeyd mutasarrıf olduğu tarlalarını 'Amr'a tefviz itdikde sipahi mukabele-i iznde alacağı akçeyi Zeyd'den mi alır yohsa 'Amr'dan mı alır?

El-cevab: 'Amr'dan alır, ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, K

233.

Mesele: Zeyd sipahi tımarı toprağında mahlûl olan tarlaları tapu ile virmedin Zeyd fevt olub hâlâ Zeyd'in yerine 'Amr-ı sipahi olsa ol tarla tarlaları tapu ile virmek murad itdikde Bıkr (ben bu tarlaları) muhassıl-ı emval olan Beşr'den aldım deyu Amr'ı tapu ile virmekden men'e kâdir olur mu?

El-cevab: Muhassıl-ı emval bunun gibilere tefvîze memur ise olur ketebe el-fakir Mehmed Bahai.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸²⁸234.

Zeyd hassının mahsûlü ‘Amr’a iltizâm ile virüb ‘Amr dahi hass-ı mezkûru zabt ve mahlûl olan tarlaları bedel-i mislinden noksan fahiş ile Bikr’e tefvîz eylese hâlâ Zeyd ‘Amr’ın vech-i muharrer üzre tefvîzin tutmayub (ol tarlaları) istediğine tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

235.

Zeyd mutasarrıf olduğu tarlasın ‘Amr’un tarlasıyla ma‘rifet-i sipâhi/sahib-i arz ile mübadele eylese Zeyd’in ‘Amr’dan aldığı tarlaya Bikr müstehak çıkub aldıkda Zeyd Amr’a virdiği tarlayı (geri) almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Yahya⁸²⁹

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

⁸³⁰236.

Erbâb-ı tapudan olanlar tapulammanın fevt olsa kanun niceştir?

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸²⁸ Before this part in the copy A:

Bila veled fevt olan Zeyd’in tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda sipahisi Amr ol tarlaları tapu ile virmenin mazul olub yerine Bikr berat ile sipahi olub ol tarlaları istediğine tapuya virmek murad itdikde Amr benim Zamanımda müstehakk-ı tapu olmağla ben tapu ile viririn deyub Bikr’i tapu ile virmekden mene kadir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Mehmed Bahai

⁸²⁹ In the copies B, E and K Mehmed Bahai

⁸³⁰ Before this part in the copy B:

Bila veled zikr Zeyd fevt olub tarlasını kızı Hind almağa talibe olub ol tarlaları olduğu mahalde sakinesine Hind zevci almadın fevt olsa hala Zeyd’in li ebeveyn karındaşı olub ol tarlalar olduğu mahalde sakine olan Zeyneb tapu ile almağa murad itdikde sipahi aldırılmayub Hind’in validesi Hadice’ye virmeğe kadir olur mu?

El-cevab: Sipahi kime dilerse virir ketebe el-fakir Yahya

237.

⁸³¹Zeyd fevt olub hamile zevcesi terk eylese hamli zuhûr itdikce/itmedikçe sipâhi tarlaların tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Yahya

A, C, D, F, G, H, I, J

238.

Zeyd ‘Amr’dan tafavvuz/tefviz eylediği tarlasını zira‘ ve her sene öşrûn dahi sipâhiye teslîm eylese altı seneden sonra ‘Amr fevt oldukda sipâhi ben ol tarlayı ‘Amr(‘da/ve) Zeyd tefvîz itdikde ben izn virmedim deyu zabt ve tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: İzn virmiycek olur. Ketebehu Yahya

A, B, C, E⁸³², F, G, H, I, J, K

⁸³³**239.**

Bilâ veled zikr fevt olan Zeyd’in tarlasını kızı Hind almağa tâlibe olub (tapulamadın) (Zeyd/Hind dahi almadan) fevt olsa hâlâ Zeyd’in li ebeveyn kız karındaşı olub ol tarla olduğu mahalde sâkine olan Zeyneb tapu ile almak murad itdikde sipahi (Zeyneb’e) virmeyüb Hind’in validesi Hadice’ye virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Sipahi kime dilerse virir, ketebe el-fakir Yahya.

⁸³¹ Before this part in the copy A

Bilâ veled zikr-i fevt olan Zeyd’in tarlaların kızları Hind ve Zeyneb tapu ile alub lâkin zabtı müyessir olmadın fevt olsalar hâlâ sâhib-i arz ol tarlaları mezbûrelerin mahlûlünden tapu ile virmek murad itdikde verese-i sâhib-i arzı tapu ile virmekten men‘e kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar. Amma sâhib-i arz Hind ve Zeyneb’den alduğu resmi vereseye virir. Ketebehu Mehmed Bahâî

In the copy J

Der beyan-ı vefat ehl-i tapu kabl tapuyu’l-arazi ve arazi

⁸³² In the copy E after 221

⁸³³ Before this part in the copy B

Mesele: Hind tasarrufunda olan tarlalarını zevci Zeyd’i ferağ idüb lakin marifet-i sipahi bulunmazsa hala Zeyd fevt oldukda Hind ferağ-ı mezbûrı muteber değildir dahi ol tarlaları zabt kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe el-fakir Yahya

C, D, E, F, G, H, I, J, K

240.

Hind tasarrufunda olan tarlalarını zevci Zeyd'e ferağ idüb lâkin ma'rifet-i sipahi bulunmasa hâlâ Zeyd fevt oldukda Hind ferağ-ı mezbûr mu'teber değildir deyu ol tarlaları zabta kâdire olur mu?

El-cevab: Olur ketebe el-fakir Yahya.

C, D, F, G, H, I, J, K

241.

Mesele: Hind tasarrufunda olan (miri tarlalar/yerleri) ve emlakından bir kıt'a bostan yerini Hind sahib-i arz ma'rifetsiz zevci Zeyd'e ferağ idüb bade (Zeyd) vefat itdikde Hind ferağım mu'teber değildir deyu tasarruf murad itdikde (Zeyd'in) sair verese ol bostan hendekli olmağla sair tereke gibi bize intikal ider deyu Hind'in tasarrufundan men'e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe el-fakir Yahya.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

242.

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan (mîrî) tarlalarından olub bir mikdar oğlu Amr'a ve bir mikdar (ben) ahar oğlu Biker'e hibe namıyla sipahi izinsiz tefvîz (eylese tefvîz-i mezkur mu'teber olur mu?)⁸³⁴

El-cevab: Olmaz ⁸³⁵

B, C, C, E, F, G, H, I, J, T

Mesele: Bu suretde ol hibe namıyla olan tefvîz (mu'teber) olmayıcak Zeyd'in vefatından sonra sair oğulları ol tarlalardan hisselerini almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olurlar, ketebe el-fakir Yahya.

⁸³⁴ In the copy D "tefviz olunur mu?"

⁸³⁵ In the copies C and E Yahya

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸³⁶243.

Zeyd ve ‘Amr ve (kız) karındaşları Hind’i ara virdiklerinde bir mikdâr tarla virüb lakin sâhib-i arzdan izn nâme almayub/alıvirmişler Hind ol tarlayı on seneden mütecâviz mutasarrıfa olub fevt oldukda sâhib-i arz tarlayı tapu ile virmek murad eylese Zeyd ve ‘Amr mukaddema izn nâme alıvirmemişdik tarla bizimdir deyu tapuya virmekden sâhib-i arzı men‘e kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, (on seneden sonra tarla da‘vası memnû‘dur.)⁸³⁷ Ketebehu Şeyh Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

244.

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlalarını ‘Amr’a tefvîz idüb bade sahib-i arzdan izn taleb itdikde Zeyd izn virmeyüb ta‘allül idüb ve ‘Amr dahi 3 sene tasarruf itdikden sonra Zeyd bilâ veled fevt olsa hâlâ sahib-i arz ol tarlaları tapu ile virmek istedikde (‘Amr ben/mücerred) Zeyd’den tefvîz itdiğimde sen izn virmedin ta‘allül eyledin deyu sahib-i arz tapu ile virmekden men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe el-fakir Pir Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

245.

Zeyd tasarrufunda olan birkaç kıt‘a tarlaların izn-i sâhib-i arz ile bir mikdâr akçe mukâbelesinde ‘Amr’a tefvîz ve teslîm itdikden sonra bedel-i merkûmu (almanın

⁸³⁶ Before this part, in the copy A:

Zeyd fevt olub kızları Hind’i ve Zeyneb’i terk eyledikten sonra müstehakk-ı tapu olan tarlalarının nisfını Hind tapulayub nisf-ı aharin Zeyneb tapulammak sadedinde iken Zeyneb fevt olsa hâlâ nisfını Zeyneb’in oğulları anamız için hakk-ı tapu var idi deyüb tapu ile almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar. Ketebehu Mehmed Emir Efendi

⁸³⁷ This part could not be seem in the copies E and J

Zeyd fevt olsa hâlâ Zeyd'in veresei bedel-i merkûmu)⁸³⁸ ‘Amr’dan taleb (ve ahza/idüb almağa) kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

246.

Der beyan-ı rûsum-ı yaylak ve kışlak (ve mer‘âlar rûsûmu ahvâli) nicedir?

Resm-i kışlak ve yaylak defterde hâsıl yazılmak lazımdır ve defterde yazıldığı suretde/takdirce *(kışlağa ve) yaylağa her kim çıkub kışlayub yaylayub*⁸³⁹ otundan ve suyundan intifâ‘ idenlerden tahammülerine göre resm alınmak kanundur. Defterde yazılardan (virirler virmeziz) resmi viririz deyu nizâ‘ idemezler. Bu bâbda ‘itibâr tahammüllerine/mahallerinde göre resm alınur. (Defterde yazılmışdır deyu) defter mucebince alınmaz. Otlak kanunu budur ki hâricden kimesneler koyunları ile otlak Zamanında gelüb durub otundan ve suyundan intifâ‘ idüb oşr ve resm gibi nesne virmezler ise ol makûlelerin her üçyüz koyunları bir sürü ‘itibâr olunub âlâsından bir koyun evsatından bir şişek ednasından bir toklu otlak hakkı alınmak kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

247.

Kanun: Ürüde yani mera‘ yerlerinde ta‘yîn-i hudûd yokdur kadîmden ne yerde davar yürüye gelmiş ise ol mahallerde yürür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

248.

Kanun: Kadîm kırk elli yıla denilmez. Kadîm oldur ki anın evvelin kimesne bilmeye. Ve kadîmi mera‘ alınub satılmak ve zirâ‘at olunmak hilâf-ı kanundur.

⁸³⁸ This part could not be seen in the copy F

⁸³⁹ ** This part could not be seen in the copy H

Cebren zirâ'at iderler ise yine mera'lık üzre hükm olunur. Zira ehl-i karyenin davarlarına mera' mukaddemdir. Bu kanun ile 'amel olunur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

249.

Kanun: Bir kışlak yahud yaylağın kadîmden mahsûs ve müstakil davarları yürüyüb otundan ve suyundan intifâ' idegeldikleri mera' yerlerinde baz kimesneler zirâ'at eyleseler men' olunurlar. Kadîmi ile 'amel olunmak için ahkâm-ı şerîfe virilür. Kadîmi mera'yerleri zirâ'at olunursa davarlar yürüyecek yerler kalmammak lazım gelür. Cümleden mera' mukaddemdir. (Cebren) zirâ'at olunsa dahi kışlak ve yaylak *mera'lık için hükm olunur. (Meğer ki) ol yaylağın*⁸⁴⁰ hali ve kühi yerleri olub sâhib-i arz izniyle açılıb zirâ'ate kâbil yer olunsa ol vakt dahl olunmammak gerekdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

250.

Kanun: Amma bir karyenin toprağında olan kışlak ve yaylağa ol karye ahalisinden gayrı hâricden gelüb kışlayub ve yaylayub resmin sâhib-i arz istedikde mezbûr karye ahalisi bizim karyemizin toprağındandır sana defterde yazılan resmi virüb ziyadesini biz alır ve baz düşen teklîfimizi (tekmîl ideriz/viririz) deyu nizâ' eyleseler otlak ve kışlak (ve yaylak) hakkında ehl-i karyenin 'alakası yokdur. Cümle mahsûl sâhib-i arza hükm olunub kanun üzre emr-i şerîf virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

251.

Kanun: Hasad-ı kışlak resm-i kışlak zemheride kimin toprağında bulunsa ol alır.

⁸⁴⁰ **This part could not be seen in the copies F and H

Hasad-ı otlak hakkı otlak vaktinde dölün dökmek *caiz olduğu Zamana dek otundan ve suyundan intifâ‘ (eyleseler/ideler).^{*841}

252.

Hasad-ı yaylak hakkı üzerinde ot irişüb davar intifâ‘ itmeğe kabiliyet geldikdedir.

Hasad-ı kışlak hakkının dahi cem‘i Zamanı zemheridir. Ol Zaman alınur. *Hasad-ı (otlak) çayır orak girdiği Zaman (itibar olunur).^{*842}

Otlak hakkı ot irişüb davarlar otundan ve suyundan intifâ‘ itdüğü Zaman mu‘teberdir.

Ve hâricden davar ile gelüb nice gün otundan ve suyundan intifâ‘ itdüğü Zamandır.

Ve öşr ve resm virmeyenlerden otlak hakkı alınur. Zira zirâ‘at ve hırsaset idüb öşr ve resm virenlerden otlak hakkı alınmaz, kanundur. (Der Zaman-ı Hamza Paşa)⁸⁴³

253.

Kanun der beyan-ı rüsüm-ı zemin-i hassa ve mezra ve çiftlikiha ve gayri

Resm-i zemin begayet has penbe biter yahud subasar yerden iki dönüme bir akçe evsat yerden üç dönüme bir akçe edna yerden beş dönüme (bir akçe) alınur.

Bir çiftlik yer ana dirler ki has yerden yetmiş seksen dönüm ve evsat yerden yüz dönüm ve edna yerden yüz otuz dönüm (ve yüz elli dönüm) bir çiftlik itibar olunmuştur. Dönüm dahi hutvat-ı mütearife ile tullen ve arzen kırk hatvedir. Çiftlik müsahasinin arzı dürzi arşunıyla yetmiş beş zira‘idir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

254.

Kanun: Bir ra‘iyyet tasarrufunda yerleri yoğ iken defterde üzerine bütün çift veyahud nim çift yazılsa bu bâbda defter ile ‘amel olunmaz. Vilayet yazıldıkda defterde her bir ra‘iyyetin elinde bütün çiftlik (yeri yoğiken üzerine bir çiftlik)

⁸⁴¹ This part could not be seen in the copy F.

⁸⁴² This part could not be seen in the copy H

⁸⁴³ This part is seen in the next article of the copy I.

yazılmak kanundur. Haberdâr olmadıklarıçün bütün çifti olanın üzerine nîm ve nîm çiftten yeri ekl olan ekünlü bennak yazılır. İki öküzlük yer bir çifttir.

İki zeyule bir öküzlükdür. Dört zeyule dahi bir çift olur. Bazı na ehl-i muharrerler Kocaili sancağında bir çiftliği nice (kat'a) eyleyüb ikişer ve üçer ve beşer ve onar akçelik dutar ra'yyet üzerine yazılmışlardır. Böyle yazılmak hilâf-ı kanundur. Zira bir karyenin (bir)kaç çiftlik yeri vardır (ve böyle yazılmağla nemikdar olduğu) ma'lum olmaz. Bütün çift ve nîm çift bu tarikle bozulur. Haric-i ra'yyet elinde ve (ra'yyet ellerinde)⁸⁴⁴ bulunan yerler üzerine zemin deyu yazılmak kanundur. Ve padişah kulu elinde yer bulunsa mu'attık kullarının üzerine yazılır. Kul taifesinin ra'yyet gibi defterde üzerine yazılmak (kanun değildir/kanundur.)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

255.

Kanun: Kafirin hini tahrîrde tasarrufunda olan yerleri sonradan Müslüman ve yahud avret eline düşse eğer hîne tahrîrde defterde ol yerlerden sâhib-i timara ispençe mahsûb ise ol yerleri tasarruf iden her kim olursa olsun ispençe virir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

256.

Kanun: Kadîmi ra'yyet yerlerin tutan yörük olsun gayri olsun çift akçesi ana kulluk akçesi dirler dahi ol vilayetde resm-i çift defterde kaç akçe tayîn olunmuş ise virmek kanundur. (Amma yörük taifesi sonradan kendü baltaları ile açdıkları yerlerin bütün çift tahammülü var ise on iki⁸⁴⁵ akçe resm-i çift alınmak kanundur.)⁸⁴⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁴⁴ This part could not be seen in the copies E and J

⁸⁴⁵ In the copies E and H 10 akçe

⁸⁴⁶ This part could not be seen in the copy F

257.

Kanun: Yörük taifesi kendü baltasıyla yeniden açdıkları yerlerden bütün çiftten on iki akçe ve nîm çiftten altı akçe virirler. Ziyade virmezler. Defterde hâsıl (kayd) bağlanmayan hali yerleri açdıkları takdircedir. Amma yörük taifesi ra'yyet yerlerini tasarruf eyleseler çift resmin ve öşrlerin re'aya gibi virirler.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

258.

Kanun: Eshâb-ı münâsib ve sair askeri taifesi erbâb-ı tımarın toprağında zirâ'aat ve hırsat eyleseler ol yerlerin öşr ve resmin virirler ve yeniçeri halkı kadîmden re'aya yerleri olmayub resm ve hâsıl-ı defterde bağlanmayan hâli yerleri baltalarıyla açdıklarında (yerleri) salariye ve resm-i zeminki bir kulluğu (virmezler heman) öşr virirler. Amma kadîm-i ra'yyet yerlerin tasarruf iderlerse öşr ve resmini re'aya gibi virirler, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

259.

Kanun: Resm-i bennak ve resm-i mücerred ve ispence ve resm-i dahan ve çift resminin cem'i Zamanı mart ayının ibtidâsıdır. Ol Zaman mu'teberdir. Ol günü kimin tahviline düşerse mart mahsûlü cümle anın olur. (Cümleten işbu kavanin der Zaman-ı Hamza Paşa ve Tevki' Celalzade ve nişancı Latifi Küttab Cafer Çelebi *nizamıyla padişah serayından ihrac olunmuş nüshadan istinsâh ve tahrîr olunmuşdur.*)⁸⁴⁷

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁴⁷ In the copy J "Bu makule kavanin-i sultaniye diye başlar)

260.

Kanun der beyan-ı ‘aşar ve rüsum-ı bağat (ve kürumu) maktu ve bağ ve dönüm ve rüsum-ı dönüm nicedir beyan ider

Mesela: Defterde maktu‘ veyahud yalnız resm-i bağ ve harac-ı bağ (yazılsa defterde yazılan resm alınmaz)⁸⁴⁸ öşre mu‘adil (olub) (maktu ve resm-i harac-ı bağ alınur öşre muadil)⁸⁴⁹ eğer virmezler ise şer‘le öşri alınur deyu ahkâm-ı şerîf virile gelmiştir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

261.

Kanun: Tahrîrden sonra yeniden bağ ve bağçe gars olursa müceddiden vilayet tahrîr oluncaya değin öşr alınmak (kanun-ı kadîm olmağla bu minvâl üzre hüküm-ü şerîf virilür.)⁸⁵⁰

Kanun: Bir bağlardan defter-i cedîdde ve atıkde maktu‘ (kuyud) yahud resm-i dönüm yazulub ol bağlar sonradan haraba müşerref olub kürumu kalmayub yerleri zirâ‘at (ve hırsaset olursa maktu‘ ve resmleri bozulmuş olur. Ol yerlerde hâsıl)⁸⁵¹ olan terekeden sipahi öşr alır. Eshâb-ı defterde mukaddema maktu‘ ve resm yazılmışdır deyu niza idemezler. Öşr alınmak kanun-ı mukarrerdir. Ve müsaha hususunda dahi resm-i dönüm bağ yazılsa dönüm olan bağlar müsaha olunur. Dönüm yazılmayan bağ müsaha alınmaz.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

262.

Kanun: Öşr-i hemsden yazılan yerlerde hini tahrîrde bağ olub badehu ol bağ harabe-i müşerref olub yerlerin zirâ‘at itseler hâsıl olan terekeden hemsî alınur, bağ iken

⁸⁴⁸ In the copy J “yazılsa defterde yazılan resm alınır”

⁸⁴⁹ This part could not be seen in copy J

⁸⁵⁰ In the copy J “Kanundur deyu hüküm virilür”

⁸⁵¹ This part could not be seen in copy D

dönüm virirdik (yahud maktu virirdik) deyu niza' idemezler, ol vilayetde terekeden öşr-i hemsden alına gelmekle yine hems alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

263.

Kanun: Bir karye toprağında olan bağlardan defterde öşr-ü bağ yazılrsa, eshâbı Müslüman olsa, öşr virmekde su'ubet olmağla öşre mu'adil resmi (sahib-i arza virirler eğer öşre mu'adil-i resm)⁸⁵² virmekde ta'allül iderler ise şer'le öşri alvirilür deyu ahkâm virilür, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

264.

(Kanun: Pekmezden öşr alınmak lâzım geldikde defterde yazılmak lâzımdır.)⁸⁵³

Defterde pekmezden öşr yazıldıkda on beşden bir alınur ve küfterde on dörtde bir alınur zira nişasta ve un harc-ı lazımesi vardır, kanunnamede bu vechle mestur (ve mukayyedir.)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

265.

Kanun: Bir sâhib-i arzın tımarı karyesi toprağında olan bağlardan defterde öşr yazılrsa ol bağ içinde olan meyve eşcârından dahi başka öşr alınmaz, (eğer resm yazılrsa o meyve eşcârı Zeyd'den başka öşr alınmaz)⁸⁵⁴ kanun-ı kadîmdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

266.

Kanun: Voynuk taifesi sipahinin hâric-i karyesinin hudûdu dahilinde olan toprağında orman yerlerin tahrîrden sonra balta ile açub bir mikdar yerlerine bağ

⁸⁵² This part could not be seen in copy F

⁸⁵³ This part could not be seen in copy J

⁸⁵⁴ This part is only seen in the copies D, F, I and J.

gars itmiş olsa ol bağların hasıl olan üzümlerinden şer‘le öşri sipahiye hükm olunub alıvirilür biz voynukiz deyu ta‘allül ve nizâ itdirilmez, kanundur.

A, B, C, D, E, G, I, J, K

267.

Kanun: Sipahilere defterde hâsıl yazılıb kadimden hassalık üzre tasarruf oluna gelen yerlerde bağ gars olunsa sonra gelen sipahi (hasa çiftliğimdir deyu kal itmek caiz değildir, reb‘ hasılın sipahi almak)⁸⁵⁵ kanundur deyu merhûm ve mezkûr Hamza Paşa hazretleri hükm-i şerif-i cihanmuta virmişlerdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

268.

Kanun: Öşr-i bağ ve bostan ve meyve ve resm-i bağ hasıl yazılan yerde hasad ‘itbarı bu vechle caridir ki bağ ve bostan ve meyveden defterde öşr mukayyid ise üzüm vesair fevakehe irişüb (kemalini bulub) anla kabiliyet geldiği Zaman mu‘teberdir (kimin) tahvilinde vâki olmuş ise öşr anındır, ol Zaman ‘itibar olunur. Hasad-ı resm-i bağ yazılan yerde üzüm irişüb kemalin bulub⁸⁵⁶ tekneye girüb sakladığı Zaman muteberdir.

(fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade et-tevki)⁸⁵⁷

*(Mutallaka sabana girüb zirâ‘at olunan yer mülk olmaz.)⁸⁵⁸ Tahrîrden sonra gars olunan bağlardan öşr alınmak kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K⁸⁵⁹

⁸⁵⁵ This part could not be seen in copy J

⁸⁵⁶ In the copy F “kemalin bulub kesilüb sepete girmek caiz olan Zaman muteberdir ve hasad-ı sebze üzüm irişüb kemalin bulub tekneye girüb...”

⁸⁵⁷ This part was seen in the copy C

⁸⁵⁸ This part could not be seen in copies E and K.

⁸⁵⁹ With the exception of copies A and C every copy was written by Celalzade and Hamza Paşa and Lütfi Cafer Çelebi

269.

Kanun der beyan-ı ahvâl-i aşar ve hems ve salariye sipahi (ve tevâbi ahkamlarına müte‘allık kavanin nicedir)

Öşr ile salariye olan buğday ve arpa ve çavdardan öşr ile salariye *alına gelmiştir. Salariyenin (mazmunu) mütemmim-i öşr demek olur. (Salariye)*⁸⁶⁰ samman mukabelesindedir. Ve bir rivayetde ağalık için demek olur.

Nohud ve mercimek ve bakla ve penbe (ve bostan/sisam) ve kendir ve ketan ve (darıdan salariye alınmaz.

Ve ketan tohumundan öşr alınmaz. Heman ketandan)⁸⁶¹ alınur. (Zira ketanı re‘aya sipahiye yumuşadub virirler dökülmedik al deyu viremez.)⁸⁶² Zira ketanı yumuşatdıkları mukābelesinde tohumundan başka öşr alınmaz, kanundur.

270.

Kanun: Bir vilayetde öşr-i hemsden alına gelmiş ise ol vilayetde olan çayırlardan dahi öşr ve hems alınur. Onda bir viririz deyu (ta‘allül/niza) idemezler, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

271.

Kanun: Öşr-i hems yazılan yerlerde hîne tahrîrde bağ olub badehu (ol-bağ) harabe müşerref olub yerlerden zirâ‘aat eyleseler hasıl olan terekeden hems alınur. Bağ iken dönüm virdik (deyu niza idemezler) yahud maktu‘ virirdik (deyu niza idemezler/muhalefet idemezler), ol (vilayetde) terekeden öşr-i hemsden alına gelmekle yine hemsden alınur, kanundur. Der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade el tevki

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁶⁰ ** This part could not be seen in copy J

⁸⁶¹ This part could not be seen in copy J

⁸⁶² This part could not be seen in copy H

272.

Öşr salariye ile mahlût olsa salariyenin mikdarı ihrâc olunduktan sonra yerinde kalan gallenin halinde şüphe olunur mu, (salariyenin hürmeti mukarrer midir?)⁸⁶³

El-cevab: Öşr adına alınan öşr değildir, arzın harac-ı mukâsesidir. Harac elbette onda bir olmaz, arzın tahammülüne göre alınur. Nısfına değin alınmak meşrû'dur. Sekizde bir alınmak arzın tahammülü olıcak helaldir. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

273.

Zeyd emr-i padişâhi ile hububatda öşrden gayri alınan salariye helal değil ise zevcem Hind üç talâk ile boş olsun dise talâk-ı selâse vâki olur mu?

El-cevab: Vukû'-u talâka hükm olunmaz, alınan öşr değildir, harac-ı mukâsemedir.

Arzın sekizde bir alınmak (tahammülü var ise 'adem-i vukû'-u talâk hükm olunur.

Adem)⁸⁶⁴ tahammülü mukarrer ise vukû'na hükm (olunur, eğer müşettebe ise hükm)⁸⁶⁵ olunmaz. Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

274.

(İmam bir memleketi feth idüb ahalisin kırmayub ve esir itmeyüb belki yine yedlerinde mukarrer kılub ve ellerinde olan yerlerini kendülere sair malları ve davarları gibi temlik idüb kendülere haraciye vaz' idüb yerlerine vazîfe ta'yin iderler ise ol vazîfe elbette haracdır, öşr olmak ihtimâli yokdur. Zira öşrde ibadet manası vardır. Kafirler ana ehil değildir. Elbette harac olunur, ol dahi iki nevdır. Biri harac-ı muvazzafdır ki yılda bir mikdar akçe alınur ve biri harac-ı mukâsemedir ki hasıl olan gallenin öşrü müdür semeni midir arzın tahammülüne göre tayin olunur. Nısfına değin tayin olunmak şer'îdir. Arz gayet eyu olıcak sipahi alduğu ol yerlerin

⁸⁶³ In the copy J mukarrerdir.

⁸⁶⁴ This part could not be seen in copy J

⁸⁶⁵ This part could not be seen in copy F .

öşri onda bir yahud sekizde bir virilen harac-ı mukâsemesi ve çift resmi adına virilen harac-ı muvazzafdır bunun ikisi bile rûsum-ı şer‘iyyedendir sipahinin helal hakkıdır min mesail-i Ebussuud.)⁸⁶⁶

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

275.

Salariyesi defterde mestur (ve mukayyed) olmayan sadat ve sipah çiftlikleri yerlerinden salariye alınmaz.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

276.

Der beyan-ı kanun (müşterek/öşr) yerleri sipahiye öşrden ziyade nisf ve hems yazılsa nicedir

Bazı yerlerde hini tahrîrde öşr ve hems yazılır öşr ve hemsden alına gelüb ol vilayetde terekeden öşr yerine hems alınur, kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

277.

Kanun: Arz-ı memleket ki arz-ı mîrîdir bu yerlerden öşr namına alınan harac mukasemedir, onda bir alınmak lâzım değildir.

Kanun: Arzın tahammülüne göre⁸⁶⁷ tayin olunub nisfina değin tayin olunmak meşru‘dur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

278.

Kanun: Öşr-i hems yazılan yerlerde hîne tahrîrde bağ olub bade ol bağ harabe müşterek olub yerlerin zirâ‘at ve hırsat eyleyeler hasıl olan terekeden hems alınur

⁸⁶⁶ This part could not be seen in copies F and J.

⁸⁶⁷ In the copy F “Arzın tahammülüne göre alınur, hasıl olan galleden onda bir ve sekizde bir alınub arzdan tahammülüne göre tayin olunub nisfina değin tazmin olunmak meşrudur.”

bağ iken dönüm virdik yahud maktu' virdik deyu niza idemezler, ol vilayetde terekeden öşr hems alına gelmekle yine hems alınur kanundur.

C, D, F, G, H, I

279.

Kanun: Bir sipahi defterde şerik yerleri kayd olunsa sipahi (nısf tohum ve nısf öküz reayaya virüb badehu hasıl olan mahsulün)⁸⁶⁸ nısfı sahib-i arzın *ve nısf-ı ahari zirâ'at idenlerin olmak kanundur. Amma (sahib-i arz)*⁸⁶⁹ nısf tohum ve (nısf) öküz virmediği senelerde nısf mahsulü almaz. Heman öşrin alur, bana defterde şerik yerleri kayd olunmuşdur, nısf alurım deyu re'ayayı taciz idemez.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

280.

Kanun: Bir sipahiye defterde şerik kayd olunan yerleri zabt iden re'ayadan biri fevt olub ol yerler kanun üzre oğullarına intikal itdikde kadîmden ol yerleri tasarruf idenler neminval üzre tasarruf ide gelmişler ise ol minval üzre tasarruf olunub her biri birer ve ikişer tarla zirâ'at itmek için başka başka tohum ve öküz sahib-i arz evvelinden/olandan taleb idemez. Kadimden ne minval üzre tasarruf olunub mahsul alına gelmiş ise ol minval üzre mahsul alınmak kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

281.

Kanun: Arz-ı mîrîde bütün nesnenin nısfına değin arzın tahammülüne göre öşr ve semen ve hems ve sülüs gibi nesnelere (alınması) şer'an caiz görülmüşdür, (amma kanun-ı kadîm ve muteber olan defter 'itibarıdır. Ve öşr yazılan öşr ve resm yazılan resm alınur, kanundur.)⁸⁷⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁶⁸ This part could not be seen in the copies F and H

⁸⁶⁹ **This part could not be seen in the copy G

⁸⁷⁰ This part could not be seen in the copies D, E, F, H, I, J and K.

282.

Kanun: Eğer kovan haricden olsun eğer ra'iyetin olsun (arzin tahammülüne göre alınmak meşru'dur. Fe amma kanun-ı kadim ve muteber olan defterde)⁸⁷¹ 'itibardır.

Öşr yazılan öşr ve resm yazılan resm alınur.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

283.

Kanun: Bir vilayetde/diyarda öşr hemsden alına gelmiş ise ol vilayetde olan çayırlardan dahi öşr hems alınur (onda bir viririz deyu niza idemezler), kanundur.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

284.

*Kanun: Sipahilere hassa yazılır defterde mukayyed olan kadîmden hassalık üzere tasarruf oluna gelen sipahi (yerlerde bağ gars oluna sonra gelen sipahi)⁸⁷² hassa çiftliğimdir deyu kal' itmek caiz değildir. Reb hasılın sipahi almak kanundur (deyu merhum ve mefkud lehu Hamza Paşa Hazretleri hükm-i şerif-i cihanmuta virilmiştir)⁸⁷³.^{*874}

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

285.

Mesele: Eshâb-ı hayratdan Zeyd'in vakfı olan bir çiftlik tohumuna mutasarrıf olan Amr fevt oldukda mütevellisi emr-i sultani üzere Amr'ın oğlu (Bikr'e) ancak bir tohumunu virüb madası vakfiçün zabt murad itdikde (oğlu) Bikr-i merkum razı olmayub hilaf-ı emr cümlesini meccânen ben alurum dimeğe kâdir olur mu?

⁸⁷¹ This part could not be seen in the copy H.

⁸⁷² This part could not be seen in the copies D, G, H and I.

⁸⁷³ This part is only seen in the copies D, H and I.

⁸⁷⁴ ** This part could not be seen in the copy F

(El-cevab: Emr-i sultânî ile vaz' olunan kanun-ı kadîm ile 'amel olunur ketebe Mehmed Bahai)⁸⁷⁵

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

286.

Der beyan-ı kanun sipahiye öşr-ü demet ile (ve tereke ile) virmek (ve zikr ile virmek) ve teslîm ve nakl eylemek ve anbara ve pazara iletmek kanun nicedir

Sahib-i arzın tımarı toprağında olan mahsulü (sahib-i arz) kendüsi veyahud vekili (hazır ve) mevcut iken ta'sir itmedin harman yerinden mahsulü kaldırammazlar. Amma sahib-i arz olanlar dahi taşir Zamanında kendüsü veyahud vekili hazır ve mevcut bulunmak lazımdır, kanundur.

287.

Kanun: Bir vilayetde (tereke öşri kadimden ol vilayetde tarlalardan demet ile)⁸⁷⁶ alına gelmekle askerî taifesi öşrlerin tarlada demetden virüb harman yerine götürmek kanundur. Amma re'aya taifesi demetlerin harman yerine götürüb badehu sipahi için dönüvirme kanundur, bu minval üzre hükm-i şerîf virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

288.

Kanun: Eshâb-ı münâsib ve sair askeri halkı erbab-ı tımarın toprağında zirâ'at ve hırsat eylese öşr ve resmlerin vireler amma yeniçeri taifesi şol yerleri kadîmi re'aya yerleri olmayub ve ra'iyet tasarrufunda iken ol yerlerden resm alınmayub (defter-i cedîdde hasıl bağlanmayan hâli yerlerden baltalar ile açdıkları yerden öşr virirler (ve salariye ve resm-i zemin ki yer kulluğudur virmezler heman öşr virirler)⁸⁷⁷ eğer

⁸⁷⁵ This part could not be seen in the copy G.

⁸⁷⁶ In the copies E and K kopyasında "vilayetde tarlalarda demetden alına gelmekle"
In the copy J "beldede tarlalarda demedden öşr"

⁸⁷⁷ This part could not be seen in the copy H

askerî halkı kadîmi re‘aya yerleri tasarruf iderler ise öşr ve resmlerin ra‘iyyet gibi virirler.

Kanun: Amma Yörük taifesi eshâb-ı tımarın toprağında yeniçeri gibi kendü baltasıyla yeniden açdıkları yerlerden çifte göre akçesin virirler ve ra‘iyyet yerlerini tasarruf eylese çift resmi ve öşrlerin re‘aya gibi virirler.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

289.

Kanun: Bir ra‘iyyet öşrini (her hafta/bir çifte bazar) tutar ve tereke satılır olan akreb pazara ve köyde olan anbara götürüvmek/götür demek kanundur ve haric-i re‘ayada dahi bu kanun cari ve icra olunur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

290.

Hasad ‘itibarı terekede (bu vechle câridir ki bir yerde tereke)⁸⁷⁸ kemale irişüb kemalin bulub biçmek caiz olan Zamandır. (Biçilmek ve harman olmak lâzım değildir.)⁸⁷⁹ (Kanun der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade)⁸⁸⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

291.

(Ve çeltük hasadı *çeltük irişüb kemâlin bulub biçilmek caiz olan Zamandır.*)⁸⁸¹

292.

(Ve hasad-ı darı ve çavdar ve yulaf irişüb kemâlin bulub biçilmek caiz olan Zaman mu‘teberdir.)⁸⁸²

⁸⁷⁸ This part could not be seen in the copy F.

⁸⁷⁹ This part could not be seen in the copy J

⁸⁸⁰ This part could not be seen in the copies C, D, E, F, H, I, J and K.

⁸⁸¹ In the copy D “kemalin bulub biçilmek harman olmak lâzım değildir, biçilmek lâzım ve caiz olan Zamandır”

This part could not be seen in the copy J

⁸⁸² This part could not be seen in the copy F

293.

Hasad-ı penbenin kozağı gönlünden çıkub sararub kemâlin bulub ağzın açub penbe aşikare olduğu Zaman mu'teberdir. Kimin tahviline vâki olur ise ol alur kanundur.⁸⁸³

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

294.

Bir sipahinin toprağında hâricden zirâ'at iden re'aya sipahi-i merkuma aid olan hukuku ketm eyleseler mezbûrlara helal olur mu?

El-cevab: Hukuk-ı şer'iyeyi ketm itdiyse ism olur. Harac virmedin yemek caiz olmaz. Ketebehu Çivizade

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

295.

Arz-ı mîrî tasarruf idenlerden 'aşar ve rüsumun eda ve sahib-i arz ile rızalaşmadın mahsulün tarlalardan kaldırmağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar. Memnudur (ve hıyanetdir ve ukubetdir. Belki yerlerin yedlerinden ihrâca bais olur.)⁸⁸⁴ Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

296.

Der beyan-ı ahvâl-i rüsûm asiyâb ve sebzevât ve bostan ve sair nice dir

Bir kimesnenin tımarı toprağında resm-i asiyâb defterde hâsil yazılsa ol değirmen bir sene tamam yürürse altmış (66) akçe, altı ay yürürse otuz akçe, üç ay yürürse (sil değirmenleri ise) on beş akçe alınur, kanundur. Amma ol karyenin toprağında

⁸⁸³ In the copies D, E, F,G, H, I, J and K Hamza Paşa and Celalzade.

⁸⁸⁴ This part could not be seen in the copy H

tahrîrden sonra değirmen ihdâs olunsa resmi sahib-i tımarın olmaz. Mevkufçu resmin alur deyu ahkam-i şerîf virilür.⁸⁸⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

297.

Mesele: Bir değirmen sipahiye ma hâsıl (defterde) kayd olunur mezbur değirmen yeri mîrî cânibinden mevkufat eminininden Amr tapu ile alsa kangisi mu‘teberdir?

El-cevab: Defterde hasıl kayd olunan ise mevkufat emini (viremez)⁸⁸⁶ ketebe Ebussuud.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

298.

Mesele: Zeyd murisden kendüye intikal iden mülk (değirmen) yerini sipahi izinsiz bey‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz ketebe Ebussuud.

B, D, E, F, I, J, K

⁸⁸⁷**299.**

Kanun: (Bir tımar sipahinin karyesi toprağında)⁸⁸⁸ re‘ayadan bazı kimesneler bostan ve soğan ve sair sebzevâtdan sâhib-i arz öşr taleb eyledikde ta‘allül eyleseler ol sebzevat evleri mühimmatıçün olmayub pazara götürüb bey‘/satub (anınla) intifâ‘ idüb eğer defterde resm kayd olunmuş ise öşr/resm alınur. (Öşr kayd olunmuş ise

⁸⁸⁵ In the copies B, C, D, E, F, G, H, J and K Hamza Paşa & Celalzade

⁸⁸⁶ In the copy E instead of viremez “dahl idüb taarruz idemez”

⁸⁸⁷ Before this part, in the copy A:

Kanun: Resm-i asiya ve resm-i hıncır cemi Zamanı harman görüldüğü Zaman itibar olunur. Zeyd tasarrufunda olan tarlada bir değirmen bina itmek istedikde sahib-i arz Zeyd’i mene kadir olur mu?

El-cevab: Olur.

⁸⁸⁸ In the copy E “bir sipahinin tımar toprağında reayadan”

öşr alıvırılır.)⁸⁸⁹ *Eğer (öşr ve resm/ikisi dahi) serahaten yazılmış değil ise sebzelerine göre öşr alınmak kanundur.*⁸⁹⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

300.

Kanun: Nohud ve mercimek ve bakla ve penbe ve sisam ve kendir ve ketan ve darı emsalinden salariye alınmaz heman ketenden (öşr) alınur ve (tohumundan öşr alınmaz) zira keteni re‘aya sipahiye yumuşadub virirler dökülmeden viremezler, keteni yumuşatdıkları mukabelesinde ketenin tohumundan başka öşr alınmaz, kanun bu hususda budur

B, C, D, F, G, H, I, J

Kanun: Amma ‘askeri ve reayanın kurrada vaki‘ (evleri/olan olur mu?) Harmanlarında ehl ve ‘iyalleri mühimmâtıçün olan bağ ve bağçe ve bostanlıklarından ve sebzedden öşr ve resm alınmaz. Amma müstakil meyvesi satılır ise alınur (Amma müstakil meyvesi bey olunursa alunur. Raiyyet taifesinin evleri ve harmanda olanda evladın öşr ve resmi alınmaz)⁸⁹¹. Fe emma kanun kadîmden mu‘teber oldukda deftere ‘itibâr olunur. Her nesnenin defterde öşr yazılanından öşr, resm yazılanından resm alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

301.

(Hasad-ı çeltük çeltük irişüb kemâlin bulub biçilmek caiz olduğu Zamandır.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁸⁹ This part could not be seen in the copies F, G, I, J and K.

⁸⁹⁰ ** This part could not be seen in the copy D

⁸⁹¹ This part is seen in the copies F, G, H, I, J and K

In the copies D and E “Raiyyet taifesinin evleri ve harman dolayında olan sebzedden öşr ve resm alınmaz”

302.

Hasad-1 penbenin kozağı gönlünden çıkub sararub kemâlin bulub ağzının açub (penbe) aşikâre olduğı Zamandır.)^{892}⁸⁹³

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

303.

(Hasad-1 nohud ve bakla ve burçak ve mercüme ve böğrölce ve sisam irişüb kemâlin bulub bulunmağa kabiliyet geldiğı Zaman mu‘teberdir.)⁸⁹⁴

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

304.

Hasad-1 bostan fevakehe-i muhtelif irişüb ağacından kemâlin buldukda ve sebze emsali satılır kemâle gelüb düşürölmek caiz olan Zamandır.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

305.

Hasad-1 ketan ve kendir irişüb kemâlin bulub düşürölmek ve yoğlunmak caiz olan Zaman mu‘teberdir. Kabuğı gerek soyulsun gerek soyulmasun (heman ol vechle kemâlin bulub düşürölmek caiz olan Zamandır.)⁸⁹⁵

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

306.

*(Hasad-1 haşhaş çizilüb afyon düşürölmek caiz olan Zamandır.)⁸⁹⁶ Fi kanun-1 sultani der Zaman-1 Hamza Paşa*⁸⁹⁷

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁸⁹² This part could not be seen in the copies E, F and J.

⁸⁹³ ** This part could not be seen in the copy K

⁸⁹⁴ This part could not be seen in the copy I

⁸⁹⁵ This part could not be seen in the copy J.

⁸⁹⁶ In the copy D ‘hasad-1 zafran irişüb kemalin bulub düşürölmek caiz olan Zamandır.

⁸⁹⁷ This part could not be seen in the copy F

307.

Der beyan-ı rüsum aşar ve ‘itibâr-ı fevakehe yani eşcâr-ı meyve ve bağçe nicedir

Bir sâhib-i arzın tımarı toprağında saban yürür tarlalar içinde meyve eşcârı olub tarlaların hâsıl olan *terekesinden öşr virilmek ile (meyve) eşcârından dahi sâhib-i arz öşr alır, kanundur.*⁸⁹⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J

308.

(Kanun: Öşr-i bağ ve bostan ve meyve ve resm-i bağ hâsıl olan)⁸⁹⁹ ve yazılan defterde mukayyid yerlerde hasad ‘itibârı bu vechledir ki bağ ve bağçe ve bostan ve meyveden (defterde) öşr mukayyid ise üzüm ve sair fevakehe irişüb anla kabiliyet geldiği Zamandır. Kimin tahviline vâki‘ olmuş ise ‘öşri anındır. Ol Zaman ‘itibâr olunur.

A, B, C, D, E, F⁹⁰⁰, G, H, I, J, K

309.

Kanun: Hasad-ı zeytun kemalin bulub silkelemeye kabiliyet geldiği Zaman muteberdir.

(Kanun: Ve Köklük kemalin bulub kaynammak caiz olan Zamandır.⁹⁰¹

Kaynammamak ve cebheye sarılmak lazım değildir.)⁹⁰²

Kanun: Hasad-ı tevt/dut kemalin bulub düşürüldüğü (Zaman ‘itibar olunur haracı ol Zaman alınur.)⁹⁰³ (kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade.)⁹⁰⁴

⁸⁹⁸ This part could not be seen in the copy F

⁸⁹⁹ This part could not be seen in the copy F

⁹⁰⁰ This part could not be seen in the copy F

⁹⁰¹ In the copy J “kezalık ipin dahi ol Zamanda çepere sarılmak”

⁹⁰² This part could not be seen in the copy H

⁹⁰³ In the copy G “caiz olmayan Zaman muteber)

⁹⁰⁴ This part could not be seen in the copy H

(Hasad-ı meyve fevakehe-i muhtelifi irişüb meyve ağacında kemâlin bulub düşürtmek caiz olan Zaman mu‘teberdir. Fi kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade)⁹⁰⁵

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

310.

Mesele: Bir diyarda/beldede olan voyvoda olan Zeyd kendiyi meft ve meccanen ol diyar/belde re‘ayasına sildirmeye kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Ebussuud.

Mesele: Bu suretde re‘ayayı mezkura tasarruflarından olan zeytun eşcarların her biri için Zeyd’e ber müceb-i defter-i hakani ikişer akçe virirler iken Zeyd kana‘at itmeyüb hilâf-ı defter ziyade almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz Ebussuud

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

311.

Bir tımar sipahisi olan Zeyd tımarı dâhilinde mülk menzilleri olan (Amr ve Bıkr ve Beşr’in)⁹⁰⁶ tetimme-i süknalarından olan yerlere zira‘ itdikleri kavun ve karpuz ve hâsıl olan meyvelerden öşr almağla kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahâî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

312.

Der beyan-ı kanun ‘itibâr/aşar ve rüsum-ı ‘asel ve kovan nicedir yani kovan hakkı nicedir

Bir sancakda defterde kovan öşri yazılrsa kimin toprağında bal eylerse öşri anun olur.

⁹⁰⁵ This part could not be seen in the copies B, E, G and K.

⁹⁰⁶ In the copy J “Zeyd, Amr ve Bıkr’in”

Sâhib-i ra‘iyyet madam ki kendü toprağında bal eylese/eylemese ra‘iyyet-i kovandır deyu nesne taleb idemez fe emma ol sancağda (kovandan) öşr yazılıb/yazılmayub resm yazılsa sâhib-i ra‘iyyet (kendü ra‘iyyetinin) ne denlü kovanı olur ise olsun toprağında bal itsün itmesün ol sancağda kaç kovana ne denlü akçe takdîr olunduse ol mikdâr resmin alır. (Ol resm alınan kovan kimin toprağında bal hâsıl ider ise öşrin ol alır.)⁹⁰⁷

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

313.

Kanun: Bir sipahinin veyahud gayrinin defterlü re‘ayası olmayub (hâric-i re‘aya olub) kovanların toprağında götürüb bal hâsıl eylese toprak sâhibi ‘öşr taleb eyledikde re‘ayanın değiliz deyu nizâ‘ idemezler/idüb virmeziz diyemezler. Hâsıl olan baldan ‘öşr alınmak kanundur bu hususda defter lâzım değildir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

314.

Kanun: Defterde kovandan ‘öşr yazılan yerde vech-i meşrûh üzre ‘aselin ‘öşri alınur. Arusile (kovan) alınmaz. Ve aruya kış gıdasıçün alıkonulan baldan ‘öşr alınmaz. Dağlar, taşlar ve ağaçlar içinde bulunan ‘aselin ‘öşri sâhib-i arzındır. Arılar da bulanındır.

315.

Kanun: Ra‘iyyet-i karyenin kovanı olsa babası ra‘iyyet yazıldığı karyede sâkin ise ol dahi kovanı re‘aya gibi sâhib-i arza eda ider. Merhûm Celalzade buna hükm virmişdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁰⁷This part could not be seen in the copies E, F, H, I, K.

316.

Kanun: Eshâb-ı münâsib ve kudat ve müderris ve mülâzım ve ‘umumen padişah kulunun ve kal‘alarda olan gönüllü ve yeniçeri ve bünuk emsali/sairi ağaların kendü ma‘îşetleriçün sacakları altında olan sekiz dokuz kovandan nesne alınmaz. Amma on ‘aded ve ziyade olsa cümlesinin ‘öşri alınur. Vech-i meşrûh üzre ve dizdâr ki ‘ulufelü kapu kulundan veya eshâb-ı tımardan olsa alınmaz. Ra‘iyyetden olursa alınur. Hasar erinin dahi re‘aya gibi alınur. Ve tevâ’if-i mezbûrenin kurada evleri harîmde ehl ve i’yalleri mühimmatıçün olan bağ ve bağçe ve bostanlıklar ve sebzedden ‘öşr ve resm alınmaz, amma müstakil meyvesi satılırsa/bey olunursa alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

317.

Ra‘iyyet taifesinin (evleri) harmanda olandan (kezalık anlardan) öşr ve resm alınmaz. Arz-ı mîrîyede bütün nesnenin nısfına değin arzın tahammülüne göre öşr ve resmin/semen ve hems ve sülüs gibi şer‘an caiz görmüşlerdir. Eğer kovandan haricden olsun arzın tahammülüne göre alınmak meşrudur fa emma kanun-ı kadîm olan itibar defteredir öşr yazılan öşr alınur resm yazılan resm alınur.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

318.

Kanun: Hasad-ı kovan talak tammam tolub kemalin bulub sağılmak caiz olan Zaman mu‘teberdir. Sağılsun sağılmasun heman ol vechle kemâlin bulduğu kifayet ider. Kanun-ı sultânî der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K (Lütfi Katib Cafer Çelebi)

319.

Mesele: Zeyd mülkünde vâfir kovanlar beslese/bulsa sipâhi ‘öşr almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, zira bu diyarda alınan icâre-i arzdır. Mülkde olandan (şer‘an alınmaz, almak) şer‘e muhâlifdir. Ketebehu Pir Mehmed Bahâî⁹⁰⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

320.

Zeyd-i sipâhinin toprağında ‘Amr-ı sipâhi kovan besledikde/bulduğunda Zeyd ‘Amr’dan toprağında sâkinsin deyu kovanlarından ‘öşr kurada almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Lâkin kendi ma‘aş için mülkünde hâsıl olan baldan öşr alınmaz.

Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁰⁹**321.**

Kanun der beyan-ı rûsum-ı ‘adet-i ağnam ve resm-i ağıl

ve (sair kavânin nicedir) harac-ı arz Hâlâ harac ve ‘adet-i ağnam (hususunda ferman-ı padişahi bu vechle sâdır olmuştur.)⁹¹⁰

(Her bir zımmiden ber vech-i)⁹¹¹ maktû‘ yüz elli akçe alınub yüz kırk akçesi hazîneye zabt olunub on akçesin harac cem‘ine (memur olub) varan kullar alub

⁹⁰⁸ In the copies B, C, D, E, G, H, I, J and K Pir Mehmed

⁹⁰⁹ Before this part in the copy A:

Ba‘z re‘ayalarıyla ba‘z doğancılar Zeyd’in toprağında bal itseler ‘öşr kovanları toprak sâhibi Zeyd’e mi virilür yoksa ra‘iyyeti oldukları sipâhi olan kimesneye mi virirler?

El-cevab: Toprak sâhiblerine virirler. Ketebehu Ebussuud

Arusu olan Zeyd ve ‘Amr ve sipâhilerine ‘öşr virmemek için kovanları nemikdar var ise saçakları altına damma varınca yığub sipâhi ‘öşr istedikde kah ben bal satmazın kah saçak altındadır deyu ta‘allül eyleseler şer‘an ‘öşr virmedin balın yemek helal olur mu?

El-cevab: Değildir, belki zehr kâtildir. Sipâhinin hakkın virüb andan yemek gerekdir. Saçak altında yığmak ile ‘öşrin virmemek lazım gelmez. Ol mertebe üç dört kovanlardır, lakin hâlâ mu‘teber kanunda sekiz dokuz kovana varıncadır. Ketebehu el-hac Mehmed

⁹¹⁰ This part could not be seen in the copy I

⁹¹¹ This part could not be seen in the copy I

vech-i ma‘aşlarına sarf iderler. Eğer kadîmden ta‘yîn olunanda ziyade harac var ise ref olunmayub kema kane alınur. Ve ‘âdet-i ağnam her bir koyundan (mîrî için bir akçe alınur. Ve her üçyüz koyundan)⁹¹² resm-i ağıl beş akçe alınur. Ve her yüz koyundan yirmi beş akçe dahi cem‘ iden kullar alub min ba‘d bu emrden ziyade ve noksan alınmaz deyu fermân olunub maliye ve Dîvân-ı Hümâyun tarafından hükmler/ahkâm virilmiştir. Tahrîran fi cemadiyühire sene erba‘ ve elf tarihinde bu bida‘t-ı seyyiyeyi Sinan paşa eylemiştir. Cevabın ahretde vire hâlâ kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

322.

Kanun: ‘Âdet-i ağnam bir koyundan bir akçe alınmak havas-ı hümâyuna mahsûsdur. Sair erbâb-ı tımar ve beylerbeği ve sancakbeği hâslarından ve vakfdan iki koyundan bir akçe alınmak kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

323.

Kanun: Bir sipahiye resm-i ağıl kayd olunsa ağıl resmi üçyüz koyundan beşer akçe alınur, bu minvâl üzre (kanun-ı kadîmdir/mukarrerdir).

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

324.

Kanun: Mîrî ‘âdet-i ağnamda ra’s-ı sene abril evvelidir. Mâh-ı abril (olandan sene-i saniyede vâki‘ olan abril)⁹¹³ evveline gelince herkesin elinde nemikdâr koyun bulunursa koyun hakkı cem‘ine me’mur olanlar defter idüb koyun başına birer akçe alınur,⁹¹⁴ kanundur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹¹² This part could not be seen in the copy F

⁹¹³ This part could not be seen in the copy F

⁹¹⁴ In the copy D “ve yörük taifesinin dahi adet-i ağnam-ı Abril ayında alınur, kanun-ı kadimdir.”

325.

Zu'ema ve erbâb-ı tımar ve gayrilerin 'âdet-i ağnam cem'î Zamanı koyun tamam dölün dökden sonra mâh-ı mayıs ayı içinde kuzusuyla 'ad olunub kanun-ı kadîm bunlara iki koyundan bir akçe alınur, mayısın ol/evvel günü kimin tahvîline düşmüş ise koyun hakkı anın olur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

326.

Kanun: Sâdâtdan ve eshâb-ı münâsibden ve bi'l-cümle padişah kulu olanlardan eğer tımarlı ve eğer 'ulufelüdür 'âdet-i ağnam 'askerîden yüz elli koyundan virmeyüb ve bundan ziyadesinden virmek için ahkâm-ı şerîfe virilüb kanun olmuştur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

327.

Kanun: 'Âdet-i ağnamın cem'î Zamanı mayıs içinde sayılır, ol Zaman mu'teberdir. Ve hâlâ mayıs evveline i'tibâr olunur. Koyun tamam dölün dökdukden sonra kuzusuyla 'ad olunur.

A, B, C, D, F, G, I, J, K

328.

Kanun: Ve ağıl resminin Zamanı koyun dölü alınmak için ağıla girdiğü Zaman mu'teberdir, üç yüz koyundan kanun üzre beş akçe resm-i ağıl alınub min ba'd ziyade alınmaya deyu fermân-ı 'âli ısdâr olunmuştur.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

329.

Kanun: (Voynuk) zevâ'idi sipâhiye ra'iiyet yazılsa *yirmi beş akçe ispence virir (raiiyet yazılsa) ve tımar toprağında (zirâ'at ve harâset iderse 'öşr ve resm virir

ve)⁹¹⁵ eğer koyunu olsa resm-i ganem kime hâsıl yazıldıysa*⁹¹⁶ ana virirler ve değirmenleri var ise resm virir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

330.

Kanun: Asiyâb ve resm-i hıncır bunların resm cem'î Zamanı harmana götürüldüğü Zaman 'itibâr olunur, kanun-ı mukarrerdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

331.

Der beyân-ı rüsûm-ı ra'ıyyet ve ispençe ve resm-i çift ve bennak ve mücerred ve bünuk emsâli rüsûm ve ahkâm ve kavânin nicedir

Rüsûm-ı çift ve bennak ve mücerred (liva hakkile) (kayd-ı) mart ayında alınmak kanundur, martın evvel günü kimin tahviline düşerse cümle resm-i çift ve bennak (ve mücerred anın olur. Ve resm-i çift ve bennak)⁹¹⁷ mutarrıd değildir, ba'z vilayetde defterde az ve ba'z yerde ziyâde yazılır, defter-i cedîdde her vilâyetin mufassal defteri zuhurunda olan kanunnâmesinde ne vechle yazılmış ise ana göre alınur. Ru'us-ı kefereye (emr-i şerîf ile ispençe)⁹¹⁸ vaz' olunmuşdur, müzevvicden ve mücerredinden topraklusından ve topraksızından her bir neferden yirmi beş akçe ispençe alınur. Ve bu husus vilayet-i Rum'un kanunnâmesinde mukayyedir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

332.

Kanun: Ve resm-i mücerred mutarrıd değildir. Müstakil kâr ü kisbe kâdir olan Müslüman ra'ıyyet oğullarından *mücerredinden altı akçe resm-i mücerred alınur.

⁹¹⁵ In the copies E, I, J and K "yürütseler öşlerin ana virirler"

⁹¹⁶ **This part could not be seen in the copy D

⁹¹⁷ This part could not be seen in the copy E

⁹¹⁸ In the copy J "emr-i ali mucebince vaz"

Kafir oğullarından (mücerred olsun)*⁹¹⁹ müzevvic olsun yılda yirmi beş akçe ispençe alınur. Ve (istihkakı) ispençeye müstehak olmakda i'tibâr baluğadır. Ve Müslüman ve kâfir oğullarından müstakil kâr ü kisbe kâdir olmasalar resm-i mücerred ve ispençe alınmaz ve Müslüman re'ayanın oğlu mücerred iken ölsün resm-i bennak on iki akçe alınur *ve Müslüman bennakın hatunu fevt olsa gerü/gayrü resm-i mücerred alınur (ve Müslüman mücerredî cariye tasarruf eylese geru-gayrü resm-i mücerred alınur.)^{920*921}

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

333.

Kanun: İспенçe kanunı Müslüman'dan yirmi (iki) akçe ve kafirden yirmi beş akçedir, hâlâ re'aya *harac-ı muvazzafını çift akçesi adına ve -(harac-ı mukasemesini 'öşr adına virirler.)*⁹²²⁻⁹²³

Harac-ı muvazzafa Türkî'de çift hakkı ve boyunduruk hakkı dirler, kâfir dilince ispençe dirler. Min Kanun-ı sultani der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzade⁹²⁴

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

334.

Padişah-ı İslam yeniden feth ettiği memleketin eski sâhiblerini yedlerinde mukarrer kaldığı yedleri üzerine vazîfe ta'yîn buyurub sipahi aldığı ol yerin öşri onda bir ve yahud sekizde bir virilan harac-ı mukâsemesi ve çift resmi adına virilan harac-ı muvazzafı ikisi yıla rüsum-ı şer'iyyedendir sipahinin helal hakkıdır rüsum-ı 'örfiyye denilen elinde asla yeri olmayan re'ayadan caba bennak adına alınan ve anın emsâli rüsumdur. Keza fi acube'l-mesâ'ili'ş-şeriyye li Ebussuud

⁹¹⁹ ** This part could not be seen in the copies E and K

⁹²⁰ This part could not be seen in the copies E, I, J and K.

⁹²¹ ** This part could not be seen in the copy H

⁹²² This part could not be seen in the copy G

⁹²³ -- This part could not be seen in the copy E, I, J and K

⁹²⁴ In the copies D, E, F and K Hamza Paşa ve Celalzade

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

335.

Kanun: Bir sipahinin re‘ayası zımmî iken (ispence virirler iken sonra şeref-i İslam’a müşerref oldukda sipahi mukaddema zımmî iken)⁹²⁵ ispence virirdiniz ispence alurum deyu dahl eyledikde Müslüman olmağla resm-i bennak alınur. İspence alınmaz deyu hükm-i şerîf virilmiştir, kanundur. (sene 1013/1014) Der Zaman-ı Hamza Paşa

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

336.

(Kanun der Zaman-ı Hamza Paşa:) Defterde ma‘lûl yazılan ra‘iyyet (nefsinde) ma‘lûl olub kâr ü kisbe kâdir olmasa ma‘lûldan nesne alınmaz amma nefesine ma‘lûl olmayub Zeyd’e/zende olub kendüsin defterde ma‘lûl yazdırmış olsa resm-i ra‘iyyetden halâs olmaz. *(Defterde) resm-i ra‘iyyetden mu‘af ola deyu yazılan kimesnelerden resm-i bennak alınmaz.*⁹²⁶

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J

337.

Kanun der Zaman-ı Hamza Paşa: Defterde mestur olmayan ra‘iyyet oğulları babaları defterde kimin ra‘iyyeti ise anlar dahi anın ra‘iyyetidir.⁹²⁷ Ra‘iyyet oğulları babalarına tabi‘dir ve ra‘iyyet mu‘attıkları mevlasına tabi‘dir. Ra‘iyyet oğullarından ve mu‘attıklarından dahi rüsum-ı re‘aya gibi alınur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹²⁵ This part could not be seen in the copy H

⁹²⁶ This part could not be seen in the copy G

⁹²⁷ In the copy D “Kezalık ra‘iyyetin azatlu kulu dahi efendisi kimin ra‘iyyeti ise ol dahi anın raiyyetidir”

338.

Der beyân-ı ahvâl-i resm-i bennâk topraklu ve topraklu olmayan ve resm-i ‘arus ve yani gerdek hakkı nicedir

Bir ra‘iyyet defterde bennak yahud mücerred yazılsa ya defterde yazılmasa sonradan bütün çift ya nîm çift ya dahi ekl yere mâlik olsa tekrar vilâyet yazılıb tasarrufunda olan bir defterde üzerine yazılıncaya değin alursa hem resm-i bennâk ve hem tasarrufunda olan yerinin resmin virir. Müstakil kâr ü kisbe kâdir mücerred ise hem resm-i bennak hem yerinin resmin virir. Amma hini tahrîrde bir ra‘iyyetin elinde bütün çift yer bulunub üzerine kayd olunsa ol re‘âyâdan sonrada resm-i bennâk alınmaz. Heman çift resmi alınur amma ol çiftlik sonradan kimin eline düşerse bennâk ve hem çift resmi alınur ve bir ra‘iyyetin elinde nim çiftten ekl bir mikdâr yeri olub defterde ekünlü bennâk yazılsa on sekiz akçe alınur. Amma tasarrufunda yerleri olmasa ana caba bennâkı derler. (On iki akçe ve müstakil kar ü kisbe kâdir mücerred ise altı akçe alınur.)⁹²⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

340.

Kânûn: Kânûn bir kimesnenin defterlü re‘âyâsı imâm ve hatîb olsa anlardan resm-i bennâk alınmaz. Eimme ve hutbâ muktedâ-yı nâas oldukları ‘itibârile madam ki imâmat ve hatâbat (hıdmetinde oldukca) resm-i ra‘iyyet alınmaz. Amma mü’ezzin ve kayyım olsa (resm-i bennâk alınur.)⁹²⁹ ⁹³⁰Berât-ı pâdişâhî ile mü’ezzin ve kayyım oldum deyu ‘itibâr olunmaz.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹²⁸ In the copies D, H and I “On iki akçe mücerred ise ve müstakil kâr ü kisbe kadir altı akçe alınır”

⁹²⁹ In the copy I “alınmaz”

⁹³⁰ In the copy I “Berat-ı pâdişâhî ile mü’ezzin ve kayyım olsa resm-i bennâk alınur.”

341.

(Defterde yazılı ra'yyet) Kadı ve müderris ve mülâzım olsa resm-i bennâk ve mücerred ve danışmendden dahi alınmaz ve danışmende nâmında olub tahsîl 'âlîde olmayub hava havâsında olsa resm-i ra'yyet alınur. Ve'l-rusûlden resm-i bennâk ve mücerred alınmaz, defterde (yazılsa) 'itibâr yokdur yazılır. Ra'yyet sonradan imâm ve hatîb olsa madam ki imâmet ve hitâbet hizmetinde olurlar. Resm-i bennâk ve mücerred alınmaz. Amma bu hizmetden def' olsalar gerü alınur kânûn-ı kadîmdir.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

342.

Kânûn: Defterde yazılı ra'yyet seyyidiz deyu resm-i bennâkların virmekte nizâ' eyleseler eğer sahîh (alinsa bî neseb seyyid) olduklarında ellerinde İstanbul nekîbü'l-eşrâfından temessükleri ve şecereleri var ise defterde ra'yyet yazıldığına 'itibâar yokdur. Eğer yok ise defter mücebince resm-i bennâkları alınur, defterde yazılır, (zimmî ra'yyet papas olub harac ve ispencesi alınur.)^{931}⁹³²

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

342.

(Kânûn: Defterde yazılı zimmî ra'yyet sonradan papas olub harâc ve ispencesi alınur)⁹³³ amma rahib gayr-ı muhalit ise deyre mülâzemet idüb (ma'îşeti tasadduk-ı nâs ile olsa)⁹³⁴ nesne alınmaz, yani harac ve ispençe ve bennâk resm-i mücerred ve gayr resm nâmıyla asla nesne alınmaz.⁹³⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹³¹ This part could not be seen in the copies D, F, G and K

⁹³² ** This part could not be seen in the copy H

⁹³³ This part could not be seen in the copy E

⁹³⁴ In the copy J "Tasadduk-ı fukârâ ile maişeti ola"

⁹³⁵ In the copies C, F, G and H Hamza Paşa ve Celalzâde

343.

Der beyân-ı ahvâl-i resm-i ‘arûs

Gerdek değeri ta‘yîn olunan sipâhinin defter-i cedîdde resm-i ‘arûs deyu hâsıl yazılsa (ol gelin olan kız bekâr olub ve)⁹³⁶ sipâhinin defterlü re‘âyâsı kızlarından olub Müslüman kızı ise altmış akçe resm-i ‘arûs er cânibinden alınur. Seyyibe ise toprağa tabi‘dir. Yörük değil ise otuz akçe resm-i ‘arûs alınur. Amma defterde r re‘âyâsı zımmî ise zımmî kızlarından olub bekâr bâligadan otuz akçe ve seyyibelerden /voyvodalarından on beş akçe alınur. Kânûn-ı kadîmdir. Der zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzâde⁹³⁷

344.

Kânûn: Yörük tâifesinin ‘avreti için subaşılar ve sipâhiler toprağında ere çıkdı deyu nizâ‘ ve dahl idemezler konar göçer bir tâifedir, (ikâmetleri yokdur ki toprağa ta‘allukları ola.)⁹³⁸ Toprakda seyyibe ‘avretin gerdek resmin toprak ıssı olan sahib-i tımar almak mukîm ve mütemekkin re‘âyâ ‘avretine mahsûsdur, kânûndur.⁹³⁹

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

345.

Der beyân-ı kânûn-ı (resm-i çift ve) çiftbozan resmi nicedir

Defterde yazılı ra‘iyyet çift çubuğun bozub tasarrufunda olan zirâ‘ate sâlih hâsıl virir yerlerin zirâ‘at ve harâset itmeyüb boz ve hâli koyub kâr ü kisblerin ahar san‘atdan idinüb yerleri boz ve hâli kalsa ol asl ra‘iyyetin yerleri bütün çift ise her yıl zecren lehum üçyüz akçe ve nisf çiftten yüz elli akçe ve nisf çiftten ekl ise

⁹³⁶ This part could not be seen in the copy H

⁹³⁷ In the copies C, F, G and H Hamza Paşa ve Celalzade

⁹³⁸ In the copy E “ikametleri ve toprağa taallukları yokdur”

⁹³⁹ In the copies B, D, E, J and K Hamza Paşa ve Celalzade

kânûn-ı kadîm üzre yetmiş beş akçe çift bozan resmi alınur ve çift bozan resminden gozeşte olunmaz bu husus 1071⁹⁴⁰ sene muharrem guresinde fermân olunmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

346.

Kânûn: Kânûn-ı çift bozan hususunda Müslüman olan re‘âyâ dahi dâhildir emr ü fermân sâdir olduğu vardır ve emr-i şerîf virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

347.

Kânûn: Ta‘tîl arâziyi tazmîn olunsa resm-i çift bozan alındı dirler, (resm-i çift bozan bütün çiftten üçyüz akçe ve nısf çiftten yüz elli akçe ve reba‘ çiftten yetmiş beş akçe alınur.)⁹⁴¹ *Resm-i çift bozan kanun-ı osmânîde minvâl-i merkûm üzredir.

Amma şer‘-i şerîfde zarar nemikdâr ise anı tazmînde bütün çiftten üçyüz ve nısf çiftten yüz elli ve reba‘ çiftten yetmiş beş akçe değildir.⁹⁴² Çift akçesi yirmi iki akçedir ve helâldir. Baz yerlerde (elli yedişer ve baz mahallerde)⁹⁴³ yirmi yedişer akçe vaz‘ olunmuşdur. Mücerred mütehallin elinde azdan çıkub/ve çokdan yer yok ise anlardan almağa ber vech-i şer‘î yokdur, resm-i ‘arûs dahi böyledir. Ketebehu El Fakir Ebussuud*⁹⁴⁴

A, B, C, D, F, G, H, I, J, K

348.

Kânûn: Defterlü ra‘iyyet tâifesi tasarruflarında zirâ‘ate sâlih hâsıl virir yerlerin bilâ mâni‘ boz ve hali koyub varub aharin toprağında zirâ‘at ve harâset eylese tenbîh olunub badi’t-tenbîh memnû‘ olmazlar ise zecren lehum ol makûle re‘âyâdan iki ‘öşr alınur. Biri sâhib-i arzın ve biri sâhib-i ra‘iyyetin olur. Kânûndur. Amma bir

⁹⁴⁰ In the copy E the year is 1017, in the copies B, C and D there is no date.

⁹⁴¹ This part could not be seen in the copy E

⁹⁴² In the copy E “akçedir”

⁹⁴³ This part could not be seen in the copies D, I, J and K.

⁹⁴⁴ This part could not be seen in the copy H

re'âyâ ahar toprakda baĝ gars eylese iki 'öşr alınmaz ancak ahar toprakda baĝ dikmekden men' olunur. Bu iki kânûn vaz' olunmaĝa sebep budur ki bu makûle çift (ve çubuĝun) bozan ra'yyet ikiden hâli deĝildir. Ya varub ahar toprakda zirâ'at ide veyahud zirâ'at itmeyüb varub ahar san'ata (meşgûl ola. Eĝer zirâ'at iderse iki 'öşr eĝer zirâ'at itmeyüb ahar san'ata)⁹⁴⁵ meşgûl olursa çift bozan resmi alınur. Ahar toprakda zirâ'at idenden hem iki 'öşr hem çift bozan resmi alınmaz. Amma sipâhinin topraĝında zirâ'ate sâlih hâsıl viren boz yerlerin ekdikden sonra varub ahar toprakda zirâ'at eylese iki 'öşr alınmaz. Kânûn-ı kadîmdir.⁹⁴⁶

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

349.

Zeyd sipâhi tımarı dahilinde on beş sene bilâ mâni' gadr boz ve hâli kalan tarlalardan boz hakkı virilmeyicek ahara tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Re'y-i hâkim ile olur. Ketebehu Hüseyin

A, B, C, D, E, F, H, I, J, K

Bu sûretde Zeyd sipâhi ol tarlaları tapu ile virmek murâd itdikde erbâbı badi'l-yevm zirâ'at idemez/ideriz deyu Zeyd'e resp-i tapuya virdirmeĝe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Boz hakkı virmişler ise. Ketebehu el-fakir Hüseyin

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

350.

Zeyd-i ter oĝlanlıĝa gitdikde baştınasın 'Amr'a ısmarlammaĝın eküb biçüb a'şâr vesâir rüsûmin edâ' ider iken sâhib-i arz her sene için Zeyd'den üçer yüz akçe çift bozan resmin almaĝa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ta'tîl olmayıcak ne tazmîn olunur bu hususda vârid olan emr-i şerîf şer'-i kavime muvâfıkdır. Ketebehu Pîr Mehmed

⁹⁴⁵ This part could not be seen in the copy H

⁹⁴⁶ With the exception of copy A Hamza Paşa ve Celalzâade
Copy C and G Hamza Paşa

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

351.

Der beyân-ı ahvâl-i cilâ-yı vatan nicedir

Defterde yazılı ra'yyet kadîmi karyelerinde kalkub ahar karyede varub tavattun eyleseler on yıldan berüde ise kaldırılıub kadîm karyelerine gönderilüb (iskân) itdirilüb amma) on yıldan ziyâde mürûr eyleyan re'âyâ kaldırmak olmaz. Oturdıkları yerde ahara ra'yyet yazılmış değiller ise resm-i ra'yyetlerin defter mücebince sipâhileri alır. Amma derbend * re'âyâsında (ve evkâf re'âyâsında) bu kânûn icrâ olunmaz. Derbend hâli kalmayub kaldırmayub*⁹⁴⁷ karyelerine iletdirilüb derbend hıfz ve harâset itdirilüb ve kıbtiyâmı tutub kendi cemâ'atine katmak kânûndur.

A, B, C, D, E, F (Hamza Paşa & Celalzade), G, H, I, J, K

352.

Kânûn: Mezra' derbend olmaz. Köy derbend olur. Ez kânûn-ı sultânî der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzâde

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

353.

(Bir karyede) Zeyd-i sipâhinin ra'yyeti karyesinden cilâ-yı vatan idüb ahar karyede mütemekkin olsa on sene mürûr itmedin sipâhisi bulub eski karyesine iletmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

⁹⁴⁷ ** In the copy E "kaldırub"

354.

Zeyd sipâhinin ra'yyeti Amr'a karyesinden firar idüb Bıkr sipâhinin karyesinde tavattun idüb yirmi yıldan sonra Zeyd bulub karyesine iletmeğe yahud çiftbozan resmin almağa kâdir olur mu?

El-cevab: On yıldan ziyâde mürûrundan sonra cebren nakle me'mûr değildir. Arzdan mu'attıl yeri kaldıysa ta'tîle göre tazmîne kâdirdir. Resm-i çift bozan dedikleri budur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

355.

Zeyd sipâhinin sûret-i defterde mestûrû'l-ism olan ra'yyet 'Amr ve cilâ-yı vatan idüb vefat itdikde Zeyd-i sipâhi 'Amr'ın oğlu Bıkr'i ahz idüb (babası) yerine götürüb hakkın almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Gerçe şer'î mesâhat/maslahat değildir. Lâkin (koyun kimin ise kuzu dahi anındır deyu şâyi' ancak) bu makûlede 'ulû'l-emre mürâca'at olunur. Nice me'mûr ise öyle olur. Nizâm-ı memleket için olan emr-i 'âlîye itâ'at vâcibdir. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

356.

Zeyd zimmî cilâ-yı vatan idüb otuz yıl ahar karyede sâkin olmuş iken eski karye sipâhisi Zeyd'den badehu oğlu 'Amr'dan resm-i çift bozan ve ispençe (alırken hâlâ sâkinler oldukları karye sipâhisi dahi ispençe)⁹⁴⁸ almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Asıl sâkin olduğu yere virilür. Zira ispençe çift hakkıdır. Eski yerinde dahi mu'attıl yerleri var ise resm-i çift bozan alınur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁴⁸ This part could not be seen in the copy F

357.

Mesele: Cilâ-yı vatan iden Zeyd ra‘iyyeti on yıldan sonra sipâhi cebren karyesine (nakle kâdir olur mu?)

El-cevab: Olmaz, on yıldan sonra cebren)⁹⁴⁹ nakl itmemeğe emr-i ‘âlî vârid olub görülmüşdür ketebe el-fakir Pîr Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

358.

Cilâ-yı vatan idüb üç sene yerleri mu‘attıl kalan Zeyd’in yerlerin sâhib-i arz tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Cilâ-yı vatan idenin yerlerin fi’l-hal ahara virmeğe kâdir ve me’mûrdur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

359.

Mesele: Zeyd yerlerin ahara tefvîz idüb ahâr diyâra cilâ-yı vatan eyledikde sâhib-i arz varub bulub ra‘iyyet nâamına çiftbozan resmi almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ta‘tîl yoğiken neden lâzım gelür bu hususda câri olan emr-i ‘âlî şer-i şerîfe muvâfıkdır ketebe Pîr Mehmed.

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

360.

Kânûn: Evvelki karyedeki yerleri elinde olmaya (ve anda koyun ve sığarı dahi almaya)⁹⁵⁰ ‘alâkası kalmamışdır. Resm-i çift bozan virmez. Bi’l-cümle mesâ‘il-i mezkûre merhûm Pîr Mehmed Efendi meftânın Zâhirü’l-Kudât ve risâle-yi fetvâsından menkûldür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁴⁹ This part could not be seen in the copy F

⁹⁵⁰ This part could not be seen in the copy E, I, J and K

361.

(Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl tâife-i Yörük)⁹⁵¹

Yörük tâifesi konub göçe geldikleri ‘itibâr ile kimesneye ra‘iyyet olmayub her kanda gider olsa cemâ‘at ile yazıldıkları karye sipâhisine resm-i ra‘iyyetlerini virüb toprak sâhibleri dahl idemezler. Amma konar göçer olmayub yörüklükden bi’l-külliyeye ferâgât idüb davar ve arusın ve aruların dağıdub (kesbler silkine münselik olub zirâ‘at ve hırâsete)⁹⁵² meşgûl olub huzur ihtiyâr idüb hîne tahrîrde on yıldan ziyâde kangi karyede sâkine ve mütemekkin bulunub yazılmış ise resm-i ra‘iyyetin defter mûcebince ol karye sipâhisine virir. Ol kimesneler yörük olmaz ol takdîrce ra‘iyyet olmuş olur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

362.

(Kânûn: Kadîm) ra‘iyyet yerin tutan/mutasarrıf olan yörük olsun ve gayri olsun çift akçesi ki ana kulluk akçesi dirler anı dahi ol vilâyetde resm-i çift defterde kaç akçe ta‘yîn olunmuş ise virmek kânûndur. Amma yörük tâifesi sonradan kendü baltalarıyla açdıkları yerlerin bütün çifte (tahammülü var ise) on iki akçe (resm-i çift alınmak kânûndur.)⁹⁵³

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

363.

(Kânûn: Yörük tâifesi dahi eshâb-ı tımarın toprağında kendü baltalarıyla yeniden açdıkları yerden bütün çiftten on iki akçe ve)⁹⁵⁴ nîm çiftten altı akçe virirler. Ziyâde virmezler. Amma eğer ra‘iyyet yerlerini tasarruf eyleseler çift resmini ve öşrlerini re‘âyâ gibi virirler. Bütün çiftten on iki akçe viririz deyu niza idemezler. (Ve

⁹⁵¹ This part could not be seen in the copy C

⁹⁵² This part could not be seen in the copy E, I, J and K

⁹⁵³ This part could not be seen in the copy E,

⁹⁵⁴ This part could not be seen in the copy E,

gezdikleri/diledikleri) yerlerde kühîden ve gelikden baltalarıyla açdıkları yerdir. Bu husûs Selanik yörükleri kânûnnâmesinde musarrah/tasrîh kayd olunmuştur.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

364.

Kânûn: Yörük tâifesi (yürüyü geldikleri yerlerde/sâkin oldukları) havlu yapup (ve yaylakda ve kışlakda yürüyüb havlu yapageldikleri yere havlu yapup)⁹⁵⁵ döllerin ele geldikleri yerlerde döllerin alub kimesne mâni‘ olmaya. Bunlar dahi ol yerlerde kimesnenin terekesine ziyân itmeyeler. Ziyân iderler ise kadı ma‘rifetiyle tazmîn itdirdeler.⁹⁵⁶ Ve bir yörük sipâhinin tımarı içinde oturub zirâ‘at itdikden sonra yine ol karye sınırında devabı/davarları yürüdükde otlak resmi taleb iderler ise câiz değildir. Zira ‘öşr ve resm virenden otlak hakkı alınmaz, kânûn-ı kadîmdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

365.

(Kânûn: Yörük) tâifesi karye yaylakların gelmekde (ve gitmekde) oturmakta lâzım gelen yerde üç günden ziyâde oturmayalar. Ve oturdukları vakt dahi kimesneye (zarar ve) ziyân itmeyeler. İderlerse şer‘le sâbit oldukdan sonra zararları tazmîn itdirilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

366.

Kânûn: Yörük bir yerde ikâmeti ve kararı olmayub dâim hareket üzre olmağın gerdek resmine toprak sâhibi tarafından dahl olunmaz. Ve yörük tâifesinin avreti için subaşılar ve sipâhiler toprağımdan çıkdı deyu nizâ‘ itseler çünkü yörük konar göçer tâifedir, karada ikametleri yokdur ki toprağa ta‘allukları ola ve toprakda seyyib avretin gerdek resmin (sâhib-i toprak almak/toprak assı almak) mukîm ve

⁹⁵⁵ This part could not be seen in the copies E and J

⁹⁵⁶ In the copy E “tazmin itdirilüb sipahilerine alıvirilür”

mütemekkin-i re‘âyâ avretine mahsusdur. Yörük gerdeği resmini toprak sâhibi da‘vâsı olub tımar ve subaşı (ve sâhib-i tımar) tarafından dahl olunmaz, kânûn-ı kadîmdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

367.

Kânûn: Yörük tâifesi göçer (halkdır. Mukarrer yerleri ve sancakda sancak beylerine)⁹⁵⁷ ihtisâsları olmayub (ağaları) *subaşılardır⁹⁵⁸. Şöyle ki galîz günâh sâdır olub siyâsete müstehak olsalar*⁹⁵⁹ kadılar hükm idüb hüccet virdikden sonra siyâseti subaşılardır deyu sâbıkan hükm-ü şerîf virilmiştir, kânûndur.⁹⁶⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

368.

Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i tâife-‘i voynuk (ve ana müte‘allik) nicedir

(Voynuk) zevâ‘idinden sipâhiye ra‘iyyet yazılsa 25 akçe ispenceleri ve bâdihavası kime hasıl yazılsa resm-i cürm ü cinâyet ol alır. (Bir kimesnenin tımarı toprağında ve voynuk taifesi yer tutsalar ‘öşrlerini virirler koyun olsa resm-i ganem kime hâsıl yazılsa ana virirler.)⁹⁶¹ Değirmenleri olsa resmin virirler. Ve bi’l-cümle sâir rüsûm-ı ‘örfiyye ve ‘âdiyyeyi re‘âyâ gibi kânûn üzre virirler, muhâlefet idemezler.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

369.

Kânûn: Voynuk üzerine yazılan voynukluk yerler hâricden kimesneye virilmek câiz değildir. Eğer bir tarikle alınmış olsa gerü voynuğa alıvirilür. Bu kadar Zaman benim tasarrufumda olmuşdur deyu da‘vâ eylemek câiz değildir. Amma kendü

⁹⁵⁷ This part could not be seen in the copy H

⁹⁵⁸ In the copy E “subaşılari ve ümerân ağalarıdır”

⁹⁵⁹ **This part could not be seen in the copy H

⁹⁶⁰ With the exception of the copy A Hamza Paşa ve Celalzâde

⁹⁶¹ This part could not be seen in the copy G

Zamanında virse virür ve Zamanında girü almak istese ne vechle kavı ve şart eylemiş ise şart mu‘teberdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

370.

Kânûn: Voynuğun kendü üzerine yazılan voynukluk yerinde ‘öşr alınmaz amma hâricden yerler açub tasarruf eyleseler kimin toprağında ise ‘öşrin alır. Ve resm alına gelmiş ise resmin dahi alır.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

371.

Kânûn: Bağ ve bağçe ki voynuk baştinesi olsa ki voynuğun üzerine yazılmış ise ol mirâsa girmez, verese almaz, sonra yerine yazılan voynuğa teslim olunur, kânûndur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

372.

Kânûn: İstabl-ı âmîreye hıdmet iden voynukların ahara yazılmayan oğulları ve karındaşları vesâir akrabaları olub harac ve ispenceye kâbil olub harac yazılıcak/yazılmıyacak sipahi cânibinden dahl olursa madam ki sipâhiye ra‘iyyet yazılmıyacak harac yazılmağla sipâhi dahl idemez. Anın gibilerin gerek ispencesi (ve gerek haracı) voynuk sancağı beyinindir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

373.

Kânûn: (Voynuk) zevâ‘idi ki harac yazıla⁹⁶² müstakil ra‘iyyet baştinesi (tutmaya ve baştinesin) zirâ‘at itmeye. İspence taleb eyleseler ve ra‘iyyet hıdmeti teklîf itseler caiz değildir. Voynuk zevâ‘idi harac vaz‘ olunmağla ra‘iyyet kısmına giremez. Voynuğa noksân gelicek i‘timâmı anunla olur. Voynuğun evlâdından olsun

⁹⁶² In the copy J “yazılmaya”

akrabasından olsun anın gibilerden kimesne madam ki ra'yyet yazılmaya, ispençe taleb olunmaz ve ra'yyet olmaz.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

374.

Kânûn: Bir voynuğun voynukluk yerleri ile ra'yyet olan karındaşlarının yerleri meşâ' ve müşterek olub mu'ayyen sınuru yoğise ol vilâyetde câri' olan kânûn üzre ol yerlerden voynukluk mikdârı baştine çıkarıvirüb andan rüsûm ve hukuk aldırılmazlar. Bâki karındaşlarının dahi yerlerin temyîz ve ta'yîn idüb 'öşr ve ispençe ve salâriye ve sâir rüsûm-ı ra'yyet ne ise sâhib-i tımara alıvirilür, kânûn-ı kadîmdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

375.

Kânûn: Bir voynuğun defterde üzerine yazılan voynukluk baştinesinin sınırında Müslüman'dan ve kâfirden gelüb yerleri zirâ'at idüb öşr virmeyüb nizâ' itseler voynukluk yerlerin olduğu sâbit olduktan sonra zirâ'at idenlerden kânûn üzre öşr-i voynuğa hükm olunur. Nizâ' idüb virmemek iste(se)ler voynuk olduğu cihetden zirâ'atden men' olunub voynuğa hükm olunur. Nice dilerse tasarruf ider, kânûndur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

376.

Kânûn: Voynuk tâifesine gelikden yer virilmemiştir. Heman yumuşaklık virilmiştir. Ve hem voynuğun baştineleri mesâhe olunmaz, kadîmden havâle olunur, kânûndur.

Kânûn: Bir voynuk sipâhinin hâric-i karyesinin hududı dâhilinde olan toprağında orman yerlerin tahrîrden sonra baltalarıyla açub bir mikdârını zirâ'at idüb ve bir mikdâr yerlerine bağ gars itmiş olsalar zirâ'at eyledikleri yerlerinin hâsıl olan terekelerinden 'öşr ile salâriye sekizde biri ve gars eyledikleri bağlarının hâsıl olan

üzümlerinden şer‘le ‘öşrü sipâhiye hükm olunub alıvırılır. Biz voynuk tâifesiyyüz deyu ta‘allül ve nizâ‘ itdirilmez, kânûndur. Fi kânûn-ı sultânî der Zaman-ı Hamza Paşa⁹⁶³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

(Bâb A)

377

⁹⁶⁴Der beyân-ı ahvâl-i eşkünciyân nicedir)⁹⁶⁵

Eşkünciyân mülk-ı tımarıda sefere yarar cebelüsü varmayub sâhib-i feraş sefere varsa/varılmasa nihayet tımar elinden alınmaz. Ol varmadığı senede bir yıllık mahsûlü mîrî için kabz olunmak kânûndur. Bu makûle tımarıda bu cârî‘dir. Tımarı virilse yine ibkâ olunur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

378.

Kânûn: Eshâb-ı tımarıdan biri dirlikden ferâgât idüb âsitâneye ve beylerbeyi kapusuna mülâzemet eylese yahud dirlik ümîdiyle sefere varmayub yedi yıl kâsibler silkine münselik olsalar hîne tahrîrde defterde ra‘iyyet yazılsalar bennâk ve ‘avâızları alınur re‘âyâ olurlar ben sâbıken sipâhi idim elimde berâtım vardır dimek müfîd olmaz. Amma dirlik ümîdi ile âsitâneye ya beğleybeyi kapusuna mülâzemet idüb ya mazûlen sefer seferleyüb yedi yıl dahi ziyâde Zaman mürûr eylese her ne kadar Zaman mürûr iderse itsün gerü sipâhidir. ‘Avâız ve bennâk teklif olunmaz. Ve zâimzâdeler ve sipahizâdeler babaları hayatda iken babaları berâtıyla tımar alınmak kânûn değildir. Amma babaları vefâtından on iki yaşında bulunan sipâhizâdeler yedi yıla varınca ve dedesinden mukaddem babası tımar tasarruf

⁹⁶³ In the copies B, C, F, G, J and K Hamza Paşa

In the copies D, E and I Hamza Paşa ve Celalzâde

⁹⁶⁴ In the copy A “Kânûn-ı Sultânî Der Zaman-ı Hamza Paşa

⁹⁶⁵ This part could not be seen in the copies B, C, I and J.

eylemedin vefât itmekle dedesi berâtıyla tımara talib sipahizâdelerin dedeleri vefât ittiği gününden on yıla varınca ve babaları mütekâ'id olmağla tımarı iki nefer oğullarına virilüb ol asl mütekâ'id vefâtından sonra tımar müstehak olmağla müntazır olan sipâhizâdeler (virilüb ve/dahi) müstehak (olmakla mestûr olan sipahizâde dâhi)⁹⁶⁶ oldukları Zamandan yedi yıla varınca tımarın talebine (müddet konulmuşdur. Şöyle ki tayin olunan müddet içinde tımar talebine)⁹⁶⁷ âsitâneye ve beğler beyiye mülâzemet eylemeyüb yahud sefere varmayub kâsibler silkine münselik *olmağla hîne tahrîrde ra'iyet yazılsa (resm-i bennâkların sipâhi alur)⁹⁶⁸ (re'âyâ olur. 'Avârız ve bennâk teklîf olunur.)^{969*}⁹⁷⁰

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

379.

*(Kânûn: Eğer defterde)⁹⁷¹ kimesneye ra'iyet yazılmış değil ise bennâkların (mevkûfçu/mevkûfcu emîni) olur. Amma ta'yîn olunan müddet içinde tımar talebine âsitâneye ve beylerbeyi kapusuna mülâzemet eyleseler ya dirlik ümîdiyle sefer itmiş olsa dirlik müyesser/mu'teber olmayub⁹⁷² müddetden ziyâde her ne kadar Zaman geçerse geçsün sipâhi oğlu sipâhilerdir. 'Avârız ve bennâk teklîf olunmaz deyu kânûndur.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

380.

Kânûn: Ra'iyet tımar sipâhisi olsa madam ki yazılır ra'iyetdir ra'iyetlikden çıkmaz. Resm-i ra'iyet alınur. Meğer ki tımara çıkdıkda pâdişâha ra'iyet olduğu 'arz olunub yoldaşlığı mukâbelesinde tımar emr olunmuş ola *deyu men'i beratında

⁹⁶⁶ This part was only seen in the copy J

⁹⁶⁷ This part could not be seen in the copies I and J.

⁹⁶⁸ This part is seen in the copy E.

⁹⁶⁹ This part could not be seen in the copies E, I and J.

⁹⁷⁰ ** This part could not be seen in the copy F.

⁹⁷¹ In the copies C, D and E defterde instead of "kânûnda"

This part is seen in the copy I

⁹⁷² ** This part could not be seen in the copy J

bile yazılmış ise ol vakt ra'yyetlikden merfû olunmuş olur. (Resm-i ra'yyet alınmaz*⁹⁷³ amma) ra'yyet yerin dutar ise ol vakt dahi resm alınur, mâni değildir. Kânûn-ı kadîmdir, böyle hükm olunmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

381.

Kânûn-ı sultânî: Fâtih-i Kostantiniye merhûm sultân Mehmed Han aleyhü'l-rahmeti ve'l-gafran hazretleri Boğdan seferinden rücû eylediklerinde 881 tarihinde erbâb-ı tımar ve ze'âmet defter sûreti kayd olunub mezârâ ve kura ta'yîn olunmak fermân olunmağla kânûn oldu. "Der sene 881" Bundan evvel heman filan ze'âmet ya filan tımarı falana virdim deyu yazılır imiş. Badehu böyle kânûn olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

382.

Diğer: Kânûn-ı Osmânî'de ibtida' tevzi'-i menâsib iden Osman Gazi'dir. 701 senesi tarihinde Sultanönü'nü ki Karacahisar Sancağı dahi dırlar oğlu Orhan'a virdi *ve Eskişehir'i Alp'e ve İnönün Aykud Alp'e ve Yarhisar'ı Hısr/Hüseyin Alp'e ve İnegölü Turgud Alp'e virmişdir, "fî sene 701" kânûndur.* İşbu kavânîn-i sultânî der Zaman-ı Hamza Paşa ve Celalzâde et-tevki'⁹⁷⁴

A, B, C, D, E, F, H, I, J, K

383.

Der beyân-ı kânûn-ı ahvâl-i tâife-i yaya ve müsellemler ve doğancı yerleri nicedir
Hâricden yörük gelüb müsellemler toprağında on yıldan ziyâde oturub müsellemler toprağında zirâ'at idüb müsellemler 'öşr ve resm virse sonra müsellemler bunu ol mahalden cebren kaldırmak istese (madam ki zararı olmaya kaldırammaz. Amma

⁹⁷³ ** This part could not be seen in the copy H

⁹⁷⁴ **This part could not be seen in the copy H

With the exception of the copy A, "Hamza Paşa ve Celalzade"

zararı olsa müttenibe olmayub ıslamazsa)⁹⁷⁵ müsellemlik yerinden kaldırılır. Hükm-i şerîf virilmişdür, kânûndur.⁹⁷⁶

A, B,C, D, E, F, H, I, J, K

384.

Zeyd birkaç kıt'a tarla ile müsellemler olup badehu 'Amr-ı sipâhinin dahi birkaç kıt'a tarlasına (mâlik)⁹⁷⁷ ve mutasarrıf olup badehu 'Amr (sipâhi) hukuk ve rûsûm taleb eyledikde Zeyd ol tarlaları dahi müsellemler tarlası olmasını iddia idüb *(‘Amr ise kendi yerlerinden olup hukuk (ve rûsûm)⁹⁷⁸ virilür yerlerden olmasını iddia eylese)*⁹⁷⁹ kangisine beyyine lazım olur?

El-cevab: Müddei 'Amr olıcak beyyine 'Amr'a düşer bu makule defter-i hakâni katı'adır. (El-beyyine li müddei ve'l-yemîn 'alâ men enkara kemâ fî da'vâyü'l-hülâsa ve gayrihi. Ketebehu Pîr Mehmed)

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

385.

Zeyd doğancının yerlerinden 'Amr ve Bıkr ve Beşr ecnebîler iken alub bağ dikseler 'öşrlerin Zeyd mi alır yoksa karye sipâhisi mi alır?

El-cevab: Mürde baha Zeyd almağa emr-i 'âlî görülmüşdür, doğancı yerlerinde sipâhinin ne dahli olur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

386.

Zeyd doğancı fevt olup verese-i doğancı yedinde/Zeyd'in olan bir kıt'a bağını (Amr ve Bıkr ve Beşr ecnebî iken alub bağ dikseler) ecnebîye bey'e eyleseler ol bağın 'öşrin karye sipâhisi mi alır doğancı başı mı alır (verese-i Zeyd mi alır?)

⁹⁷⁵ This part could not be seen in the copy F.

⁹⁷⁶ With the exception of the copy A, "Hamza Paşa ve Celalzade

⁹⁷⁷ This part could not be seen in the copy J

⁹⁷⁸ This part could not be seen in the copy J

⁹⁷⁹ ** This part could not be seen in the copies E and K

El-cevab: Verese-i doğancı *zâhirine binâ'en doğancılar alur hıdmet-i lâzimesin edâ' iderler.

Bu takdîrce (mürde baha 'öşri yine anlara virilmeğe/Zeyd almağa) emr-i 'âlî görülmüşdür.*⁹⁸⁰ Nihayeti 'alel-hesab bu makûlede yeddinde olan (berât) emr-i şerîfe nazar olunur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

387.

Bazı re'âyâ ile bazı doğancılar Zeyd'in toprağında bal itseler öşr kovanlarını toprak sâhibi Zeyd'e mi virirler yohsa ra'ıyyetleri oldukları sipâhi olan kimesneye mi virirler?

El-cevab: Toprak sâhiblerine virirler. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

388.

Kanun: Ra'ıyyet tâifesi doğancı olmağla ra'ıyyetlikden çıkmaz ve ra'ıyyet resmi sâkıt olmaz. Elbette (ra'ıyyet yazılardan) resm-i ra'ıyyet alınur. -Kezalık tımar sipâhisi dahi olsa böyledir ki (mahallinde beyân olunmuşdur ...) (madam ki yazılır ra'ıyyetdir resm alınur-⁹⁸¹ meğer ki *tımar çıkdıkda pâdişâha ra'ıyyet olduğu arz olunub yoldaşlığı mukâbelesinde*⁹⁸² tımara emr olunmuş olub bu men'e berâtında bile yazılmış ol vakt ra'ıyyetlikten merfû' olmuş olur resm-i ra'ıyyet alınmaz amma ra'ıyyet yerin davar/tutar ise ol vakt resm alınur. Mâni' değildir kânûn-ı kadîm böyle hükm olmuşdur)⁹⁸³

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁸⁰ This part could not be seen in the copy H

⁹⁸¹ -- This part could not be seen in the copy H

⁹⁸² ** This part could not be seen in the copy G

⁹⁸³ This part was seen in the copies D, E, F, H, I, J and K.

389.

Temlîknâme-i Hümâyûn ve evkâf yerlerine müte‘allik bazı kavânîn beyân olunur

Tımarlarda arâzi olup sipâhi ‘öşr taleb eyledikde vakfdır deyu nizâ‘ ve vakfiyyet da‘vâsı itseler mülknâme-i hümâyûn *ve defter taleb idüb şöyle ki sahîh ve kadiya ve mülknâme-i hümâyûnuna* Divân-ı ‘Âlî’den virilüb kânûna muvâfık ve mutâbık yazılıb üslub ve kâide üzre veya defâtir-i kadîmede ve cedîdede (defterde) üslûb üzre vakf yazılmış ise nesne alınmaz. Kolayına vakf yazılıb vilâyet kâtibleri himâyet idüb veya kadılar hüccetleri ile yazılıb ibtidâ‘ından selâtin-i Osmânîyeden mülknâme-i hümâyûn virilüb sahîh mülk(nâme-i hümâyûn) olduktan sonra vakf itmiş olmaya anın gibinin vakfiyyetini dürüst değildir. Kimin toprağında ise ‘öşri emr olunur/ol alır. Ve mezra‘-ı vakf olmağışın defterdârlar nişanları ile yazılmış ahkâm olsa makbûl değildir. (Ol hükm kânûna muhâlifdir, sahîh olmaz, ellerinden alınur, kânûndur.)⁹⁸⁴

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

390.

Zeyd vakf eylediği bağçenin arasında bir mikdâr yerin kâh kâh zirâ‘at iderken vefât eyledikde beytü’l-mâl emîni Zeyd’in evlâd-ı zekerü yokdur deyu vakfa virmeyüb zikr olunan yerleri ahara virmeğe kâdir olur mu?

(Vakf olan eşcârdır arz değildir)⁹⁸⁵ arz hususunda bir mikdar (mu‘ayyen) yer ta‘yîn olunur. Ol mikdar yer eşcâr arasında hâli kalıcak ahara virile deyu kânûnnâmede mesturdur. Bu makûlede ‘ulü’l-emre mürâca‘at olunur. Ketebehu Pir Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁸⁴ This part could not be seen in the copy I.

⁹⁸⁵ In the copy E”eşcar-ı müsemmere vakfdır”

391.

Zeyd değirmen vakf idüb vakfnâmesinde değirmen kurbunda vâki‘ olan arz-ı haliyesini dahi ma‘en vakf eyledim deyu kayd iderse zikr olunan arzın vakfiyeti sahîh olur mu? (Yohsa kânûn üzre evlâd-ı zekürüne mi intikâl ider?)⁹⁸⁶

El-cevab: Arz-ı mîrînin temliknâme-i hümâyunsuz vakfı sahîh olmaz. Değirmana tâbi‘ yer olmayub başka yer olsa oğluna meccânen virilür. Ketebuhu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

Bu sûretde tâbi‘yet mertebesi beyan oluna.

El-cevab: Bey‘ ve şerâda ayrılmayub ma‘en tasarruf ola gelüb değirmen intifa‘ı ol arza mevkûf ise tevâbi‘den olur. Ketebuhu Pir Mehmed

A, B, D, E, F, G, H, I, J, K

392.

Bir karyede vâkî olan sultan evkâfindan mukâta‘a-ı kadîme ile Zeyd mutasarrıf olduğu arsada izn-i mütevellî ile eşcâr gars idüb ve bağçe idüb badehu Zeyd bağçenin eşcârın bir cihet (uhrâya/icrâya mü‘eyyedine) vakf-ı lâzım ile vakf ve gallesini ‘ale’l-inkirâz evlâdına şart idüb evlâddan olanlar zabt üzre iken harab olub birkaç dib eşcârı kalmağla evlâdı arsa-ı mezkûrı zirâ‘at idüb mütevellîsine ‘öşrin dahi virirler iken içlerinden biri fevt oldukda arsa mütevellîsi ol fevt olan kimesnenin hissesini tapu ile virmeğe kâdir olur mu?⁹⁸⁷

El-cevab: Vakf-ı sânidenden asla bir eser kalmamış ise olur. Ketebuhu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

393.

Arsası tapulu arz-ı mîrîden eşcârı mülk bir incir bağçesinin eşcârı Zeyd cihet bire vakf eylese bad-i Zaman ol eşcâr bi’l-küllîye kuruyub ancak arsası kalub Zeyd dahi

⁹⁸⁶ This part could not be seen in the copy F

⁹⁸⁷ In the copies B, H, I and K Pir Mehmed

bilâ veled fevt olıcak sâhib-i arz ol arsayı tapu ile Zeyd'in mahlûlünden virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Mehmed Bahai⁹⁸⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

394.

Bir mikdâr yerleri selâtîn-i mâziyeden biri câmi'-i şerîf binâ' iden kimesneye temlik idüb eline mülknâme-i hümayûn virdikden sonra ol dahi o yerlerin tasarrufun câmi'-i şerîfde hatîb ve imâm olanlara vakf ve şart eylese *imâm imâmeti Zamanında ol yerleri ahar kimesneye sipâriş eylese badehu* ol imâm gidüb yerinde ahar imâm oldukda ol yerleri almak istedikde imam-ı sâbıkdan mülkiyet üzre aldım deyu mutasarrıf olanlar nizâ' idemez. Her imâm kendi Zamanında virmiş olur. Ol imâm yerleri alub dilerse kendüsi zabt ider isterse Zamanında ol dahi ahara tasarruf itdirmek kânûn-ı mukarrerdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

395.

Selâtîn-i mâziyeden biri birkaç mezârâyı vakf itdikde ol mezârâdan biri mahlûl oldukda vakf re'ayasından tâlib olanlara virilüb ahara virilmeye deyu şart ve ta'yîn eylemiş iken hâlâ ol mezârâ' mutasarrıf olanlardan Amr bilâ veled fevt oldukda mütevellîsi re'âyâdan tâlib olanlara virmeyüb hilâf-ı şart vâkıf-ı ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

⁹⁸⁸ In the copies B, C, E, I and K Pir Mehmed

396.

Yerler da‘vâsına müte‘allik olan kavânîn ve ahkâm-ı şer‘iyye ve mesâhe ve cerîb-i şer‘î ve dönüm üslubları ve tarîki beyân olunur

Bazı çiftliklerin toprağında nizâ‘ olsa hazîne-i âmîrede mahfûz olan ipden iki başı mühürlü bir urgan virilüb vilâyet kadısı ol diyarın misn ve mu‘temed-i ‘aleyh vukûfi ile anın gibi yerlerin üzerine varılıb mesâhat eylemek için hükm-i şerîf cihân-muta‘ virilür.

Kanun: Arâzide câri olan cerîb-i şer‘î ki tullan ve arzen 60 ziradır. Müsahade 3600 zirâ‘lu olub bu diyârda câri olan dönüm ki tullan ve arzen 35/45 zira‘dır. 1225/2025/1275 zirâ‘ olub cerîb-i şer‘înin sülüsünden 25 zirâ‘ zâid olur kânûndur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

397.

Kânûn-ı mazmûn-ı fermândır ta‘tîl-i mesâhe-i bağât⁹⁸⁹

Mesâhe-i bağât (mahsûsuçün virilan fermân-ı ‘âlî kânûnununun mazmûnudur ki ‘ale’t-tafsîl zikr ve beyân olunur)⁹⁹⁰

Bir kimesne bağ ölçmek murâd itse evvela gerekdir ki binâ’ zirâ‘ ile (30/35 zira bir ip eylese ve dokuz yerde bire kıvıll ve biri yeşil çuka parçalarıyla nişan eyleye kim 10 kata olur binâ’ zirâ‘ ile)⁹⁹¹ üçer buçuk zirâ‘ olur. Bir bağın üzerine gelüb ölçmeli oldukda bir başdan tutub gerü bir başına varınca kaç ise ve kaç nişan olursa rakam ile ‘aded koyalar. Cümleden beri budur.

⁹⁸⁹ The title seen in the copy C

⁹⁹⁰ This part could not be seen in the copies D and H.

⁹⁹¹ This part could not be seen in the copy D

(14 10 15 13 b 15

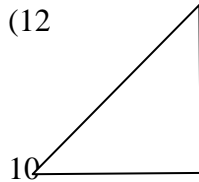
11 12 14 12

14 22 28

14 Nısf Nısf

154 11 14)⁹⁹²

(Bu takdîrce zikr olunan tamam 2 dönüm olur. Darb 200'dür bu yüzer dönümdür.)⁹⁹³ Mesela bir yerin ortası yüksek yahud çukur olsa etrafından ölçmelü olsa rast gelmez. Tarîki budur ki ortasından bu üslub üzerine ip çeküb her mürebbî nişan ipiile ölçüb her hattın iki bölüğün yeri ile cem' idüb tensîf olundukdan sonra iki tensîf birbirine darb olunub hâsıl darbın yüzü bir dönüm hesâb oluna. 11 ile 14'ü darb itdikde 154 hâsıl olur bu takdîrce bir dönüm ve elli nişan ki ol dahi buçuk dönüm olur dört sınıf olur.

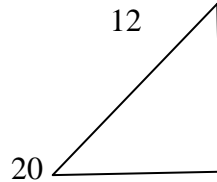


14 20

Böyle gelen bağ üç

dönüm iki nişan dört

sınıf olur.)⁹⁹⁴

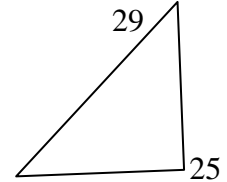


2

Böyle olan yer üç nişan

içün

altı sınıf olur.



12

Böyle olan bağlar

on iki sınıf olur.

⁹⁹² This part could not be seen in the copy H.

⁹⁹³ This part could not be seen in the copy I.

⁹⁹⁴ This part could not be seen in the copy H.

(Bir dönümün sülüsü olur üç sınıfdan eksik ziyâdesi olur.)⁹⁹⁵ Bu kat‘alarda konulan rakamlar ol ipde olan nişanlar hesabınca konulmuştur. Kâidesi budur ki her rakamı mukâbelesindeki rakam ile cem‘ idüb iki yerde cümle vaz‘ oluna. Bادهu bu cümle yeri başka başka tensîf idüb ve iki tensîfden hâsıl olanı birbirine darb eylese bu iki tensîf birbirine mukâbele-i rakamda beraber olsa cümle tensîfe ihtiyâc olmaz. Ve bir kat‘a müselles olsa tullü birbirine cem‘ idüb arzından olan rakamı ahz idüb hâsıl olan tensîfe darb olursa kâide budur ma‘lûm ola.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

398.

***(Fi beyân-ı müdde‘-i istimâ‘yü’l-da‘vâ ve ‘adem-i istimâ‘iha)⁹⁹⁶**

Bir belde/yaylakda kadı olan Zeyd badi’l-‘azl **da‘vâ** istimâ‘ idüb hükm ve hüccet virse hükm-i mezbûr nâfiz ve hücceti ma‘mûl baha olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu el-fakir Yahya*⁹⁹⁷

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

399.

Bir karye ahâlîsi kurbunda olan ahar karye hududu dâhilinde olan bir mikdâr yer için bizim mezra‘ımızdır deyu da‘vâ eyleseler mesmû‘ olur mu?

El-cevab: Olur. Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

400.

Zeyd’in mutasarrıf olduğu tarlayı ‘Amr benim tasarrufumdadır deyu da‘vâ itdikde sâhib-i arzın hîne da‘vâda huzurı lâzım mıdır?

El-cevab: Lâzımdır. Ketebehu Mehmed Bahai⁹⁹⁸

⁹⁹⁵ This part could not be seen in the copies F, G, H and K..

⁹⁹⁶ This part could not be seen in the copies B, C, E, I and K.

⁹⁹⁷ **In the copy A, this part is seen after article 364

⁹⁹⁸ In the copies B, J and K Pîr Mehmed

A, B, C, E, F, G, H, I, J, K

401.

Zeyd üzerine Amr ve Bıkr bir hususa şehâdet itdiklerinde (Zeyd hâkime şehâdetlerinde) kâzib olmadıklarına yemin vir deyu ilhac eylese hâkim yemin virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Fi Zamanina olur. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

402.

Kânûn-ı sultânî: Müdde'î da'vâsın 'özü-i şer'î yoğiken bir müddet te'hîr itdikden sonra istimâ' olunmak hakkında kibâr-ı eimmeden bir müddet-i mu'ayyene nakl olunmaz ki andan birisi istimâ' olunmaya, şimdiye değin istifsâr olundukda Zamani kat'î çok olmayacak ve müdde'î ehl-i tezvîr olmayub şuhûd-i 'adûl var ise istimâ' olunur deyu cevab virilüb eğerçe Zaman geçmiştir deyu külliyan istimâ' olunmazsa nice hukuk zâyî' olmakdan havf olunur Zamandan bir mikdâr ta'yîn buyurulub anda olan hak da'vâların şer'le istimâ' itmekle kudâta ruhsat buyurulub vâki' olan (ma'âdâsında müstakil emr-i hümayûn ile istimâ' itmek fermân buyurulub vâki' olan)⁹⁹⁹ havâdis istifsâr olundukda ol vech üzre (cevâb virilmek münâsib fehm olunub âsitâne-i sa'âdete 'arz olundu.

El-cevab:)¹⁰⁰⁰ On yıl bî gayr-i vech-i şer'î te'hîr olunan da'vâlar emr-i şerîf olmasınca istimâ' olunmaya deyu fermân olunduğu 'akâr ve arâzîye müte'allik olan da'vâya göredir. Ve lâkin gayri yerlerde on beş yıl müddet ta'yîn olunmuşdur. Bu üslub üzre emr-i şerif sadır olmuşdur. Sene 957 Ketebehu Ebussuud Min el-Ma'rûzât

A, C, D, F, G, H, I, J

⁹⁹⁹ This part could not be seen in the copies H and J.

¹⁰⁰⁰ This part could not be seen in the copies G

403.

Der beyân-ı kânûn-ı hasad yani zaman-ı hasad ve hasad i'tibâr olunan ve olunmayan tevâif-i kânûn ve ahkâmları nicedir zikr olunur

Hasad i'tibâr olunub tahvîl ve tarih i'tibâr olunan hususlar zuemâ ve erbâb-ı tımar ve beylerbeyi ve sancak beği ve bunların (hâsları ve havâss-ı hümâyûn zâbitları ve bunların)¹⁰⁰¹ emsâline müte'allik (kânûn hasad i'tibârı bu vechle câridir ki bağ ve bostan ve meyveden defterde 'öşr mukayyid ise üzüm vesâir fevâkehe irişüb anla kabiliyete geldiği Zamandır. *Kimin tahvîlinde vâki' olmuş ise 'öşri anındır. Ol Zamana i'tibâr olunur.)^{1002*1003}

Hasad-ı kışlak zemherîdir. Zemherîde alınur. -Diyarbakir ve arz-ı Rum ve Divriği kânûnnâmelerinde Zaman-ı kışlak zemherîdedir. Kimin toprağında bulunsa ol alur. (Amma otlak hasadına i'tibâr itmeyenler defâtir-i sultânîyede vâki' olmadı ve hükmi)¹⁰⁰⁴ da'vâsı nâdir olmağla mahallinde alına der la hükm lehu lakin merhum Hamza Paşa virdiği hükm otlak hakkı hasadın otlak Zamanında dökün dökme câiz olduğu Zamana değin otundan ve suyundan intifâ' eyleye.-¹⁰⁰⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

404.

(Hasad-ı yaylak yaylak üzerinde ot irişüb davar intifâ' itmeye kabiliyet geldiğidir.)¹⁰⁰⁶ (Hasad-ı otlak hakkı ot irişüb davar intifâ' itmeye kabiliyet geldiktedir. Hâricden davar gelüb nice gün otundan ve suyundan intifa itdiği Zamandır. Ve 'öşr ve resm virilmeyenlerden otlak hakkı alınur.)¹⁰⁰⁷

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

¹⁰⁰¹ This part could not be seen in the copy I

¹⁰⁰² This part could not be seen in the copy I

¹⁰⁰³ **This part could not be seen in the copy H

¹⁰⁰⁴ This part could not be seen in the copy J.

¹⁰⁰⁵ This part could not be seen in the copy H.

¹⁰⁰⁶ This part could not be seen in the copy F.

¹⁰⁰⁷ This part could not be seen in the copies B, J and K

405.

Hasad-ı tereke bir yerde tereke irişüb kemâlin bulub biçilmek câiz olan Zamandır.

Biçilmek ve harman olmak lâzım değildir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

406.

Hasad-ı çeltük irişüb kemâlin bulub biçilmek câiz olan Zamandır. (ol vakt i'tibâr olunur.)

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

407.

Hasad-ı darı ve çavdar ve 'alef irişüb kemâlin bulub biçilmek câiz olan Zamandır (ol vakt i'tibâr olunur.)

A, B, C, D, E, F, I, J, K

408.

Hasad-ı penbe penbenin kozalağı gönlünden çıkub sararub kemâlin bulub ağzın açub penbe âşikâr olduğu Zaman mu'teberdir.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

409.

Hasad-ı nohud ve bakla ve burçak ve mercimek ve bürülce ve susam irişüb kemâlin bulub yolunmağa kabiliyet geldiği Zaman mu'teberdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

410.

Hasad-ı şıra üzüm irişüb kemâlin bulub tekneye girüb sakladığı Zaman mu'teberdir.

(Hasad-ı zeytun kemâlin bulub silkelemeğe kabiliyet geldiği Zaman mu'teberdir.)¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰⁸ This part could not be seen in the copy H.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

411.

Hasad-ı resm-i bağ yazılan yerde üzüm irişüb kemâlin bulub kesilüb sepede girmek câiz olan Zaman mu‘teberdir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

412.

Hasad-ı bostan ve fevâkehe-i muhtelifi irişüb ağacında kemâlin bulub düşürülmek câiz olan Zaman mu‘teberdir.

A, C, D, F, G, I, J

413.

Hasad-ı ketan ve kendir irişüb kemâlin bulub yolunmak câiz olan Zamandır. Kabuğu soyulsun gerek soyulmasun gerek soyulmasun heman ol vechle kemâlin bulduğu kifâyet ider.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

414.

Hasad-ı zafran irişüb kemâlin bulub düşürülmek câiz olan Zaman mu‘teberdir.

A, D, G

¹⁰⁰⁹**415.**

Hasad-ı kovan talak bulub kemâlin bulub sağılmak câiz olan Zamandır. Sağulsun sağulmasun heman ol vechle dolub kemâlin bulduğu kifâyet ider.

A, D¹⁰¹⁰, G

416.

Hasad-ı haşhaş çizilüb afyon düşürmek câiz olan Zamandır.

¹⁰⁰⁹ Before this part, in the copy D:

Hasad-ı kökül kemalin bulub kaynammak caiz olan Zamandır, kaynammak ve kaynammamak ve cepheye sarılmak lazım değildir.

¹⁰¹⁰ D kopyasında 1928’den sonra

A, D

417.

Âsiyâb ve hıncırın resmi cem'î Zamanı harman döküldüğü Zamandır, kânûn-ı sultânî budur.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

418.

Kânûn der beyân-ı hasad i'tibâr olunmayan tevaif beyân olunur

(Der Zaman Hamza Paşa) tahvîl ve tarih i'tibâr olunmayub ve hasad i'tibâr olunmayan hususlar hıdmete göre i'tibâr olunur. Şuhûra taksîm olunan bunlardır: medrese ki mahsûlü senevîyedir.

Dizdâr ve kethüda ve hisar erî ve mütevellî ve mü'ezzin ve türbedâr ve *(zaviyedar ve köprü reisleri ve nâzır ve câbî ve kal'alarda beşli ve gurb ağası ve)^{1011*}¹⁰¹² imam ve hatîb ve bunların emsâlidir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

419.

(Kânûn der Zaman-ı Hamza Paşa:)¹⁰¹³ Tahvîl-i (hasad kaç tâifede mu'teber değildir. Hitâbet-i imâmet ve kitâbet ve cibâyet ve tevlîyet ve meşîhet ve)¹⁰¹⁴ müderris ve dizdâr ve müstahfız ve zâviye ve nezâret ve mezra' bunların hıdmet mukâbelesinde virilür.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰¹¹ This part could not be seen in the copy F.

¹⁰¹² This part could not be seen in the copy H.

¹⁰¹³ Kind of deleted in the copy C

¹⁰¹⁴ This part could not be seen in the copy D.

420.

(Tımar ile kal'a dizdârı olub mahsûlün bazısı bağ ve bağçeden ve bazı hubûbâtdan)¹⁰¹⁵ ve bazı çift resminden ve ispenceden olan Zeyd'in dizdârlığını üzerinden 'Amr kaldırılıub kendü üzerine berât itdirse gelüb zabt eyledikde tımarı mahsûlü şer'an kimin olur?

El-cevab: Eyyâm ve şuhûra kısmet olunur ki hıdmet mukâbelesinde olduğı için ücretdir salâh değildir ki kabz iden mâlik olduğunu her hâsılın *bidâyetinden nihâyetine varınca sehmler kılınub (her dizdâra kaç ay hıdmet itdiyse anın 'adedince hâsıllarından sehim virilür çift resmi)¹⁰¹⁶ yerin*¹⁰¹⁷ bir yıl tasarrufu mukâbelesinde vaz' olunmuşdur. Resm ve ispence on iki sehim kılınur.

Bağ ve bağçe dahi yıllık on iki ayında yerden müstemed olmağın anların hâsılları dahi on iki sehim kılınur. Amma hubûbâtın yerden istimdâdı ve intifâ'ı geldikten sonra olmağın bid'at-ı ilkâ' bezir ve nihâyeti hasad i'tibâr olunur. Mâbeyni ne kadar ay ise hâsıl anın 'adedince sehmler kılınur. (Her birinin ne kadar ay/ne mikdar hıdmeti var ise anın 'adedince hâsıldan sehmi alır. Ketebehu El-fakir Abdurrahman)¹⁰¹⁸

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

421.

Nakl imâmü'l-mescid iza refaa'l-galle ve zehebe kabl meza el-sene la testeriddu minhu galle baz is-sene ve'l-ibre li vakti'l-hasad fe in kane el i imâm vaktü'l-hasad yevm fi'l-mescid ve yestehikku fessare kel cüz'iyetu ve mevtü'l-kadı fi hilali's-sene Min el-dürer ve'l gurur fi'l-ceriye.

¹⁰¹⁵ This part could not be seen in the copy B.

¹⁰¹⁶ This part could not be seen in the copies B, C, F, G and H

¹⁰¹⁷ ** This part could not be seen in the copies E, J and K.

¹⁰¹⁸ This part could not be seen in the copy B.

A, C, D, F, G, H, I

422.

Kavluhu: İmâmü'l-mescid iza refaa'l-galle ila ahirihi haza ve ma yentimiye külle mebniyun ala kevn-i gun ahaze salatan sadakaten ve emna iza kane ücre fi'n yalu evacibe yesteridde ve yuzia ala el-eşhuri ve'l-eyyam ve haza muvafık fi riayeti'l-canibiyin ve evfâk-ı beyyinetü'l-vakıfin hususen fi Zamanina fe inne hümem an la yati galletü'l-vâkıfü'l li men edda ayn lehu min el amel min haşiyeten varyü'l-merhûm.

A, B, C, D, F, G, H

423.

Bir kıt'ada berât-ı şerîf ile dizdâr olan Zeyd üzerine lâzım olan hıdmeti edâ' idüb mukâbelede ta'yîn olunan mahsûlü kabz ve zabt eylese badehu 'Amr ve Zeyd'in yerine tezkere-i şerîfe ile dizdâr oldukda benim tezkerem tarihi mukaddemdir diye edâ'-yı hıdmet itmedin Zeyd edâ'-yı hıdmet eyleyüb mukâbelesinde kabz itdiği mahsûlden 'Amr nesne almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Şer'an olmaz. Ketebehu El-Fakir Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

424.

Tahvîl ve tarih ve fevt ve tescîl ahkâmı ve kânûnunu beyân ider

Hasarın gedüğüne mutasarrıf olan Zeyd edâ'-yı hıdmet idüb ispence aldıktan sonra Amr bir tarikile gedüğü kendü üzerine berât itdirdüb gelüb cem' olunan ispencede nizâ'ın eyleseler i'tibâr berât tarihini midir yohsa berât tescîl olunduğuna mıdır? Şer'an beyân buyurula.

El-cevab: Timar kısmında i'tibâr berâtın tahvîl tarihini olmaktır. İ'tâ' olmak i'tibâriyle lâkin hasar gedikleri hıdmet mukâbelesinde olmağla hıdmetlerine göre

kısmet fermân olunduğuna emr-i ‘âlî görülmüştür. Bunun muktezâsı cebr vusûlü ile ma‘zûl olmak görünür. Bu takdîrce tescîl olduğu Zaman mu‘teber olur. Ketebehu El-Fakir Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

425.

Bir zâviyeye mutasarrıf olan şeyh zâviyeyi ‘Amr’a feragat idüb ‘Amr berât itdirüb zâviye-i mezbûreye gitdikde vilâyet kadısı Zeyd ihtiyâriyle meşihatden ferâgât eyledi, mahlûdür deyu Bıkr’e ‘arz virüb Bıkr dahi berât itdirdüb ‘Amr ile Bıkr’in berâtlarından her kangisiyle ‘amel olunur.

El-cevab: İkisine dahi Zeyd’den virildiyse ‘amel-i mukaddeminedir. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B (isimsiz), C, D, E, F, G, H, I, J, K

426.

Bir zâviyeye berât-ı pâdişâhî ile mutasarrıf olan Zeyd’den ‘Amr alub berât itdirdüb hasâd Zamanından sonra Zeyd’e i‘lâm itdikde ben berâtım tarihini ‘amel iderin hasad benim Zamanımda düşmüş deyu Zeyd’e zıkr olunan zâviyenin mahsûlünden nesne virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Kâdir olmaz. Zeyd ‘azl haberi kendüye vâsıl olmayınca ma‘zûl olmaz.

Ketebehu Mehmed El Cürçânî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

427.*¹⁰¹⁹

Bir câmi‘-i şerefin vazifeleri senevî tımar mahsûlünden ta‘yîn olunub zıkr olunan *tımardan Zeyd ma‘zûl (olur mu) (ve ‘Amr’a tevcîh olunduğunu müşir ‘Amr

¹⁰¹⁹ * In the copy D “...tımardan Zeyd mutasarrıf iken mart dahil olduktan sonra cihet Amr’a tevcih olunduğuna Zeyd’e mektub geldikde Zeyd mazul olur mu? Yohsa ...”

mektûb gönderüb mektûb-ı mezkûr ile Zeyd ma‘zûl olur mu?)¹⁰²⁰ Yohsa ‘Amr kendü gelmek mi lâzımdır?

El-cevab: Mektûb vâki ise ma‘zûldur. Ketebehu Ebussuud*¹⁰²¹

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

428.

Bir tımar berât-ı pâdişâhî ile Zeyd’e tevcîh olundukda mahsûl tımarı Zeyd tevcîh olunduğu tarihten mi zabt ider, (yohsa ol vilâyete varub sicile berâtın kayd itdiği gündən mi zabt ider?)¹⁰²²

El-cevab: Mutasarrıf-ı sâbıkın vefâtından virilmiş ise tevcîh tarihinden zabt ider.

(‘Azlinden ise kayd tarihinden zabt ider.)¹⁰²³ Ketebehu El-fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

429.

Bilâ veled fevt olan Zeyd’in tarlaları müstehakk-ı tapu oldukda sipâhisi ‘Amr ol tarlaları tapu ile virmedin ma‘zûl olub yerine Bıkr berât ile sipâhi olub ol tarlaları istediğine tapu ile (virme murâd itdikde ‘Amr benim Zamanımda müstehakk-ı tapu olmağla ben tapu ile)¹⁰²⁴ viririn deyub Bıkr’i tapu ile virmekten men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Yahya¹⁰²⁵

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

430.

¹⁰²⁶**Kânûn der beyân-ı Emîn-i beytü’l-mâl ve mevkûfı ve mâbeyn mahsulüne müte‘allik ahkâm ve kavânîn nicedir**

¹⁰²⁰ This part could not be seen in the copies E, I, J and K.

¹⁰²¹ **This part could not be seen in the copy H.

¹⁰²² This part could not be seen in the copies B, E, J and K

¹⁰²³ This part could not be seen in the copy F.

¹⁰²⁴ This part could not be seen in the copy H.

¹⁰²⁵ In the copy D Mehmed Bahai

Mesele: Bir mahallede ahar kasabadan olan Zeyd maktûl bulunub babası ‘Amr gelüb da‘vâ (eyledikde ehl-i mahalle babası olduğun münker olduklarında ‘Amr babası olduğun)¹⁰²⁷ isbaât eyledikde üç günlük yerdür var nakl-i şer‘î (hüccet) götür dimeğe kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, beyyine ikâme olunduktan sonra şer‘an nakle hâcet yokdur, nakle hâcet emîn-i beytü’l-mâl dâhilindedir. Bilmem ol dahi kıyâmete dek sürünür mü? Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

431.

Ahar diyârda olan Zeyd bir kasabada mutavattın iken vefât idüb vâris-i ma‘rûfu olmammağın terekesi (emîn-i) beytü’l-mâlden kabz olunub vârisi zuhûr itmemeğın beytü’l-mâl emîni menzilin/darını değer bahasıyla emr-i sultânî ile rey’-i hâkim(-i şer‘î(at) ile ‘Amr’a bey‘ idüb semenin kabz idüb dâhil-i hazine olub beş yıldan sonra Bıkr Zeyd’in vârisini bana münhasırdır deyu nakl/ta‘allul ile gelüb menzilin/darın semenin beytü’l-mâlden almağa kâdir (olmammağın menzili ‘Amr’dan almağa kâdir)¹⁰²⁸ olur mu?

El-cevab: Eğerçe (kim rivâyet zâhiredir) bu makûle ‘akar bi nefsihi hassın olmağla bey‘e mesâğ olmammaktır lâkin fusûl-i imâdîde ve gayride sair ‘arûs gibi bey‘e

¹⁰²⁶ Before this part in the copy A

Bi hasbi’l-kanun yave olan hayvanatın müddet-i ‘örfiyyeleridir

Müddet-i abd ve carıye	Müddet-i bakar ve camus	Müddet-i maaz	Müddet-i ganem
Yevm	Yevm	Yevm	Yevm
Aded	Aded	Aded	Aded
100	25	16	12
		Müddet-i ibil Yevm	Müddet-i Esb ve katır Yevm
		Aded	Aded
		100	40

¹⁰²⁷ This part could not be seen in the copy F.

¹⁰²⁸ This part could not be seen in the copy F.

dahi kul olmağın (emr-i sultânî ile bey‘ olunan) menzili istirdâda olan da‘vâ bi‘l-emr-i sultani istimâ‘ olunmaz

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

Bu sûretde nakl-i şer‘î olmayub lâkin asl nesebin isbât eylese da‘vâ istimâ‘ olunur mu?

El-cevab: Beytü‘l-mâle ‘alâkası olmağla vâris isbâtında nakl-i şer‘îsiz şühûd istimâ‘ olunmağla olunmaz. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

432.

Zeyd fevt olub vârislerinden Amr ve Bîkr’e emîn-i beytü‘l-mâl olan Halid varın vatanlarınızdan nakl-i şehâdet idin deyu müteveffânın malına dahle kâdir olur mu?

El-cevab: Müteveffânın dâhil-i memleketde vâris-i ma‘rûfu olıcak asla beytü‘l-mâl emîni dahl ve ta‘arruz eylemeyüb vâris-i ma‘rûfu olmayıcak vatan-ı asliyelerinden nakl-i şehâdet (getirin dimeğē/geturmeğē) me‘mûrlardır. Ketebehu El-Fakir Ebussuud min el Ma‘rûzât

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

433.

Zeyd fevt olub terekesi beytü‘l-mâle âid oldukda ‘Amr (1000 akçe deyn Bîkr 2000 akçe deyn da‘vâsı idüb mecmû‘ 3000 akçe olub)¹⁰²⁹ emîn-i beytü‘l-mâl 3000’den ziyâde olan deyn gerek bir kimesnenin olsun gerek (düyûn-ı mutasarrıfadan cem‘ olsa)¹⁰³⁰ 500’den 1000’den cem‘ olunmağla olsun bundan istima olunmayub âsitânede istimâ‘ olunur dimeğē kâdir olur mu?

¹⁰²⁹ In the copy H: “...Amr 10.000 akçe deyn dava idüb mecmu 10.000 akçe olub...”

¹⁰³⁰ This part as only seen in the copy J.

El-cevab: Olur. Emr-i sultânî vefât idüb mâlı beytü'l-mâle râci‘ olanın duyunu 3000’e vardıkda cümlesinin istimâ‘ı olunmayub âsitâneye havâle olunmağladır nâs bundan gâfiller olmağın nâkıs olanı istimâ‘ iderler, gaflet olunmaya. Pîr Mehmed
A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

434.

Zeyd sipâhi fevt olub tımarın emîn-i beytü'l-mâl ve emîn-i mevkûfât zabt iderken mahlûl olan yerleri tapuya virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Me'mûr ise olur. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

435.

Zeyd sipâhi tımarı toprağında mahlûl olan tarlaları tapu ile virmedin Zeyd fevt olub (hâlâ Zeyd'in yerine) ‘Amr ve sipâhi olub tarlaları tapu ile virmek murâd itdikde¹⁰³¹ (emîn-i beytü'l-mâl) (ben tarlaları tapu ile viririn dimeğe kâdir) /mâni) olur mu?

El-cevab: Bunun gibide tefvîzi me'mûr ise olur. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, G, I, J, K

436.

Zeyd-i zâ'im ze'âmeti karyelerinden hâsıl olan ‘öşr mahsûlün re'âyâdan alub (cem‘ ve) kabz itmedin fevt olmuş olsa ‘öşr-i mezbûru Zeyd'in veresiyle emîn-i beytü'l-mâlden kangisi (zabt ve) kabz ider?

El-cevab: Emîn-i beytü'l-mâl kabz ider. Ketebehu Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

437.

Erbâb-ı tımar ve zuema ve havâs zâbitlerinin badivahasına ve (serbest) rüsûmlarına müte'allik kânûn ve ahkâm beyân olunur.

¹⁰³¹ In the copy D “...Bikr ben bu tarlaları muhassıl-ı emval olan Beşr'den aldım deyu dava tapu ile virmekden mene kadir olur mu?...”

Subaşılar ve alaybeyleri ve çeribaşları ve dizdâr ve çerisürücüler berâtları beylerbeyi berâtı olmayub berât-ı hümâyûn olsa ve mir-i ‘âlem ve dergâh-ı mu‘allâda olan müteferrika ve çavuşlar ki ze‘âmetleri ve mutallık arpalıkları serbestdir. Serbest mahsûlü dahi heman cürm ü cinâyet ve kul ve cariye muştuluğu ve resm-i ‘arûsdur. Bundan gayrı olan hususları rüsûm-ı serbestîden değildir. Kime ki ra‘iyyet yazılmış ise anın olur. Hükûm-i şerîf ve kânûn-ı kadîm budur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

438.

Kânûn: Mîr-âhûr tımarlarının badihavası kendülerinindir ve kürüde tutulan yava ve kaçgun dahi mîr-âhûrundur. Ahkâm-ı şerîf virilüb kadîmden şimdiye değin ne vechle olagelmişler ise gerü öyle ola deyu emr-i ‘âlî sâdır ve câri olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

439.

Kânûn: Bir sipâhinin tımarı karyelerinin badihavası defterde hâsıl yazıldıkda evvel/ol karyeler re‘âyâsının badihavası içün civârında vâki‘ bir/mîrî koru koruyan korucular badihavayı biz aluruz deyu nizâ‘ (iderlermiş/idemezler), koru ağaçları olan ormana dirler, re‘âyâ taifesinin vech-i meşrûh üzre âid olan rüsûmâtına korucular dahl eylemek câiz değildir deyu hükûm virilmiştir.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

440.

Zeyd mutasarrıf olduğu ‘Amr’a tefvîz eylediği tarlaların mukâbele-i izninde sipâhi alacağı olan akçesini Zeyd’den mi alur yoksa ‘Amr’dan mı alur?

El-cevab: ‘Amr’dan alur. Ketebehu El-Fakir Yahya

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

441.

Zeyd mutasarrıf olduğu vakf tarlasın ma‘rifet-i mütevellî ile ‘Amr’a tefvîz itdikde mütevellî-i vakf izn akçesin kangisinden alur?

El-cevab: ‘Amr’dan alur. Ketebehu El-Fakir Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, G, H, I, J

442.

Zeyd sipâhi tımarı toprağında mahlûl olan çiftlik arâzîsini tapu ile virmek murâd itdikde ‘Amr-ı mücerred ol arâzîden bir mikdârın ben mîrîden aldım deyu Zeyd’i ol arâzîyi tapu ile virmekden men‘e kâdir olur mu?

(El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahai)¹⁰³²

A, B, C, D, E, F (Yahya), G, H, I, J, K

Bu sûretde ‘Amr ol arâzînin bir mikdârın mücerred mîrîden aldım deyu zabt itmiş olsa hâlâ Zeyd-i sipâhi ol arâzîyi ‘Amr’dan alub dilediğine tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

443.

Zeyd hassının mahsûlünü ‘Amr’a iltizâm ile virüb ‘Amr dahi (alub varub hass-ı mezkûru) zabt ve mahlûl olan tarlaları (bedel-i mislinden noksan-ı fâhiş ile Bıkr’e tefvîz eylese hâlâ Zeyd ‘Amr’un vech-i muharrer üzre tefvîzin tutmayub ol tarlaları)¹⁰³³ istediğine tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahai

A, B, C, D, E, F (Yahya), G, H, I, J, K

¹⁰³² This part could not be seen in the copy H.

¹⁰³³ This part could not be seen in the copies E and K

444.

Mahlûl olan bir tarlayı tapu ile virmeğe sipâhi tarafından vekîl olan Zeyd resm-i tapu mislinden noksan-ı fâhiş ile ‘Amr’a tapu ile virüb hâlâ sipâhi ‘Amr’a tapu mislini tekâmîl eyle dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu El-Fakir Yahya

A, B, C, D, E, G, H, I, J, K

445.

Zeyd vakf-ı mukâta‘ayı mütevellîsinden senevî şu kadar akçe mukâta‘a ile alub badehu tarafından ‘Amr’ı ol mukâta‘anın senevî mahsûlün kabz idüb ve mahlûl olan tarlaların (tapu ile virmeğe vekîl itmiş iken ‘Amr ve bazı mahlûl olan tarlaları)¹⁰³⁴ tapu mislinden (noksan-ı fâhiş ile bazı kimesneler virse hâlâ Zeyd tutmayub)¹⁰³⁵ ol tarlaların tapu mislin alanlara tekâmîl itdirmeye kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Bahai

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

446.

Beylerbeyi ve sancakbeyi ve kapucubaşılara müte‘allik hususlar ve ücret-i kadîm ve ordu akçesi ve gayri beyân olunur

Beylerbeyiler sefere emr olursa ordu resmi kapubaşlar gider orduyu hümâyûn İstanbul’a Edirne ve Bursa’ya girse hâsıl-ı münasefe olunur, nısfı kapucubaşların (ve nısfı şehir kadılarınıdır ve ordu taşrada olıcak cümlesi kapucubaşlarınıdır.)¹⁰³⁶ Şehzâdelerin sancağına çıksa kapucuların 10.000 akçe ve çavuşların 5000 akçe ‘adetleri vardır. Ve 10.000 akçe mîr-i ‘âlemin kânûndur ve muhtâr başının ve muhtârların dahi ‘adetleri vardır.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰³⁴ This part could not be seen in the copy F

¹⁰³⁵ This part could not be seen in the copy F

¹⁰³⁶ This part could not be seen in the copy F.

447.

Kânûn-ı Pençik : 764 senesinde ibtidâ' esirden hams alınmak Murad Gâzi Zaman-ı şerîflerinde fermân olunub esir başına 125 akçe kıymet tayin olunub her esirden 25 akçe alınurmuş.

A, B, D, E, F, G, H, I, J, K

448.

Kânûn: Âl-i Osman'da ibtidâ' tevzi' münâsib iden Osman Gâzi'dir.

A, B, D, G, H, I

449.

701 tarihinde sultan o ki Karahisar sancağı dirler oğlu Orhan'a virmişdir. (Eskişehir'i Alp'e ve İnönün Aykud Alp'e ve Yarhisar'ı Hüseyin Alp'e ve İnegöl Turgud Alp'e virmişdir.)¹⁰³⁷

D, G, H, I

450.

Kânûn: Sultan Murad Gâzi Zaman-ı şerîflerinde ibtidâ'-i sipâhi ve silahdâr olmak ve erbâb-ı tımar oğulları mahrûm olmayub babaları fevt oldukda oğullarına (kanun üzre tımar virilmek ve kul oğulları)¹⁰³⁸ mahrûm olmammak ve voynuk yazılmak cümlesi Rumili'nde ve Bosna vilayetinde Rumili beylerbeyisi Temurtaş Paşa ilkâ'sıyla olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

451.

Kânûn: Rodos'a kapucubaşı gönderilüb varub müdde'înin 7 yük akçesin tahsîl idüb götürüb ücret-i kadem ne virilür deyu (Divan-ı alide) suâl olundukda bu vechle cevap virmişler ki ibtidâ'dan bir nesne kavlı itmişlerse anı alır. İtmemişlerse şehir

¹⁰³⁷ This part could not be seen in the copy H.

¹⁰³⁸ This part could not be seen in the copy F.

içinde ise 1000'den 5 akçe alır. *(Şehrden taşra mesafe-i vusta ise Akşehir ve Konya gibi 1000'den 15 akçe alır.)¹⁰³⁹ (Eğer mesâfe-i baide ise Haleb ve Şam gibi 1000'den 15 akçe alır.*¹⁰⁴⁰ Gayetde 'ibâd ise 1000'den 20 ve 25 akçe alır. Ve bi'l-cümle 30'a varınca ücret almağa mesâğ vardır.)¹⁰⁴¹ 'İbâd olan mesâfe Basra ve Bağdad ve Yemen gibi ve emsâlidir. Merhûm Celalzâde'den bu vechle telakkî olunmuştur.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

452.

Kadırlara âid 'avâid-i şer'iyeye ve rüsûm-ı kânûnîye beyân olunur

Mukâtebe-i şer'iyeye ve sâir rüsûm-ı 'örfiyye kudât hususunda kânûn-ı kadîm budur ki nikâh vâki' oldukda eğer tezvîc olacak bakîre ise resm-i 'ukûd-ı nikâh 20 akçe kadı için alına ve 5 akçe hademe-i mahkeme için cem'an 25 akçe alınur. Eğer seyyibe ise kadı için 15 akçe ve hademe-i mahkeme için gerü 5 akçe alına. (Ve hüccâc-ı şer'iyeden ve nakl-i şehâdetden ve sâir 'arzlardan resm-i kitâbet kadı için 20 akçe ve hademe-i mahkeme için 5 akçe alına.)¹⁰⁴² Amma bu bâbda hüccet alan kimesne muhtârdır, kendü rızasıyla bilâ ikrâh ve bilâ ibrâm hediye ne virirse alına. Eğer az ve eğer çok heman ol alına. Ve 'adetimiz budur¹⁰⁴³ deyu nesne teklîf olunmaya. Ve yalnız sicile sebt olunan kazayadan resm-i sicil 8 akçe ve 'atknâmelerinden 66 akçe alına. 50'si kadının *(16'sı hademe-i mahkeme içündür.) Bazı*¹⁰⁴⁴ 10'u nâibin ve 6'sı emîn ile kâtibindir. Ve imzâ'dan 12 akçe ve (murâseleden 6 akçe ve) resm-i kasâmet dahi müteveffânın vârisleri kebîr olub (cebren) kasâmet taleb olunmaz (iken cebren kasâmet alınmaya yahud) verese sagîr

¹⁰³⁹ This part could not be seen in the copies E and J.

¹⁰⁴⁰ This part could not be seen in the copy K.

¹⁰⁴¹ In the copy E "Baide ise 25 akçe gayet ibadda ise 30 akçeye varınca ücret almağa mesağ vardır "

¹⁰⁴² This part could not be seen in the copy D.

¹⁰⁴³ In the copy E "bu değildir"

¹⁰⁴⁴ ** This part could not be seen in the copy D

ve sagîre veyahud gâib ve gâibe olub beynü'l-verese kasâmet olunmak lâzım geldikde müteveffânın deyni ihrâc olunduktan sonra müteveffânın malından resm-i kasâmet 1000'den 15 akçe alınur ziyâde alınmayub (nâiblerine dahi aldırmayalar deyu hükm-i şerîf virilmek kânûndur.)¹⁰⁴⁵ Ve müteveffânın vücûh-ı hayrâtı için vasiyet eyledikleri akçenin vilâyet kadıları sülûs ve hemsini bizimdir deyu almayalar. Ve nâiblerine dahi aldırmayalar. Min kânûn-ı sultânî der Zaman-ı Hamza Paşa

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

453.

Kânûn: Yıldırım Bayezid Han Zaman-ı şerîflerinde vilâyet kadılarına hüccet akçesi ve resm-i kasâmet akçesi ve sicil akçesi alınmak ta'yîn buyurulub kânûn olmuşdur, 796 tarihinde bu minvâl üzre kânûn olmuşdur.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

454.

Mesele: Zeyd yeniçeri Bıkr Hind'i 10.000 akçe mihr-i mü'eccel ile 'akd nikâh idüb bade'l-duhul Zeyd vefat idüb babası Amr'ı terk idüb Hind mihr-i müsemmâ müsemmâsını talep eyledikde 'Amr Zeyd yeniçeridir kânûnlarıdır 1.000 akçe 20 ve 600 akçe akçe ile seyyibeyi tezvîc 'akd eylemekdir/bikri 1000'e seyyibeyi 600 akçeye 'akd eylemekdir deyub Müsliman virmemeğe kâdir olur mu?

El-cevab: (Şer'-i şerîfin kimesneye ihtisâsı yokdur)¹⁰⁴⁶ Şer'-i şerîfe tesmiye olunanı virmekdir lâkin memnû' olub nehy-i sultânî mukarrer ise hâkim haber/cebr idemez biz haberdâr söylenür amma biz anı görmedik amma badi't-tezevvüc yeniçeri olsa tammam müsemmâ alınur ketebe Pîr Mehmed.

B, C, D, E, F, G, I, J, K

¹⁰⁴⁵ This part could not be seen in the copy E, J and K.

¹⁰⁴⁶ This part is seen in the copies E, F, G, J and K.

455.

Mesele: Tecdîd-i imân ve tecdîd-i nikâh lâzım gelen Zeyd zevcesi ile tenhada bade'l-imân tecdîd-i nikâh eyledikde hâkimi'ş-şerî'at iznimiz ve tezkeremiz ile olmayan nikâh sahîh değildir deyu Zeyneb'i tefrîke kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, izn-i kadı sıhhât-i/hüccet-i nikâha şart değildir, bunun (zararı tecâhül olduğdadır. Hind münkire olursa nihâyet hâkim Zeyd'in)¹⁰⁴⁷ da'vâsın istimâ' eylemeye. Ve illâ mücerred akçesiçün dahl meşrû' değildir. Kadıya virdikleri nikâh akçesi teberru'/şart/şer'î olunursa helâl olur. Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

456.

Mazmûn-ı berât-ı kadı, kânûn-ı kadîm bu minvâl üzre muharrerdir, kadı hâkim olub icra-yı ahkâm-ı şer-i nebevîde sallallahu teala ve's selamu ala şarî iha 'urve-i vesaka-yı evâmîr ve nevâhî-i ilahiyye-i mütemessik olub istimâ'-ı da'âvi ve fasl hususunda şer'-i kavimden inhirâf göstermeye ve derâhim ve denânîr evkâfi tescîlinden gayri eimme-i hanefiyyeden muhtelifun fiha olan mesâili kema yenbagi tetebbu' idüb esahh akvâl bulub anımla 'amel eyleye ve kütüb ve sukûk ve sicillât ve tezvîc-ı sıgâr ve sıgâire ve kısmet-i mevâris-i re' ve zabt-i emvâl-i eytam ve mâl-i gâib ve 'azl ve nasb-i vasi ve kadı ve nâib ve 'akd-i enkâhâ ve tenfiz-i vesâyâ ve sâir kazaya-ı şer'iyede bi't-tammam ve'l-kemal mutasarrıf ve mübâşir olub ol yerin mecmû' ahâlîsi Mevlânâ-yı mezbûrı kendülere kadı ve hükmin nâfiz ve câri bilüb kaza-i şer'iyelerinde rücû'-ı mezbûre eyleyüb izninden tecavüz eylemeyeler ve cihet-i kaza ve kuzât-ı sâlîfe her neye mutasarrıf ola gelmişler ise bu dahi ana mutasarrıf olub benim devâm-ı devletim için duaya müdâvemet göstere ve kısmet

¹⁰⁴⁷ This part could not be seen in the copy F.

hususunda ve gayride emr-i şerîfim bunun üzerinedir ki her müteveffânın vârisleri madamki kısmet talep itmeyeler kadılar varub cebr ile kısmet eylemeyeler, şöyle ki veresenin bazı sagîr olsa kabl-i şer'îden vasi ta'yîn idüb sagîrlere âid olan mirâsı hüccet idüb resm-i kasâmet talep eylemeyeler. Ve verese talebiyle kasâmet oldukda 1000'de 15 akçeden ziyâde alınmaya ve kasâmet eylediği 'arûz ve 'akârdan resm alınmaya ve resm-i kasâmet ziyâde almak için müteveffânın metrûkâtını ziyâdeye tutmaktan hazer idüb ehl-i cebre ile göre ve sicillât ve hüccet akçelerin ifrâz eylemeyüb kânûn-ı kadîm üzre sicile yedişer ve sûret-i sicile ondörder ve hüccete otuzar ve ümenâ' ve mütevellîler muhâsebesini ve haraicci ve resm-i ağnâmcı defterlerin imzâ' içinde onikişer akçe alub ziyâde alanlara sebab-i azl ola ve mîrî mültezimlerinin kefillerin kendü bizzat göre ve kefalanın biz filanız didikleri gibi midir, ehl-i vukûfdan tammam-ı ma'lûm itmeyince heman takrîrleri ile yazmaya, sonra hilâfî zuhûr ider ise kadıya tazmîn itdirile ve emr-i şerîf veya da'vâcılar talepleriyle lâzım gelmeyince nâiblerin kura ve nevâhîye salıvirmeye ve kefere nikâhından resm almaya ve beylerbeyi ve sancakbeyi mektûblarıyla ve kul göndermeleriyle hâric-i kazada kadıya istimâ' itmeyeler ve kadimden va'az ve nasîhat idenleri ideler, anlardan mâ'adâ kütüb-i tefâsir ve ehâdis istihrâcına kâdir ve va'az ve nasîhate lâyıık olduğuna yeddinde temessükü olanlara itdirdüb mâ'adâyı men' ideler ve südde-i sa'adetime hâkimler irsâl eylediği 'arzlarına tarih yazalar, bu minvâl üzre 991 senesinde kânûn-ı mukarrerdir.

A, B, C, D, E, F, G, I, J, K

457.

Sipâhi ile re'âyâ ve yahud iki sipâhi beynlerinde vâki' olan nizâ' ve da'vâlarına müte'allik olan ahkâm ve mesâil-i şer'îyye beyân olunur

*(Zeyd sipâhi ile Amr sipâhinin mâbeyninde bir sınır hususunda nizâ'ları olup ol yerin etrafında ehl-i İslam'dan kimesne olmayub Zeyd ile 'Amr'un re'âyâsı olan kefere ve sâir kefere Zeyd'in mâ'adâsına müte'allik şehâdet eylese şehâdetleri ile Zeyd'e hükm olunur mu?)¹⁰⁴⁸

El-cevab: Kadîmden tasarruf dahi itdiği üzerine ise kaza-ı takdîrdir zira kadîmdir.

El-kadîm yetruku ala kademihi Ketebehu Ebussuud*¹⁰⁴⁹

A, B, C, D, E, F, H, I, J, K

458.

Zeyd ra'iyet 'öşrü 'Amr â'sâra virdim dise 'Amr almadım dise Zeyd beyyineden 'âciz olsa ('Amr almadığını yemin eylese) 'Amr Zeyd'den 'öşrü almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Ra'iyetin sipâhiye virdiği 'öşr-i şer'î idüğü ma'lûm değildir, arz-ı 'öşriyye sâhibinin mülkü olur, anda bey' ve şirâ ve verâset/vâris ve bi'l-cümle ahkâm-ı mülk caridir. Re'âyâ bu makûle tasarrufâta kâdir değildir anlar ('akâr gibilerdir), virdikleri arzın müennetidir, teslîme şâhid gerekdir, kefere/aharin elinde olan arazi-i hod 'öşriyye değil idüğü mukarrerdir, virdikleri behre ondan bir almak galib olmağın 'öşr-i şer'î sanurlar, değildir. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

459.

Zeyd sipâhinin re'âyâsı ('öşr) gözülmediklerine re'âyâsına yemin virdirmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Mikdâr-ı mu'ayyen gözülmediniz deyu da'vâ iderse olur. Ketebehu El-fakir Ebussuud

A, B, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰⁴⁸ This part could not be seen in B, C, E, F, G, I, J and K.

¹⁰⁴⁹ This part could not be seen in the copies D, F and H.

460.

Mesele: Zeyd mutasarrıf olduğu tarlayı ‘Amr benim tasarrufumdadır deyu da‘vâ itdikde sâhib-i arzın hini da‘vâda huzuru lâzımdır?

El-cevab: (Lâzımdır)¹⁰⁵⁰, ketebe Mehmed Bahai

B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

461.

Sipâhi tapu tezkeresin münker oldukda tezkeresi olan ‘Amr Zeyd’e yemin virdirmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, da‘vâsı sahîhe değildir, lienne’l-yemin yetemedu sıhhati’l-da‘vâ

Ketebehu Pîr Mehmed

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

462.

Zeyd-i sipâhi, ehl-i karyeden ‘öşr almadım deyu taleb eyledikde ehl-i karye virdik, bizde bir cebe kalmadı deyu isbât eylese, kadı dahi her cinsden nemikdâr virdiniz anı isbât idin dise ehl-i karyenin şâhidleri mezbûrlar sipâhilerine cümle hukukı virdiler, üzerlerinde nesne kalmadı deyu şehâdet eyleseler şehâdetleri şer‘an kabûl/makbûl olunur mu?

El-cevab: Olunmaz. Her birinin ne virdiğine aharlerin şehâdetleri makbûledir. İcmâl üzre (şehâdet makbûle değildir. Meğer ehl-i karyeden cümle hukukumu aldım deyu Zeyd’in ikrârın şehâdet)¹⁰⁵¹ eyleyeler. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, D, E, F, G, H, I, J, K

463.

In sâhibü’l-ra‘iyye iza enkara ma ahaza ve aceze el- ra‘iyye an beyyineti’l-eda fe’l-li kadı an yuhallife el-raiyye ala adem-i beka-ı ma yucibu edauhu aleyhim fi zimmeti

¹⁰⁵⁰ In the copy E “lâzım değildir”

¹⁰⁵¹ This part could not be seen n the copy D.

sümme en yahkum beratihim nakele min fetevayü'l Mürgiyani keza effeti eş-şeyh
(Mehmed el-maruf) eş-şehîr /Çivizâde ve'l-müfti Bostanzâde.

A, B, C, D, E, F, G, H, J, K

464.

Zeyd sipâhi re'âyâsının aldığı inkâr eylese mezbûrlar virdiklerine yeminleriyle
halâs olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, amma herbirinin virdiğine aharleri şehâdet itmek meşrû'dur.

Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

465.

Zeyd sipâhi kefereden aldığı rüsûm-u ra'iyeti şer'iyeyi inkâr eylese kâfirler
virdiğine zimmîler şehâdet eyleseler sipâhi yüz sene şehâdetleri makbûle olur mu?

El-cevab: Tasdik olunur. Ketebehu Su'dî

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

466.

Zeyd sipâhinin tımarında bir kıt'a yerin Amr sipâhi benim tımarımdandır deyu
Bikr'e tapuya virüb ahar diyara gitse Zeyd kendü tımarından idüğün Bikr (100 sene
isbat idüb almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Hasm-i şer'î 'Amr'dur, olmaz lâkin/Bikr)¹⁰⁵² Zeyd'in tımarından olduğu
mütevâtır olub kadîmden hukuk ve rüsûmın Zeyd ala gelmiş olsa öyle ise 'Amr'un
da'vâsı ve Bikr'e virmesi bâtıldır. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰⁵² This part could not be seen in the copy F.

467.

Mesele: Zeyd birkaç kıt'a tarla ile müsellemlenmiş olup bade 'Amr sipâhinin dahi birkaç tarlasına mâlik ve mutasarrıf olup 'Amr hukuk ve rüsûm talep eyledikde Zeyd ol tarlaları dahi müsellemlenmiş tarlası olmasını edâ' (eylese beyyine kangisine lâzım olur?)¹⁰⁵³

El-cevab: Müdde'î 'Amr olıcak beyyine 'Amr'a düşer bu makûle bî defter-i hakânî kat'adır ketebe Pîr Mehmed. (El beyyineti'l- müdde'î ve'l yemin ala men enkara mah fi dava hülasatü ve gayrihi)¹⁰⁵⁴

B, C, D, E, F, G, I, J, K

468.

Zeyd sipâhi re'âyâdan hakkı değil iken rüsûm ve 'öşür alub gasb eylese hakkı olan Amr sipâhi gelüb Zeyd'in aldığı rüsûm ve 'öşür benimdir/benim hakkımdır deyu da'vâ idüb (isterse re'âyâdan isterse Zeyd sipâhiden talep idüb)¹⁰⁵⁵ şer'an almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Zeyd sipâhiden alınmak me'mûrdur, re'âyâdan talep itdirilmeye ve aldırmaya, zira re'âyâ o makûle gasb ve zulm iden sipâhilere ve voyvodalara istircâ' kâdir olmazlar, re'âyâdan tazmîn olunub ol virdiklerini tazmîne kâdir olmadıkları takdîrce hakları zâyi' olup iki kere edâ' itmiş olurlar deyu fermân-ı sultânî sâdir olmuşdur. Ketebehu Ebussuud ve kezâ fi'l-Ma'rûzât

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰⁵³ In the copy D "...edâ' idüb 'Amr ve kendi yerlerinden olup hukuk ve rüsûm virilür yerlerinden olmasını iddia eylese beyyine kangisine lâzım olur'"

¹⁰⁵⁴ This part was seen in the copies D, F, G and I.

¹⁰⁵⁵ This part could not be seen in the copy H.

469.

Serhadde tımarları olan sipâhilerin sınır hususunda olan da‘vâlarına zımmîlerin şehâdetini kabul idesin deyu beylerbeyi kadıya mektûb göndermekle kadı sipâhiler yüzine zımmîlerin şehâdeti istimâ‘ idüb hükm itse hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Emr-i sultânî olmayınca olmaz, yerleri tasarruf iden zımmîlerin husûmetleri sipâhilerden kat‘-ı nazar-ı kadîmden nice olıgeldüğüne (zımmîlerin şâhidleri dinlenüb mücebi üzre hükm idüb sipâhilerine)¹⁰⁵⁶ behrelerin ana göre aldırasin deyu hükm-i şerîf olıcak nâfizdir. Ketebehu Ebussuud min el-Ma‘rûzât

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

470.

Bir karye Zeyd sipâhinin tımarı olub (bir mezra‘ dahi ‘Amr sipâhinin tımarı olub)¹⁰⁵⁷ karye ile mezra‘nın sınuru hususunda nizâ‘ olundukda sipâhiler birbirine şer‘an hasm olur mu?

El-cevab: Mutasarrıf olanlar bile gerekdir. (Ketebehu el-fakir Ebussuud)¹⁰⁵⁸

Bu sûretde nizâ‘ olan yerleri ra‘iyyetden mutasarrıf olan kimesneler dahi birbirine hasm-ı şer‘î olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, sipâhileriyle gerekdir. Ketebehu Ebussuud

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

471.

Maktu‘ olan yerlerden ‘öşre mu‘âdil resm ve maktu‘ ve illâ ‘ayniyle ‘öşr alıvirile deyu hükm-i hümayûn ve kânûn hâlâ mu‘teberdir. Ve sûret-i fermân(-ı şerîf) (budur) “emîrû’l-ümerâyi’l-kirâm kebîrû’l-küberâyi’l-fehhâm zulkadr ve’l-ihtirâm sâhibi’l-iz ve’l-ihtişâmü’l-müntehis (muhtass) bi mezîd-i ‘inâyeti’l melîkü’l-‘alem Bosna Beylerbeyisi dâme ikbâluhu ve kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm (ma‘denü’l-fazl ve’l-

¹⁰⁵⁶ This part could not be seen in the copy G.

¹⁰⁵⁷ This part could not be seen in the copy E and K.

¹⁰⁵⁸ This part could not be seen in the copy B, D, E, I and J.

kelâm) Mevlânâ Gayle/İnebolu ? kadısı zîde fazluhu tevki‘ refi‘ hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki kaza-yı mezbûra tâbi‘ ve Birgorca kal‘ası müstahfızlarından dârendegân fermân-ı hümâyûn Mahmud ve Abdi ve İbrahim nam kimesneler dergâh-ı mu‘allâma ‘arzuhal idüb berât-ı şerîfimle mutasarrıf oldukları müstahfıza tımarları karyelerinden bir kat‘ ve tevâbi‘ karyeleri toprağında vâki‘ baştine yerlerinden defter-i cedîd-i hakânîde resm yazılmağla bunlar dahi kânûn üzre ‘öşre mu‘âdil resmlerin taleb eyledikde defterde re‘âyâyâ yazıldığı kadar virüb ziyâde virmeziz deyu ta‘allül ve nizâ‘ ve inâd eylediklerin bildirüb¹⁰⁵⁹ (ol bâbda hükm-i hümâyûn rica itmeğın) ve dergâh-ı mu‘alladan ihrâc olunmuş mühürlü sahîh defter-i cedîd-i hakânî taleb idüb göresiz fi’l-vâki‘ ol baştine yerlerinden defter-i cedîd-i hakânîde resm yazılmış ise ‘öşre mu‘âdil resmlerin hükm idüb alıviresin, şöyle ki ‘öşre mu‘âdil resimlerin virmeyüb defterde yazıldığı kadar ziyâde virmeziz deyu ta‘allül iderler ise ‘ayniyle ‘öşrlerin hükm idüb alıviresin min bad şer‘-i şerîfe ve kânûn ve emr-i hümâyûna muhâlif ta‘allül ve inâd itdirmeyesin şöyle bilesin, ‘alâmet-i şerîfeme i‘timâd kılasın, tahrîran fi evâhiri muharremü’l-haram li sene tisa ve öşreyn ve maa ve elf”

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K

¹⁰⁵⁹ In the copy F “...ol bâbda hükm-i hümâyûn rica itmeğın buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıklarında husus-ı ‘özüñ mu‘âf olub...”

Araziye müte‘allik kânûn ve fetvâlardır¹⁰⁶⁰

¹⁰⁶⁰ After this part, in the copy D:

Husus-ı mezkura müteallik hükm-i hüccet-i şeriyye suretidir. Budur ki kala-yı Virgürce ? müstehfızlarından sahib-i haza el kitab İbrahim Ağa vesair müşterekleri meclis-i şeri şerifde aynıyle kazalarına tabi liva şüfa nahiyesinde vaki birkat tam kariye hududundan baştıneler mutasarrıfları asiyabı ? ve ala ve sair ehl-i kariye mevacehelerinde şöyle dava eyledi ki berat-ı şeraifle mutasarrıf olduğumuz müstehaffız tımarımız kariyelerinde zıkr olunan birkat kariyesinde hine tahrirde 9 kata baştıneden herbirinden öşre bedel ikişer yüz akçe resm filori kayd olunub lakin ol mikdar akçe öşre muadil olmamakla ziyadeye tahammülü olmağla ya öşre muadil ya resm veya öşrin kendülerinden talep eyledüğümüzde virmekde inad üzere oldukları ecden yeddinizde olan emr-i şerif mucebince hala mezburlardan ya öşre muadil resm veyahud eğer inad iderlerse yani öşr bize alıvirilmek talep ideriz didiklerinde asebi'l-sual merkum ayine beş ve ali vesair ehl-i kariye cevaplarında kaç hakandan biz bu ana dek her kata baştıneden ikişer yüz akçe resm filori defter-i sultani mucebince viregelmişiz, ziyade viregelmedik şimdi dahi ziyade virmeziz deyu cevap itdiklerinde müstehfızların yedlerinde olan emr-i şerif mucebince kariye-i mezbure ahalisinden mezkurlardan baştıneleri yerlerinden yeminle öşr hükm olunduğu gurre-i recebi'l-mürecceb sene 1085 aynıyle iskelesinde ve tuz hususuna müteallik bazı ahkamdır, emirü'l-ümerayı'l-kiram kebirü'l-kübra-yı fehham zulkadr ve ihtiram sahibi'l-arzi'l-ihtişami'l-mehtas yemin kaydı'l-inayeti'l-maliki'l-ala ber vech-i arpaluk Hereke ? sancağında mutasarrıf olan Mustafa Paşa ve kıdveti'l-akza ve'l-hükkam madeni'l-fazl ve'l-kelam Mevlana Gayle kadısı zide fazlihu tevki refi humayun vasıl olıcak malum ola ki Gayle iskelesi hususuçün ve Zeyd'in cumhuriyle Dubrovník ? taifesi beynlerinde olan niza kesire fazl olunmak için mukaddema emr-i şerifle sipariş tayin ve ? cenderelü tarafından vekil olan Ayvan veledlü ve ? nam müstemirler ile Dubrovník tarafından vekil olan marus ? has olub menaza fiha olan Gayle iskelesine ve ? cumhuru tarafında deryadan ? ile tuz ve eimme-i saire getirulub tuzun elli ? fi'l-vakt 55 akçeye fūruht olub ve iskele-i mezbure ne denlü ? olub Dubrovník ? tuzları karadan katır ile nehir ? buluşduğı mahalde getirülüb fūruht iderlerdi. Lakin 1020 tarihinden beru Venedik cumhuru tarafından iskele-i mezbureye tuz gelmemekle Dubrovník tarafından iskele-i mezburede istiglali tuz fūruht olunub ve tuzhaneleri var idi deyu ol diyarın ? ve mutemed-i aleyh ve bi gurz kimesneleri şahadet idüb canib-i şeriden hüccet-i şeriyye virilmekle imdi kadimden Venedik ? iskelesine deryadan gemiler ile tuz getirub bey eyledikleri minval üzerine badi'l-yevm dahi getirub bey eyleyeler, ama Dubrovník tacirleri dahi karada iskele-i mezburede tuz getirüb fūruht ider ise kimesne sani olmamak babında ferman-ı alişan sadır olmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda sadır olan ferman-ı celili'l-kadrim mucebince amel idüb dahi kadimü'l-eyyamdan Venedik ticari aynıyle iskelesinde deryadan gemiler ile tuz götürüb bey eyledikleri minval üzere badi'l-yevm dahi getirüb bey eyleyeler ama Dubrovník tacirleri dahi iskele-yi mezbureye karadan tuz getirüb fūruht iderlerse kimesne mani olmayub emr-i şerifime muhalif kimesneye iş itdirmeyesiz şöyle bilesiz mesahat-i şerife itimad kılalar fi receb li sene erbaa ve semanin ve elf ber muceb-i ferman buyuruldu tamam seray-ı asiyaçe şeriat şiar aynıyle kadıyı zide fazlihu ve kıdvetü'l-emasil ve'l-ekarin kala seyyidi'l-İslam Kapudan ve dizdarı vesair ağaları zide kadrihum haliya Zeyd'in cenderelü canibinden vekil olan ? ve ? nam kimesneler beru tarafa gelüb arz ve mahzarların ibraz idüb ? bundan akdem saltanat-ı aliden ayine iskelesi Venedik ticareti ihsan olunub ve minval-i kadim üzere elli ve kırtızı 55 akçeye fūruht olunsa bedellerine ferman-ı ali virilmeğın lakin mukaddema iskele-i mezbureden tacirlerimiz tuzu bey eylediklerinde derya mürde ve iskele-i mezburede arus seksan akçeye raic olub el haliye haza bey ? deryamızda gurus seksan akçeye olub ve diyar-ı mümeyyizde tacirlerimiz 50 vakte tuzu 45 akçeye alub cema ki 50 vakiye tuz 61 akçeye olub sülüsü miriye virildikden sonra baki 40 akçe ve sülüsan dirhem kalur imdi vech-i meşruh üzere iskele-i mezbura tuz götürüb fūruht itmek al virmeyüb külli zarar tertib itmekle lakin bundan akdem Dubrovník bunun tacirleri iskele-i mezbure ve sair iskelelerde tuz getürdüklerinde 33 ve kaya tuzu 75 akçeye fūruht idüb 78 akçeye alagelmışlerdir, hala biz 36 ve kaya tuzu 75 akçeye virüb ? onar akçeye ve gurusuna yüzer akçeye ve 650'şer akçeye alınur heman hakikatı'l-hal ana göreğir. Devlet medara alam olunmağa rica ideriz deyu ibram ve ilhac itmekden mada ahalisi vilayet-i eşed ? ihtiyac ile tuza muhtacları olub vech-i meşruh üzere tuzun fūruht olunduğuna bi'l-cümle ahali-i vilayet razılar olub ve ? ve mal-i miriye ve kul mevaciclerine her vechle infā olmağla vech-i meşruh üzere aynıyle iskelesinde 36 ve kaya tuzu 75 akçeye bey olunmak üzere arz ve mahzar itmeniz ile imdi bu husus der-i devlet arz olunub ferman-ı şerif gelinceye dek minval-i muharrer üzere bey olunmaya, buyuruldu tahrir ve isdar

472.

Zeyd müteveffâdan sagîr oğlu Amr'a intikâl iden tapulu bağ yerlerin zirâ'at olunmaz deyu sâhib-i arz tapu ile Bikr'e virüb Bikr dahi üzerine izn-i sipâhi ile kurum gars idüb bağ eylese hala 'Amr'un bağı olub 9 sene mürurundan sonra ol bağ yerin Bikr'den aldıktan sonra ol kurumu mübâşeret-i sâhib-i arz ile Bikr'e kal' itdirmeğe şer'an kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. (Ketebehu El-Fakir Mehmed)

A, D (Pîr Mehmed)

473.

Bilâ veled fevt olan Zeyd'in tasarrufunda olan tarlasını sâhib-i arz tapu ile 'Amr'a virdikten sonra li ebeveyn kızkarındaşı ol mahalde sâkin olan Hind virdiği resm-i tapuyu 'Amr'a virüb tarlayı bundan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Abdullah

A, D

474.

Zeyd tasarrufunda olan tarlasını ma'rifet-i sâhib-i arz yoğiken bedel-i ma'lûma 'Amr'a tefvîz ve teslîm 'Amr dahi tefevvuz idüb henüz sâhib-i arzdan temessük almadan 'Amr bilâ veled fevt olsa hâlâ Zeyd tefvîz-i mezbûr mu'teber değildir deyu ol tarlayı zabta kâdir olur mu?

olunmuşdur gerekir ki ümmet Mehmed ve ahali-i vilayet ? tuz ile muzaike çekdurmeyüb dahi tacirlerine tuz getirüb fûruht itdirsesiz mal-i miriye gadr ve kudat ve ? itdirmeyesiz deyu buyuruldu. 1084 muharrer 18.

Vakf tarafından temessükdür vech-i tahrir maruf ? budur ki işbu 1084 tarihinde ferman-ı padişahi ile aynıye iskelesi açıldıkda hala merhum ve mefkud lehu Hüseyin nazır evkafından vaki olur. olageldüğü ticaret için Venedik ...tuzhane ? vakf tarafından tasarruf için behresün 500 akçe mukataasın virmeğe takdir eylediğinden tezkere tahrir olunub yeddine virilmişdür salbesal vakf-ı mezbura 500 akçe eda ve teslim eylemek üzere tarafından tezkere virildiği vakt hacetde ibraz oluna tahrir fi sene erbaa ve semanin ve elf. Vakf- mezbur ????

In the copy J:

Saban girüb sürülen yerler havanı içinde taş dirarhı ? olursa tapuya virilür eşcar-ı müsemmere olmağla tapu sakıt olmaz, nihayeti sahib-i arz ahire viremez, tapusuyla varie virir tapu ile virilmek kanundur.

El-cevab: Olur. Ketebehu Abdullah

A, D

475.

Zeyd tarlasını ma‘rifet ve izn-i sâhib-i arz yoğiken ‘Amr’a tefvîz ve teslîm itdikden sonra bedel tefvîzi teslîm itmedin sâhib-i arzdan temessük almağa rızam yokdur deyu tenbîh itmişiken ‘Amr bedel tefvîzi virmedin Zeyd’i izinsiz sahib-i arzdan temessük alub badehu ‘Amr bilâ veled fevt olsa hâlâ Zeyd benim iznimsiz temessük almağa bu tefvîz mu‘teber değildir deyu ol tarlayı kal‘-i evvel tasarrufa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur Ketebehu Abdullah

A, D

¹⁰⁶¹**476.**

Hind oğlu olub bilâ veled fevt olan Zeyd’in tasarrufunda olan tarlasını sâhibi’l-arz ‘Amr’dan tapu ile alub tapu temessükü dahi aldıktan sonra karyesinden bir kasabaya nakl eyledikde temessükün zâyî‘ eylese hâlâ Hind ‘Amr’dan tapu ile alub temessük olduğunu isbât itdikde sâhib-i arz mücerredinden temessük olmağla tapu ile virürin deyu virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu El-Fakir Abdullah

A, D

¹⁰⁶¹ Before this part, in the copy D:

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlasını ma‘rifet-i sâhib-i arz yoğiken Amr’a tefvîz ve teslîm idüb ol dahi üç sene zirâ‘at ve mahsûlin ‘öşrin sâhib-i arz olan Bıkr’e virüb Bıkr’dan tefvîz ve tefvîzin bilüb lâkin tasrihân izn ve temmetin virmedin ‘Amr bilâ veled fevt olsa Zeyd tefvîz-i mezbûr ve mu‘teber değildir deyu ol tarlayı alub tasarruf murâd itdikde Bıkr men‘ idüb tapu ile viririn dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah

Mesele: Süret-i mezbûrede Bıkr ‘Amr yedinden sarîhân izn almışdı ve temessükde almışdı tapu ile viririn didikde Bıkr’in iyalinde ? olan kethüdası ? şehâdet eyleseler makbûle olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah

477.

Zeyd-i sagîrin nafakasına sarf olunmağa ism mal ıtlak olunur menkûl ve ‘akâr olmasa babasından intikâl iden tapulı tarlasın vasisi olan Amr zarûret nafaka için ma‘rifet-i sâhib-i arz ile ahar kimesneye tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. (Ketebehu Mustafa El-Meftâ Basraî ve Abdullah)

A, D

478.

Zeyd tasarrufunda olan tarlasın su basub birkaç sene zirâ‘ate kâdir olmasa badehu kesilüb Zeyd zirâ‘at murâd eyledikde sâhib-i arz zikr olunan tarla birkaç sene hâli kaldı deyu ahara tefvîze kâdir olur mu?

El-cevab: Üç sene hâli kalmayınca kâdir değildir. Abdullah mı Mehmed mi?

A, D (Mehmed Bahai)

479.

Zirâ‘ate sâlih oldukdan sonra Zeyd-i sâgir babası ‘Amr-ı müteveffâdan intikâl iden tarlayı vâsisi Bıkr izn-i sâhib-i arz ile Beşr’e ferâğ ve tefvîz eylese hâlâ Zeyd bâliğ oldukda tarlasın Beşr’den almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu el-fakir Mehmed

A, D (Mehmed Bahai)

Zâhirü’l-Kudât’ta görülemedi

Bu sûretde Zeyd badi’l-bülûğ ol tarlasın Beşr’den almak murâd itdikde Beşr badi’l-bülûğ 9 sene mürûr eyledi deyu ol tarlayı virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. (Ketebehu Mehmed Brusevî)/Esîrî

A, D (Brusevî)

480.

Sen ve cüssesinin bülûğa tahammülü olan Zeyd meclis-i şer'îde bülûğuna ikrâr ve i'tibâr idüb babasından intikâl iden arazisinin tasarrufun bir mikdâr akçe mukâbelesinde izn-i sipâhi ile 'Amr'a tefvîz (ve bedelini kabz idüb) ve 'Amr ol araziyi birkaç sene tasarruf itdikden sonra Zeyd hîne tefvîzde ben sagîr idim, tefvîz-i mezbûr mu'teber değildir deyu 'Amr'dan nesne almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Hîne tefvîzde sini 12'sine bâliğ ise olmaz. Ketebehu Mustafa

A, D

¹⁰⁶²481.

Zeyd'in tasarrufunda olan tarlası için 'Amr ben sipâhiden tefvîz aldım, benimdir deyu temessük ibrâz idüb Zeyd ben senden mukaddem Bıkr'den tefvîz aldım deyu temessük ibrâz idüb Zeyd'in temessükünün tarihi mukaddem olsa kangisinin temessüküne i'tibâr olunur?

El-cevab: Zeyd'in temessüküne i'tibâr olunur. (Ketebehu Abdullah)

A, D

¹⁰⁶³482.

Mezra' oğluna intikâl itdüğü gibi oğlu oğluna dahi intikâl ider mi?

El-cevab: İntikâl eylemez, tapuya müstehak olur, tapu ile alur.

A, D

¹⁰⁶² Before this part, in the copy D

Mesele: Zeyd mutasarrıf iken babasından intikal iden arzin tasarrufunu bir mikdar akçe bedel-i mukâbelesinde izn-i sipâhi ile 'Amr'a tefvîz idüb badi Zaman hîne tefvîzde sagîr idüm deyu da'vâ itdikde 'Amr ol Zamanda Zeyd'in buluşunu isbâtdan 'âciz olmağla Zeyd 'Amr'dan 'arz olıcak 'Amr dahi virdüğü akçe Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Mustafa el-meftâ

¹⁰⁶³ Before this part, in the copy D:

Bir kat'a mezra' mahlûl oldukda li ebeveyn er karındaşı li eb er karındaşına üzerine tercih olunur mu?

El-cevab: İ'tibâr re'âyâyadır, 'ale't-tevdî'dir

483.

Avret tasarruf itdüğü mezra‘ ricâl gibi evlâdına intikâl ider mi?

El-cevab: Oğlu il viridiği tapu ile alur, gayri alımaz.

A, D

484.

Mukâta‘aya virilür bağ ve bağçeyi sahibi bozub mezra‘ eylese sipâhi ‘öşr almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Enfa‘ ise ‘öşr alur.

A, D

485.

Bir mezra‘ mahlûl olsa sipâhi görmedin ahara virse badehu ben görmemiş idim deyub ziyâde ile ahara virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Bir kat‘a tapu ile temessük virdikden sonra fesh idemez.

A, D

486.

Bir kimesne mezra‘sın ahara virse müşterek sipâhilerin birkaçı rıza virüb birkaçı virmemeğe kâdir olur mu, kılıc olan ahari virmemeğe kâdir olur mu?

El-cevab: İçlerinden biri izn virdikden sonra olmaz, nihâyet hisselerine düşen ‘öşrin alurlar.

A, D

¹⁰⁶⁴487.

‘Avâriz-ı divâniyeden mu‘âf olunan kimesne ehl-i karyeden ‘avâriz icâb ider emlak
alsa anın mukâbelesine ‘avâriz virir mi?

El-cevab: Sonra aldığı ‘avâriz hânesinin emlâk ve ‘akârına göre ‘avâriz virir

A, D

488.

Bir kimesne mezra‘asını üç sene boz kosa sipâhi ahara virir. Bu kânûnun her sene
zirâ‘at olunan mezra‘adır, yohsa üç seneden bir zirâ‘at olunan yeri dahi tapu
virir¹⁰⁶⁵, ekl olunanı virmez.

A, D

¹⁰⁶⁶489.

Bir mültezimin tahvîli tammam olub kendü Zamanında mahlûl olan mezra‘yı ahara
füruht itmeyüb yahud mahlûl olduğun bilmese mültezim-i ahâr Zamanında ol yeri
ma‘zûl olan mı virir yohsa cedîd olan mı?

El-cevab: Mültezim-i sâbık kendü Zamanında füruht idemeyüb kalan mahlûl yeri
mültezim-i cedîd virür, mültezim-i sâbık dahl idemez.

A, D

¹⁰⁶⁴ Before this part in the copy D:

Mesele: Hasad-ı kışlakdan sonra yer sâhiblerine ‘öşr virdikleri mezra‘ya davarların gütdüklerinde
sipâhi resm-i otlak alıvirin dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Sipahiye ‘öşr ve resmin virdiklerinde sonra otlak alınmaz.

Mesele: Ehl-i kariye ekinlerin kaldırdıktan sonra yörük ta‘ifesi veyahud süvarında vâki olan kariye
davarların yürütmeyüb men‘e kâdir olur mu?

El-cevab: Kadîmi davarları yürüdegelmiş değil ise men‘ iderler.

¹⁰⁶⁵ In the copy D “...tapu virir mi? El-cevab: Bilâ mâni 3 sene boz ve hâli kalan yeri tapuya virir, ekl
olanı virmez.”

¹⁰⁶⁶ Before this part, in the copy D:

Mesele: Bir kimesne firarını zirâ‘at itmeğe karındaşı tevkîl eyleyüb gâib olsa firarını tapu ile ahara
virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Tevkîl itmeyüb şöyle bıragub gâib oldusa virir.

¹⁰⁶⁷490.

İzn-i sipâhide sâir emlâkda cârî olan gabn cârî olub vekilim az baha ile izn virmiş deyu ziyâde talebine kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz.

A, D

¹⁰⁶⁸491.

Bilâ veled fevt olan Zeyd'in tasarrufunda olan tarlasını sagîre kızı Hind'in vâsisi olan Zeyneb'e sâhib-i arz sagîre için al deyu 'arz itdikde Zeyneb almayub kime virirsen vir deyu izn virse sâhib-i arz dahi ecânibden 'Amr'a tapu ile virüb hâlâ Zeyneb nadim olub 'Amr'un virdiği resm-i tapu mâl-i sagîrden red ile ol tarlayı yeddinden sagîre için almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. (Ketebehu Yahya)

A, D

¹⁰⁶⁹492.

Zeyd sipâhi etraf-ı erba'asını tahdîd vechi üzre beruce tahmîn filan kadar dönüm olmak üzre 'Amr'a tefvîz itdüğü bir mikdâr tarlanın dönümü tahmîn olunandan ziyâde (olduğu mütehakkık olıcak Zeyd ziyâdeyi kendü zabta kâdir olur mu?)¹⁰⁷⁰

¹⁰⁶⁷ Before this part, in the copy D:

Mesele: Bilâ veled zikr fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan tarlaların kızları Hadice ve Zeyneb tapu ile almağa tâlibler iken sâhib-i arz mezbûrlara virmeyüb tapu ile aharden 'Amr'a virmiş olsa Hind ve Zeyneb on sene mürûr itmiş olmammağla 'Amr'ın virdiği virüb ol tarlaları almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar, ketebe Mehmed Bursevî

Mesele: Bu sûretde Zeyd fevt olalı altı sene mürûr itmiş olsa 'Amr ve Hind ve Zeyneb babanız fevt olalı altı sene mürûr eyledi deyub zikr olan tarlaları almakdan men'e kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mehmed Bursevî şeyhülislam

¹⁰⁶⁸ Before this part, in the copy D

Mesele: Bilâ veled zikr fevt oldukda tasarrufunda olan tarlaların nısfı ol tarla olan mahalde ?kendi ? köni kız karındaşları Hind ve Zeyneb ve lâkin Hind ve Zeyneb de müstakilen tapu ile alub Zeyneb üç sene sükût eylese Zeyneb Hind'e virdiği resm-i tapunun nısfını virüb ol tarlayı Hind ile iştirâk üzre tasarrufa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah Efendi

¹⁰⁶⁹ Before this part, in the copy D:

Mesele: Evlâd-ı zekere kalmayan Zeyd-i müteveffânın yerleri tapuya müstehak oldukda sipâhi ahara tefvîz idicek civarında yetmiş ceviz ve badem ve palamud ve kestane ağaçları yere tâbi' olub tefvîzinde dâhil olur mu?

El-cevab: Olur, Zeyd'in asla terbiyesi ile yetmiş değil ise ketebe Sunullah.

El-cevab: Olmaz. Dâhil-i hududunda olan mikdârı tefvîz itmiş olur.

A, D

493.

Hâs ve voyvodası olan Zeyd Zaman tasarrufuna müstehak tapu olan iki kıt'a tarlayı 'Amr'a fûruht idüb tasarrufu için hat ve hatmin müştemil temessük virmekle 'Amr ve 4 sene zirâ'at itdikden sonra hâlâ ol hassın ve voyvodası olan Bıkr ve 'Amr'un yeddinde olan temessükü idüğünü mu'terif iken sen ol temessüki Zeyd'in 'azlinden sonra almadığına yemin ile deyub 'Amr'a ol vechle ta'arruza kâdir olur mu?

El-cevab: Bi hasbi'l-kânûn olmaz. (Ketebehu Mustafa)

A, D

¹⁰⁷¹**494.**

Zeyd mutasarrıf olduğu tarlasına ilkâ'-ı bezr idüb nâbit olduktan sonra bilâ veled zıkr fevt olub ol tarla müstehakk-ı tapu olmağla sipâhi 'Amr'a virmiş olsa hâlâ 'Amr ol bezr idrâk idince ta'arruz ider mi, yoksa bezrin kıymetini verese-i Zeyd'e virüb tarla mı tasarruf ider yoksa verese-i Zeyd zeman idrâke değın ecr-i misl arzı 'Amr's virüb tarlayı mı tasarruf iderler?

El-cevab: Bezr idrâk idince ta'arruz olunmaz.

A, D (Abdullah)

¹⁰⁷²**495.**

¹⁰⁷⁰ In the copy D "...ziyâde 'Amr'a tasarruf itdirmeyüb ahara tefvîze kâdir olur mu?"

¹⁰⁷¹ Before this part, in the copy D:

Mesele: Zeyd'in karındaşı 'Amr ile Bıkr'in bir kat'a tarlasının hakk-ı tasarrufunu ma'rifet-i sâhib-i arz ile 'ale'l-iştirâk olub iştirâk üzere iken 12 sene mutasarrıflar iken Zeyd bilâ veled zıkr fevt olub hissesi tapuya müstehak olduktan sâhib-i arz temessükün aldıktan sonra kendü üzerine yazdurub 'Amr'ın ismi kayd olunmağla tarlasının cümlesini tapu ile viririn didikte 'Amr ol tarlayı virmekden sâhib-i arz ma'rifetiyle Bıkr'den tefvîz eyledüğü şühûd-ı 'adül ile sâbit idüb hissesin tapu ile sâhib-i arz virmekden def'e kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Abdullah el-mefta.

Mesele: Süret-i mezbûrede 'Amr ma'rifet-i sipâhi yoğiken ol tarlayı tefvîz ve kabz virilen Zeyd'e teslim idüb mutasarrıf iken sipâhi tefvîz-i mezbûr mu'teber değildir deyu ol tarlayı 'Amr'ın yedinden alub zabt eylese hâlâ 'Amr fevt olduktan verese-i bedel-i mezbûru Zeyd'den talep ve ahz kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ve tafavvuzu mu'teber olmayıcak tarla ve tasarruf Zeyd'indir, sipâhi zabta kâdir değildir, ketebe Abdullah.

Zeyd-i müteveffânın tasarrufunda olan tarlası kebîr oğlu ‘Amr ile sagîr oğlu Bîkr’e intikâl itdikde ‘Amr ol tarlaları zarûret-i deyn için ma‘rifet-i sâhib-i arz ile Beşr’e tefvîz eylese hâlâ Bîkr bâliğ oldukda ol tarlalardan kendi hissesini meccânen ‘Amr’un hissesini dahi def‘ itdiği bedel tefvîzinden kastını Beşr’e virüb tarlanın cümlesin Beşr’in yeddinden almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Abdullah

A, D

496.

Zeyd mütevellîsi olduğu bir vakf mezra‘yı tapu ile virmeyüb kendüsi zabt ve tasarruf eylese hâlâ Zeyd ma‘zûl olub yerine mütevellî olan ‘Amr ol mezra‘yı Zeyd’den alub tapu ile virmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur. (Ketebehu Abdullah)

A, D

¹⁰⁷³**497.**

Zeyd tarlasını nezareten ‘Amr’a virüb mahsûl-i hâs olsa tohum Zeyd’in olıcak ‘öşri kimden lâzım olur?

El-cevab: Zeyd’den lâzım olur.

A, D (Ketebehu Abdullah)

1074 1075

¹⁰⁷² After this part, in the copy D:

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlasını ma‘rifet-i sâhib-i arz ile Amr’a tefvîz ve teslîm itdikde sâhib-i arz hakk-ı karârı namına alacağı akçe ‘Amr’dan taleb itmeyüb Zeyd’den taleb ve dahle kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, hilâf-ı kânûndur. Ketebe Abdullah.

Mesele: Zeyd mutasarrıf olduğu vakf tarlayı ma‘rifet-i mütevellî ile bir mikdâr akçe bedel-i mukâbelesinde ferâğ ve tefvîz ve teslîm idüb lâkin mukâbele-i tefvîz olan akçe almasa hâlâ 7-8 sene mürûr itdikden sonra Zeyd ol akçe ‘Amr’dan talebe kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah.

¹⁰⁷³ After this part, in the copy D:

Mesele: Zeyd tasarrufunda olan tarlasını ‘Amr’a tefvîz ve teslîm idüb badi’t-tefvizini alub sâhib-i arza ben tarlayı ‘Amr’a tefvîz itdim izn-i temessükü virdikden sonra sâhib-i arz virmeyüb Zeyd’den izinsiz şerîkine izn temessükü virmiş olsa hâlâ Bîkr ol temessükü ile ol tarlayı ‘Amr’ın yedinden alub zabta kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah.

¹⁰⁷⁴ Before this part, in the copy D:

Mesele: Zeyd'in ta'tîl ile müstehakk-ı tapu olan bir kat'a tarlasını sâhib-i arz 'Amr'a tefvîz idüb 'Amr virmeyüb zirâ'at iderken Zeyd mezbûr fevt olsa hâlâ oğlu Bıkr babam tarlasıdır deyub ol tarlayı 'Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Mustafa.

Mesele: Zeyd kariyesinde kat'a 'alâka idüb kalkub ahar kal'aya ve kariyeye tavattun idüb bade fevt oldukda oğlu 'Amr sâkin olduğu ahar kariye ahâlisine nâzil olan tekâlîfi virir iken hâlâ kariye-i evveli ahâlîsi 'Amr'a senin baban Zeyd mukaddema bizim kariyede sâkin olurdu deyu Amr'dan 'alâkası yoğiken tekâlîf akçesi almağa kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar, ketebe Mehmed Bursevi

Mesele: Zeyd bir bağçesini Amr'a bey ve teslim idüb sonra on sene mürurunda Zeyd ben ol bağçe vefa ve bey itmişdim deyub Amr'a batan ? bey itmişdik deyu ihtilaf itdiklerinde Zeyd'in müddeisine tariki's-salat olub adaletleri olmayan Bıkr ve Beşr şehadet itdiklerinde Amr ile mürafaa olduklarında hakime bunlar tariki's-salvetlerdir bunları tadil ve tezkere eyle derken hakim ısga itmeyüb tadil ve tezkere itmedin şehadetlerini kabul ve mucebi ile hükm eylese hükmi nafiz olur mu?

El-cevab: Olmaz, hakim böyle hükm-i Mevlâ değildir ketebe Mehmed Bursevi.

Mesele: Hind fevt olub tasarrufunda olan bir kat'a tarlasını müstehakk-ı tapu oldukda sâhib-i arz ecânbiden Zeyd'e tapu ile tefvîz eyledikten sonra Hind'in kızı Zeyneb zuhûr idüb bedel-i tapusun virüb ol tarlayı tasarrufa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, ketebe Abdullah.

Mesele: Bilâ veled zıkr-i fevt olan Zeyd'in müstehakk-ı tapu olan bir kat'a tarlasını ecânbiden 'Amr tapu ile almayub zirâ'at üzre iken Zeyd'in anası Hind hakk-ı tapu benimdir deyu ol tarlayı 'Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, ketebe Mustafa Efendi

Mesele: Zeyd-i müteveffâdan kızları Hind ve Zeyneb ile sâir veresesine intikâl iden birinin rızalariyle Hind ve Zeyneb ile sâir vereselerinde kısmet itdiklerinden sonra Hind ve Zeyneb istifa'-i hakka i'tirâz itmedin hissemiz gabn-i fâhiş vâki' oldu deyu da'vâ mâ'adâların sâir verese yüzüne beyyine-i â'lâ ile isbât idicek kısmet-i 'âdiyle kısmet itdirmeğe kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olurlar, ketebe el-fakir Yahya Efendi el-merhûm Minkarizâde.

¹⁰⁷⁵ Before this part in the copy A

Bir arsanın bir vakfdan senevî bir mikdâr akçe mukâta'ası olub üzerinde olan eşcar Zeyd'in mülki olan bağçe vefâtından sonra gedik idüğü cihetle babasına intikâl ider mi?

El-cevab: Mülki olan eşcâr intikâl ider mülteffe değil ise arsa resm-i tapu ile olur, mülteffe ise resmini alub mukâta'asın sâl besal virir. Ketebehu Mehmed Bahai

Zeyd'in tasarrufunda olan tarla içinde hüdâyî nâbit olan eşcârı oğlu 'Amr aşılansa ol eşcâr 'Amr'un olur mu?

El-cevab: Zeyd'in iyalinde değil ise olur.

Zeyd'in tasarrufundan olan bir kat'a vakf tarlayı içinde Zeyd gars itmek sizin hüdâyî bazı eşcâr nâbit olub badehu Zeyd bilâ veled fevt olmağla mütevellîsi ol eşcârı ve tarlayı tapu ile virmek murâd itdikde verese mücerred ol tarlada eşcâr-ı nâbit olmağla bize intikâl ider deyu tapu ile virdirmeyub kendüler zabta kâdir olurlar mı?

El-cevab: Olmazlar Ketebehu Mehmed Bahai

Zeyd arâzi-i mirî üzerinde mağrûs bağçesini 'Amr'a bey' idüb sipâhi şu kadar akçe resm vir deyu bâyi'den veya müşteriden almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz. Ketebehu Mehmed Bahai

Zeyd fevt olub tasarrufunda olan tarlaları içinde hüdâyî nâbit olan eşcârı ile tapuya müstehak olmağla sâhib-i arz ol tarlaları ol eşcâr ile Zeyd'in kızı Hind'e tapu ile virmiş olsa sâir verese eşcâr-ı mezbûre mahsûlünden biz dahi hisse aluruz deyu müdâhaleye kâdir olurlar mı?

El-cevab: Eşcârı mülk olmayacak olmazlar. Ketebehu Mehmed Bahai

Bağ harâb olub zirâ'at olunmammağla dâhilinde ve etrafında olan meyve eşcârı var iken sahib-i arz tapuya müstehak olur deyu taleb idüb almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, mülk harâm olmağla mücerred bağçe zirâ'at olmammağla mülkiyetden çıkmaz kale rûsulullah sîllullah aleyh ü selam min ihat arzan fehey lehu. Nakele min el Hudayi Ketebehu Abdûlgani

Zeyd tasarrufunda olan tarlasında sipahi izinsiz gerümü gars eylese hala sipahi Zeyd ol gerumu kal itdirüb kal' evvel tarla olmak üzre ibkâya kâdir olur mu?

El-cevab: Olur Ketebehu El Fakir Yahya

Hazihi Ma'rûzât-ı Ebussuud Efendi

498.

Elhamdilüllahirrabbilalemin ve's-salvetü ve's-selam ala Muhammed seyyidü'l-mürselin hatimi'l-nebiyin ve ala alihu sahabihu ecmain amma bad saadetlü siyadetlü faziletlü mürvetlü sultanım hazretlerine arz-ı dai-i bi minnetleri oldur ki bundan akdem merhum şeyhülislam meftayü'l-anam allame-i Zaman fahhame-i avan efzali'l-mevcud hazret-i mevlana Ebussuud yesrillahi lehu el-makamü'l humud sultan-ı Zaman ve zemin halife-i rabbi'l-alemin cenab-ı cennet mekan Kudus aşıyan Ebu'l-Feth ve'l nasr merhum es-sultan Süleyman Han aleyhi'r-rahmeti ve'r-rüzvan hazretlerine nizam-ı din ü devlet ve intizâm-ı ahvâl-i memleket iktizâ' itmeğın bazı mesâilde eimme-i dinden baz müctehidin rızvan illahi teala aleyhum ecmain kulları üzre 'amel eylemek münâsib olduğun 'arz buyurub ol minvâl üzre 'amel olunmağa fermân-ı sultânî ve hüküm-ü cihânbanî sâdır olub ve evlât-ı İslam ve kudât ve hükâm ol vechle 'amel-i mutâdlarıdır, hâlâ serîr-i saltanat ve pâye-i hilâfet tecdîd-i sâni ile müceddid olub hadîka-i saltanat taze behcet ve riyad-ı hilâfet cedîd-i nusret bulıcak emr-i sultânî ve hüküm-i hakânî zıkr olunan mesâilde ne minvâl üzre idiğine istibâh olmağın ahvâl müşekkel olub keşf ve beyân ve emr-i pâdişâhî â'yân

Zeyd sipâhi tımarı dahilinde hüdâyî nâbit olan palamut ve ceviz ağaçlarını 'Amr'a bir mikdâr akçe mukâbelesinde tapu ile virüb bade Zeyd'e ma'zûl olub yerine Bıkr sipâhi oldukda Bıkr 'Amr'a ol eşcârı benden dahi tapulayub tasarrufa izn al ve illâ ahara viririn dimeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur ketebe el-fakir Yahya

Zeyd bir mikdâr yeri eşcâr-ı müsemmeresiyle tapulasa sonra gelen sipâhi ağaçları alabilir mi?

El-cevab: Alabilir, ağacın tapusu mü'eyyid olmaz. Sipâhi kendü Zamanında tapuya virir. Ketebehu Ahmed bin Kemal Paşa

Zeyd tasarrufunda olan tarlasın ma'rifet-i sipâhi ile 'Amr'a tefvîz eylese ol tarlanın üzerinde nâbit olan eşcâr-ı müsemmeresi min gayr zıkr tefvîz-i mezkûra dâhil olur mu?

El-cevab: Olur. Ketebehu Yahya

Zeyd tasarrufunda olan hüdâyî nâbit ceviz ağaçlarını kadîmden hâsıl olanın 'öşrin sipâhiye virirken sipâhi olan 'Amr zıkr olunan ceviz ağaçlarının cümle cevizin almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Kadîmden nice ise tagyîr olunmaz. Ketebehu Yahya

Zeyd sipâhi re'âyâsı zimmetlerinde olan şu kadar 'öşr mahsûlü ol kimesnelere neseeten bey eylese bey'-i mezbûr sahîh olur mu?

El-cevab: Olur.

Temme el-kitab bi avnillahi'l-mülki'l-hüvvab harere bi kilmi'l-fakiri's-seyyid Mehmed Emîn Efendi Bin Es-Seyyid Abdürrahim Efendi el mukayyed bi mahkeme inkirahi gaffarillahi zenubihim tahriran fi'l-yevmü'l-hadi min cemadiyü'l-evveli li sene sülüs ve sülüseyn ve maateyn ve elf.

buyurulmak ricâsına vâki‘ olan mevâddın bazı ‘arz olundu. Bâkî fermân min lehu el emrindir. Halidillahi hilafete minataen li umuri’l-cumhur.

A, J

Kitâbü’s-salât

499.

Mesele: Bazı Müslümanlar karyelerinde asla mescid olmayub ahâlîsi cemâ‘at ile nammaz kılmasalar hâkim-i şerî‘at-ı şerîfe mezbûrlara cebren mescid binâ itdirdüb nammaz kılmakda ihmâl idenleri ta‘zîr lâzım olur mu?

El-cevab: Olur. Öyle olan karyenin ehline cebr ile mescid binâ’ itdirüb salâta müdâvemet itdirmek için vülât ve kudât-ı memâlik-i mehmiyyesine erbaa ve erbain ve tisammaa tarihinde mü’ekkid ahkâm-ı şerîfe sâdır ve vârid olmuşdur. Mûcebince ‘amel olunmak lâzımdır. (Ketebehu Ebussuud)

(An el-izan min şuairi’l-İslam hatta lev imtina ehl mısır av karye av mahalle li cebrihimi’l-imam feinna lem yefalu katlihîm bi’s-silah ve lev an ehl-i mısır tereku el-izan ve’l-ikame ve’l-cemaa el-imam lienneha min muallimi’d-din ve şuairihi. (...)

A, J

500.

Mesele: Bir mescidin etrafında asla Müslüman evi kalmayub kefere tâi’fesi ihâta itseler imâm ve mü’ezzin mahzâ ve tâi’feleriçün varub mescide imâmet idüb ve zan virüb nammaz kılsalar aldıkları vazîfe helâl olur mu?

El-cevab: Ol evleri bahâları ile cebr ile Müslümanlar alır, te’hîr olunmak câiz değildir. Muktezâ-ı şerî‘at-ı şerîfe budur. Bunun üzerine emr-i sultânî dahi vârid olmuşdur. Hâkim asla te’hîr itmeyüb mübâşeret itmek lâzımdır. (Ketebehu Ebussuud)

(Ve keza temyiz-i darihum an duri'l-müslimin İbnü'l-Hammam fi fethi'l-kadir. Ez-zımmi iza iştırâ daran zıkr fi'l-öşr ve'l-harac ...la yenbagi an yebaa minhu ve lev iştırâ yucebbiru ala beyha min müselleme ve zıkr fi'l-ıcarat innehu la yecvızu eş-şıra ve yecbiru ala el-bey keza fi Kadıhan)

A, J

501.

Mesele: Zeyd hatıb nâib nasbına me'zûn değil iken hutbeye ve ibtidâ'-i salât-ı cem'ıyyeye nâib nasb eylemek câiz olur mu?

El-cevab: Olur. Sene hems ve erbain ve tisammaa tarihinde izn-i 'âm olmuşdur.

(Ketebehu Ebussuud)

Ve şartı sıhhatiha es-sultan min emrihi es-sultan bi ikameti'l-cemaa (Min el durer ve'l-gurer)

A, J

502.

Mesele: Zeyd kadıya kasaba-ı şer'iyede ahâlisi rücû' mevlânâ-yı mezbûre ideler, andan tecâvüz itmeyeler deyu buyurulmuş olan bir karyedeki hâtib fevt olub yahud li-mâni' hutbeye hâzır olmayub yahud ikâme-i cemâ'aya müstehak olmasa kadı hatıb-i mezbûru 'azl ve Beşr'i nasb itse Beşr'in istihkâkı câiz olur mu?

El-cevab: Fevt olub yehud müceb 'azli olıcak müstehak bir kimesneyi nasb itmek meşrû' olduğundan gayri sene hems ve erbain ve tisammaa tarihinde izn-i sultânî sâdır olmuşdur.

A, J

503.

Mesele: Bir şehrin taşrasında 30 seneden ziyâde bayram nammazı kılına gelen musallâda hâlâ bayram nammazı izn-i sultânî ile kılına geldiği ma'lûm olmayacak yine kılınmak câiz olur mu?

El-cevab: Câizdir, sene erbaa ve erbain ve tisamia tarihinde umûmen musallâsı musallâsı olan bilâdın musallâlarında câmi'-i kebîrlerinin hatfî kalıvire deyu izn-i sultânî vâki' olmuşdur, amma sonra ihdâs olunan musallâ izne muhtâcdır. (Ketebehu Ebussuud)

Va yeşteritu fi's-salati'l eydi ma fi salati'l-cum'a min mısır. Ve emera sultân ezine fe inne'l cum'atu biduni hutbeti la tecuzu ve selati'l-eydi bidune'l-hutbeti tecuzu. (Kadıhan)

A, J

¹⁰⁷⁶Kitâbü'n-nikâh

504.

Mesele: Va min şeraiti'n-nikahü'l-veli va huva şartu li sıhhati'l-akd fi'l-sıgar ve'l-müccanın ve'l-müslimin ve ihtilafu fi'l-akleti'l-balige iza zevcet nefsihi ruy Ebu

¹⁰⁷⁶ Before this part in the copy J:

Mesele: Bir er veya bir avret fevt olsa tasarrufunda olan tarlaları sipahi tapuya virdikde il virdiği tapuyu virüb almağa memur olan kimlerdir?

El-cevab: Kızıdır olmayacak kız karındaşıdır. Ketebehu el-fakir Ebussuud

Iza iman emmet ehl-i harac an ebi el imâm ahaza arzıha ol yuvaciha ve bey zalik fi beyti'l-mal Kadıhan

Bir kimesne kendü baltasıyla ve çapasıyla orman açub ve ziraat için çayır ve tarla itse yahud kırbir olub çifti ile ihya eylese ol kimesne fevt oldukda bir oğlun ve bir kızın kosa çapasıyla ve çifti ile ihya eylediği yerlerden kıza hisse değer mi ve değdiği takdirce tapu virir mi, beyan buyurula.

El-cevab: Emr-i padişahidir. Bir oğluna intikal ider. Kıza hisse virilmez meğer defterde mülk kayd olunmuş ola. Eğer vefat iden kimesnenin oğlu olmayub heman kıza kalsa kıza virilmeyüb sahib-i tımar kime dilerse tapuya virir deyu sene seman ve hamsin ve tisamiada anın gibi baltasıyla ve çapasıyla orman ve dağı açub mezra ve çayır eylese ve'l-hasıl akçe ve emek huruc itmiş olsa anın gibi yerler ahara tapu ile virildiği takdirce kızlar babalarının huruc eylediği maldan mahrum olmak lazım gelmeğin kızlara virilmek emr olunmuşdur. Lakin kız karındaşı yerine kıyas olunub bi gazez kimesneler nemikdar tapu takdir iderlerse kızlar virüb almak emr buyurulmuşdur. Ketebehu Ebussuud nakl min el-Maruzat

El müslim iza ihya arzan meyyiten bi izni'l-imâm mülkiha ve an ihyaha bî gayri iznihi la yemliku fi kavlı ve kala yemliku fi vilayeti bi menzilihi fi zalik Kadıhan.

Süleyman an Mehmed ve rahmanillahi teala an nikahuha batıl ve ruy bu husus anhu anh an lem yekinu li havali yecuzu ve an kane leha veli yetevakkifu ala icazeti'l-veli an icaz-ı caze ve an red batıl siva kane ez-zevc küfuvan ev lem yekun (Kadıhan)

Zıkr olunan Kadıhan meseleleriyle hükm iden hâkimin hükmü nâfiz olur mu?

El-cevab: Sene ihda hemsin ve tisamia tarihinde kudât velisi izinsiz nikâh itmemekle me'mûrdurlar. (Ketebehu Ebussuud)

¹⁰⁷⁷Bu sûretde hâkimü'l-vakt bu hususdaki rivâyet ve akvâl-i muhtelifedir, ben dahi kavlı-i ahar ile 'amel idüb sıhhat-i nikâha hükm câizdir deyu hükm eylese şer'an hükm-i nâfiz olur mu?

El-cevab: Memnû' olıcak cidden câiz değildir. Zira kudâatın velâyeti sâhib-i hilâfetin izn ve icâzetinden müstefâddır. Ve hum esahh-ı akvâl-i ileyh hükme me'mûrlardır. Ve hilâfiyâtdan mahcûrlardır. Hususan fesâd-ı Zaman gûn gibi â'yândır. Cümlesi 32 sûretidir. Bundan gayri bilâd-ı selâse mahkemelerinde bu hususda men' ve hacr ve zecr için evamir-i şerifenin aslı mahfûzdur ve sûreti mestûrdur ve bunun fesâdı günden rûşendir ve bir tarafı yazılırsa nice olur yıkılır. (Ketebehu Ebussuud)

A, J

505.

Mesele: Hind'i kefevî olmayan Zeyd'e izn-i velisiz şuhûd-ı muhazzarında nikâh olunsa veli şer'an feshe kâdir olur mu?

El-cevab: Olur, 'adem-i izni arz-ı fâside mebni değil ise böyle me'murdur. (Ketebehu Ebussuud)

Va min enkeha bi gayr izni'kadı ve bi gayr emrihu la yecuzu en-nikah ve la yesbitu en-neseb li velediha. (Keza fi'l-muhit)

¹⁰⁷⁷ Before this part in the copy J
Zımmi'l-muhit an yucib fi şaraba'l müselles ve'n-nikah min şartı'l mufaddal

Mesele: Şol mesele-i mezbûre fi Zamanina ma‘mûl bahâ olur mu?

El-cevab: Nisbet sâbitdir, amma men‘ olunmuşdur. Nizâ‘ vâki‘ olsa izn hâkimsiz olıcak istimâ‘ olunmaz ve kendi toprağı kadısı izinsiz olan nikâh nizâ‘ istimâ‘ olunmammak me’murdur. (Ketebehu Ebussuud)

A, J

506.

Mesele: Zeyd mecnûn olmağla, hâkim zevcesi Hind’i şer‘an tefrika kâdir olur mu?

El-cevab: Hâkim imâm Muhammed kavliyle ‘amele me’mur ise olur ve illâ olmaz. (Ketebehu Ebussuud)¹⁰⁷⁸

A, G, J

507.

Mesele: Zeyd’in mutallakası Hind 60 günden eksik 3 hayz gördüm, â‘detim münkâdiye oldu deyu yemin eylese ‘amel olunur mu?

El-cevab: Olunur, ¹⁰⁷⁹lâkin muhtâr olan 60 günden eklde gördüm didiklerine i‘timâd olunmaya deyu tenbîh olunmuşdur. (Ve za akarret bi nakzai’l-idde bi’l-hayz la tasaddiku fi ekl min eş-şehreyn va huva el nehtar Kadıhan)

A, J

508.

Mesele: Zeyd gâibin zevcesinin nafakaya aczi zâhir olub teşfi‘ idüb Şâfi kadısı tefrik idüb zevc ahara virse badehu Zeyd gelüb zevcesini almağa kâdir olur mu?

El-cevâb: Teşfi‘ hususu bu diyârda cârî olmasına emr ve men‘-i sultânî vâki‘ olmuşdur.

¹⁰⁷⁸ After this part in the copy A (Va an vecdeti’l-marat fi zevciha cenunen av cezamen av barsen kale Ebu Hanife ve Ebu Yusuf rahmahuma allahu teala leyse leha hakki’l-furka ve kale Muhammed leha hakki’l-furka. Kadıhan)

¹⁰⁷⁹ Before this part in the copy J:

Amma 60 günden eksikde mutallaka olan hayz gördüğüne yeminle tasdik olunmak eğerce kavl vardır lakin

A, J

509.

Mesele: İnhilâl-i yeminde kadı-yı Şâfi fesh-i yeminle hükm eylese nâfiz olur mu?

El-cevab: Bu diyârda Şâfi kuluyla ‘amel itmek memnû’dur.

A, J

Kitâbü’l-cihâd

510.

Mesele: Guzât-ı İslâm beynlerinde vech-i meşrû’ üzre taksîm olunduğuna şübhe olduğu takdîrce anlardan iştirâ’ olunan cariyeleri bilâ nikâh tasarruf eylemek câiz olur mu? Ve şer‘an kerahet var mıdır?

El-cevab: Fi Zamanina kasâmet-i şer‘iyye yokdur, amma sene seman ve erbain ve tis‘a miada tenfil-i külli vâki olmuşdur, pençik virdikden sonra şübhe kalmaz.¹⁰⁸⁰

A, J

¹⁰⁸¹**511.**

Mesele: ‘Amr Yahudi seb el nebi idüb istiftâ’ olundukda mu‘tâdı ise katl olunur deyu fetvâ-ı şerîf vârid olıcak Müslümanlar’dan bazıları mu‘tâdıdır deyu şehâdet eyleseler şer‘an katl olunur mu?

El-cevâb: Mu‘tâdı idüğü birkaç kimesne ile ma‘lûm olmaz, bî gazez Müslümanlar mu‘tâdıdır deyu hâkime i‘lâm ve beyân idicek bizim eimmemiz kavliyle ‘amelen ta‘zîr ve hasbla iktifâ’ olunmayub katl olunur diyin eimme kavliyle ‘amel olunmak emr olunmuşdur. Mu‘tâdı idüğü zâhir olıcak katl olunur.

A, J

¹⁰⁸⁰ After this part in the copy J
El menkul yuhcılı Kadıhan

¹⁰⁸¹ Before this part in the copy J

“Mesele: Zimmiler kul ve cariye kullanmasınlar deyu emr-i şerif var iken kullananlara ne lazım olur?
El-cevab: Tazir-i şedid ve habs-i şedid Ketebe Ebussuud.”

512.

Mesele: Bıkr-i Yahudi Beşr-i Nasrânî'ye senin peygamberin İsa aliye ve ala enbiya efdalu's-salat hâşâ veled-i zinadır dise meluna şeran ne lazım olur?

El-cevab: Enbiyaya salavatallahu ve's selamu aleyhim ecmain alenen sebt iden ehl-i kefere katl olunur. Ketebe Ebussuud.

G, J

513.

¹⁰⁸²Mesele: Bir meclîsde kerâmet ile mucizenin farkı nedir deyu Zeyd Bıkr'e su'âl itdikde da'vâsı nübüvvete mukarin olursa mucize ve illa kerâmetdir deyu cevâb virüb Zeyd-i mezbûr senin kelâmının muktezâsı üzre da'vâsı nübût iden veli nebi olmak lâzım gelür deyu Bıkr'e cevâb itdikde Bıkr merkûm dahi la nebi badi hâdis-i şerîfi ol da'vâ iden kimesneyi tekzîb ider deyu kelâm idicek Zeyd'i mezbûr dahi bu mukâbelede nebiyyinin her sözü gerçek midir deyu Bıkr'e hitâb eylese Zeyd-i mezbûr takrîr olınan kemâlet muktezâsınca el-iyaz bana sebep beni mi itmiş olur yohsa kefri mi lâzım gelür ve seb nebi olduğu takdîrce müceb-i şer'îsi nicedir, ve bu makûle kelâm te'vîl olunur mu?

El-cevab: Hâdis-i şerîfin mazmûnu nâs kata ve icmâ' ile mü'ekkid iken anı istifham inkârı ile red itdiği gibi küfri lazım gelür olduğundan mâ'adâ arz-ı nebevveti şin ve teşnî'i virmekle seb dahi eylemiş olur. Küfr olduğunu an i'tikâd olarak söylemiş ise zındıktır. Badi'l-ahz tövbesi makbûl olmaz bi'l-ittifâk katl olunur. Sebin mücebi bilâ ittifâk katli mubâh olmaktadır. İmâm-ı Â'zâm katında tövbe ve tecdîd-i imânı ile katlden halas olur. İmâm Malik ve İmâm Şafi ve İmam Ahmed İbn Hanbel ve 'ulemâ'-yı 'uzmâdan cem'-i keşîr kat'lerinde asla İslam ve tövbesi kabul olunmayub cidden katl olunmak lâzım olduğuna ana bir selef ve halefden çok kimesneler ittifâk

itmeğin iki tarafın re'yelerine ri'âyet olunmak için sene erbaa ve erbain ve tisammaa tarihinde kudât-ı Memâlik-i Mahrûse me'mûr olmuşlardır ki bu makûle kelâm-ı hâbis sâdır olıcak ol kimesnede salâh ve hüsn-i hâl ve tövbe fehmi olunursa tövbesin kabûl idüb ta'zîr ve habs ile iktifâ' olunub İmâm-ı Â'zâm kavliyle 'amel ideler eğer hayr fehmi olunur kimesne değil ise sâirlerin kavliyle 'amel idüb tövbe ve İslam'ına 'amel itmeyüb katli ideler. Bu emre fesh tarî olmamış mıdır deyu sene hems ve hemsin ve tisammaa muharreminde tezkere ile rey'-i 'âlî-i sultânîye arz olundukda emr-i mazi müstemmere ve bâkîdir deyu emr-i cedîd-i sultânî sâdır olmuşdur. Zeyd iki fâırkın kangisinden ise ana göre hâkimi's-şer' 'amel ider. (Ketebehu Ebussuud)

(Kale EbuBekir min el menzir ve rahmullah ecma-i amme ehli'l- ilm ala an min seb rûsulillah sîlillah teala aleyh ü selam yektulu ve memn kale zalik Malik bin ens ve'l- ays ve eshak ve rahmillahi ve huva mezheb eş-Şafi rahmetullah kale el kadı ve Ebu'l-Fazl ve huva mukteza-yı kavli EbuBekir es-sadık razıyillah anhu ve tekbilu tevbetihi inde huvala ve bi mesele kale Ebu Hanife ve eshabiha ve Sıfyani's-Suri ve ehli'l-Küfe ve'l-evza ve rahmihim allahi fi's-selam ve li künhim kale zalik eşeddeten intiha. (Min es-seyfi'l-meslul ala ida-i allahu teala ve'l-rûsul)

Zikr olunan menkûle fetva-yı bezzâziye mestûr olana muvâfık değil gibi kâfir ile Müslüman farkı ve esahh yazılmamış ve mezheb-i Ebu Hanife hadden katli olınmak üzere tahrîr olunmuş galiban dürer ve gurer sâhibi dahi ana ittibâ' eylemiş.)¹⁰⁸³

A, G, J

514.

Mesele: Zeyd-i Yahudi bir kasabada (misafir olub) Amr garaz ile (resul enna sallallahahu aleyh ve's-selam hazretlerine) setm itdi deyu iftirâ' idüb birkaç suhte şehâdet eylemeleriyle kadı Zeyd-i mezbûra 130 ağaç vurub 10 gün habs idüb ıtlâk

¹⁰⁸³ This part could not be seen in the copy G

eylemek murâd itdikle ¹⁰⁸⁴Bikr-i müdde'î şâhid olub ihrak/İRAK itmeğe kâdir olur mu?

El-cevab: Gurz fehmi olıcak kudâtda teftîş itmekden men' olunmuşdur. Şühûd-ı 'âdil olıcak Divân-ı Hümâyûna varsun şehâdet eylesünler deyu sene ahada ve hamsin ve tisamia tarihinde emr-i sultânî sâdır olmuşdur.

A, G, J

¹⁰⁸⁵Kitabü'l-âbık

515.

Mesele: Kaçgun kulun müdde-i 'örfiyyesi tammam olduktan sonra hâkim izniyle bey' ve şirâ' şer'an sahîh olur mu?

El-cevab: Sâhibi zâhir olunca mevâcibden akçe alur kulı almağa kâdir olamaz amma kul sipâhinin olunca kânûn üzre kulu satun alan kimesneden alub ol dahi satan kimesneden akçesini almağa kânûn üzre hükme muhtâc olub zarar lâzım geldikte 945 tarihinde rammazan-ı şerîfin guresinde pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olunub 'askerînin kaçgunlarının bey'ine izn virmekden kudât hacr ve nehr buyurulub gaflet

¹⁰⁸⁴ In the copy G "bazı kimesneler Zeyd'in setm eskiden adetidir deyu kimi müddei ve kimi şahid olub"

¹⁰⁸⁵ Before this part, in the copy J:

Mesele: Zeyd Ehl-i İslam içinde olan Zimmîler yüksek ve müzeyyen evler yapmaktan ve şehir içinde ata binmekten ve fâhir kıymetli fiistan ve kürk giymekten ve yakalı libâs ve ince dülbend ve sarık sarub giymekten ve'l-hasıl ehl-i İslam'a ihaneten ve kendülerine ta'zîri müş'îir ef'alden men' iden hâkim indellâh müsâb ve me'cûr olur mu?

El-cevab: Olur. Ve yuhizu ehli'l-zimme bi't-temeyyüz an il-Müslimin fi zihim ve merakihim ve surucihim ve kılanesihim (Min el-hidaye ve keza fi sair il kütüb cemiyân)

Zeyd-i muhtesib ihtisâbı kendi zabt itmeyüb 'Amr-ı zimmîye ber vech-i maktû' verüb 'Amr nice sâlih Müslümanları habs aralarında kendü fisk-ı fücûr ve hınzır eti pişirüb envâ'ı kabâyih eylese Müslümanları rencide etmek câiz olur mu?

El-cevâb: Na'ûzü billah 'Amr-ı zimmî ta'zir-i şedîd ve habs-ı medîd olunub Zeyd-i muhtesibin azli vâcibdir. Ketebe Ebussud.

Mesele: "Şeyh Muhyiddin Arabî Hazretlerinin Fusûs adlı kitabı şerî'at-ı şerîfeden taşradır; halkı idlâl için te'lif olunmuşdur. Anı her kim mütâla'a iderse, mülhiddir" diyen Zeyd'e şer'an ne lâzım olur?

El-cevâb: Ol kitabda şerî'at-ı şerîfeden ve tarîk-i sahîhden tevfiği mümkün değil kelimât olmak ma'rûfdur. Bazı menâhic-i şerî'at-ı şerîfeden gâfil cehele tevfiğe tasaddî edüb yazdıkları hurafât-ı bâtulaya i'timâd ve i'tibâr yokdur. Tedâ'ifinde muntavî olan bazı makâlât hakka Hazret-i Şeyhin idüğüne iştibâh yokdur. Amma vücûh-ı delâlâtdan bir vechile şer'-i şerîfe tevfiği mümkün değil kelimât anlara iftirâ idüğüne, uluvv-ı sâni ve sâir kütüb-i meşhûresindeki tahkîk ve beyânı şâhid-i 'adldir. Ol kelimâtı ihlâl için bir Yahudi ilhâk etmek ma'rûfdur. Ol asıl kelimâtın mütâla'asında kemâl-i ihtiyât üzerine olmak mevâcib-i İslâmiyedir. Nehy-i sultânî dahi sâdır olmuşdur. Her vechike ictinâb dahi lâzımdır.

ile izn virüb bey‘ olunan ‘askerînin kaçgunlarının şer‘an bey‘i nâfiz olmayub sâhibi kimde bulursa şer‘an kulu alub ol dahi şer‘ ile satından akçesin ala deyu buyurulmuşdur. ‘Askerî hususu vâki‘ oldukda bu vechle cevâb virilüb amma sonra 947 senesi mutlaka re‘âyâ kaçgunlarına virilmek üzere fermân olunması Divân-ı Hümâyûn’a zikr olundu idi, ol bâbda (tammam emr-i mu‘ayyen olmammağın tavakkuf olunmuşdur. Vâki‘a-ı itlâk üzere fermân-ı hümâyûn var mıdır yâhûd re‘âyâ kaçgunu bahasına bey‘ olundukda bey‘i mukarrer ve gabn-i fâhiş ile bey‘ olundukda sâhibleri muhayyer olmak ümidine âsitâne-i sa‘âdete ‘arz olundukda emr-i sâbık üzere)¹⁰⁸⁶ sipâhiler kulunu ala ve re‘âyâ akçesin ala deyu emr-i cedîd vârid olmuşdur. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

Kitâbü’l-mefkûd

516.

Mesele: Zeyd gâib olub hayatı ve memâtı ma‘lûm olmayub emîn-i beytü’l-mâl gâibi mezbûrun mülk-i dârini ma‘rifet-i kadı ile ‘Amr’a misl kıymetine bey‘ eylese badehu Zeyd zuhûr idüb gelüb dârini ‘Amr’dan mı alur yohsa beytü’l-mâlden semeni mi alur?

El-cevab: Mefkûdun mâlinden faslda kâbil olmayınca kudât bey‘e kâdir değillerdir, öyle olıcak vâki olan ‘akd nâfiz ve lâzım olmaz. Amma fi Zamanina mutallaka bey‘e kudat ve ümenâ’ me’mûrlardır. Diğêr bahalarıya fûruht olunduysa ta‘arruz olunmaz. Zira kudat tagayyüre me’mûr değildir. Fi’l-cümle gabn-i fâhiş ile olursa fesh ider. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

¹⁰⁸⁶ This part could not be seen in the copy G.

516.

Mesele: Zeyd şehrden çıkub gidüb gâib olsa beytü'l-mâl emîni avretinin ve sâir akrabasının ellerinden Zeyd'in mâlini almağa kâdir olur mu?

El-cevab: Olmaz, kayyıma inanub gitdiyse ol zabt ider. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

¹⁰⁸⁷Kitâbü'l-vakf

517.

Mesele: Derâhim ve denânîre müte'allik vakf-nâme ile 'amel olunmağa ve vakfin sıhhatine ve lüzûmuna hükm kimin mezhebi üzre idüğün beyân ve evvela sıhhatine ve sâniyen lüzûmuna hükm olunmak lâzım olur mu?

El-cevab: Şimdi kudât bu vechle hükme me'mûrlardır, olur. ¹⁰⁸⁸

G, J

518.

Mesele: Zeyd-i medyûn hâl-i sıhhatinde dâyinlerinden cümle emlâkını kaçırub evlâdına vakf eylese, vakf-i mezbûr sahîh olur mu?

El-cevab: Sahîh ve lâzım olmaz. ¹⁰⁸⁹

G, J

¹⁰⁸⁷ Before this part in the copy J:

İza mate er-racul ve teraku bintin ve ebnâ mefkûden ve haza el mefkûd bintan ve ebnâ ve tereku fi yeddi'l-bintin ve'l-ekl makûl bi ibn-i mefkûd ve'l-ih-tisa...la yenbagi lehu yehriru'l-mal an sigara la yestara ...fi yeddi'l bintan min hizane...

¹⁰⁸⁸ After this part in the copy J:

Ve la yuzellimu illa bi tarikin ahadahuma kazayi'l-kadı bi zulmihi liennehu'l-vakf müctehiddu fihi yusellimu il-vakf muvâkıfıhi il mütevellî semme yuridu an yercaa anhu indıhi feyenaza bi illeti 'ademi'l-luzûm ve yestismane illa kazaya il-kadı mecrum ilâ bi luzûmihi (Kadıhan) ve an il-müte'ahhirin min meşâyih kale iza kütübi fi ahar es-sekk ve kad kadı bi sıhhati hadi'-vakf va luzûmihi kadı min el-kudati'l-Müslimin yecvizu (Kadıhan)

¹⁰⁸⁹ After this part in the copy J

Deyne meşgûl olan mikdârı mâl-i medyûndan vakfiyyetine hüküm ve tescîlden kudat memnû'lardır. Ketebe Ebussuud

Marize vakf daran ve aliyyen deyn muhit bi mülkihi fe innehu yeba ed-dar ve yenkizu (Hızane-i Müftiyin)

519.

¹⁰⁹⁰Mesele: Vakf ‘akārın bey‘ ve istibdâlini memnuat-i şer‘iyye mevcûde iken bey‘ ve istibdâl eylemekden kudâtın men‘i için emr-i ali sâdır olmuş mudur?

El-cevab: Sene ihda ve hemsin ve tisammaa tarihinde vârid olmuşdur.¹⁰⁹¹

A, G, J

Kitâbu’l-bey‘

520.

Mesele: Zeyd evinin 12’den ve 13’den ziyâdeye mu‘âmele eylese fi Zamanina emr-i sultânî ve fetvâ-yı şerîf üzere evinin 11,5’dan ziyâdeye virilmek üzere tenbîh olundukda ısgâ’ itmeyüb isrâr eylese Zeyd’e şer‘an ne lâzım olur? (El-cevab: Ta‘zîr-i şedîd ve habs-i medîd lâzım ve tövbesi ve selâhı zâhir oldukda itlak olunur.

Mesele: Bu sûretde alınan rec/rıbh sâhibine alıvirilür mü?

El-cevab: (¹⁰⁹²Bi’t-terazi olıcak) sâhibine alıvirilmeye diye (hükkâm) memurlardır.

¹⁰⁹⁰ Before this part in the copy G:

Bir vakf müseccel olub nice Zaman vakfiyyet üzere mutasarrıf olana gelse hâlâ evlâd-ı vâkıf tescilin mazmununa şâhid olmammak vakfiyeti ‘adem-i kabûle olur mu?

El-cevab: İstimâ‘ ile memnû’dur.

¹⁰⁹¹ In the copy J

Fe inne Ebu Yusuf yucevvizu el-istibdâl fi’l-vakf min gayri şurta iza izat il-arz an er-reba ve yehne la nefta bihi kane zulme il-kudat faalu hile il-ibtâl ekseri evkafi’l-Müslimin ve faalu ma faaluhu (Sadrü’ş-şerî‘a)

Aleme inne bazi’l-müte’ahhirin cevvezu bey‘ naks il-vakf badi iza harabe li emara el-baki ve’l-esahh an innehu yucevvizu, fa inne il-vakf badi’l-sıhhati la yekbil il mülk kal el-hür la yekbil er-rek kad şahidna fihi ma yuşahidna fi’l-istibdâl.

Mesele: Evlâd-ı evlâda meşrût olan vakıfdan evlâd-ı benât hisse almammak lafz evlâd mükerrer olmadığı surettedir. İmâm Muhammed’den iki rivâyet vardır. Ta‘addüd sûretinde ihtilâf-ı rivâyet yoktur. Evlâd-ı benât evlâd-ı evlâda dâhil olmammak mütehakkıktır. Şemsü’l-Eimme’ti’s-Serahsi tecvîz itmişdir. Ve ta‘addüd sûretinde dahi iki rivâyet olub ‘adem-i duhûl-i evlâd tevehhüm olunub kütüb-i fetvâda çok kitabda yazılmışdır. Amma galât olmuşdur. Hak ve savâb Şemsü’l-Eimme dediğidir. Ketebehu Ebussuud

Mesele: Zeyd-i vâkıf tevliyyetinin azl ü nasbını tasarrufâtını evlâdından mütevellî olana şart edüb “kadılardan ve beylerden vakfıma bir ferd dâhil etmesün, ederlerse Allah’ın laneti üzerlerinde olsun” dese, beylerden ve kadılardan bazı kimesneler şart-ı vâkıfa ‘amel etmeyüb dahle kâdir olur mu?

El-cevab: Sene erba‘ ve erba‘in ve tis‘a mi‘e hudûdunda bu makûle şerâit üzerine tahrîr olunan vakfiyelerin şerâiti tenfiz olunub sancakbeyliği pâyesinde olan mütevellîler vâkı‘ olan azl ü nasbı şer‘at-ı şerîfe üzere kudat-ı bilâd ile arz edeler. Ma‘kul ve meşrû‘ olan mevadda ne kudat mütevellîlere ve ne mütevellîler kudata muhâlefet etmeyeler deyu emr olunmuşdur . Vâkıfın, mütevellî olanun ne fesâdı olursa olsun beyler ve kadılar dahi ederlerse, lanet üzerlerine olsun demek murâd ederlerse kendiler melundurlar. Şer‘at-ı şerîfeye muhâlif olan şerâit cemî‘an lağvıdır ve bâtıdır.

(Bu sûretde alıvirmek münâsib gibi ve Müslim emrinde dahi ifrat üzre insafdan çıkub hatta bazı karyeler bu hususlar harab olmuşdur.)¹⁰⁹³

A, G, J

Kitâbu edeb-i kadı

521.

Mesele: Esahh-i akvâl ile ‘amel eylesin deyu berâtında mukayyed olan kadı kavlı-ı za‘îf ile ‘amel eylese hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Gayet zaif olıcek olmaz (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

522.

Mesele: Kadı bir kavlı-ı mercûhun delilinden fevt fehmi idüb kavlı-ı mezbûr ile hükmi eylese şer‘an hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Kadı ‘adle ve ahkâmın tefâsiline vâkıf-ı ‘ulemâ’dan olmadıkça olmaz. (Ketebehu Ebussuud)

Mesele: Bir hususda emr-i şerîfte bizzat göresin deyu mukid iken üzerinde mîrî hıdmeti olub bizzat varmağa kâdir olmammağla mu‘temed-i aleyh na‘îb nasb eylese na‘îb hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Bâtıldır, nâfiz olmaz, nehi sarîh vâki olmuşdur (ve hum mîrî maslahat için olıcek dahi asla na‘îb göndermek tecvîz olunmamışdır. Ketebehu Ebussuud)¹⁰⁹⁴

A, G, J

¹⁰⁹² In the copy G and J” terazi ile haklaşılacak”

¹⁰⁹³ This part could not be seen in the copy A

¹⁰⁹⁴ This part could not be seen in the copy J.

523.

Mesele: Zeyd-i Hanefî gâib iken fevt olub Şafî dâyinleri cümle verese gâib iken deynlerinİ isbât idüb Şafî kadısı hükm idüb badehu Hanefî kadısı tenfiz eylese makbûle olur mu?

El-cevab: Olmaz, kudât na‘îb Memâlik-i Mahrûsede müdde‘î-‘aleyh mezhebine muhâlif hükmden men‘ olunmuşdur. Hükmi ve tenfizi bâtıldır. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

524.

Mesele: Hükmi-i Hümâyûn ile red olunan na‘îbi hâkim bir sûret ile na‘îb eylese vâki‘ olan kazâyâda hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Eğer müceddid ‘azl tarîkiyle olub sonrada yine nasb olundukdan men‘ yoğise olur, nâfizdir amma min ba‘d hiç na‘îb olmasun deyu mestûr ise olmaz. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

Kitâbü şehâde

525.

Mesele: Zeyd-i kadı asla şehâdete ehl olmayan kimesneler şehâdetlerini istimâ‘ idüb ‘Amr vasî asla curha mübâşeret itmeyüb vech-i meşrûh üzre kadının hükmini kabûl idüb dâyinlere mâl-i yetimi virirse ‘Amr’dan Zaman lâzım olur mu?

El-cevab: Virdiği mâl yine dâyinlerinden alınub o da‘vâyı fesh ider ‘âdil beyyine yoğise asla şehâdete ehl olmayanlar ile kudât hükm eylemekden men‘ olunmamışdır. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

526.

Amr-i zimmî üzerine bir hususda şahâdet eyleseler, Pâdişâh “harbîlerin şahâdetleri dutula” deyu ellerinde senedleri olıcak, mezbûrların Amr-ı zimmî üzerine şahâdetleri kabûl olur mu?

El-cevâb: Ahdnâmelerinde kaydı câhil-i küttâb yazmışlardır. (Nâ) meşrû olan nesneye emr-i sultânî olmaz.

G, J

527.

Mesele: Bir zimmî fevt olub malı beytü’l-mâl emîni elinde zabt olunub vâris gelüb vârisiyetini isbât için zimmî şâhidler geturse kıyâsen makbûl değildir. İstihsânen makbûldür. ‘Âmme-i beytü’l-mâl elinde olan emvâlde kudât-ı vilâyetde bununla ‘amel idüb hüccet vire gelmişlerdir. Amma 950 senesinde Dubrovnik¹⁰⁹⁵/Dobra Venedik tâcirlerinden birinin hususunda pâye-i serîr-i a’lâya ‘arz olundukda Müslim şâhidler (var mı tetebbu‘ olunsun deyu fermân-ı ‘âlî sâdir olmuşdur, ol eelden istihsân ile ‘amel olunmağa izn-i hümâyûn fehm olunmammağın bu hususda kudâtn zimmî şâhidleri ile hükm idüb virdikler hüccet sahîh midir deyu götürdüklerinden sıhhatine ‘alâmet vaz‘ olunub istiftâ’ olundukda kat‘i cevab virilmeyub istihsân ile ‘amel itmeye me’mûr olan hâkim hükme kâdirdir deyu cevab virilüb bu hususda istihsânla kudâta izn var mıdır?

El-cevab: İstihsân ile ‘amel olunur. Şâhid görülsün demek Dubrovnik’e mahsûsdur ol da’vâda tezvîr fehm olunmağın Müslim şâhidler¹⁰⁹⁶ görülsün deyu buyuruldu.

(Ketebehu Ebussuud)¹⁰⁹⁷

A, G, J

¹⁰⁹⁵ Ahmet Akgündüz had read this part as Dubrovnik see Osmanlı Kanunnameleri vol 4 p. 54 art. 52

¹⁰⁹⁶ This part could not be seen in the copy D.

¹⁰⁹⁷ In the copy J after this part:

Kitâbü'd-da'vâ

¹⁰⁹⁸527.

Mesele: Müdde'î da'vâsını 'özü-i şer'î yoğiken bir müddet te'hîr eylese sonra istimâ' olunmak hususunda kibâr-ı ei'mmeden bir müddet-i mu'ayyene nakl olunmaz ki andan birisi de istimâ' olunmaya şimdiye değin istifsâr olundukda Zamanı kat'î çok olmayacak müdde'î ehl tezvîr olmayub şuhûd-ı adûl var ise istimâ' olunur deyu cevap virilüb eğer Zaman geçmiştir deyu külliyan istimâ' olunmazsa nice hukuk zâyi olmakdan havf olunur, Zamandan bir mikdâr ta'yîn buyurulub anda olan hakk-ı davalarını şer' ile istimâ' itmeğe kudâta ruhsât buyurulub mâverâsında müstakil emr-i hümâyûn ile istimâ' itmeğe fermân buyurulub vâki' olan havâdis istifsâr olundukda ol vech üzre cevâb virilmek münâsib fehm olunub âsitâne-i sa'âdete 'arz olundu.

El-cevab: On yıl bî gayr 'özü-i şer'î te'hîr olunan davalar emr-i şerîf olmadıkca istimâ' olunmaya deyu fermân olundu. 'Akara müte'allik olan da'vâya göredir. Ve lâkin gayrı yerlerde 15 yıl müddet ta'yîn olunmuşdur. Ve bu üslûb üzre emr-i şerîf vârid olmuşdur fi sene seb'a ve hemsin ve tisammaa. (Ketebehu Ebussuud)

A, G¹⁰⁹⁹

528.

Mesele: Bilâ özü 10 seneden ziyade terk olunan tarla davasının istimai caiz olur mu?

El-cevab: Olmaz

G, J

¹⁰⁹⁸ Before this part in the copy J:

Serhadde timarları olan sipâhilerin sınır hususunda olan da'valarında zimmîlerin şahâdetlerin kabul idesiz deyu Beğlerbeği kadılara mektûb göndermekle, kadi sipâhiler yüzüne zimmîlerin şahâdetlerin istimâ' edüb hükm eylese, hükmi nâfiz olur mu?

El-cevab: Emr-i sultânî ile olmayınca olmaz. Zira yerleri tasarruf eden zimmîlerin husûmetlerin kat'-ı nazar adavet vardır lâkin kadîmden nice olı geldüğüne zimmî şahidler dinleyüb mücebi üzre hükm edüb sipâhilerne behrelerin ana göre aldurasın deyu hükm-i şerîf olıcak nâfizdir.

¹⁰⁹⁹ This part is not complete in the copy G and the ferman is dated to 959 in state of 956.

529.

Mesele: 15 sene bilâ özr terk olan mirâs davası bilâ emr mesmu olur mu?

El-cevab: Olunmaz.

G, J

Kitâbü'l-gasb

530.

Mesele: Sebeb olandan mal şer'an tazmîn olunur mu?

El-cevab: Kudât men' olunmuşdur amma alandan alıvirmeğe me'mûrlardır.

(Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

531.

Mesele: Zeyd esirin malı çokdur arkası vardır deyu 'Amr kefereye haber virüb ve mektûb gönderdiği şer'an sâbit oldukda kefereden ol haber ve mektûb ile ziyâde baha alsalar hâlâ Zeyd 'Amr'dan ol ziyâde bahayı almağa kâdir olur mu?

El-cevab: İmâm Muhammed (kuluysa amele me'mûr değil ise olmaz)¹¹⁰⁰. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

Kitabı Kısmı

532.

Mesele: Zeyd hâsılı senevî medreseye müderris olub sene tammam olmadın, ol medrese Amr'a virilse ol senenin hâsılı nice tevzi olunur?

El-cevab: Hizmetlerine göre tevzi olunur.¹¹⁰¹

G, J

¹¹⁰⁰ In the copy G:

"...kulu üzre Amr'dan alınmak meşrudur."

¹¹⁰¹ In the copy J:

Ketebehu Ahmed İbn Kemal. Merhûm Şeyhülislam Hazretlerinin fetva-yı şerifelerinde ilkâ-ı bizrden vakt-ı hasada dek kimin Zamanına düşerse ana virilür demek olur.

Kitâbü'l-icâre

533.

Mesele: Tâ'ife-i kefere icâre ile tasarruf itdikleri meyhanede katl vâki' kâtili bilinmiyecek diyet kime düşer (deyu sancak subaşlarından çok istifâ' olunub bunun gibi maddelerde)¹¹⁰² İmâm-ı â'zam rahmetullah katında ol muvazza' mülk olsa mâlikine düşer vakf ise vakf cânibine düşer İmâm Ebu Yusuf rahmetullah katında tasarruf idene düşer hatta konuk konduğu evde maktûl bulunub katli bilinmiyecek ev müstakilen konuk elinde olub sâhibi ile sâkin olmayınca sâhibine diyet ve kasâme lâzım olmaz bu makûlelerde mülk sâhibinin 'alâkası olmayub ahar yerde iken diyet anlara (tahmîl idilerek imâm-ı â'zâm kavliyle 'amel olunursa mutasarrıf olanların hıfzında tefsîr ve sahilelerine mü'eddî olur. İmam Ebu Yusuf kavliyle 'amel olunub diyet-i mutasarrıf olanlara)¹¹⁰³ tahmîl olunmak hıfz ve hırâsete ziyâde ihtimâmlarına ba'îs olmakla def fesâd bâbında inşeb görölüb atabe-i 'aliyyeye arz olunur.

El-cevab: Bu hususda Hazret-i İmâm Ebu Yusuf kavliyle 'amel oluna deyu fermân olunur fi şehri rebiyülahir sene seba ve hemsin ve tisammaa. (Ketebehu Ebussuud)¹¹⁰⁴

A, G, J

534.

Mesele: Zeyd maraz-ı mevtinde zevcesi Hind'e 10.000 akçe mü'ecceleden lâzımı'l-edâ' deynimdir deyu ikrâr ve ikrâr-ı mezbûr üzre fevt oldukda verese-i Zeyd-i mezbûra Hind sâbiken cümle mihrini Zeyd'e hibe eylemişdir deyu ikâme-i beyyine ider ise istimâ' olunur mu?

(El-cevab: Olunmaz, mihr sair düyûn gibi değildir, tekrar olub sonradan olmak kâbildir)¹¹⁰⁵

¹¹⁰² This part could not be seen in the copy G

¹¹⁰³ This part could not be seen in the copy G

¹¹⁰⁴ S kopyasında ek var S 92 ve 93 tamamen farklı düzdağdan bakılabilir

A, G

¹¹⁰⁶535.

Mesele: Zeyd gice ile ‘Amr’ı hânesi içinde bulub kılıc ile çalub bir kulağını düşürüb ‘Amr dahi evine vardıkda birkaç gün sonra ol cerhden nâşi fevt olsa ‘Amr’un gayri kimesnelerin (hânelerine girerek) avret ve oğlanına kasd eylemek ‘âdeti olsa ve Zeyd mezbûr ‘Amr’ın kulağını çaldığına ikrârı olub amma evi içinde bulduğundan nâşi çaldığına beyyineden ‘âciz olsa ne lâzım olur?

El-cevab: Taşrada çaldığına beyyine olmayub zâhir-i hal içerüde çalmağa delâlet idüb ‘Amr’un hali zikr olunan gibi olıcak Zeyd’e ta‘arruz olunmammağla bir rivâayet vardur vülât anınla ‘amele memurlardır. (Ketebehu Ebussuud)

A, G, J

(Mesail-i Şetta)

536.

¹¹⁰⁷Mesele: Münâsib-i cihât bâbında sadaka ve sıla zikr olunur, beynlerinde fark nedir?

El-cevab: Sadaka fukaraya hasdır, hıdmet (mukâbili ücretdir.) Evkâf-ı ‘âmmе kâbilindendir. Ol cihâtın gallesi agniyâyâ harâmdır, sıla ol agniyâyâ dahi helâldir vakıfın evlâd ve akrabası ol kabildendir. Agniyâ dahi olursa helâldir, bazı münâsib

¹¹⁰⁵ This part could not be seen in the copy A

¹¹⁰⁶ Before this part, in the copy G

Bir vakf rakabeye muhtac oldukda cümle mezburun vezai fi rakabe olunur mu?

El-cevab: Olunur, vakf-ı mübaşir hüddamına ecr-i misl mikdarı virilür ketebe Sunullah Efendi.

Bir vakfın rakabeye ihtiyacı oldukda mütevellisi vakfın ziyade müenneti vardır deyub kendüye tayin olunan vazifesi rakabe olunur (mu)

El-cevab: Rakabe tamam olunca tevliyet hıdmeti hesab ider eğer bulunmayub müteveli fakir ise ecr misl mikdarı virilmek caizdir.

¹¹⁰⁷ before this part in the copy G

Merhum Sultan Mehmed Han aleyhi rahmeti ve’l gafran mehmiye İstanbul’u ve etrafındaki kariyeleri unveten feth eylemiş midir?

El-cevab: Maruf olan unveten fethdir amma kenalis-i kariye hali üzerinde ibka olunmak sulhan feth delalet ider. Sene hams ve erbain ve tisamia tarihinde bu husus teftiş olunmuşdur deyu 110 yaşında bir kimesne ile 130 yaşında bir kimesne bulunub Yahudi ve Nasari taifesi el altından Sultan Mehmed Han ile bi’l-ittifak idüb nusret olunca esir itmeyüb halleri üzre mukarrer olub bu vechle bu vechle feth olundu deyu müfettiş mahzarında şehadet idüb bu şehadet ile kenalis kadime hali üzre kalmışdır.

ve cihât ve tedrîs ve tevliyet ve imâmet ve hitabet gibi bunlar ‘atiyyedir, vazifeleri ne sadaka ve ne sîladır hıdmet mukâbili ücretdir. Amma denur ki ‘ulemâ-ı mütekaddimin ta‘lîm-i ‘ulûm ve imâmet ve hitabet için ücret alınmak la tecvizu didiler anlara virilan sîla kâbilindendir demişler ve ‘ulemâ-ı müte‘ahhirin (cevâz virdikleri herkes emr-i ma‘âşlarına sülûk itmeleriyle tedrîs ve imâmet)¹¹⁰⁸ ve hitabet (ider adem kıllet üzre bulunmağın aleyh)¹¹⁰⁹ ücret tecvîz eylemişlerdir, münâsib ve cihât beratlarında hıdmet-i (lâzimesini) edâ’ iderse alasin deyu tasrîh bunun içündür, sılanın bir hükmi dahi budur ki hıdmet tammam eylediyse vazifeleri cebren alınmaz, zira ücret değıldir, i‘tâ’dır zira müderris bir sene (tammam olmadın) hıdmet idüb vazifesini almadın fevt olsa (sâbıken vazife) sâkıt olur zira sîladır, ücret değıldir ma‘lûm ola. (Ketebehu Ebussuud)

A, G

¹¹⁰⁸ This part could not be seen in the copy G.

¹¹⁰⁹ In the copy G

“hitabet itmeğın müşahid eylediklerin”